

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מזה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת בא תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קון הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

היו בודקין אותן, אסירדא דמתניתין דסליק מניה קאי אחר שאיימו עליהן היו בודקין אותן; בשבע חקירות. בחורש לייף לרו מקראי: באיה שבויע, של יובל: באיה שנה. של שבע: כממה בחורש. בעשרים או בעשרים חמשה: באיה יום. של שבת א"ע שאמרו באו רבך בחורש אפע"כ שואלין לחן באיה יום בשבת היה לפי שכל השבע הללו באות להביא ליד

שבן בסיף. פ"ה דעיר החדת בסיף ועדים וזומין דפרשתא משמע שמעדין על רוצח מדחתיב נפש בנפש ותימה דעל כל חייבי מיתות שעדיין שייך לומר נפש בנפש כשהוזמו ועוד דההוא נפש בנפש מוקמינן ליה בפ"ק דמכות (דף ה') דאין דהרגין מידו שיגמר הדין ול"א שפ"ה עקיף דאין נמי מיירי בכל עדים וזומנין דיש מהם ספקיה מידו הואיל ויש מהם בסיף לא אחרת קרא עליידו

למיתין עד שחקרו המזימן אותן:

מדהוה ליה למכתב. תדרוש תדרוש חקור חקור. לאו דוקא דאי"כ הוה להו ד' אפילו היה כתוב דרוש תדרוש חקור (תחקור) היה משמע ד' מלא כתוב דרוש או דרוש או תדרוש תדרוש כדאמר במבואה (ב"ק דף סה. וספ) ליכתב המצא המצא או תמצא תמצא:

מניין להתראה מן התורה. חבר כמביעי מניין ליה למיד (לפעל דף ה) חבר עירך

התראה דאי כשאינו חבר הא לא נמי ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למודי אי נמי מביעי ליה מנא לו דבעינן המית תוך כדי דיבור תניינו

הואיל ויש מהם בסיף לא אחרת קרא עליידו למיתין עד שחקרו המזימן אותן:

מדהוה ליה למכתב. תדרוש תדרוש חקור חקור. לאו דוקא דאי"כ הוה להו ד' אפילו היה כתוב דרוש תדרוש חקור (תחקור) היה משמע ד' מלא כתוב דרוש או דרוש או תדרוש תדרוש כדאמר במבואה (ב"ק דף סה. וספ) ליכתב המצא המצא או תמצא תמצא:

מניין להתראה מן התורה. חבר כמביעי מניין ליה למיד (לפעל דף ה) חבר עירך

התראה דאי כשאינו חבר הא לא נמי ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למודי אי נמי מביעי ליה מנא לו דבעינן המית תוך כדי דיבור תניינו

הואיל ויש מהם בסיף לא אחרת קרא עליידו למיתין עד שחקרו המזימן אותן:

מדהוה ליה למכתב. תדרוש תדרוש חקור חקור. לאו דוקא דאי"כ הוה להו ד' אפילו היה כתוב דרוש תדרוש חקור (תחקור) היה משמע ד' מלא כתוב דרוש או דרוש או תדרוש תדרוש כדאמר במבואה (ב"ק דף סה. וספ) ליכתב המצא המצא או תמצא תמצא:

מניין להתראה מן התורה. חבר כמביעי מניין ליה למיד (לפעל דף ה) חבר עירך

התראה דאי כשאינו חבר הא לא נמי ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למודי אי נמי מביעי ליה מנא לו דבעינן המית תוך כדי דיבור תניינו

הואיל ויש מהם בסיף לא אחרת קרא עליידו למיתין עד שחקרו המזימן אותן:

מדהוה ליה למכתב. תדרוש תדרוש חקור חקור. לאו דוקא דאי"כ הוה להו ד' אפילו היה כתוב דרוש תדרוש חקור (תחקור) היה משמע ד' מלא כתוב דרוש או דרוש או תדרוש תדרוש כדאמר במבואה (ב"ק דף סה. וספ) ליכתב המצא המצא או תמצא תמצא:

מניין להתראה מן התורה. חבר כמביעי מניין ליה למיד (לפעל דף ה) חבר עירך

התראה דאי כשאינו חבר הא לא נמי ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למודי אי נמי מביעי ליה מנא לו דבעינן המית תוך כדי דיבור תניינו

הואיל ויש מהם בסיף לא אחרת קרא עליידו למיתין עד שחקרו המזימן אותן:

מדהוה ליה למכתב. תדרוש תדרוש חקור חקור. לאו דוקא דאי"כ הוה להו ד' אפילו היה כתוב דרוש תדרוש חקור (תחקור) היה משמע ד' מלא כתוב דרוש או דרוש או תדרוש תדרוש כדאמר במבואה (ב"ק דף סה. וספ) ליכתב המצא המצא או תמצא תמצא:

מניין להתראה מן התורה. חבר כמביעי מניין ליה למיד (לפעל דף ה) חבר עירך

התראה דאי כשאינו חבר הא לא נמי ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למודי אי נמי מביעי ליה מנא לו דבעינן המית תוך כדי דיבור תניינו

הואיל ויש מהם בסיף לא אחרת קרא עליידו למיתין עד שחקרו המזימן אותן:

מדהוה ליה למכתב. תדרוש תדרוש חקור חקור. לאו דוקא דאי"כ הוה להו ד' אפילו היה כתוב דרוש תדרוש חקור (תחקור) היה משמע ד' מלא כתוב דרוש או דרוש או תדרוש תדרוש כדאמר במבואה (ב"ק דף סה. וספ) ליכתב המצא המצא או תמצא תמצא:

מניין להתראה מן התורה. חבר כמביעי מניין ליה למיד (לפעל דף ה) חבר עירך

התראה דאי כשאינו חבר הא לא נמי ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למודי אי נמי מביעי ליה מנא לו דבעינן המית תוך כדי דיבור תניינו

משנה היו בודקין אותן, בשבע חקירות. באיוו שבויע, באיוו שנה, באיוו חורש, בכמה בחורש, בעשרים או בעשרים חמשה: באיה יום, באיה שעה, באיה מקום. רבי יוסי אומר, באיה יום, באיה שעה, באיה מקום. מפרין אתם אותן, התרם בו, העובר עבודה זרה, את מי עבד, ובמה עבד. כל המרבה בנדירות הרי זה משופח. מעשה ונדק בן זכאי בעקצי תאנים. מה בין חקירות לנדירות, חקירות, אהד אומר איני יודע, עדותן בטילה. נדירות, אהד אומר איני יודע, ואפילו שנים אומרים אין אנו יודעין, עדותן קיימת. אהד חקירות ואהד נדירות, בזמן שמכתישין זה את זה, עדותן בטילה. אהד אומר בשנים בחורש, ואהד אומר בשלשה בחורש, עדותן קיימת, שזה יודע בעיבורו של חורש, זה אינו יודע בעיבורו של חורש. זה אומר בשלשה, ואהד אומר בחמשה, עדותן בטילה. אהד אומר בשתי שעות, ואהד אומר בשלש שעות, עדותן קיימת. אהד אומר בקמח, ואהד אומר בקמח, עדותן בטילה. רבי יהודה אומר קיימת. אהד אומר בקמח ואהד אומר בשבע, עדותן בטילה, שבקמח חמה במוזר, ובשבע חמה בפערב. ואהד קד מניסין את השני ובודקין אותו, אם נמצאו דבריהם מכוונים, פותחין בזכות. אהד אהד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות, או אהד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקן אותו. אהד אהד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות, מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהם, ולא היה יורד משם כל היום פולו. אם יש ממש בדבריו, שומעין לו, ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות, שומעין לו, ובכלד שיש ממש בדבריו. ואם מצאו לו זכות פטרוהו, ואם לאו, מעבירין אותו למחר. ומזוונין וזנות וזנות, היו ממעטין מפאכל, ולא היו שותין יין כל היום, ונושאין ונותנין כל הלילה. ולמחרת משיבמיו וקאין לבית דין, המזכה אומר, אני מזכה ומזכה אני במקומי. והמחייב אומר, אני מחייב ומחייב אני במקומי. המלמד חובה מלמד זכות, אכל המלמד זכות, אינו יכול לחזור וללמד חובה. מעו בדבר, שני סופרי הדיינין מופרין אותו. אם מצאו לו זכות, פטרוהו. ואם לאו, עוקרים למנין, שנים עשר מזיבין ואחד עשר מחייבין, זכאי. שנים עשר מחייבין ואחד עשר מזיבין, ואפילו אחד עשר מזיבין ואחד עשר מחייבין, ואפילו שנים עשרים ושנים עשר מחייבין או מחייבין ואחד אומר איני יודע, וסיפו הדיינין, וכמה מוסיפין, שנים שנים עד שבעים ואחד. שלשים וששה מזיבין ושלושים וחמשה מחייבין, זכאי. שלשים וששה מחייבין ושלושים וחמשה מזיבין, דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזיבין: גמרא מנא הני מילי, אהד רב יהודה, דאהד קרא וירדשת וחקרת. ואלת הטיב, ואומר והונד קד ושמעת הטיב, ואומר וירדשו השופטים הטיב. ומעתה צריכין לישא ליתן דבדב:

1 הזמה ושמאי יש עדים להזימן ואין מעלין על

2 לבן חשבון של חודש אם היו אלו ממון אותו

3 היום מבקש אחר וכשואלין אותו באיה

4 יום והם אומרים ביום פלוני נזכרים עדי

5 הזמה להיזכר: באיוו שעה, של יום שמא אין

6 עדים להזימן לכל היום ויש עדים להזימן

7 אותה שעה: באיה מקום. מה היה המועיל

8 להביא את כל החקירות להזמה דבלאו הכי

9 לא תמונו: רבי יוסי אומר ב"ב. טעמה קאמר

10 בברייתא בגמרא: מכירים אתם אותו. את

11 ההריוו שמא יין הוא וזו אינה מן המזימן

12 של הזמה גילי כל שאר בדיקות אינו אלא

13 להכחיש שמא לא יאמר כדברי חבריו

14 ותבטל עדותם והוא דהם פטורין אבל מן

15 החקירות של הזמה או אתה מוצא יתר

16 משבעה כדאמר ר' בגמ' העובר ע"ו. ואת

17 מעדיין בכך שואלין את מי עבד פער או

18 מרקוליס: וכמה עבד. למרקוליס בשתיחה או

19 בהשתחאה: בעקצי תאנים. שוהו מעדיין

20 עליו שהרגו תחת תהאנה ובדק בן זכאי תהאנה

21 זו עוקצה גסין או דקין. עוקץ זנב הפרי מקום

22 חיבורו לאילן: חקירות אבר אחד איני יודע

23 עדותן בטילה. דשבע חקירות מקראין נפקי לו

24 ובענין בכלולו תהאנה יכול להזימן דהזמה

25 כתבא בהו וכיון דאמר איני יודע אי אתה

26 יכול להזימן באותה חקירה וכיון דאי אפשר

27 לקיים בה מצות הבה אתה עד בטלה כל

28 העדות ואפילו חן מאה דאין עדים בענין

29 וזומנין עד שיוזמו כולן כדאמרין במס' מכות

30 (דף ה) מניין שאפילו חן מאה תלמוד לומר

31 עדים: בדיקות. אפילו אמרו כולם אין אנו

32 יודעין מן מצות הזמה ראהו להתקיים בין דין

33 הזמה תלויה אלא בחקירות לומר עמנו

34 הייתם באותה שעה במקום אחר. כל עדותן

35 בטלה שבגמרא אהד ודן פטורין: שוה יודע

36 בעיבורו של חודש. זה שאמר בשנים יודע

37 שהחדש שעבר מלא היה ויום ראשון של

38 חדש שחודש יום (של) שלשים מחדש שעבר

39 היה: אהד אומר בשתי שעות ב"ב. דטעי

40 איניש חתיב: רבי יהודה אומר עדותן קיימת.

41 דכולי האי טעי איניש: נמצאו דבריהם

42 מכוונים. ומעתה צריכין לישא ליתן דבדב:

מעתה צריכין לישא ליתן דבדב:

מעתה צריכין לישא ליתן דבדב:

מעתה צריכין לישא ליתן דבדב:

מעתה צריכין לישא ליתן דבדב:

תניהו

ענין למלקות. ובג"ש דרשע רשע ליכא למילף (כדלעיל דף י.) כיון דרשע בעדים זוממין כתיב ועדים זוממין גופיהו לא בעי התראה: וא"י כתיב כי יוד. תימה להתראה בעיר הנדחת מני"ל דמהני לא אתיא שכן ממונן פלט ולעיל ודף מ"א משמע דבעיקר התראה.

אבל

- 1 סקילה דחמורה אימא לא. בבבלי
- 2 שמעתין הכא ולעיל לא לפי חיבי
- 3 מיתות מהרדי ותימה מאן לא נסקלן וערפין
- 4 פטרם מן התשלומין מני"ל ידיה אסקו ברוצח
- 5 כתיב (שמות כא)
- 6 כאשה חבירה, ולא בעי ר' יוסי שיתיר עצמו
- 7 למיתה אי נמי חבר כאילו התיר
- 8 עצמה
- 9 על בוועלה שני באנו. הוה מצי
- 10 למימר דאיירי שזינתה ולא ידעי
- 11 מי הוא: א' נמי שזינתה מקרוביה. ואת אבתי
- 12 מצי אמרי לפסולו בעדות בלא דבא על הערה
- 1 פסול לעדות וי"ל דא"כ הני"ל על כל
- 2 נערה המאורסה:
- 3 כמאן

ואימא. לא אמר רחמנא שבע חקירות בחד דינא אלא בכל חדא חדא בעירה כדכתיב בה בעיר הנדחת תלתא בעי' תרי ובעדים זוממין תרי: דאם כן, דבעינן שבע ליכתבינהו לכלולה בחדא וניגמרו כל דיני נפשות מינה ומדפליגיהו ש"מ דווקא כתיבי: ומשני כיון דכולהו בהדי תריבין מהרדי ילפינן, כלומר כיון

דבכולהו בכתבי בחד דינא דבעו דרישה השווה אותן לחד מילתא ע"כ מהרדי ילפינן ליתן את האמור של זה בזה: והוא לא דמיין להרדי. והכי ילפינן מהרדי: עיר הנדחת להגיד תרתי לא דמיא. מילף עיר הנדחת חקירות הכתובות בהן דרין הוא שיהו עדים זוממין ויחד עובד ע"ז צריכים דרישה העדים המחייבין אותן משום דקדילי שכן ממונן פלט אבל עיר הנדחת דהמריא שכן ממונן אבד לא תיתי ביה אלא חקירות האמורות בה: שכן במ"ה. עיר הנדחת בסוף ועדים זוממין דפרשתא נמשע שמעדין על רוצח מופנה (בריש ט') שבע בפנש על בעין וגו' ואי נמי משתעי בכל עדים זוממין דיש מתן בסקילה מיהו הוראלי ויש מהם בסוף לא אחמיר קרא עלייהו להמיתן עד שחקרו המזימין אותן: שכן צריך התיראה. הגך תרתי מה שאין כן בעדים זוממין כדתיב (שם) כאשר זמם וזה חשב להרגו בלא התראה: בהיטב הוסיף ילפינן מהרדי וגזירה שוה מופנה הוא. דמיא ליה למכתב וזניאן משיבין עליה שוה היא מדה בתורה גזירה שוה המופנה למדין ואין משיבין: איכא למיפרך. כדפרכינן. מדהוה ליה למיכתב. בעדים זוממין ודרשו וחקרו: ושני כדביבורה בהיטב ש"מ. שינויא דלישאנא לאפנויי ועקר קרא לדרשא דמניינא: בשלמא הגך תרתי. ע"ז ועדים זוממין דלא כתיב בהו חקירה מצית למימר מדהוה ליה למכתב לשון חקירה וכתב היטב שינויא דלישאנא הוא לאקושי לשונות שיתוקן למירש בה גזירה שוה: אלא עיר הנדחת. כדתיב בה דרישה וחקרת מאי היה ליה למיכתב במקום הדעת למניינא: ש"מ לאפנויי. ליתן את האמור של זה בזה ואיכא שבע ככולהו: ואתו נתקנין. שיהו עדיהן נדרשי ונתחקין בקי' מנסקלין ומנהרגין ע"ז. ושהיא בסקילה בעדים זוממין שחן בסוף דבעינן דרישה וחקרה ובלאו הכי לא מטקילו חנק הקל מכולן לבי': ואתו נדרשין בקי' מנסקלין. דסקילה חמורה משריפה אבל מהנהרגין ליכא למירש קי' לנשרפין דמהו להנהרגין שכן מיתתן קלה: והנה אפנת נכון הרביע. בעי' כתיב ויחיה נמי בעיר הנדחת ומשמע אמת נכון דרישה וחקרה: את חד פ"י. שכעה לדעיל וד' דהכא: ושמנה מי איכא. השי"ס

מופנה הוא, משום דהיה ליה למכתב. אפלא עיר הנדחת, מאי הוה ליה למכתב, הא פתיא פוליה. ה"ם נמי אפנויי מופנה, מדהוה ליה למכתב 'דריש תדרוש' או 'חקור תחקור', ושני קרא כדביבורה כ'היטב', 'שמע מינה לאפנויי'. ואתו נתקנין בקל וחומר מנסקלין ומנהרגין, ואתו נשרפין בקל וחומר מנסקלים. הניחא לרפנו, דאמרי סקילה חמורה. אלא לרבי שמעון, דאמר שריפה חמורה, מאי איכא למיכור. אלא אמר רב יהודה 'והנה אמת נכון' היא חד סרי, 'שבע לשבע חקירות, דל תלת לגזירה שוה, פשא לחו חדא. לרבי שמעון, לאתווי נשרפין: לרפנו, מילתא דאתיא בקל וחומר, מרד וכתב לה קרא. מגדרף בה רבי אבהו, אימא לאתווי שמנה חקירות. ושמנה חקירות, מי איכא. אלמא לא? והאיכא, לאתווי בכמה בשעה. ונתניא נמי הכי, היו בודקין אותו בשמנה חקירות. הניחא לאפני אליבא דרבי מאיר, דאמר אין אדם טועה ולא כלום. ולהך לישנא נמי דאמר אדם טועה משהו, שפיר. אלא לאפני אליבא דרבי יהודה, דאמר אדם טועה חצי שעה, ולרבא דאמר מעו אינש מוכא, מאי איכא למיכור. אלא, לאתווי בכמה ביובל. היינו באיזה שבוע, אלא, לאתווי באיזה יובל. ואידך, כיון דאמר באיזה שבוע, לא בעי באיזה הרגו', רבי יוסי אומר: נתניא, אמר להם רבי יוסי לחכמים, לדרבויכם, מי שפא ואמר 'אמט הרגו', אומר לו באיזו שבוע, באיזו שנה, באיזו חרש, בכמה בחדש. אמרו לו, לדרבוי, מי שפא ואמר 'עקשיו הרגו', אומר לו באיזה יום, באיזה שעה, באיזה מקום. אלא, אף על גב דלא צריך, רמינן עליה פדרבי שמעון כן אלעזר. הקא נמי, אף על גב דלא צריך, רמינן עליה פדרבי שמעון כן אלעזר. ורבי יוסי, 'אמט הרגו' שכתיב פרוב עדיות, 'עקשיו הרגו' לא שכתי פרוב עדיות: מפידים אתם אותו: תנו רפנו, מפידים אתם אותו, נכרי הרג, ישראל הרג, התירתם בו, קיבל עליו התראה, התיר עצמו למיתה. המית בתוך פרי דיבור. העובד עבודה זרה, את מי עבד, לפעור עבד, למרקוליס עבד. ובמה עבד, ביובית, בקיסור, בניסוד, בהשתחואה. אמר עולא, מינין להתראה מן התורה, שנאמר 'ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו ויראה את ערותה', אמו בראייה תליא מילתא? אלא, עד שיראהו מעמו של דבר, אם אינו ילכר, תניהו

מהדר ארביי אבהו מי מצית משכחת שמנה חקירות דברביי המביאין לידי הזמה: ופרכין אלמא לא וכי לא מצית משכחת חקירה שמינית הא איכא לאתווי בכמה בשעה ומשני הניחא אמרי כו' איכא למימר בכמה בשעה מייתי לה לידי הזמה דאי אמר בחציה או בשלישית: ואנו סהדי ואמרי אותו חלק עמו הייתם הרי קין זוממין אלא להך לישנא דאמר אדם טועה בחצי שעה למה לי למימר בכמה בשעה הא אי אמר בחציה ואתו סהדי מומו ליה לא מתוח בכל אותה שעה דאמר בתחלת השעה היה הוא טעה מתחלתה עד חציה לא היה מתחלתה עד חציה עמנו הייתם טעא מיתומי דאמר שמא בסוף שעה היה וחס טעא מוספיה לחציה: גמגום דאמי ורבא בפ"ק דפסחים (דף יא:א) לא בעי באיזה יובל. דאין עדים ממתנים עדותן מיובל על חבירה כר"ש בן אלעזר. להתירוח דאמר (לעיל דף לב) מסייעין היו את העדים ממקום למקום כדי שחפרך דעתן עליהן ויחורו בהן: קיבל עליו התראה. וידע אני שכן אי מודה שלא לעשות: התיר עצמו למיתה. כשישתחורם בו אל העבור שאה מתיבין מיתה פלונית הוא אומר על מנת כן אני עושה דלא על הפקר עצמו אינו נהרג כדלקמן (דף מא:א). המית בתוך כדי ריבוי. כדי שאלת שלום שאם שהה לאחר התראה יותר מכדי דיבור איכא למימר שכבר התראה: אמו בראיה תליא. משום דראיה אותה מחיבי: ואלא מהנהרגין קרא רבא כרת כתיב ואם אינו ענין לחיוב כרת דהא דין שמים הוא ולא בעי התראה דקמי שמיא גליא אם שוגג הוא או מזיד:

תניהו ענין, להתראת מלקות דשיך באחותו: וכי יויד. מנא ידעינן אלא שהתרו בו ועדיין הוא מויד ל"א ואם הויד לא נאמר אלא וכי יויד משמע תמיד הוא בודונו זה עיקר: **המוצאים אותו** מקושש. שקישש עצים לא נאמר אלא מקושש לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש ומה טעם תלוי בכך אלא שהתרו בו ועדיין היה

מקושש: על עסקי דיבור. התראה: הוה אמינא. אחותו דאניה מיתה אלא מלקות הוא דבעינן התראה אבל חיבי מיתות דחמידי אימא לא ליבעי: ותרתי בנסקלין למה לי. מקושש ונערה המאורסה בסקילה לר' שמעון. דאמר שרפה תמורה ולא אתו נשפרין מנסקלין בהתראה משום דאי אמר בנסקלין שחן קלין כתב קרא אחרינא לאתויי שרפין באם אינו ענין: וליתו הגך. מלקות וסיף. הפת. משמע כבר הוא כמת קודם שבא לבית דין שחיבי עצמו מיתה במי: עדי נערה המאורסה ב'ו'. לקמיה פרין מאי שנא נערה המאורסה דנקט: לאוסרה על בעלה באנו. ולא להורגה: היכי מיסקלא. וכיון דאידיה לא מקטלא שפיטא דאיהו לא מקטלא כאשר זמם תניב (דברים ט:): באשה חברה. דאידיו מקטלא אם לא חזמו אלו ואיניהו לא מקטלי דיכולין לומר כשבאנו לבית דין לא לחיבה מיתה נתכוננו אבל אי אמרו לחתניו אין התראה אלא להמית ותו לא מצי מיסקל לא להורגה באנה לא שמה עדות. הואיל ואי אפשר לקיים בו ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר וגו' (שם): אלא אשה חברה. דקיימא לו לר' יוסי בר יהודה דמיסקלא בלא התראה היכי משכחת לה הא כיון דאידיה לא מקטלי משום דיכולין לומר לאוסרה באנה איהי נמי לא מקטלא: כשיניהו וחותר ויחניה. הדך עדי גזת שני אין יכולין לומר לאוסרה באנו שהרי כבר נאסרה מנות ראשון ולא באו אלא להורגה: ופרכינן והא יכולין לומר לאוסרה

תנהו ענין למלקות. דבי חזקיה תנא, וכי יויד איש על הערה להרגו בערמיה/ שהתרו בו, ועדיין הוא מויד. דבי רבי ישמעאל תנא, המוצאים אותו מקושש עצים/ שהתרו בו, ועדיין הוא מקושש. דבי רבי תנא, על דבר אשר ענה/ על עסקי דיבור. וצריכא, דאי פתב רחמנא אחותו, הוה אמינא, חיבי מלקות אין, חיבי מיתות לא, פתב רחמנא פי יויד. ואי פתב רחמנא וכי יויד, הוה אמינא, הני מילי, סייף דקיל. אבל סקילה דחמורה, אימא לא, צריכא. ותרתי בנסקלין למה לי? לרבי שמעון, לאתויי שרפין. לרבנן, מילתא דאתיא בקל וחומר, מרח וכתב לה קרא. ולכתוב רחמנא בנסקלין, וליתו הנך וליגמרו מיניה. הקא נמי, מילתא דאתיא בקל וחומר, מרח וכתב לה קרא: התיר עצמו למיתה: מנא לך? אמר רבא, ואיתמא חזקיה, אמר קרא יומת המת, עד שיתיר עצמו למיתה. אמר רב הן, עדי נערה המאורסה שהזומו אין נהרגין, מתוך שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו. והא אתרו בה? דלא אתרו בה. ואי לא אתרו בה, היכי מיסקלא? באשה חברה, ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה. דתניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, חבר אין צריך התראה, לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שונג למויד. וכיון דאתנהו לא מקטלי, איהי היכי מיסקלא. הויה לה עדות שאי אתה יכול להחיותה, וכל עדות שאי אתה יכול להחיותה לא שמה עדות. הכי נמי קאמר, מתוך שאין נהרגין, שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו, אף היא אינה נהרגת, דהויה לה עדות שאי אתה יכול

על בעולה שני באנו. דקיימא לן במסכת סוטה (דף כו) מונטמאה ונטמאה שתי פעמים כשם שאסורה לבעלה כך אסורה לבעול: שויתה מבעול ראשון, וכבר נאסרה עליו: אי נמי שויתה מקרוביה. שהיא אסורה להם משום ערוה: אפילו הא דלא יתבא תותיה. ואיבא לממרו דלא אסקו אדעתיהו לאוסרה עליו שהרי

לא היו רואים אותה יושבת תחתיו אפילו הכי יכולין לומר: אירין, וישמא בלע"ז: אין זה נכון. ועדותו בטלה והוא והם פטורים מיה: הרי זה נכון. דלא שיכי בדקרת להכביש אלא בגופה של עדות: בסודר שנתקן בה. שהעידו שחנן את חברו בסודרו ועל הסודר היו נבדקין שחור היה או לבן היה: דקש אסקו אדעתיהו לאוסרה עליו שהרי לאתיה הפרוי תניא: דקש ששיפו. לשון שפה: האינים שחורות האינים לבנות. דעל כרחך בתאינים עצמן אי אפשר להרוג בחזקתו משוי ליה. לברוך בן אשר ויכל כדי להכביש וכי היכי דבחזקתו מתכביש דבאר אחר זה אומר במקום פלוני וזה אומר במקום פלוני יהיהו דבר אתי דהמקום לא הרגו הכי נמי בדקונו: מי הוה כפנהרדין. בשעה שהיו דנין אתי דמקום פלוני: ארבעים שנה. ראשונים עסק בפרקמטיא אמצעים למד אחרונים לימד ונעשה דין ומורה הוראות בתנות. מקום היה בירושלים וכן שמו: דיני קנסות סלקא דעתך. וכי לשכת הגזית גורמת לדיני קנסות: אלא דיני נפשות. שאן דיני נפשות בכל מקום אלא בעוד שסנהדרין נוהגת בלשכת הגזית שנאמר (דברים יז) וקמת ועלית אל המקום מלמד שמהמקום גורם וכיון דחוז דנפשי רוצחים ולא היו מספיקין לדון עמדו וגלו משם: ותנן ששחריב בית המגדש וכו'. וכיון דרבן יוחנן בן זבאי היה קיים אחר חורבן בית המגדש דארבעים שנותיו האחרונים לא דנו נפשות דהא ארבעים קודם חורבן בטלו: ואמר מילתא לפני הדיינין רבותיו ואיתברר להו טעמיה: אהו וסנהדרין

להחיותה. אלא, באשה חברה דקיימא לן דמיסקלא, אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה, היכי משפחת לה? כשיניהו וחקרה ויחניה. והא, יכולין לומר, לאוסרה על בעולה שני באנו. שויתה מבעול ראשון. אי נמי, שויתה מקרוביה. מאי שנא, נערה מאורסה דנקמ, אפילו נשואה נמי. אין, אלא אפילו הא דלא יתבא תותיה, יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו. אמר רב חסדא, אחד אומר בסייף הרגו, ואחד אומר בארין הרגו, אין זה יבון. אחד אומר פליו שחורין, ואחד אומר פליו לבנים, הרי זה יבון. מיתבי, יבון/ שיהא יבון. אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר בארין הרגו, תא שמע, אחד אומר פליו שחורין ואחד אומר פליו לבנים, אין זה יבון. תרגמה רב חסדא, בסודר שנתקן בו, דהיינו סייף וארין. תא שמע, אחד אומר סנדליו שחורין ואחד אומר סנדליו לבנים, אין זה יבון. תהם נמי, גזון שפעט בו בסנדליו ותרגו. תא שמע, מעשה וברק בן זבאי בעוקצי תאנה. אמר רמי בר חמא, גזון שפעין תאנה בשבת, דעלה קא מיסקיל. והא תנא, אמרו לו 'תחת תאנה הרגו'. אלא, אמר רמי בר חמא, גזון ששפרו בייחור של תאנה. תא שמע, אמר להן תאנה זו עוקציה דקין, עוקציה פסין. האינים שחורות, תאנים לבנות. אלא אמר רב יוסף, מכן זבאי לוחיב איניש, שאני בן זבאי דתקידות מתקרותו כישוי ליה. מאן בן זבאי, אליבא רבן יוחנן בן זבאי, מי הוה בסנהדרין? ותנא, כל שנותיו של רבן יוחנן בן זבאי, מאה ועשרים שנה, ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד. ותנא, ארבעים שנה קודם חורבן הבית, גלתה סנהדרין וישבה לה בתנות. ואמר רבי יצחק בר אבוימי, לומר שלא דנו דיני קנסות. דיני קנסות, סלקא דעתך? אלא, שלא דנו דיני נפשות, ותנן משחריב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זבאי. אלא, בן זבאי דעלמא. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זבאי, קרי ליה רבי בן זבאי? והתניא, מעשה וברק בן זבאי עוקצי תאנים. אלא, תלמוד היושב לפני רבו תוה, ואמר מילתא ומסתבר להו טעמיה, וקבעה

כמאן בר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים. פ"ה ר' עקיבא מקיש שלשה לשנים במסכת
 מכות (דף ה) מה שנים אינן נהרגין עד שיזומו שניהם אף שלשה עד שיזומו
 כו' וזה אי אפשר להזימן ואע"פ דר"ש קאמר להך מילתא הוה דאילו ר' עקיבא
 ומקשינוהו לרבי מה שנים נמצא נהרג מן קרוב או פסול עדותן בטלה ומיהו אית ליה
 נמי דר"ש ומוסיף הוא וקשה לפי' הדל' למננט
 הבא דר"ש היא דאמר הכי בחדאי ועוד דבתר
 הכי קאמר דלא ברע' אלא כמאן ויש לפרש
 דהא דקאמר עד שיזומו שלשתן היינו בשכוננו
 עדותן אבל אמר איני יודע כנמצא אחד מהם
 קרוב או פסול דמי ולרבי שמעון תתקיים
 העדות בשאר ולרע' עדותן בטלה היינו
 דקאמר ברע' והשתא נהיא דקאמר בתריה דלא
 בר' עקיבא אלא בר"ש
שזה יודע בעיבורו של חושב. קשה ומה אילו
 ידיקין בהאי חסדי דתרווייהו ידעי
 בעיבורו של חדש והיינו עדות מוכחשת ואינו
 ניקום ונימא דהכי קאמר ותיקמיה מספיקא
 דבה' פרכינן בפ"ק דפסחים (דף יא: ושם)
 לאכי דאמר לדברי ר' יהודה אדם טועה חצי
 שעה ור"ל דהשני דייקין שני קיימין באיהו
 יום ומכוונים ליום אחד ש"מ זה יודע בעיבורו
 של חדש וזה לא ידע ואם תאמר הכי דייק
 מהכא בריש בן סורק (למקן דף טו.) דבדיני
 נפשות אולית בתר רובא דרובא איניש טעי
 בעיבורא דירחא שאני הנכא רכונו שניהם ליום
 אחד ור"ל דאם איתא דלא אוליתן בתר רובא
 ה"ל כחורז מנידי במאי דקאמרי אתר כך דרבי
 כבר הוכחשו ממדי דיהא דאתא אומר בשלשה
 ואחד אומר בחמשה דאפי' כוונו ליום אחד
 עדותן בטלה ולא אמר חד טעה בשני עיבורי
 משום דבשני עיבורי לא טעו איניש כדאמר
 בגמ': **אחד** אומר בשתי שעות. תימה אמאי
 קיימת אילו דייקין בהני חסדי דהאי דאמר שתי
 שעות בתחלת ב' דהוה ליה קודם הגין התמה
 ועדותן בטלה דהא תחלת ב' קודם הגין התמה
 כדמוכח בפרק מי שדחה טעמא (פסחים דף צג.)
 דבעלת השער עד שנת הגומה ו' מילין וכן
 שמינית היום דהיינו שעה ומחצה ור"ל דהוא כי
 דייקין בהיגין לא טעו איניש אבל הני לא דקדוקן
 אלא בשעות ואין ובן אדם באים בשעות
 וסבורין שהשניה מתחלת אחד עד סוף התמה:
אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה. הקשה
 רבי'א לרבי דאמר בפ"ק דפסחים דף
 יב. ושם) אדם טועה שתי שעות חסר מהו
 אמאי עדותם בטלה בשלשה דילמא היא
 דקאמר ג' סוף ה' והאי דקאמר חמשה תחלת
 חמשה ור"ל דלכשת עדות בטלה ליה משום
 דכתיב (במדבר לה) והצילו העדה ולא לקיים
 עדותן ואת מימ נימא עובדא כי הוה ברביעית
 הוה ור"ל דקסבר רבא דאין לתלות טעות
 בשניהם:

וקבעוה בשמייה. והאי דקרי ליה בחדא מתני' בן זכאי ובחדא רבן יוחנן בן זכאי לא
 תיקשי מאן דקרי ליה בן זכאי על שם ההיא שעתא דאמרה להא מילתא ומאן
 דקרי ליה רבן על שם סופיה קרי ליה: **פשיטא**. כיון דאמר אחד איני יודע אשמעין
 תנא דעדותן קיימות: **כי אמר** תרווייהו **נמי קיימת היא**. דאילו אמר האחד איני
 יודע מאי רבותיה כיון דאמר חברי איני
 יודע ויה לא מעלה ולא מוריד: **וא' אומר כו'.**
 שהיה שלשה: ר' עקיבא מקיש שלשה
 לשנים. במשכת מכות (ד' ה:) מה שנים איני
 זוממין עד שיזומו שניהם אף שלשתן עד
 שיזומו שלשתן וזה אי אפשר להזימן ואע"פ
 דר"ש קאמר להא מילתא הוה דאילו
 ר' עקיבא ומקשינוהו להכי מה שנים נמצא
 אחד מן קרוב או פסול כו' מיהו ר"ע אית
 דהא נמי דר"ש ומוסיף איהו: **רבא אמר**. הא
 לקתא אפי' לאו ארבותא דבדיקוט קאי אלא
 ארבותא דחירות קאי והכי קאמר מהן בן
 חירות לבדיקות חירות היכא דליכא אלא
 תרי חסדי אמר א' איני יודע עדותן בטלה
 בדיקות אמר אחד איני יודע עדותן קיימת
 והוא הדין לנשדים דהוה ליה עדות המוחזקת
 בחקירות ואפי' בחקירות משכחת לה דאמר
 אחד איני יודע עדותן קיימת והכי דמי כגון
 דאיכא תלתא דאפשר לעדות שותקיים
 בשנים תלתא שליש לא ומפסלי דהך ודלא
 כרע: כנסתהדין דבי רבה. כלומר מה חידוש
 אתם אומרים בסנהדרין בבית אדם גדול
 כגון רבה יש לכם לחדש בה הרבה: **ומאי**
אמרין כנסתהדין נידחת. מה יש לנו לומר
 אילו לא היינו למידים מפי חכם כל כך היכא
 יש להקשות בה ומאי קשיא לך: **הא**
דאורייתא. דרשת חקירתו והא דאורייתא
 כדתני לעיל נכון שהיה נהג אחד אומר כליו
 שוריים כו' היינו בדיקות נכון שיהו
 דבריהם מכוונים: **שאי אתה יכול להזימן**.
 בכלוהו שבע חקירות הוה כתיבי אבל
 בדיקות אפי' אומרים חזן אינו יודעין
 עדות שאתה יכול להזימן אף שהוה
 אינה תליה בכך אלא הכחשה דמאי שייך
 עמו הייתם גבי בדיקות: **טובא אמרתו בה**.
 הרבה יש לכם טעמים בה: **משביתיה דמר**
אמר' בה טובא. תמדת שאתה טוב ועניו
 ומודה לנו אנו אומרים בה הרבה:
 ולהקשות לו היינו יודעים ובגין כלום
 נדיות לישן ומריר בקישי ובחוקה לישן
 נהא דאריה (פסחים דף קיב:) אשגרוני'ה:
 עדי כמה. כינסו בתוך החדש דאם יש ביניהם
 יום אחד נימא דטעו בעיבור החדש: עדי רובו
 של חדש. אבל כמאן ואילך כגון אחד אומר
 בעשרים ואחד אומר בעשרים ואחד לא
 תלינן בעיבור החדש דכבר שמע בימים
 הללו שהיה חדש מעובר. שזה יודע כב'
 עיבורים. שהיו שני חודשים מעוברים א
 ביחד או בדילוג וזה מנאן לכולן חסירין:
אלא משום. דאמרי ברובא ידע ברוב ימים
 שעברו כבר שמע מה היה: **שיפויא**. שופר
 ותרווייהו

וי תוקעין בקידוש החדש ביום שהוא מתחיל בן מלא דין חסר וזה לא שמע את השופר: עדי כמה מברכינן. אם לא בייך היום בייך חסר: עדי החודש. על הלכנה
 בהתחדשה: עדי שתתמלא פנימיה. אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חדשים שהרי כבר נוגשת היא:

ותרווייהו כר' יוחנן, במלתיה דר' יוחנן פליגי ועד שנתמלא סבירא להו מיהו רב יהודה סבר מלוי פגימתה דקאמר ר' יוחנן למהו כי יתרא דהוא כמו יתר של קשת שתאה כל פגימת הקשת מליאה עד היתר דהיינו חצי העיגול והוא יסוף שבעה הוא ונדרעו סביר מלוי פגימתה דקאמר ר' יוחנן עד דתהוי כי נפאי עגולה במילואתה: וליברך הטוב והמטיב: אדרב

פועלי אמת. פי' הקונט' שאין משנין את סדרן ואית דגיס פועל אמת ואחאב"ה קאי שבאמת ובדין מיטעה ולהכי קאמר בתר הכי וללכנה אמר שתתחדש: **ורב** הבאות. משום דיוסף איקרי בכור שור בדכתיבי (דברים לג) בכור שורו הדר לו ובעל שמועות הוא בעל חסין כדאמר (הוריות ד' יז) הכל זכיון למיר חייטא ואמרין בשיליה הוריות (שם) דרב יוסף סיני: **העוסקים** ברזו של עולם. היינו דניי נפשות אבל אל דני ממונות והא דאמר (עירובין ד' סו) שאת רביעית ית אל יורה היינו הוראה דאיסור יהותר: **קש** דינא. פרוש ואן יכול לעמוד עליה:

ותרווייהו, קרבי יוחנן סבירא להו. הא למיהו פי יתרא, הא למיהו פי נפאי. אמר ליה רב אחא מדיפתא לרבנאי, וליברך הטוב והמטיב. אמר ליה, אטו פי חסר, מי מקרבין דנין האמת/ דלברוך הטוב והמטיב/ וליברכיהו לתרווייהו? פינן דתינו אוהתיה, לא מקרבין. ואמר רב אחא בר חנינא, אמר רב אסי,

אמר רבי יוחנן, כל המברך על החדש בומנו, פאלו מקבל פני שכניה. פתיב הכא 'החדש הזה, וכתבי התם 'זה אלי ואנוהו'. תנא דבי רבי ישמעאל, אילמלא (לא) זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש, דייס. אמר אביי, הלכך גימריהו מעומד. מרימר ומר אוזריא, מכתיפי (אהרדן) ומקרי. אמר ליה רב אחא לרב אשי, במערכתא מקרי ברוך מחדש חדשים. אמר ליה, האי גש' דין גמי מקרי. אמר פדריב יהודה, דאמר רב יהודה, ברוך [כז'] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם, חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם. ששים ושמים לעשות רצון קונם, פועלי אמת שפועלתן אמת, וללכנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוס' כמן, שהן עתידין להתחדש כמותה, ולפאר ליוצריה, על שם כבוד מלכותו, ברוך אתה ה' מחדש החדשים. כי בתהבולות תעשה לך מלחמה/ אמר רב אחא בר חנינא, אמר רב אסי, אמר רבי יוחנן, כמי אתה מוציא מלחמתה של תורה, כמי שיש בידו חבילות של משנה. קרי רב יוסף אנפשיה, ורב הבאות בכח שור': אחד אומר בשתי שעות כז': אמר רב שמי בר אשי, לא שנו אלא שעות. אבל אחד אומר קודם הגני החמה ואחד אומר לאחר הגני החמה, עדותן בטילה. פשיטא? אלא, אחד אומר קודם הגני ואחד אומר בתוך הגני. הא גמי פשיטא? מהו דתימא, הא בגילויא קאי, ותרורי בעלמא הוא דתנא, קא משמע לן: ואחר כך מכניסין כז': אותו היום, ותו לא? והתנאי, אם יש ממש בדרבוי לא היה יורד משם לעולם, ואם אין ממש בדרבוי אין יורד כל היום פולו, כדי שלא תהא עלייתו וירדה לו. אמר אביי, תרגומה אאם אין ממש בדרבוי: מצאו לו וכות כז': יין, מאי טעמא לא. אמר רבי אחא בר חנינא, אמר קרא 'ולרזונים אי שכר', העוסקין ברוו של עולם, אל ישתכרו: [דנין אלו כנגד אלו עד שיראה]: לא ראו, מאי. אמר רב אחא, פטרין אותן. וכן אמר רבי יוחנן פטרין אותן. אמר ליה רב פפא לאביי, וליפטריה מעיקרא. אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, כדי שלא יצאו מכות דין מעורבבין. איפא דאמרי, אמר ליה רב פפא לאביי, ולמה לי יוסיפו, ליפטריה מפי דינא קמא. אמר ליה, רבי יוסי קאי פנותך. דתנאי, רבי יוסי אומר, פשם שאין מוסיפין על בית דין של שכנים ואחד, כך אין מוסיפין על בית דין של עשרים ושלשה. תנו רבנן, אומרין בדיני פמונות גנדקן הדין, ואין אומרין בדיני נפשות גנדקן הדין. מאי 'גנדקן הדין'? אילמא 'קש דינא', איפכא מיבעיא ליה. אמר רב הונא בר גזול, מושמיה דרב אחא ברביה דרב אקא, איפוך. רב אשי אמר, לעולם לא תיפוך, ומאי 'גנדקן הדין', חכם דינא'. מילאי, גדול שבדינין אומר 'גנדקן הדין'. אי אמרת בשלמא חכם דינא', הדין דאמר גדול. אקא ואי אמרת 'קש דינא', אי סניא דלא אמר גדול, פסופי הוא דקא מיכסיף נפשיה. אין, אינו דומה לתבויש מעצמו לתבויש מאחרים. איפא דאמרי, אי אמרת בשלמא 'קש דינא', היינו דאינו דומה לתבויש מעצמו לתבויש מאחרים. אלא אי אמרת חכם דינא', גדול אשבוחי משבח נפשיה? וכתביב 'הללך זו ולא פיד'. שאני מילתא דבי דינא, דאגדול רמיא. בדתנן, גמרו את הדבר, היו מכניסין אותן. גדול שבדינין אומר אש פלוני אתה ופאי, איש פלוני אתה חייב:

יהודה פרץ נהי נמי דמשבעה וליברך מיהא הטוב והמטיב שכל שעה הוא מטיב לו במילואתה תמיד שמוסת להאיר לעולם: אטו כי חסר. מי חשבין לה רעה לנגן לברוכי דין האמת תחשוב את מליאתה טיבואת לברוכי הטוב והמטיב: וליברך לתרווייהו. דין האמת בחסונה טוב והמטיב במילואתה: דייני אוהתיה. בכל חודש בריאת עולם כמנהגו היא ואין כאן דין פורענות בחסונה ולא למצוא לנו חסן במילואתה: דין. אילו וכו' למצוא אחרת אלא לזו שמקבלין פני שכניה פעם אחת בחדש כדאמרין בג"ש: אמר אביי. הואיל ומקבל פני שכניה הוא מעומד בעי לברוכי: מפי כבוד שכניה שהוא מקבל: תפריסו. מצוח שצויתם להתנהג בהילוך תקופותיהם: ששים ושמים. כדכתיב (תהלים ט) שיש כבוד: פועלי אמת. הן שאינם משנים את סדרם: ווללכנה אמר. הקבי' שתתחדש בכל חדש: עמרת תפארת. היא זו לעמוס' בטן סימן הוא להם שאף הם שמונים להם עתידים להתחדש בגלות כמותה ולפאר יוצרם: מלחמתה של תורה. הוריות. לעמוד על בוריה ועל עיקרה לא כאדם המפולפל ומחודד ובעל סברא ולא למד משניות וברייתות הרבה כי מדיחין יתלה הסוד אלא בבעל מניעות הרבה שאם יצטרך לו טעם בכאן ילמדנו מתוך משנה אחת או אם יקשה לו דבר על דבר יבין מתוך משניות הרבה שבידו הוא מני פלוני היא ששמענורה במקום אחר אומר כך: לנו שנו אלא שעות. דמר סבר טעי אינש הכי ומר סבר לא טעי כולי האי: אבל. הגני החמה סימן מובהק הוא ואין לטעות בהנך החמה בתוך שהיא זבחת: וירדה לו. ואם וירידה היום לעין כל בושה היא לא: לא ראו. האחד מאלו את טעמן של אלו ורתי הן במחלוקת מזה: וניפטריה מעיקרא. משוהיטו עד שבעים ואחד ותקלו למנוגא לזנו מאחרים הדבר לדון אלו כנגד אלו מי אית לן לאתרווי בתר חובה: כדי שלא יצאו מכות דין מעורבבים. גנאי לביד שיצאו במחלוקת ואין יודעין לגמור את הדין: וליפטריה מפי דינא קמא. למה מוסיפין משחלקו הראשונים דינו אלו כנגד אלו אם ראה א' מאלו את דברי אלו הר טוב הוא לאו ופטרניה: קש דינא. קד ודן ועמוק וקשה וצריך להמתין בו: איפכא מיבעי ליה. דיני נפשות צריך לעיין יותר: חכם דינא. יפה העמדתו על בריייה ואין אחד ממנו צריך להפך ולדקדק בו ואין אומרים כן צריך נפשות שאף משגמרוהו אם ידקדק האחד וימצא לו זכות מחזיקין את הדין: אינו דומה כז'. טוב הוא לו שיהא הוא מבייש עצמו ואל יאמר אחד מחביריו קש דינא ותיבייש מאחרים: אגדול רמיא. ואפי' דברים של שבח הוא אומר:

הדרן עלך היו בודקין

הדרן עלך היו בודקין

נגמר הדין. לחובה: מוציאין אותו לסקלו. אידי דסקילה רישא דכולהו ארבע מיתות היא מפרש מילי דידה ברישא והדר מפרש שארא בפרקין דלקמן סדר: חוץ לבית דין. רחוק מבית דין קצת: ונאמר הוצא. אלאמא לא במקום הוועד קטלוהו: והבודרין בידו. לקמיה מפרש לאמאי רוב: והפוס רחוק ממנו כדי שהא.

בית הסקילה היתה חוץ לשלש מחנות. היינו בירושלים דאיכא שלש מחנות ובתי דינין שכלב עיר ועיר היתה בית הסקילה חוץ לעיר כדפי' הקונטרס והיינו משום דכל עיירות המוקפות חומה יש לתן דין מחנה ישראל כדתנן בפרק קמא דבבלי: כ"י הכי דלא לתתוהו בדין רוצחין. אמאי דמרחיקין רחוק מבי"ד בית הסקילה יהיב טעמא כדפי' אבל חוץ לב"ד רוצחין. ארמי דמרחיקין רחוק מבי"ד בית הסקילה יהיב טעמא

הוצא את המקל והא דאמר בפ' נערה שנתפתחה (כתובות דף פח. זמה: ושם) נערה המאורסה שאין לה פתח ביתה ואי ועובד על בעיה שרובה גוים סוקלין אותם על פתח בית דין שאני התם דכתיבי שערין וכיון דלא אפשר מוקמינן אשער ב"ד והאי דלא ליהי שאר נסקלין מהתם דנבעי שערין דליתבם הואי ליהו נערה המאורסה ועובד ע"ז שני כתובים הוינן באחד ועוד הא כתיבי הוצא כדתנן במתניתין: ונאמר בפרים הגדולים. תימיה הוא בקדישם דבר הלמוד בדיקש אין חחר ומלמד בגורה שיה ואיכא למ"ד בפרק איהו מקומן (ובחיים דף ג.)

משנה נגמר הדין, מוציאין אותו לסקלו. בית הסקילה היתה חוץ לשלש מחנות. היינו בירושלים דאיכא שלש מחנות ובתי דינין שכלב עיר ועיר היתה בית הסקילה חוץ לעיר כדפי' הקונטרס והיינו משום דכל עיירות המוקפות חומה יש לתן דין מחנה ישראל כדתנן בפרק קמא דבבלי: כ"י הכי דלא לתתוהו בדין רוצחין. אמאי דמרחיקין רחוק מבי"ד בית הסקילה יהיב טעמא כדפי' אבל חוץ לב"ד רוצחין. ארמי דמרחיקין רחוק מבי"ד בית הסקילה יהיב טעמא

דבתי הגמול אולינן כיון ומלמד קדש א"ע'ג' לדמנו חול והיא גופה תימה בפר העדה מנא לן כיון דפר כח משיח לא גמר אלא מדיקשא דרשן ולמנא דגמר בסוף איהוה מקומן (שם דף נג.) הימנו דבר אחר איש דאנב דגמרינן ההוא מחנה שכתבו כן בהדיא גמרינן מנייה אחרני: **שכן** אדם. דרוץ למחנה דשחוטין חיי אהדם קאי כדפי' מיהו א"ע'ג' דהיינו ודאי פטישה דקראי מ"מ אם עמד בחוץ והבניס ידו לפנים ושחט או ששחט בסכין ארוכה שחטתו כשירה כדאמרין פרק שני דזבחים (דף ל"ב) ובריש חולין (דף ר"ב) ואם עמד בפנים והושטי ידו בחוץ ושחט בחוץ חייב ללאו משוחט תליא מילתא אלא בבחנה דקדישה לקדימא בחוץ: **פניול** הא דלא נכתב נותר ושחט דלא חשיב אלא מדי דשייך בהוצאת מחנה מיהו קשה דלא חשוב פסול יוצא: **משה** היכא הוה יתיב. ואי כהני פריים למנה לי וי' דלא מצינן גינף משחטי חוץ ליהושע מקדישם:

בית הסקילה היתה חוץ לשלש מחנות. היינו בירושלים דאיכא שלש מחנות ובתי דינין שכלב עיר ועיר היתה בית הסקילה חוץ לעיר כדפי' הקונטרס והיינו משום דכל עיירות המוקפות חומה יש לתן דין מחנה ישראל כדתנן בפרק קמא דבבלי: כ"י הכי דלא לתתוהו בדין רוצחין. אמאי דמרחיקין רחוק מבי"ד בית הסקילה יהיב טעמא כדפי' אבל חוץ לב"ד רוצחין. ארמי דמרחיקין רחוק מבי"ד בית הסקילה יהיב טעמא

המזבח החיצון שאין למולטו כלום שהרי כבר נאמר בפר כהן המשיח אל שפר הדשן וישרף וכתביב בדידו חוץ למחנה ממילא חוץ למחנה דשפר הדשן חוץ למחנה הוא ולמה נאמר כאן ליתן לכולם מחנה שלישית דעל כרחיק בולוהו בחד דוכתא עביר לה: וליילך. מקלל מחוץ למחנה דשחטי חוץ דהוי חוץ למחנה אתות כדכתיבי (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **שכן הוצא אל מחוץ מבשר ומזבח**. סימן הוא שדומה מקלל לפרים נשרפין בכל אלה ולא לשחוטין חוץ. **הוצא**. במקלל פרים נאמר הוצאת ולא בשחוטין חוץ נאמר כהן אל מחוץ למחנה ובשחוטין חוץ לא כתיבי אלא אשר ישחט מחוץ ומחוץ למחנה האמור בשחוטין חוץ הכשירין (לקמן דף מג.) במתני' היום הוא אתה עכור כו' אבל שחוטין חוץ אינה כפרה אלא חטא: **שכן אדם**. מחוץ למחנה דמקלל באדם כתיבי וכן האמור בשחוטין חוץ אדם השחוט קאי שלא ישחט מחוץ למחנה חוץ למחנה האמור בפרים אפר קאי ולאן אדם דלא כתיבי יצא אלא והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה: **הוצא**. מקלל חטא הוא ושחט חוץ חטא לאפוקי פר דלאו חטא הוא: **בנשמה**. מחוץ למחנה של שניהם נטילת נשמה נאמר זה נסקל זה שחוט אבל פר שחוט ועומד: לישנא אחרתא נטילת נשמה דשחוט חוץ היינו חיוב ברת שמתחייב בשחטה זו: **פניול**. מחוץ למחנה דשחוטין חוץ ומקלל אי אתה מוצא פניול על ידי אותו חוץ למחנה: אבל פריים ראוין לתפתל על ידי אותו חוץ למחנה שחט שאם שחט על מנת להקטיר אמירוקין בחוץ תתפלקו ולישנא דקראי נקט דקרי חוץ פניול כדאמרין בבוהים (דף כח.) וא"ע'ג' דלישנא דרובן לא קרי פניול אלא חוץ למחנה: **מבשר**. עירף פרי. במקלף חוץ למחנה האמור בשני אלו כן דריא וחתבו וראויין ללמוד זה מזה ולא מחוץ למחנה דשחוטין חוץ לישנא שלא כדת ובמצוע: **רב פפא אמר**. מהכא נפקא לן ליה סקילה חוץ לג' מחנות: **משה**. לוי היה ושוריו במחנה לויא ואמר ליה רחמנא הוצא כו': **לעשייה**. לומר שכמו שנצטור כך עשה:

למחנה אחת, אף פאן חוץ למחנה אחת. מסתברא, מפרים הנשרפין הוה ליה למילף, שכן הוצא אל מחוץ למחנה מבשר ומזבח. אדרבה, משחטי חוץ הוה ליה למילף, שכן אדם חוטא בנשמה, פיגול. מבשר מבשר, עירף ליה. רב פפא אמר, משה היכא הוה יתיב, במחנה לוייה, ואמר ליה רחמנא הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. חוץ למחנה לוייה. ויצויאו את המקלל אל מחוץ למחנה. חוץ למחנה ישראל. האי, מבעי ליה לעשייה. עשייה, בהדיא פתיכא, וכו'

המזבח החיצון שאין למולטו כלום שהרי כבר נאמר בפר כהן המשיח אל שפר הדשן וישרף וכתביב בדידו חוץ למחנה ממילא חוץ למחנה דשפר הדשן חוץ למחנה הוא ולמה נאמר כאן ליתן לכולם מחנה שלישית דעל כרחיק בולוהו בחד דוכתא עביר לה: וליילך. מקלל מחוץ למחנה דשחטי חוץ דהוי חוץ למחנה אתות כדכתיבי (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **שכן הוצא אל מחוץ מבשר ומזבח**. סימן הוא שדומה מקלל לפרים נשרפין בכל אלה ולא לשחוטין חוץ. **הוצא**. במקלל פרים נאמר הוצאת ולא בשחוטין חוץ נאמר כהן אל מחוץ למחנה ובשחוטין חוץ לא כתיבי אלא אשר ישחט מחוץ ומחוץ למחנה האמור בשחוטין חוץ הכשירין (לקמן דף מג.) במתני' היום הוא אתה עכור כו' אבל שחוטין חוץ אינה כפרה אלא חטא: **שכן אדם**. מחוץ למחנה דמקלל באדם כתיבי וכן האמור בשחוטין חוץ אדם השחוט קאי שלא ישחט מחוץ למחנה חוץ למחנה האמור בפרים אפר קאי ולאן אדם דלא כתיבי יצא אלא והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה: **הוצא**. מקלל חטא הוא ושחט חוץ חטא לאפוקי פר דלאו חטא הוא: **בנשמה**. מחוץ למחנה של שניהם נטילת נשמה נאמר זה נסקל זה שחוט אבל פר שחוט ועומד: לישנא אחרתא נטילת נשמה דשחוט חוץ היינו חיוב ברת שמתחייב בשחטה זו: **פניול**. מחוץ למחנה דשחוטין חוץ ומקלל אי אתה מוצא פניול על ידי אותו חוץ למחנה: אבל פריים ראוין לתפתל על ידי אותו חוץ למחנה שחט שאם שחט על מנת להקטיר אמירוקין בחוץ תתפלקו ולישנא דקראי נקט דקרי חוץ פניול כדאמרין בבוהים (דף כח.) וא"ע'ג' דלישנא דרובן לא קרי פניול אלא חוץ למחנה: **מבשר**. עירף פרי. במקלף חוץ למחנה האמור בשני אלו כן דריא וחתבו וראויין ללמוד זה מזה ולא מחוץ למחנה דשחוטין חוץ לישנא שלא כדת ובמצוע: **רב פפא אמר**. מהכא נפקא לן ליה סקילה חוץ לג' מחנות: **משה**. לוי היה ושוריו במחנה לויא ואמר ליה רחמנא הוצא כו': **לעשייה**. לומר שכמו שנצטור כך עשה:

למחנה אחת, אף פאן חוץ למחנה אחת. מסתברא, מפרים הנשרפין הוה ליה למילף, שכן הוצא אל מחוץ למחנה מבשר ומזבח. אדרבה, משחטי חוץ הוה ליה למילף, שכן אדם חוטא בנשמה, פיגול. מבשר מבשר, עירף ליה. רב פפא אמר, משה היכא הוה יתיב, במחנה לוייה, ואמר ליה רחמנא הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. חוץ למחנה לוייה. ויצויאו את המקלל אל מחוץ למחנה. חוץ למחנה ישראל. האי, מבעי ליה לעשייה. עשייה, בהדיא פתיכא, וכו'

ובני ישראל עשו. בההוא קרא כתיב והרי כלל את הכל למה לי ויציאו שמע מינה למנינא: אלא מעתה. דדרשת ויציאו דרשי נמי וירגמו בו: בלא כסותו. ערום ואע"ג דבגי' צוואה כתיב ורגמו אותו דש"מ בלא כסותו אידי דכתיב אבן לדרשה כתב נמי אותה: במקלל כתיב אבן ובמקושש כתיב אבנים: והא האי תנא. דלעיל: נאמר קאמר. מגורה שוה דפרים ליה ליה והיכי אתא רב פפא לאפילוגי עליה דתנא: והכי קאמר. תנא דברייתא אילו לא נאמר בו' כלומר הא דיליף לה מגזירה שוה לאו דוקא אלא דכי אבא ר' נמי לא היה נפיק משמע מעתא דקרא אכתי לא היה יכולנא למימר חוץ למחנה אתא דמיתנינא שלש מחנות מגזירה שוה דפרים והשתא אפילו גזירה שוה

לא צריך: הוציא. גרדיא משמע הוציא ומקומר וכי הדר כתיב מחוץ למחנה לאפוקי ממחנה ישראל קאמר: והוא. ובני ישראל: מבני ירה. לסמיכה ולדחיה דכתיבי בצוואה ולא מפרשיש בעשייה הדר סיים קרא ובני ישראל עשו אף סמיכה דחיה סמיכה וסמכו כל הכושמעים דחיה לאו אבא כתיבא: אלא מסיני ירה ירה מכלאן שאחד 6 העדים בא ודוחהו ומפילו מגובה בית הסקילה לארץ דבית הסקילה גבוה שתי קומות: לידוך. דדרשת הוצאה באפי נפשיה ואל מחוץ למחנה באפי נפשך כל הוצאות דפרים והשפרים מאי ירשת בהו: שתפרף דעתו. ולא ידאג ויתממה בהרגותו: ונשתתף. נאלם: מהו. מי אמר אי לא איתתק היה ממש דבריו וצריך לטורח את הדין ולהביא דינין אתרו: מנפח רב ששת בדיה. כלומר רוח הוא זה שאמרת כיון שנשתתף מה העול אי לחכי אתית למיחש אפילו אחד פחות העולם נמי אימא בכל הוציאן ליהרג: שמת יש אחד בסוף העולם שידע לו זכות: ופריבין מי דמי התם לא אמר הכא אמר: שויחה. שהוציא דבריו ושעמו לאור: תיבעי לך. מי אמר יזכה דוקא או דילמא ר' יוסי אורחא דמילתא קאמר שאך דרך תלמיד לומר יש לי ללמד זכות ומשתתף וכן מיתה דכסתמא מיד אומר ראיתו ומיהו דכא דאיתרמי אימא דסבירא ליה נמי הכי: ואפי' ראשונה ושניה. נמי קאמר ובלבד שיש ממש דבריו ואי ליכא ממש לא מהדריתא: מנא ידעי. אם יש ממש או לאו ושלוחים תלמידים בעיני שיהו סולקי' דמסרין ליה. תלמעם שניה ואילך שני תלמידי חכמים לילך עמה: מעיקרא. בתחלת הליכתם ולא יחזירוהו אפילו פעם ראשונה אם איכ"ב יש ממש דבריו: וצריך ליה. נמי שנער עברה פלוגת ביום פלוגי ובשעה פלוגתי: לפניו אין. דמשמע בהליכתו: מעיקרא לא ארבעים יום

1 'ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה'. אלא מעתה, וירגמו אותו אבן' מאי עבדו ליה. ההוא, מפניו ליה לכדתניא, וירגמו אותו באבן, 'אותו' ולא בקסותו, 'אבן' שאם מת באבן אחת, יצא. ואצטרף למיכתב 'אבן', ואצטרף למיכתב 'אבנים'. דאי פתב רחמנא 'אבן', הוה אמינא, היכא דלא מת בהדא, לא ניתי אחריתי ומיקמליה, פתב רחמנא 'אבנים'.

8 'ואי פתב רחמנא 'אבנים', הוה אמינא, מעיקרא ניתי פתרי, פתב רחמנא 'אבן'. והא האי תנא, נאמר קאמר. אילו לא נאמר קאמר, והכי נאמר קאמר, אילו לא נאמר קרא, הייתי אומר גזירה שוה. ועכשיו שצאמר קרא, גזירה שוה לא צריך. רב אשי אמר, משה היכא הוה יתיב, במחנה לויה, ואמר ליה רחמנא 'הוצא את המקלל' חוץ למחנה לויה, 'אל מחוץ למחנה' חוץ למחנה ישראל. ויציאו את המקלל לעשייה. עשייה, בהדיא כתיב בהו, 'ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה'. ההוא, מיבעי ליה לסמיכה [ולדחיה]. אמרו ליה רבנן לרב אשי, לדיך, קל הגי' הוציא' דכתיבי פפרים הנשפרים, מאי דרשת בהו? קשיא: אחד עומד בו'. אמר רב הונא, פשימא לי, אחד אבן שנסקל בה, ואחד געץ שנתלה בו, ואחד סוף שנהרג בו, ואחד סודר שנהג בו, פולן משל צבור. מאי מעמא, דמדרידיה לא אמרין ליה, זיל וליתיב וליקמול נפשיה. בעי רב הונא, סודר שמיניין בו, וסוס שרץ ומעמידו, משל מי הוא. פיון דהצלה דידיה, מדרידיה הוא. או דילמא, פיון דבי דינא מחיבין למעבד פה הצלה, מדרידה. ותו, הא דאמר רבי תימא בר רב אשי, אמר רב חסדא, הוציא ליהרג, משקין אותו קורט של לבונה ככוס של יין פדי שתפרף דעתו, שצאמר 'תנו שכר לאובד ויין למרי נפש'. ותניא, נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן. לא התנדבו נשים יקרות, משל מי? הא ודאי מסתברא משל צבור, פיון דכתיב 'תנו', מדריהו. בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת, אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות, וגשתתק, מהו. מנפח רב ששת בדיה, נשתתק, אפילו אחד בסוף העולם נמי. התם לא קאמר, הכא קאמר, מאי. תא שמע, דאמר רבי יוסי בר הננא, אחד מן התלמידים שזיכה וזכות, רואין אותו אפילו חי ועומד במקומו. וזכה, אין. לא וזכה. לא. וזכה, פשימא לי. אמר, תיבעי לך: אפילו הוא בו'. ואפילו פעם ראשונה ושניה? והתניא, פעם ראשונה ושניה, בין שיש ממש בדבריו, בין שאין ממש בדבריו, מחזירין אותו. מנא, אין ממש בדבריו, אין ממש בדבריו. אמר רב פפא, תרגומה, מפעם שניה ואילך. מנא ידעי? אמר אביי, דמסרין ליה ונא דרבנן. אי איתא ממש בדבריו, אין. אי לא, לא. ולימסר ליה מעיקרא? אב דבעית, לא מיצי אמר פל וזכא דאית ליה: משנה מציאו לו זכות, פתרהו: ואם לאו, יוצא וליסקל. וכרוז יוצא לפניו

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32

33 אים פלוגי בן פלוגי יוצא ליסקל, על שעבר עברה פלוגתי, ופלוגי ופלוגי עדיו, פל מי שידע לו זכות יבא וילמד עליו: גמריא אמר אביי, וצריך למימר ביום פלוגי, ובשעה פלוגתי, ובמקום פלוגתי. דילמא אפכא דידעי, ואתו מוים להו: וכרוז יוצא לפניו: לפניו אין, מעיקרא לא. והתניא, בערב הפסח תלאוהו לישו' [הנוצרי], והכרוז יוצא לפניו וארבעים יום, [ישו הנוצרי] יוצא ליסקל על שפישף וחסית והדיח את ישראל, פל מי שידע לו זכות יבא וילמד עליו, ולא מציאו לו זכות, ותלאוהו בערב פסח. אמר עולא, ותסברא, [ישו הנוצרי] בר הפוכי זכות הוא? מסית הוא! ורחמנא אמר 'לא תחמול ולא תכסה עליו'. אלא, שאני ישו [הנוצרי] דקרוב למלכות הוה. תנו רבנן, המשה תלמידים היו לו לישו' [הנוצרי, ואלו הן] מתאי נקאי, נצר, ובוגי, ותודה. אתיהו לכתאי, אמר להו, מתאי יהרג? הכתיב 'מתי אבוא ואראה פני אלקים'. אמרו לו, אין, מתאי יהרג, דכתיב 'מתי ימות ואבד שמו'. אתיהו לנקאי, אמר להו, נקאי יהרג? הכתיב 'ונקי וצדיק על תהרג'. [אמרו לו], אין, נקאי יהרג, דכתיב 'במסתרים יהרג נקי'. אתיהו לנצר, אמר [להו], נצר יהרג? הכתיב 'וצר משרשו יפרה'. אמרו לו, אין, נצר יהרג, דכתיב 'אתה השלכת מקברך בנצר נתעב'. אתיהו לבוגי, אמר [להו], בוגי יהרג? הכתיב 'בני בכורי ישראל'. אמרו לו, אין, בוגי יהרג, דכתיב 'הנה אנכי הורג את בנך בכורך'. אתיהו לתודה, אמר [להו], תודה יהרג? הכתיב 'מומזר לתודה'. אמרו לו, אין, תודה יהרג, דכתיב 'זובח תודה יכבדני'.

אל

זכות

תוציא לעו. אף על גב דבחלקת הארץ היו אורים ותומים: וכזאת. הא ולא מריבין חרמים הרבה כדיריש (לעיל דף כא.) גבי כהן וכוהנא לפי שלא היו כיב מלחמות במדבר שנוכל לרבות שמעל חרמיה: **מלמד** - אלא ענש על הנסתרות עד שעברו את הירדן. כך כתוב ברוב ספרים וקשה דהא אי לא הוה הדין? ודלא

וזכה את יצרו. לאחר שהסיתו לחטוא הוא וזכוהו ודורגו ושב בתשובה ומתוודה עליו שני נזנ"ף רדש לשני כבודים: ובהי אלהים. לשון רבים משמע: לא כבוד. אף דרכך לבזות: מתני' כזאת וכזאת עשיתי. בגמרא מפרש שמעל בחרמים אחרים: שהוא מוזהב. שהעדים שקרים ובמחשבות הרעה הרגזו: ויהי כל אדם. אף שהחטאים יהו אורמים כן לנקות את עצמן מן

הבריות ויוציא לעו על העדים והדיינים: גמ' שים נא כבוד. ואז בקשה: דילמור. רבי! אמר לו. עכן: הושע בגורל כבוד. כאלהורגני שלא בעדים: בבקשה ממי. הייתי דקאמר ליה נא: שחדיה במילי. השחידו בשחוד דברים עד שחודיה שבשואמר לו הן לו תודה סבור שאין מבקשין ממנו אלא הודאה ולא תירוהו: אבכי בשמתי. במעל זה: וכזאת וכזאת עשיתי. הרי שלשה: שנים בימי משה. אותה של כעניני מלך ערד כתבתי (מבדבב כא) וידר ישראל בה ורגו והתחמתי את עיניהם אסרום עליהם בתורה וכיוצא בזה עשה בעיירות אחרות ולא נתפרסמו: מאי מעמא לא איענוש. ישראל לא מעלתו כי היכי דאיגעוש השתא: לפי שלא ענש. במקום את זדוקים שבשואר: על הנסתרות. שביד עוברי עבירה אלא על העבירות הידועות: עד שעברו את הירדן. ושמעו וקבלו עליהם ברכות וקלות בהר גריזים ויהי עיבל ונעשו זרבים זה בזה כדאמרין במסכת סוטה (דף לה) מיד נענשו זה על זה ואפי' לא ידע זה בעבירות שביד חברו ויבימי עכן כבר עברו את הירדן: מלמד שלא ענש על הנסתרות עד שחברו בו. נראה לי דה' ג' מלמד שענש על הנסתרות משעברו ולמאי דגרס גמי שלא ענש עד שעברו היא היא הכי קאמר מלמד שמה שלא ענש על הנסתרות לא נתג אלא עד שעברו אבל משעברו ענש הכי דרשינן לקרא הנסתרות לה' אלהינו משמע עליו לבקש עתבות הדיינים וליפרע על העוברים ואין עלינו עונש בדבר: והנגלות לנו. קולך תלוי בצואר כולנו ואי לאו נקודה הוה אמינא כך היא המדה לעולם באתה הנקודה דתרת דאין מדה זו נהגת לפוטרו מן הנסתרות אלא עד שעברו את הירדן והיה לו לנקוד את הנקודה הזאת על לה' אלהינו ללמד שלא עד עולם הן לא אלהינו אבל לא אורח ארעא לנקוד את השם ונקוד על לנו ולבנינו לומר שאין כאן מקומנו משם אלא למעלה מן הנגלות גמי ניתן לדרוש כך הנסתרות לה' אלהינו ולנו ולבנינו שאנו עניי נענשים ומדיא אי יהוה כתיב ליה הכי הוה משמע ומדיא קודם שעברו את הירדן גמי לזכוי פלגיננו ונקד לומר דלכאן ולכאן הוא נדרש ולומר לך דעד השתא בסוף ארבעים שנה שנאמר להם מקרא זה ועברת מואב לא היה הנסתרות אלא לה' אלהינו אבל מכאן ואילך הם אף על לנו ולבנינו ונקודה דעיין שבעד חלקת באתה דלא תימא מעולם ועד עולם אלא מעתה מתחלת מדה זו ונתגוד עד עולם: וכי ענש על הנסתרות האחרים לעולם: והרי כבר נאמר עד עולם: ואי לאו אפסורא דנסתרות קאי לאשמעינן

דעד עולם נתגוד מדה זו ולא תימא משעברו את הירדן ויקבלו עליהם ערבות וענשו לו על זה למה לי דכתבתי את הירדן ויקבלו עליהם ערבות: וזאת היתה ערבות מדה זו ואלא מכאן ואילך דכל נקודה למעט דרך לא ענש את אחרים על עונש שבגלו עד שעברו את הירדן: אלא. לרבי נחמיה כיון דאף משעברו לא ענש על הנסתרות:

אמר רבי יהושע בן לוי, כל הזכות את יצרו, ומתודה עליו, מעלה עליו הפתוב פאילו כיפרו להקדוש ברוך הוא בשני עולמים, העולם הזה והעולם הבא, דכתיב, 'זוכה תודה יכפרנני', ואמר רבי יהושע בן לוי, בזמן שפית המקדש קיים, אדם מקריב עולה, שבר עולה בידו. מנחה, שבר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הפתוב פאילו הקריב כל הקרבנות בולן, שנאמר 'ובחי אלהים רוח נשברה'. ולא עוד, אלא שאין תפלתו נמאסת, שנאמר 'לב נשבר ונפרה אלהים לא כבוד': משנה היה רחוק מביט הפקילה מעשיו אמות, אומרים לו 'התודה', שכן דרך כל המומתין מתודין, ששלל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. שכן מצוינו בעקב, שאמר לו יהושע 'בני שים אם כבוד [לה'] אלהי ישראל ותן לו תודה ונען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי המתא וזאת וכזאת וגו'. ומען שפיפר לו וידיו, שנאמר 'ויאמר יהושע מה עפרתנו יעקרב ביום הזה', 'ביום הזה' אמה עכור, ואי אמה עכור לעולם הבא. ואם אינו יודע להתנודות, אומרים לו, אמור 'תהא מיתתי כפרה על כל עונותי'. רבי יהודה אומר, אם היה יודע שהוא מוזהב, אומר 'תהא מיתתי כפרה על כל עונותי, הוין מעון זה'. אומר לו, אם כן יהו כל אדם אומרין כן, כדי לנקות עצמן: גמרא תנו רבנן, 'נא', אין 'נא' אלא לשון בקשה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע 'הטא ישראל, אמר לפניו רבונו של עולם, מי הטא. אמר ליה, וכי דילמור אני, לך הפל גזלות. הלך והפיל גזלות, ונפל הגזל על עכן. אמר לו, יהושע, בגזל אתה בא עלי. אתה ואלעזר הכהן שני גדולי הדור אהם, אם אני מפיל עליכם גזל, על אחד מהם הוא נופל. אמר לו,

1 נענש אפילו אחר שעברו דהכי משמע פשטיה
2 דקרא הנסתרות לה' אלהינו ולא לנו ענש
3 לדבר ואיכ באתה נקודה לדרוש דמשעברו
4 ענש ולכן גריס מקורס מלמד שענש הקב"ה
5 על הנסתרות משעברו ונקודה דעיין שבעד פ"ה
6 דחלקת באתה דלא תימא מעולם המה לנו
7 ולבנינו אלא מעתה מתחלת מדה זו ונתגוד
8 עד עולם עולם כחלקת נקודה דעיין הייתי
9 יכול לומר כן דאיכ לא כתוב אלא הנסתרות
10 והנגלות לנו ולבנינו עד עולם ועיב מוכתיב
11 לה' אלהינו וכתבי גמי נקודה יש' לא לדרוש
12 שתימה ויר' ול לחיובא נגלות לא איצטרך
13 לנקד י"א אותיות כנגד י"א אותיות שבשם
14 לאשמעינן שהנקודה ראויה להיות על השם
15 למעט שמה דמעתה גם הנסתרות לנו ולבנינו
16 עולם שאין דרך לקוד את השם:
17 **אמר** ליה ר' נחמיה וכי ענש על הנסתרות
18 את האחרים לעולם והלא כבר נאמר
19 עד עולם. אפסורא דנסתרות קאי דעד עולם
20 נתגוד מדה זו ולחיובא נגלות לא איצטרך
21 דעונש הנהגה עתה פשטא שיהוג עד עולם
22 אלא הנקודה למירוך דהויג דנגלות לא נהגה
23 אלא מכאן ואילך ולכן נקודה י"א אותיות כנגד
24 אותיות של השם בומר' לך שאף הנגלות מן
25 הדיינו קודם שעברו את הירדן עד שלא קיבלו
26 ערבות ור"ה מקיים גרסת הספרים והנסתרות
27 לה אלהינו לא היו פשטיה דקרא דאין
28 לך עונש בדבר אלא כלומר הנסתרות שאין
29 מוכי בהן אלא השם והנגלות שניהם לנו
30 ולבנינו ליענש עליהם ונקוד על לנו ולבנינו
31 לממר שאין גזירת מדה זו נהגת לעולם
32 אלא משעברו את הירדן ולא קודם אלא
33 היה נקוד על כל עד או לא היה נקוד על
34 עד כלה היא דבין נסתרות ובין נגלות כך
35 דינם לכך ניקד עיין שבעד חצי התיבה לומר
36 לך חציון לעולם השם משעברו ומסתברא
37 דנסתרות

בבקשה מוקד, אל תוציא לעו על הגזלות, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק בגזל, שנאמר 'אך בגזל חלק את הארץ', תן תודה. אמר רבינא, שחודי שחדיה במילי, פלוס נבקש מוקד אלהי הודאה, תן לו תודה והיפטר. מיד ונען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי המתא לה' אלהי ישראל וכזאת עשיתי'. אמר רב אסי אמר רבי חנינא, מלמד שמעל עכן בשלשה חרמים, שנים בימי משה, ואחד בימי יהושע, שנאמר 'כזאת וכזאת עשיתי'. רבי יוחנן אמר משום רבי אלעזר ברבי שמעון, ארבעה בימי משה, ואחד בימי אהרן, שני ויחנן אמר המתא וכזאת עשיתי'. ועד השתא, מאי מעמא לא איגעוש. אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי שמעון, לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן. פתאמי, הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם, למה נקוד על לנו ולבנינו? ועל עיין שבעד, מלמד שלא ענש על הנסתרות, עד שעברו ישראל את הירדן, דרבי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי ענש על הנסתרות לעולם, והלא כבר נאמר עד עולם. אלא, בשם שלא ענש על הנסתרות, כך לא ענש על עונשיו שבגלו, עד שעברו ישראל את הירדן. אלא

עב מ"ם אינעש. ישראל עליה הלא מן הנסתרות היא: האמא ישראל. מדלא אמר חזא העם עדיין שם קשרותם עליהם: חילפי. ארטיטיא: מושך בערלה. משך את עור אמתו תמיד עד שנתרבה וכיסתה את ראש הגיד כדי שלא יראה מהול: פשיטה. דא ר' אילעא גופיה אמר דעבר על כל התורה: לא פקר. לא הפקר עצמו כל כך: כנערה המאורסה. כתיב כי עשתה

בנלה בישראל: כולי האי. רע לשמוע ורע
בליות לבישת את משפתיה ומואסרה על
בעלה: דיניה כנערה המאורסה. נגטשו
לסקלה: לרדותן, שיראו את קלקול ויזהרו
בעצמן ולא יסיפו למעול בחוכם: הראוי
לשריפה. כסף זהב וקנינים: הראוי לסקילה.
הוא שרו ובהמתתו וקנס היה לריות את
האחרים: איצטלא דמילתא. טלית של צמר
נקי בן יומו שמכבדן אותו למילת מלכשים
לבוש שלא יתכלך ממנו: סיבילא דצריפא.
צבוע בצרף שקורין ארבי: מה פשה.
כשהיה צריך לבקש חוקים על ישראל היה
מדבר בלשון כבה: פלילות דין: ולו הואלנו.
ולואי שחואלנו היה ולא לעבור את הירדן
שמענו שטותא לישב לנו שלא לקיים מצוותך
אשר מרת לנו טוב עבור את הירדן: קום לך.
משלך ומיךד היתה זאת להם שאף בשבילך
נגעשו שלא קיימת את דברי: וריתקם ששים
מיל. דא גרימיה דהר עיבל רחוקים ששים מיל
מן הירדן במדבר טוסה (דף לו) ושם הקימו
את האבנים: כן עשה יהושע. מקרא כתוב בן
ולא יפה דרש רבי שלא שיהושע שניה:
אתה גרמת להם. שלא היה לך לאסור
עליהם בית יריחה: והיינו רקמאר לחו בני.
רק שללה ובהמתת תבונו שלא תחרימם
עוד. הכי עבדי. גמשתוחה לאדם בלילה
בדין דאמר לו הלנו אתה אם לצרינו
(החושב לו) מכלל דלילך אתה דאי בימנא
וכי לא היה מכיר בין שרי ישראל לשרי
אומות העולם: שפאז שד הוא. ואין מוציאין
שם שמים על המזיק שלום שם שמים ושם
שנאמר (שופטים 10) ויקרא לו ה שלום וכי
שאין משתחה דדומה כמשתחה לשעירים.
אמר

דנסתרות משעברו ונגלות לעולם אמר ליה רבי נחמיה וכי ענש על הנסתרות והלא כבר נאמר עד עלום ואי קאי עד עלום אנסתרות ע"כ יש להשוותן דבארות ענין דקאי אנגלות קאי אנסתרות דמסתמא קאי כבוהא אם איתא דקאי ארתיודו אלא ותיב לא קאי אנסתרות כלל שזו היא הסברא דלא מיעביש ארתינו עליהו לעולם ולא ותיב כנסתרות.
אלא להקיש עליו דנגלות דכשם שלא ענש על הנסתרות קודם שעברו שזו הסברא כך לא ענש על הנגלות ולכתיב איתאי היקש נוקדה דאי לא נוקדה הי"א חזותא היקש של מיעביש עונשא רבא אבל זוטא מיעביש של פיהי להם למחות קמיל נוקדה דלא מיעביש כלל ולפי נוקדה דרין לא יתישב לר' נחמיה:

ואתם ירוקתם ששים מלין. דהר גרזים דהר עיבל היו רחוקים ששים מיל מן הירדן כדאייתא בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לו) יש לחמום והלא כיון עשה דהא כתביב והיה בעברכם את הירדן תקומו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום ביום עיבל ומה היה יכול לעשות שלא מצא דה גרזים דהר עיבל עד שפרק אלו נאמרין פליגי תנאי דתנאי הלא המה בעבר הירדן מעבר הירדן ואילך דביר ר' יהודה פריש בריומן מן הירדן הוישב בערבה אלו דה גרזים דהר עיבל שישוּבם בן תוחים ר"א אומר הלא המה בעבר הירדן סמוך לירדן דאי מעבר הירדן ואילך דהכתביב והיה בעברכם את הירדן וס'ל לר'א דהר גרזים דהר עיבל שבסמוך לירדן דבר הכתוב ושנים היו ובירושלמי אמר מה מקיים רבי אליעזר דה גרזים דהר עיבל ב' גבשושית עשו וקראו לאחת דה גרזים ולאחת דה עיבל דה דעתיה דר' יהודה ששים מיל הלכו באותו היום על דעתיה דר' אליעזר לא זוו ממוקמן והשתא ר' שליא דכאק סבר דקראי כר' אליעזר והיה לו ליהושע הכותים ורב דאמר הכא דיהושע שפיר עבד מצי מבר כרבי יהודה או כר' אליעזר.
חיישינו שמה ש הוא. דוקא שבדות ובהים מקום שאין בו אדם מצוין דשכחי שם שדים אפי' ביום כדהיה לדר דר' הריבא ריבמות (דף קכב. ושם) שעלה לדר אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינו דאי לא הכי היאך צדע נחון שלום לחבירו בלילה והיאך אשה מתגוררת בלילה הוא דלא משני הכא דחוו לח בבואה דבבואה כדמשני (ביבמות שם) משום דאין בבואה ניכרת בלילה.

בשלל אדרת שניער אחת טובה ומאתים שקלים כסף, רב אמר, איצטלא דמילתא. ושמואל אמר, סרבלא דצריפא. ויציקום לפני ה', אמר רב נחמן, בא ותבטם לפני המקום. אמר לפניו, רבוננו של עולם, על אלו תיתרג רופה של סנהדרין, דכתיב ויפו מוחם אנשי העי בשלשים ויששה איש, ותנאי שלשים ויששה ממש, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי שלשים כנגד רופה של סנהדרין. אמר רב נחמן אמר רב, מאי דכתיב 'תתנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות', 'תתנונים ידבר רש' זה משה, ו'עשיר יענה עזות' זה יהושע. מאי טעמא, אילימא משום דכתיב 'ויציקום לפני ה'', ואמר רב נחמן, בא ותבטן לפני המקום. אמר, פתחם כעבדי הכיזי ויעמד פתחם ויפול ותעצר הפופה. ואמר רבי אלעזר ו'ותפלו' לא נאמר, אלא ו'ויפלו', מלמד שעשה פלילות עם קונו. בא ותבטן לפני המקום, אמר לפניו, רבוננו של עולם, על אלו יפלו עשרים וארבעה אלף מישראל, דכתיב ו'יהיו המתים בגמגמא ארבעה ועשרים אלף'. ואלא מהכא, למה העברת העבדי את העם הזה את הירדן. משה נמי, מימר אמר למה הרעתה לעם הזה. אלא מהכא ילו הואלנו וגושב בעבר הירדן ו'יאמר ה' אל יהושע קום לד'. דרש רבי שליא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, שלך קשה משלכם. אני אמרתי ו'היה בעברכם את הירדן תקימו', ואתם ריתקתם ששים מיל. פתר דנפק, אוקים רב אמורא עליה ודרש, פאשר צנה ה' את משה עבדו, כן צנה משה את יהושע, וכן עשה יהושע, לא הסיר דבר מכל אשר צנה ה' את משה. אם כן, מה תלמוד לומר 'קום לד'. אמר לו, אתה גרמת להם, והיינו דקאמר ליה בעי, ו'עשית לצי ולמלכה פאשר עשית ליריחו ולמלכה וגו'. ו'יהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא וגו' ויאמר לא פי אני שר צבא ה' עתה כאתי [ויפול] יהושע אל פניו ארצה ושתחו]. הכי עבדי הכי, והאמר רבי יוחנן, אסור לו לאדם שימתן שלום לחבירו בלילה, חיישינו שפאז שר' הוא. שאני התם, דקאמר ליה 'אני שר צבא ה' עתה כאתי' וגו'. ורילמא משקתיו? גמורי. דלא מפקי שם שמים לבטלה.

אמר לו אמש בישראלם כו' עתה באתי דרשי מדקאמר ליה עתה באתי ממכלל דמילתא אחריתי אל דמהדר ליה עתה באתי אמש היום כשהעריב בין הערביים קרי ליה נמי אמש שאין אז אלא לשון ערביית: ועכשיו בישראלם ת"ת. וכיון דביים אי אתא יבוקל לעסוק בתורה משמע ספקי מילתא עריכים אתא לעסוק בתורה

1 ולא במצור: עתה באתי. על שם עכשיו
 2 באתי לפרע מיד נורה ירושע של ארסוף
 3 עוד לבא במצור בלילה כל נאמר בעי וילן
 4 ירושע בלילה הוא בתוך העמק שלן
 5 בעומקה של תורה: אביך האמורי. תרה
 6 ואבותיו מנענע באו: אמר רוח פסקינית.
 7 גבראל: אתה מכלים אותם. שאתה קורא
 8 אותם אמורי ותיבה ריבך רב אתי. ארם
 9 יש לך להוכיח את ישראל הוכיחן בעצמם
 10 וסוד של אברהם ושרה אה גל לבוונם פן
 11 מה תעשה בבואם אברהם ושרה לפניך
 12 ואומרים מה טעמא בן שאתה מכלימנא: וכן
 13 אית ליה רשותא. לגבראל כולי האי להטיח
 14 דברים כלפי מעלה: כיון שסוגי. שאין לו
 15 רשות לבקש רחמים כיון שגברה חימה: שוב.
 16 אין מלאך אמר אחר פותח בפקשה כי לא יועיל:
 17 העירוך שועך לא בצר. כך היו אומרים
 18 חביריו לאיוב כלום הקדמת שועך לא בצר
 19 עד לא באה הצרה אם היית עושה כן כמו
 20 הכל מאמצימ את כחך. כל העולם עצמו
 21 בתפלה מלמטה אין צרים. יכולים להסטינו
 22 מלמעלה: לעולם יבקש אדם רחמים שיהו
 23 חכב מאמצימ את כחו. שסייעוהו מלאכי
 24 השתר אבקש רחמים פתח יהו כי לטמנים
 25 מלמעלה והכי משמע העירוך שועך אם
 26 באתה לעירוך שועך כונאת תערכו לא בצר
 27 שלא ידו לך צרים ושחבל יהו במאמצי כחך:
 28 זמרי. הוא עמב כדמפרש לקמיה וכוללו
 29 הכתוב עם שאר אחיו שהיו צדיקים: כתיב
 30 זמרי ורביע עכו. (הב קחשירב כלני רוח ולא
 31 כתיב עכו וביהושע ז) כתיב ויח ירושע את
 32 עבן בן רחל אלמא בריה הוא: רב ושמואל.
 33 דאמרי תרייהו הוא עבן הוא זמרי חד אמר
 34 עבן שמו כו': מעשה זמרי. נואף בדארמן
 35 לעיל בא על נערה המאורסה ועוד שנעשד
 36 ונפגו יראא בעוונת כמו שנמשע על ידי
 37 זמרי דמתו עשרים וארבעה אלף וכאן רובה
 38 סנתדרין: עינן. לגלג עליהם פקודות
 39 עונותיהם כעבנא זו שמתנגלת בהיקף
 40 עגול: וניקב. ומאי איכפת לך דאקאמר רבן
 41 דא"כ כל אדם אומר כן ומשני שלא להוציא
 42 לעו כו': אי אפשה. שכבר נגמר הדין וכי כל
 43 כמיניה. וכי נאמן הוה דחשתינן ליה לסודי
 44 למימר יראא קולר תלוי בצואר ידיו: כיון
 45 שהניד שוב אינו חוזר ומניד. דבר המכשף
 46 את הראשון דכתיב (ויקרא ז) אם לא יניד
 47 אההדא קמייתא קפיד קרא ואפי' מיהושדוהו

נמי לא מביעי דיכא למימר דהאי דהררי בהו דאמרי מה לנו לחוב בדמי: דייבי
 מעמא למילתייהו. מפני שזאה פלונית היינו שונאים אותו: דבעיא מכסא. מנשה
 במוכס אחרי ישראל רשע אחד שמת ובו ביום מת אדם גדול בעיר ובאו כל בני
 העיר ונתעסקו בממתו וקורבו אותו מוכס והוציאו גם את ממת המוכס אחריו וקפצו
 עליהם אותם והניחו הממת ורדו והיה

1 אומר ליה, אמש בישראלם תלמוד של בין הערביים,
 2 ועכשיו בישראלם תלמוד תורה, על איזה מןן באת? באת?
 3 אומר ליה, עתה באתי. מיד יגלו יהושע בלילה הוא
 4 בתוך העמק, ואמר רבי יוחנן, מלמד שלן בעיניקא
 5 של הלכה. אומר רב שמואל בר אבוןא משמיה דרב,
 6 גדול תלמוד תורה יותר מהקרבנות המידין, שאמאר
 7 עתה באתי. אומר ליה אפי' לרב דימי, האי קרא,
 8 כמענדא במאי מוקמיתו ליה? אל תצא לריב מהר
 9 פן מה תעשה באחריתה בתכלים אותך רעד ריבך
 10 ריב את רעד וסוד אחר אל תגל. בשעה שאמאר
 11 לו הקדוש ברוך הוא ליחזקאל, לך אמור להם
 12 לישראל, אביד האמורי ואימך חתייה, אבדו רוח
 13 פסקינית לפני הקדוש ברוך הוא, רבונזו של עולם,
 14 אם יבואו אברהם ושרה ויעמדו לפניך, אתה אומר
 15 להם ומכלים אותם, ריבך ריב את רעד וסוד אחר
 16 אל תגל. ומי אית ליה רשותא כולי האי? אין, דאמר
 17 רבי יוסי ברבי חנינא, שלש שמות יש לו, פסקון,
 18 איטמוז, סיגרון. פסקון, שפוסק דברים כלפי מעלה.
 19 איטמוז, שאומם עונותיהן של ישראל. סיגרון, פיון
 20 שפוגר, שוב אינו פותח. היערוך שועך לא בצר,
 21 אומר רבי אלעזר, לעולם יקדים אדם תפלה לצרה,
 22 שאילמלא (לא) הקדים אברהם תפלה לצרה, בין
 23 בית אל ובין העי, לא נשתיר משונאינהו של ישראל,
 24 שריר ופליט. ריש לקיש אמר, כל המאמין עצמו
 25 בתפלה מלמטה, אין לו צרים מלמעלה. רבי יוחנן
 26 אמר, לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמין
 27 את פחו ואל יהו לו צרים מלמעלה: מנין שציפר לו
 28 וידויו וכי? תנו רבנן, מנין שציפר לו וידויו, שאמאר
 29 ויאמר לו יהושע מה עברתנו ועפרך היום הנה,
 30 היום הנה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא.
 31 ובתיב רבי זמרי ואתו ויהימן וכלכל ודרדע
 32 פולם חמשה, מאי פולם חמשה? פולן חמשה הן
 33 לעולם הבא. פתיב זמרי, ובתיב עכן, רב ושמואל, חד
 34 אמר עכן שמו, ולמה נקרא שמו זמרי, ששעה מעשה
 35 זמרי, וחד אמר, זמרי שמו, ולמה נקרא שמו עכן,
 36 שעכן עונותיהן של ישראל: אם אינו יודע להתודות
 37 כו' רבי יהודה אומר כו' לקנות עצמן: ויעקב עצמין?
 38 כרי שלא להוציא לעו על פתי דינין, ועל הערבים.

תנו רבנן, מעשה באדם אחד שיצא
 וה, תהא מיתיה כפפה לכל עונותי, ובית דין וכל ישראל כנוקו, והעדים לא תהא להם מחילה לעולם. ובששמינו חקמים
 בדבר, אמרו, לתחזורו אי אפשר, שפבר נגורה גזירה. אלא יהיה, ויהא קולר תלוי בצואר עדים. פשיטא, כל כמיניה? לא צריכא,
 דקא תדרי בהו סהדי. וכי הדרי בהו, מאי הוי, פיון שהניד שוב אינו חוזר ומניד. לא צריכא, דאף על גב דקא יהבי מעמא
 למילתייהו (כי ההוא מעשה דבעיא מיכסא): משנה היה רחוק מבית הפקילה ארבע אמות, מפשיטין אותו את בגדיו. האישי
 מכסין אותו מלפניו, והאשה מלפניה ומאחריה, דברי רבי יהודה. והכמים אומרים, האישי נקבל ערום ואין האשה נקבלת ערומה:
 גמרא

גמ' פרק אחד. כלומר מעט ממנו מלפניו ויש אומרים פרק תחית בגד ולשון פרק בתרייהו לשינוי טורניצין: ולא איתיה. דאן אשה נסקלת ערומה ור' יהודה. אמר לך אותו לו לא למעט! אשה אשה אלא לאוריי' לן דנסקל ערום דמאותו נפקא לן בלא כסותה: ולא לא שנת הוא ולא שנת היא. שהיא אין כאן מיעוט והשוה הכתוב איש לאשה לכל מיתות שבתורה: להחררהו.

שמא יתנו בה בעיניה ובואו ליה ההור 1
דאי ולא הוה עימא נהי דלרבנן לא אצרכה 2
קרא להפשטיה ענבדי דהא כדו שמות 3
מה: כבגדיה. של סוטה: נקיעו. כדרך כל 4
הנקיעים: נפרמי. קרע משונה לכאן ולכאן 5
ולחיתוכת טקטור: וסוטה: אי שערה. קלעי 6
שערה: ונפרמי אין כתיב. ואם לא היו 7
מקלקלין אותה אין כאן יסור אם נצא וכזה 8
ואנו מתכוונים לבישה ואפילו היא זכאה 9
שלא נטמאה מכל מקום פריצה היתה שררי 10
קינא לו ונתתה: הכא. ומקטלא אין יסור 11
גדול מזה ועטמא לאו משום ההורו היא: 12
מיתה יפה. ולא תבזה: ביוני דאיש עירף 13
ליה. כלומר גדול בעיניו טפי מניחא דגופיה 14
הלכך נוח לה שתסקל לבושה ותהא 15
למות ואי' דאיכא צערא דגופא ולא תבה 16
אותה להפשטה הלכך זו היא ברירת מיתה 17
יפה: ניהא ונפלא עירף ליה. גדול בעיניו טפי 18
מביוני הלכך כשפשיטתה זו והיא יפה לה: 19
מתני' היה בבוש שתי קומות. ומפילו 20
לארץ: חופכו על מתניו. כשהוא מושכב 21
פרקין הוא מגונה יותר: גמ' תנא וקומה 22
שלו. שהיה מפילו מעומד ולא מיושב: ומו 23
בעיני ארבעי האי. ובלאו הכי ליכא יסור 24
מיתה: מה בור שהוא כרי להמית משנה 25
היא בבבא קמא (דף ג) אחד החופר בור 26
ואחד החופר שיח ומערה חייב בגפלת שור 27
וחמור ואם כן למה נאמר בור מה בור שיש 28
בו כדי להמית והיינו עשרה טפחים דסתם 29
בור אינו פחות מבאשה טפחים אף כל שיש 30
בו כדי להמית ומאני ניהו עשרה טפחים וזו 31
פחותין מכאן וגפל לתוכן שור וחמור ומת 32
פטור אלמא עשרה היו שיעור להמית: מיתה 33
יפה. שימות מהר: מינוול. אם גבה יותר 34
מדאי מתפור גופו ואבריו מתפורגים ודכיסו 35
נבקעת: מניין שברחיה. נידונה ונחנכים בהר 36
סיני ת"ל ירה לא תגע וגו': ירה. לשון 37
השלכה כמו (שמות טז) ירה בים ומשמעות 38
דריש ולא ירבייא: מניין. שסקול אבנים 39
הזכרה שם יח סקול דהוא לשון אבנים 40
כדכתיב (דברים כב) וסקלה (כל) אנשי 41
עירה באבנים: ומנין שבסקילה וברחיה. 42
אם הוצרך לשלתיך כגון שדחתה וכלא מת: 43
ת"ל כי סקול יפקל או ירה ירה: וירביא 44
הוא דאי חדא מניניהו דווקא קאמר או הא 45
או הא ליתבוש כי סקול או ירה מדכתיב 46
הני לרביי כתיבניה: שאם מנין בדחיה 47
יצא. לכך נאמר לו לחלק: ומנין שאף 48
לדורות. כל חייבי סקילה תהא דחיה שם: 49
תלמוד

הא אותה בכסותה. לאו מקרא דריש דהא ליכא מיעוט להכי דאותו איצטרך למידש כלא כסותו אלא היינו טעמא כדמפרש שם ההורא אל משום בויזא: אלא במה שענינו רואות. והא דאמר סוף פ"ק דמגילה (דף טו) כל האומר רחב מיד נקרי האמר התם בירודעה ומכירה

ברור לו מיתיה יפה. י"מ משום ולדער כמך לא שייך מחיים דחייך קודמין וי"מ משום דכתיב ברשיה דקרא אל תקום ולא תטור ולשון קימה הויה מיתה כדאמרינן לקמן בפ' ארבע מיתות (דף נב) גבי נקום ינקם כשהוא אומר והבאתי עליכם חרב כו':

ורמיניה' מה בור. הא דפרך משור אדם משום דהתם נמי דרשינן שור ולא אדם:

מה בור שו כדי להמית. בב"ק (דף ג) פ"ה משום דסתם בור שערה וקשה לר"ת אצרכה סתם בור יותר מעשרה כדאשכחן ביוסף וימיה והשולכו לבור וכדאשכחן בבור שמלא ישמעאל בן נתניה הללים וכאן פירש דסתם בור אינו פחות מ' מיתו קשה דפרך בריש ב"ק (דף ג) ושם אילמא אב' ו' תולדה זו לא ט' כתיבי ולא עשרה כתיבי והמת יהיה לו אמר רחמנא וקום לחו לרבנן דעשרה מיתה עבדי השעה ניוקין עבדי מיתה לא עבדי אלמא מהתם וליפניו ומפרת' דסתם בור הוי יותר מעשרה ותריוויהו צריכי דאי כתב רחמנא דהמת יהיה לו היא בכל ענין שימות אפילו בפחות מ' כתב רחמנא בור ואי כתב רחמנא בור היא בעמנו כ"כ דאי אפשר שלא ימות בו כתב רחמנא והמת יהיה לו בראוי למות בו דהיינו עשרה דקים לחו לרבנן דעבדי מיתה והא דפרך התם סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לניוקין אע"ג דט' לא כתיבי כלל סברא הוא כי הכי דעשרה אב למיתה ממש דיש בו כדי להמית תשעה נמי אב לניוקין דיש בו כדי להחיק אי נמי משום דכתיב ירה דימני בור כי יפתח אש בור או כי יכרה אש בור (שמות כב) דריש בירושלמי אחד בור למיתה ואחר בור לניוקין:

מניין שברחיה. סקילה נאמר תחילה בפסוק ואפילו הכי עבדינן לה לבסוף משום דאשכחן קרא דסמוך סקילה למיתה דכתיב (דברים יז) וסקלתם באבנים ומתה

מניין שאף לדורות כו'. אפילו לרב דילין דורות משעה בריש הקומץ רבה (מנחות דף יט) ושם איצטרך קרא לרביי הכא לדורות והיא סיני שאני הוא דאמרינן בפ' שבלו יום (ובחים דף קא) דאם ליה אחרן למשה שזמא לא שבעת שהתורה אניתא אלא בקדשי שעה ולא בקדשי דורות היק שמא כך נאמר לך בפירוש שו"א' למאן דלא ליקף בריש הקומץ רבה (שעה מדורות) האמר בובחים בפ' קדשי קדשים (דף ט) מובה שנפגם אין אוכלים בנינו שירי מנחה שנאמר אבכולה מצות אצל המזבח וכי אצל המזבח אוכלים אלא כוונן שהוא שלם וכל כשהוא חסר וההוא קרא במלואים כתיב וי"ל **התם** ליקף טפי משום דאשכחן גבי הקרבה דלדורות כיצא בהן דרשינן התם לעיל מיתה דהתם שנופגם כל הקדשים שנשחטו עליו פסולין שנאמר וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וכי עליו זבחה אלא כשהוא שלם ולא כשהוא פגום:

דמינוול: אחד מן העדים דוחפו: **תנו רבנן,** מניין שברחיה, תלמוד לומר ירה'. ומנין שבסקילה, תלמוד לומר 'סקל'. ומנין שבסקילה וברחיה, תלמוד לומר 'סקל וסקל או ירה ירה'. ומנין שאם מת ברחיה, יצא, תלמוד לומר 'או ירה ירה'. מניין שאף לדורות כו', תלמוד

משום

דחוי רוצח וגואל הדם שני כתובים הבאים כאחד. ולמאן דאמר מלמדן איכא עמי הנדחת דדרשין בפ' אלו מציאות (כ"ג דף לא) מדכתיב הבה תבה ונסלקן נמי דבפ' ארבע מיתות (לקמן דף נ"ב) דרשין מכתבי מות וימותו וימיתו הם וא"ת בפרק אלו הנשרפין (לקמן דף ע"ט) דתנן גיבוי מיתות שנתערבו זה בזה דינו בקלה ואמר בגמרא שבע מינה מותרה לדבר המור

תלמוד לומר 'סקל וסקל' לשון עתיד ולא כתב כי סקל סקל או ירה ירה; ושדי ליה איהו. חד מנייהו: היתיה מריא. מבח גדול דשנים אין יכולין לכוון כהם להשליך באחד כשזה משליך זה מעכבו אבל היחיד משליך בבתי: היתיה. משמע כל הזימים היתה לכך והיא נקברת עמו: כולם בקברים עמו. מקברו תקברו ויזריא נפקא לן לקמן בפרקא (דף מה): בתפיסותו.

בתוך ארבע אמות אבל לא נקברו עמו משום: גידרמי הכי נמי דפסילי. ואם כן נימא עדי גידרמי פסולין למה לו דשיתא נקטעה לאתר נבאמן: דהי עיירי. כי דשיתא להם תהיה להם בשעת מיתה אבל גידמין מעיקרא לא משמשעו מניה דיו היא די שלחם: הרי זה ירהו. וא"ע פ"א שני כאן די עדים האשונים אלמא לא בעי קרא כדכתיב דלאו דוקא איכתיב אלא למצוה בעלמא: בתן הן עיירי. כגון דהיך שנים המעידים עליו שנגמר דינו בבית דין הן הן עדים שהעידו עליו שנגמר דינו תנחיהו: פיהם: אין לי. אי לא כתיב אלא יומת: אלא מיתה הכתובה בו. סייף בדילף לקמן ובי' מיתות (ד' ר"ב). מות יומת. ריבויא הוא: משום דהו' רצח. הניחון בבית דין: וגואל דהם. כלומר מיתה שגואל הדם ממיתו לרוצח שגוג שיצא חוץ לעיר מקלטו שני כתובים הבאים כאחד כו': היה אחד מהן גירם. אביו או אמו לו סדרו בביתו כגנו זה. משמע שרואן אותה: ולא חרשין. שאינן שומעין מה שמישיב להם ואינן יודעין שבע תוכחתם אם לאו: כולי קרא יתידיא הוא. וידה ליה למכתב הדועצאיה אל שער העיר ההיא וסקלוהו כדכתיב בכל שאר נסקלון ותו לא מדיד כל אורח דברים זה למה: רבי אליעזר. לא בעי קרא כדכתיב וכן ריש: מתני' אלא מנייהו. מברך את השם ובגמרא מפרש טעם: אין דנין שנים ביום א' בב"ד א' משום דלא מצו להפוכי בכותיה דכל חד חד צריך לבקש ראייתו למיתה זה לפרטומא למיתה וכן את כולם ביום אחד קאמר שרדיון ראייתיהן שוות ושמעון בן שטח שעה הוצרכה לכך שהיו נבותר ישראל פרוצות בכשפים ועשה סייג לשעה ותלאן לפרטומא למיתה וכן את כולם ביום אחד מפני קרוביהם שלא יתקשרו להצילין: גב' כי קללת אלהים. מפני שזכר את השם נתלה והעוברים והשבים אומרים מפני מה זה תלה מפני שזכר את השם וגמי הדבר כלפי מעלה להיזכר: מה מקלל בסקילה. ונחלה כדכתיב את תולת אף כל בסקילה תלה: אף כל שבפר בעיקר. אין לך להבות אלא העובר ע"ז: דרשי כללי ופרטי. דרשין את התורה בכלל ופרט כל מקום שסתם ואח"כ פרט דרשין את האחרון בפרט: ורבי אליעזר דורשו במיעוט. ויש חילוק בין זה לזה פרט היינו פירוש הכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט ואפילו דרשין לפרט את מתרבה מן הכלל אבל הדורשו במיעוט לא עקר את הכלל ממקומו אלא מיעוט במקומו שמתחילה היה משמע כל דבר וכל המיעוט ומיעט משמעו שלא תאמר הכל במשמע אלא כגון זה הכתוב אחריו והדומין לו

תלמוד לומר 'סקל וסקל': ואם לאו עד השני נוטל את האבן: 'נוטל? והתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר, אבן היתה שם משוי שני בני אדם, נוטלה ונותנה על לבו, אם מת בה, יצא. וליטעמיך, תיקשי לך היא גופא 'משוי שני בני אדם', נוטלה ונותנה על לבו. אלא, המדלי לה פהדי חכריה, ושדי לה איהו, כי היכי דתיתי מרוא: ואם לאו הנימחו כו'. והתניא, מעולם לא שנה בה אדם. מי קאמינא דעבדי, דאי מיצריך כאמינה. אמר מר, אבן היתה כו'. והתניא, אחת אבן שנסקל בה, ואחת עץ שנתלה עליו, ואחד סייף שנהרג בו, ואחד סודר שנהגק בו, ופולן נקברין עמו. לא יצרכא, דמתקני מויתיה ואחרני חלופיהו. נקברין עמו, והתניא, אין נקברין עמו. אמר רב פפא, מאי עמו, עמו בתפיסתו. אמר שמואל, נקטעה פ' העדים, פבור. מאי טעמא. דבעינא יד העדים תהיה בו כראשונה, וליכא. אלא מעתה, עדים גידמין דמעיקרא, הכי נמי דפסילי. שאני ההם, דאמר קרא יד העדים, שהיתה קבר. מתיבי, כל מקום שיעידוהו שנים ויאמר, מעידין אנו פאישי פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדין, הרי זה ירהו. תרגמא שמואל, בהן הן עדין. ומי בעינן קרא כדכתיב, והתניא מות יומת המפכה רוצח הוא! אין לי אלא כמיתה הפתובה בו, כגון שאם אי אתה יכול להמיתו כמיתה הפתובה בו, שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, תלמוד לומר מות יומת המפכה מכל מקום. שאני ההם, דאמר קרא מות יומתו וליגמר מנייהו? משום דהו' רוצח וגואל הדם, שני כתובין הפאין פאחד, וכל שני כתובין הפאין פאחד אין קולמדין. רוצח, הא דאמרן. גואל הדם, מאי היא. דתניא 'גואל הדם ימית את הרוצח', מצוה בגואל הדם. ומניין שאם אין לו גואל, שבית דין מעמידין לו גואל, שצאמר 'בפענעו בו', מכל מקום. אמר ליה מר קשישא בריה דרב סהדא רב אשי, ומי לא בעינן קרא כדכתיב, והתנן, היה אחד מהן גידם או אילם או חניר או סומא או חרש, אינו נעשה בן סוחר ומורה, שצאמר 'תפשו בו' ולא גידמין, 'והוציאו אותו' ולא חנירין, 'ואמר' ולא אילמין, 'בגנו וד' ולא סומין, 'איננו שומע בקולנו' ולא חרשין. מאי טעמא, לאו משום דבעינן קרא כדכתיב, לא, שאני ההם דכפליה קרא יתידיא הוא. הא שמע, אין לה רחוב, אין נעשית עיר הנדחת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אין לה רחוב, עושין לה רחוב. עד פאן לא פליגי, אלא דמר סבר, רחובה דמעיקרא בעינן, ומר סבר, רחובה דהשתא נמי דמעיקרא דמי. אבל דכתיב וקלמא, בעינן קרא כדכתיב. תנאן, דתנן, אין לו פה ד, בהן רגל, אין ימנית, אין לו פה ד, תהיה רחבה. רבי אליעזר אומר, נותן על מקומו ויוצא. רבי שמעון אומר, נותן על שמואל, ויוצא: מ'שנה' האשקלן תתלון, דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים, אלו תלה אלא המגדף והעובר עבודה זרה. תנאן, תתלון אותו פניו כלפי העם, והאשה פניה כלפי העין, דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים, האיש תלה ואין האשה נתלית. אמר ר'הם' רבי אליעזר, והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון. אמרו לו, שמונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד: גמרא תנו רבנן, 'היומת' ו'תלית', וכול כל המופותין תתלון, תלמוד לומר 'כי קללת אלהים תליו', מה מקלל זה שבסקילה, אף כל שבסקילה, דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים, מה מקלל זה שבפר בעיקר, אף כל שבפר בעיקר. במאי קא מיפלגי, רבנן דרשי כללי ופרטי, רבי אליעזר דרשי ריבוי ומיעוט. רבנן דרשי כללי ופרטי, 'היומת ותלית', כלל. 'כי קללת פרט. אי הו' מקרבי לתדדי, אמרין אין בכלל אלא מה שבפרט, [האין] אין, מידי אחרניא לא.

אהני לרבויו עבודה וזה. הך הרהקש שהרדוקים זה מזה למימרא דאין דנין אותו בכלל ופרט אהני לרבויו עבודה וזה הואיל והמיא לפרטא בכל מילי שכופר בעיקר כמותה. כי קללת. מיטע את הרבוי ולימרח שלא תרבה בו את הכל אלא זה והדומה לו וכי דרשנין הכי היכא דמיקרב להדי אבל היכא דרחוק זה מזה אהני ולא תמטעיה בהאי מיעוטא כשאר מיעוטין אלא מידי ולא דמי ליה במידי כגון שאר מיתות ב"ד אבל שאר נסקלין דדמו ליה מיתה דבסקילה כמותן לא תמטע מיניה ומהכא תפיסוף דכל רבובא דאיבא כולל ולא ופרט וכלל דמאן דדריש ליה בכללי ופרטי אינו מרבה אלא כעין הפרט ומאן דדריש ליה בריבוי ומיעוט אמרינן ריבה הכל ולא מיעט אלא דבר אחד משום טעמא דפרשית

השתא דמרחקו מהדרי. והא דאמרי' מנחות (נה) כלל ופרט דמרחקין זה מזה אן דנין אותה בכלל ופרט לאו דנין בכל אלא דנין בכלל ופרט ואהני לרבויו מידי כי הבא דאהני לרבויו עבודה וזה.

אותו בלא כסותו. ואף על גב דמשעת סקילה היה ערום ס"ד שליבשוהו בשעת תלייה:

שתי עבירות. ומעשה דשמעון בן שטח יש בעלת אוב וירעני ויש חובר חבר ושאר מכשפות:

תלישה

השתא דמרחקו מהדרי, אהני לרבויו עבודת פוכבים, דרבינו ליה בכל מילי. ורבי אלקיעזר דריש ריבוינו ומיעוטנו, והיובת ותולית' רבוי. כי קללת' מיעוט. אי הוה מקריב לחדרי, לא הוה מרבינן אלא עבודת פוכבים, דרבינו ליה בכל מילי. השתא דמרחקו מהדרי, אהני לרבויו שאר הנסקלין: האיש תולין וכו': מאי טעמא דרבנן, אמר קרא 'ותלית אותו', 'אותו' ולא אותה. ורבי אלקיעזר, 'אותו' בלא כסותו. ורבנן, אין הכי נמי, אלא אמר קרא 'וכי יהיה באיש חטא' איש ולא אשה. ורבי אלקיעזר, הואי 'וכי יהיה באיש', מאי דריש ביה. אמר ריש לקיש,

ההוא, למעוטי' בן סורר ומורה. והתנינא, בן סורר ומורה נסקל ונתלה, דכרי רבי אלקיעזר. אלא, אמר רב נחמן בר יצחק, לרבות בן סורר ומורה. מאי טעמא, דאמר קרא, 'וכי יהיה באיש חטא', 'איש' ולא בן. 'חטא' מי שעל חטאו נהרג, יצא בן סורר ומורה שעל שום סופו נהרג. הו' מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: אמר ר' לון רבי אלקיעזר, והלא שמעון בן שטח תלה נשים כו': אמר רב חסדא, לא שנו, אלא בשתי מיתות. אבל במיתה אחת, דנין. והא מעשה דשמעון בן שטח דמיתה אחת הואי, וקא אמרו ליה דאין דנין. אלא, אי איתמר הכי איתמר, לא שנו אלא במיתה אחת כעין שתי מיתות. והכי דמי, כגון שתי עבירות. אבל במיתה אחת ועבירה אחת, דנין. מתיב רב אדא בר אבהו, אין דנין שנים ביום אחד, ואפילו בגואף וגואפת. תרגמא רב חסדא, כבת פהו ובעולה, או כבת פהו וזוממיה וזוממיה. תניא, רבי אלקיעזר בן יעקב אומר, שמעתי שביט דין מפני ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא כדי לעשות סניג לתורה. ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכהן. אלא שהשעה צריכה לכהן. שוב מעשה באדם אחד, שהפחית את אשתו תחת התאנה, והביאוהו לבית דין והלקוהו, לא מפני שראוי לכהן. אלא שהשעה צריכה לכהן: משנה ביצד תולין אותו, משקעין את הקורה בארץ, והעני יוצא. ומקורף שתי ידיו זו על גב זו, ותולה אותו. רבי יוסי אומר, הקורה מופה על הכותל, ותולה אותו בדרך שהפכוהו עושין, ומתירין אותו מיד. ואם לו, עובר עליו בלא תעשה, שנאמר לא תלון נבלתו על העני, כי קבר תקברנו כי קללת אלהים תלוי, כלומר, מפני מה זה תלוי, מפני שבידך את השם, ונמצא שם שמות מתחלל. אמר רבי מאיר, בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת, 'קלני מראשי קלני מהרוע'. אם בן, תקום מצטער על דמון של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמון של צדיקים. ולא זו בלבד אמרו, אלא כל המלון את מתו, עובר בלא תעשה. הליגו לכבודו, להביא לו ארון ותכריכים, אינו עובר עליו. ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו, אלא שתי בתי קברות היו ותולה אותו, ויהי עומד בארץ אלא הרשע אחד על הארץ וראשה אחד מוקף על הכותל: שם שמים מתחלל. שמוכרין שזה בירכה שאדם מצטער. שפורענות באה עליו בעונה מה לשון אומרת. באיזה לשון היא קובלת ומתנדרת עליה: קלני מראשי. כמו שהאדם שיגע ועץ אומר ראשי כבד עלי חרועי כבד עלי והיני קללת קל לית אני אני: קל. ולא זו בלבד. בלא תעשה אלא כל מתים הלנתן בלא תעשה שם כדילמא ברייתא מריבויא דתקברנו: ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו. לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק כן מפרש לה בגמ'; שתי קברות בגמ' ארסה או נשואה: ובעולה. כבת אדא. כבת כהן.

אבל בעולה נידון כשאר בעול בת ישראל דבעול בסקילה ובעול נשואה בחנק דכתיב (ויקרא כא) היא באש תשרף היא ולא בעולה היא ולא וזממיה: או כבת בן זוממיה וזממיה. שהיא ולא הרגין ולא במיתה אחת דהיא שריפה וכן במיתה דבעול כגון באו ערים והיומן היא שריפה מיתה הבעול ולא מיתה דכתיב (ברעים יט) כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו כדאמר באלו הן הנזקקין (לקמן דף צ) ובאו שנים אחרים והיומן המזוינים נמצאת אחי חביבת שריפה ע"פ הראשונים והמזוינים את הראשונים בחנק כגון באין לחליבן בה הייתי מיתה הבעול: שמעתי. מרבותי: וכו'. מתורין ליהות מוכן מלקות ועונש עונש של מיתה שלא מן התורה: ולא שיתכוונו לעבור על ד"ת לבד מלבם חיוב מיתה לשאינו חייב אלא מפני צורך השעה: לעשות סניג. גרה. לא שראוי לכהן. דשבת בעלמא הוא מדרבנן: אלא שהשעה צריכה לכהן. מפני שהיו פרוצים בעבירות שהיו רואין לחוצן של ישראל שהיונים הם גורים עליהם גירות והיו מצות ביות בעיניהם: התני. כהן: עליה: התת התאנה. מקום גלוי: משקעין. ובענין: והעני יוצא. מנחה מן יתד הוא עני יוצא מן הקורה סמוך לראשה: ומקורף. סמוך לו זו אצל זו כמו (חולין דף ז) שלא מן המקור סמוך כגון מפתת הקורא על שם (טבל יום פ"ד מ"ב) שתי קיבוב ותולה אותו. ביהוה מופה על הכותל. לא היה נעוצה בארץ אלא הרשע אחד על הארץ וראשה אחד מוקף על הכותל: שם שמים מתחלל. שמוכרין שזה בירכה שאדם מצטער. שפורענות באה עליו בעונה מה לשון אומרת. באיזה לשון היא קובלת ומתנדרת עליה: קלני מראשי. כמו שהאדם שיגע ועץ אומר ראשי כבד עלי חרועי כבד עלי והיני קללת קל לית אני אני: קל. ולא זו בלבד. בלא תעשה אלא כל מתים הלנתן בלא תעשה שם כדילמא ברייתא מריבויא דתקברנו: ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו. לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק כן מפרש לה בגמ'; שתי קברות בגמ' ארסה או נשואה: ובעולה. כבת אדא. כבת כהן.

תלישה

לאו כלום היא. והא דאמר' בפ' כסיוו הדים (תולין דף פט ט) דעפר הנדחת שרי דכתבי ואת כל שללה תקביר אל תוך רחובה ושרפת מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושרפה יצא זה שמוחוס תלישה וקביצה ושריפה לא דמי דעפר חשיב טפי מחוסר מעין הניעוץ בארץ:

קלילי

עלמא. יש גורסין קלילי משום דאמר בסמוך קלת ואין לחוש בכך דאשכחן נמי בפיר' ד' מיתות (לקמן דף סו ט) גבי אלהים לא תקלת דאמר לכתוב אל תקל. משום מבינה לוינה אל מפרש. ע"כ קבורה איכא כפרה כדאמר' לקמן (דף מזו) (ב' דפ') מיתות) כפרה מאימיה היו מוכי חזו עזרא דקברא פורתא אל אפי' אי איכא בזונא וכפרה מיבעי ליה די עקב ואי' הוא איכא כפרה טפי בשלא קבר משנקבר כדתניא בשמעתין (לקמן מזו) סימן יפה לו למת שנפרעין ממנו לאחר מיתתו מה לא נספר וליה קבר וי"ל דלאו לא נקבר כולל קאמר אלא לא נקבר וליה כבודו והאי ביוזנא דהכא לאו ביוזנא דמת קאמר דאם בן אמוי' לא אית ליה במיניה אלא ביוזנא דמשפחתו אבל למת אית לו ביוזן אם אינו שוכב על המטה כבודו:

לא

תקברוהו להחיותו נגרא. והא דאמר ברש"י פ"ט דכתובות (דף פז ט) דהמובר קברו באים בני משפחה וקורבים אותו בע"כ משום פגם משפחה שאני התם דבעי דליקברוהו בחד דוכתא:

הספדא

יקרא דחיי. תימה הא דאמר בפ' הערל (בבמות דף עח ט) אל שאול ואל בית הדמים אל שאול שלא נספר כהלכה ואי משום יקרא דחיי הרי מחלו ישראל על כבודו שלא הספידוהו וי"ל דיראים היו לסופרו להראות שמצטערין עליו מפני דוד ועוד דאפי' היו יקרא דחיי שאני מלך דאיכא בזוין טפי לגביה שלא נספר כהלכה:

אכל

שמעון בן יוחי, מנין למלין את מתו שעובר עליו בלא תעשה, תלמוד לומר 'פי קבר תקברו', מנא למלין את מתו שעובר בלא תעשה. איפא דאמר, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, רמז לקבורה מן התורה מניין, תלמוד לומר 'פי קבר תקברו', מנא רמז לקבורה מן התורה. אמר רב אחא בר יעקב, אימסר עולמא בידא דטפשא, דאיבעי ליה למימר 'פי קבור', דליעבד ליה ארון. 'תקברו', לא משמע ליה. וגימא, מדאיקבור צדיק. מנהגא בעלמא. מדקבריה הקדוש ברוך הוא למשה, דלא לישתני ממנהגא. תא שמע, 'וספדו לו כל ישראל וקברו אותו'. דלא לישתני ממנהגא. לא יספדו, ולא יקברו, לדומן על פני האדמה יהיו, דלישתני ממנהגא. איבעיא להו, קבורה, משום ביוזנא הוא או משום פפרה הוא. למאי נפקא מינה, דאמר לא בעינא דליקברוהו ליהווא נגרא. אי אמרת משום ביוזנא הוא, לא פל פמיוניה. ואי אמרת משום פפרה הוא, לא אמר לא בעינא פפרה. מאי. תא שמע, מדאיקבור צדיק. ואי אמרת משום פפרה, צדיק לקברה צריכי. אין, דכתיב 'אדם אין צדיק פארן, אשר עושה טוב ולא יחטא'. תא שמע, 'וספדו לו כל ישראל אותו', ואי אמרת פי היכי דתייתו ליה פפרה, הנהך נמי ליקברו, פי היכי דתייתו להו פפרה. הא, דצדיק הוא, תייתו ליה פפרה. הנהך, לא ליתו להו פפרה. תא שמע, 'לא יספדו ולא יקברו', דלא תייתו להו פפרה. איבעיא להו, הספדא, יקרא דתי' הו' או יקרא דשכבי הוי. למאי נפקא מינה, דאמר לא תספדו ליהווא נגרא, אי נמי לאפוקי מיורשין. תא שמע, 'ויבא אברהם לספוד לשרה ולבנותיה', ואי אמרת משום יקרא דתי' הו' ליה לשרה. שרה גופה ניחא לה, פי היכי דמייקר בה אברהם. תא שמע, 'וספדו לו כל ישראל וקברו אותו', ואי אמרת משום יקרא דתי' הו', הנהך גמי יניחו. ניחא להו לצדיקא, דמייקרי בהו אינשי. תא שמע, 'לא יספדו ולא יקברו', לא ניחא להו לצדיקא דמייקרי ברשיעיא. תא שמע, 'בשלוש תמות, ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך, בן ישרפו לך, והיו ארון יספדו לך, ואי אמרת משום יקרא דתי' הו', מאי נפקא מינה. הכי קאמר ליה, לייקרו ביה ישראל, פי היכי דמייקרי באבהתך.

ולא היו מתאבלין, עליהן כדי שתהא ביוזנ כפרה לון אלא אונגין בלבד דאין זה כבוד להרוג ואין כפרתו נמנעת בכך שאין אינותו אלא בלב בלבה: **נמ'** משחין אותו. את גמר דינו ואין תולין אותו שחירת שמו תירשלו בקבורתו ויבא לידו שכחה אלא סמוך לשקיעת החמה כדי שיקברוהו מיד: אחד קול' ואחד מאחד מתיה.

כלומר אין שחות ביניהם: (כ"ו) קבור. מריבוא משמע ליה דאף עץ בעי קבורה: יצא זה. מחובר שמוחוס קציצה אבל נעוץ מיהא הוי: רבי יוסי אומר. אף נעוץ מתמעט מן המשמעות הזה שמוחוס תלישה וקבורה: לאו כלום היא. אין כאן חסרון מעשה: לשני תאומים בו'. אף אדם עשוי בדיקונו של מקום: קל לית. איני קל: א"כ. דקלני דמתני' לאו כינוי הוא אלא קל איני בלד מאביעי ליה: קיל לי. עלמא. (אני) מכנה ואינו רוצה להוכיח בכידות בעצמו לנופה. לומר שהגדוף בתליה ומנייה ליפנין דארסי: ה"ל פי' קבר תקברו. מריבוא דרשי כל המתים: רמז לקבורה. שאדם חייב לקבור את מתו: דליעביד ליה ארון. אבל קבורת הארץ לא משתמע ליה מנייה ולהכי לא אמר ליה מהאי שמוחוס קציצה בלד מריבוא דתקברנו ומשני לא משמע ליה לעבודה זרה למחיו דרשה מריבוא: ונימא מדאיקבור צדיק. אברהם יצחק ויעקב ומשני מנהג בעלמא הוא אלא קל איני בלד מאביעי ליה מדקבר רחמנא למשה. אלמא דעתו הכימה ומשני דלמא כי היכי דלא לישתני משה מנהגא דלמא: וספדו לו. באביהן כל ירבעם כתיב ואחז השלזני נתנבא עליו דבר זה לשבח יען כי נמצא בו דבר טוב שניטל פרסאות שהושיב אביו: ולא יקברו. ברשעים כתיב ומדיילתו ליה הכי שי"מ קבורה משמאי אסמינו פלה משום ביוזנא הוא. שלא יתבזה לעין כל שיראהו מן ונרקב ונקבע: או. פי היכי דתייהו ליה כפרה בחטמיה וזו שמורדים ומשפילין אותו בתחתיות: לאו כי במיניה. דביוזן הוא קרוביו: הא אמר לא בעינא כפרה. ואי נמי קבריה ליה לא מתכפר: ואי יקברו. ואי משום פפרה יקברו ויתכפר להם: ומשני לא ניחא דליקרהו דתייהו ליה כפרה לפי שאף על פתח כפרם אל הו חזרו: א"כ לאפוקי מיורשין. על כרחן שכר הספדנן אי יקרא דשכבי כי אמר לא תספדוהו צייתנן ליה ואי לא אמר ואמר יורשין לא ניחא לן כפינן להו ואי יקרא דחיי הו לדרייה לא צייתנן ליורשין צייתנן: משוה לה לשרה. עד שבא אברהם מבית עקירת יצחק ומדוכתיב ויבא אברהם מכלל דהדיה שעתא לא הוה להם: הנהך גמי יניחו. במיניה הוה לה כל בית ירבעם הנותרים רשעים היו: ולא יקברו. ואי יקרא דחיי הוא. והלא הנותרים יש בן צדיקים: והוי ארון יספדו. לה לצדיקו:

נבה

מנא קומי ר' יוסי מה צריכה ליה כרשב"ל ברם כר' יוחנן אם מכות אצל מיתה יש לו לא כל שכן מכות אצל כרת דאיתפלגון השוחט אותו ואת בנו לשם עכו"ם ר' יוחנן אמר אם התרו בו לשם אותו ואת בנו לוקה לשם עכו"ם נסקל רשב"ל אמר אפי' התרו בו לשם אותו ואת בנו אינו לוקה מאחר שהתרו בו לשם עכו"ם נסקל א"ל אפי' כר' יוחנן צריכה ליה תמן לשני דברים והכא לדבר א'

[דף ה' ע"ב]

על דעתיה דרשב"ל מה בין אילין תניא לאילין רבנן לאוים לא כריתות רבי יודן אמר הבא על הממזרות אית בניהון ר' חנינא אמר אף המצית גדישו של חבירו ב"ט ביניהון על דעתון דאילין תנייא הואיל ואין כהן כרת משלם על דעתון דאילין רבנן הואיל ויש כהן מכות אינו משלם מעתה אלו נערות שיש להן קנס לא כרבנן א"ר מתניה תיפתר דברי הכל בממזר שבא על הממזרת ואשת אחיו לא יבמתו היא א"ר מתניה תיפתר שהיו לאחיו בנים ואירס אשה ומת ובא אחיו ואנסה:

הלכה ז' משנה אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים מתו או נגנבו הייבין באחריותן נדבות מתו או נגנבו אין הייבין באחריותן:

גמרא הא דבר שעושין בו אוכל נפש אסור לא ממאכל נדר רשב"ל אמר כיני מתניתא אין בין המודר הנייה מחבירו למודר הניית מאכל מחבירו ותניי דבי רבי כן המודר הניית מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה ריחים ותנור תני אבל משאיל הוא לו כוסות וקערות ותמחויין שאינן מהנין את האוכל אבל מכניסין את האוכל לפסין וקדירות אסור לטחון ולדרוך אסור לקצור צריכה לבצור צריכה הניית מאכל מהו תני אבל משאילו הוא קורדום הוינן סברין מימר בקרדום של ביקוע תיפתר בקורדום של נכוש ולית שמע מינה כלום רבי אבונא אמר ר' ירמיה בעי זוספה מכיון שהוא מרחיק ואת חשר ביה קימחא כמי שהיא נפה אי זהו נדר שאמרו באומר הרי עלי עולה ואי זו היא נדבה שאמרו באומר הרי זו עולה ר' חמא חברין דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר הרי זה

[דף ט' ע"א]

ר' חנינא בעי לא מסתברא דידה אמר הרי זה וחזר ואמר הרי עלי איסור המור חל על איסור קל אין איסור קל חל על איסור המור:

הלכה ח' משנה אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה תגלחת וצפרים:

גמרא א"ר יודה בר פזי דר' לעזר היא דרבי לעזר אמר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן ברם כרבנן השנייה מאונם טהור והשלישית מאונם טמא א"ר יוסה אין לית היא דרבנן ולא אף דר' לעזר

לית היא דתני א"ר לעזר לא לסותרו אמרתי אלא שלא יביא קרבן לא אמרתי שאינו זב לסתור זב הואיל לסתור לא אמרתי אלא שלא יביא קרבן הדא אמרה דברי הכל היא אין תימר דר' לעזר היא ניתני השנייה בסתירה ולא בקרבן השלישית בסתירה ובקרבן על דעתיה דר' לעזר ראה שתים בשופי ואחת באושי סותרת ואינה מביאה קרבן א"ר יודן

[דף ט' ע"ב]

מתניתא בשני בני אדם א"ר חנינא מתניתא אמרה כן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה ותגלחת וציפרים הדא אמרה בשני בני אדם אנן קיימין אין תימר באדם אחד ניתני אין בין בהרת גדולה לבהרת קטנה היך מה דאת אמר תמן בשני בני אדם אנן קיימין והכא בשני בני אדם אנן קיימין פרוחה בו מתוך הסגר ר' יוחנן אמר טעון ציפרים ר' לעזר אמר אין טעון ציפרים א"ר בא בר ממל מתניתא מסייעא לר' יוחנן מן הצרוע להביא את שפרחה בכולו שיהא טעון צפרים והלא דין הוא מה אם מי שטהר ואין סימני מטמאיו עמו טעון צפרים ומימני מטמאיו עמו אינו דין שיהא טעון צפרים והלא שעמד בו שני שבועות יוכיח שטהר וסימני מטמאיו עמו ואין טעון צפרים אף אתה אל תתמה על מי שפרחה בכולו שאע"פ שטהר וסימני מטמאיו עמו ואינו טעון צפרים ת"ל מן הצרוע להביא את שפרחה בכולו שיהא טעון צפרים אם אומר את לטהר מתוך הסגר לא יהא טעון צפרים ויתיבניה לא מוטב להשיב פריחה על פריחות ולא עמידה על פריחות אמר ר' חנניה חכרון דרבנן מתניתא מסייעא לר"י דכן תנני מתיב להכריה לא אם אמרת בזה שאינו נזקק להליטה תאמר בזה שהוא נזקק להליטה הואיל והוא נזקק לההליט יהא טעון צפרים אמר ר' יעקב בר אחא סופה מסייעא לרבי לעזר שטהר מתוך הסגר פטור מפריעה ומפרימה ומתגלחת ומצפרים כל מה דאנן קיימין הכא בפריחות אמר רבי שמואל בר אבדמא מה פליגין להביא צפרים אבל להביא קרבן כל עמא מודיי שאינו מביא קרבן ותני בשביעית יגלה ובשמיני יביא את שהוא טעון תגלחת מביא קרבן את שאינו טעון תגלחת אינו מביא קרבן ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינה (ויקרא יג) כל ימי אשר הנגע בו יטמא את שטומאתו תלויה בנגעו יצא

[דף י' ע"א]

זה שטומאתו תלויה בספירות ימיו עד כדון פריעה ופרימה ותגלחת וציפרים מניין ר' לעזר דרומיא בשם ר' שמי (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצורע ביום את שהוא מטמא ומיטהר ביום א' יצא זה שאינו מיטמא ומיטהר ביום אחד:

הלכה ט' משנה אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוניתי:

גמרא כתיב (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ר' לעזר ור' יוחנן חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון והורגה אמר שהיו מדברין בלשון יחידו של עולם בלשון הקודש תני בר קפרא (שם ט) יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם שיהו מדברין בלשונו של יפת באוהלו של שם (שם י) בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס גומר גרממיה מגוג גיתייא מדי כשמועה ויון אייכום תובל ויתנייה משך מסייא תירס ר' סימון אמר פרס ורבנן אמרי תרקא בני גומר אשכנז וריפת ותוגרמה אסייא והדיית וגרמניקיה בני יון אלישה ותרשיש כתיב ודודנים אלסטרסם אביה ודרדנניה את הארודי רודים את הצמרי חמין את החמתי חמת עד לשע ר' לעזר אמר עד קלרה ר' יודן בר יודן בר שלום אמר מיכן לתרגום א"ר יונתן דבית גוברין ד' לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואלו הן לעז לזמר רומי לקרב סורסיי לאיליאי עברי לדיבור ויש אומרים אף אשורי לכתב אשורי יש לו כתב ואין לו לשון עברי יש לו לשון ואין לו כתב בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו אמר רבי לוי על שם שעלה בידם מאשור תני רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו אלא שקדמו דור משה אע"פ שלא ניתנה התורה על ידיו אף הוא ניתן כתב ולשון על ידו (עזרא ד) וכתב הנשתווון כתוב ארמית ומתורגם ארמית (דניאל ה) ולא כהלין כתבא למיקרי מלמד שבו ביום ניתן ר"נ אומר ברעין ניתנה התורה ואתייא כר' יוסה רבי אומר אשורית ניתנה התורה וכשהטאו נהפך להן לרעין וכשזכו בימי עזרא נהפך להן אשורית (זכריה ט) גם היום מגיד משנה אשיב לך (דברים יז) וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר כתב שהוא עשוי להשתנות תני רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אלעזר בן פרטא שאמר משום רבי לעזר המודעי כתב אשורי ניתנה התורה ומה טעמא (שמות כז) ווי העמודים שיהו וויים של תורה דומים

[דף י' ע"ב]

לעמודים אמר רבי לוי מאן דאמר לרעין ניתנה התורה עי"ן מעשה ניסים מאן דאמר אשורי ניתנה התורה סמ"ך מעשה ניסים רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא ורבי סימון תריהון אמרין תורת הראשונים לא היה לא ה"א שלהם ולא מ"ם שלהן סתום הוא סמ"ך סתום תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית בדקו ומצאו שאין התורה יכולה להיתרגם כל צורכה אלא יוונית בורגני אחד בידא להם ארמית מתוך יוונית רבי ירמיה בשם רבי חייה בר בא תירגם עקילם הגר התורה לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע וקילסו אותו אמרו לו (תהילים מה) יפית מבני אדם רבי יודה בר פזי אמר רבי יהושע בן לוי שאל ולמה לי נן אמרין יש בספרים מה שאין בתפילין ומזוזות שהספרים נכתבין בשני דפין ותפילין ומזוזות אינן נכתבים אלא בדף אחד התיב רבי יצחק בריה דרבי חייה כתובה דרבה שהספרים נכתבין בשתי עורות ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא בעור אחד. אמרון חברייא קומי רבי מנא נאמר דף אחד בשני עורות לית היא דרבה

אמר לון שכן אפילו ספרים אינן נכתבים כן תולין בספרים אין תולין לא בתפילין ולא במזוזות ספרים שכתבן כתפילין ובמזוזות אין תולין בהן תפילין ומזוזות שכתבן כספרים תולין בהן ר' זעירה בשם רבי אימי היה כותב אלה עם עם אם היתה הפרשה עשויה כן כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם ר' אימי בר חיננא ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות ר' זעירה בשם רב ניקב נקב

[דף י"א ע"א]

ביריכו של ה"א אם גורדו ונשתייר שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם רב חסדא היה הגימל מכלה את הגויל אם גורדו ונשתייר שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם אשייאן בר נדבה ניקב נקב באמצע כ"ת אם היה הגויל מקיפו מכל צד כשר ואם לאו פסול א"ר זעירה אתיא דרב חסדא כרב ותריוהו פליגין על שיטתיה דאשיין בר נדבה חבריא אמרי אתיא דאשיין בר נדבה כר' יוחנן דתני עירב את האותות אית תניי תני כשר אית תניי תני פסול ר' אדא בר שמעון בשם ר' יוחנן מ"ד כשר מלמטן מ"ד פסול מלמעלן כגון ארצנו תפארתנו ארצך צריכה תפארתך צריכה ר' אדא כי רבי שמעון בשם ר' יוחנן לא יעמוד אדם ויתפלל במקום גבוה מ"ט א"ר בא בשם ר' פפא (תהילים קל) ממעמקים קראתיך ה' ר' אדא בר שמעון בשם ר' יוחנן לא יעמוד אדם ויתפלל וצריך לנקבו מ"ט (עמוס ד) הכון לקראת אלהיך ישראל א"ר סימון התכוון לקראת אלהיך ישראל א"ר אלכסנדר (קוהלת ד) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך מן הטיפים היוצאין מבין רגליך הדא דאת אמר בדקים אבל בגסים אם יכול לסכול יסכול ר' יעקב בר אביה בשם ר' אחא שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך כשתהא נקרא אל בית האלהים שתהא טהור ונקי א"ר בא (משלי ה) יהי מקורך ברוך יהי מקראך לקבר ברוך א"ר ברכיה (קוהלת ג) עת ללדת ועת למות אשרי אדם ששעת מיתתו כשעת לידתו מה שעת לידתו נקי אף בשעת מיתתו יהא נקי ר' בא בשם ר' יהודה היה עשוי כחצי הליטה שורה העליונה שיש למטה הימינה שתים צריך שיהא בה ג' תיביות האמצעית שתים התחתונה אפי' על הארץ ר' זעירה בשם רב חסדא היה עשוי כמין סימפון שורה העליונה שיש למטה שתים ג' תיביות התחתונה שתים והאמצעית איני יודע רבי ירמיה אמר לה ר' זעירה בשם רב חסדא ר' יונה ור' יוסה תריהון אמרין ר' זעירה בשם אשיין בר נדבה חבריא אמר רבי זעירה בשם רב חננאל אם היתה הדיו יוצאה מבין הנקבים פסול כיצד הוא עושה לוחכה בלשונו והיא עומדת טעה והשמיט את השם אית תניי תני תולה את השם אית תניי תני

[דף י"א ע"ב]

מוחק את החול וכותב את השם ותולה את החול ר' זעירה רב חננאל בשם רב הלכה כמי שהוא אומר מוחק את החול וכותב את השם ותולה את החול ר' זעירה רב חננאל בשם רב ואם היה כגון אני ה' אלהיכם מותר למה מפני שהן שלש תיביות או מפני שיש בו חול נפק מן ביניהון אל אלהים

ה' אין תימור מפני שהן שלש תיביות הרי הן שלש תיביות אין תימור מפני שיש בו חול הרי אין בו חול לה' צריכה בה' צריכה ר' יושע' בריה דרב חננאל אמר צריך לכתוב ה"א למטה מארכוכתו של למ"ד (דברים לב) הלח' תגמלו זאת הא לה' תגמלו זאת. מוזהה אית תניי פתוחה אית תניי תני שתומה שמואל בר שילת משמיה דרב הלכה כמי שאומר פתוחה שאין זה מקומה פתוחה מראשית סתימה פתוחה מסופה פתוחה פתוחה מיכן ומיכן סתומה טעה והשמיט פסוק א' אם יש בו שתים שלש שיטין מתקנו וקורא בו ארבע אינו קורא בו רבי זעירה בשם רב חננאל אף בקרע כן תני ספר שיש בו שתים ושלוש טעיות בכל דף ודף מתקנו וקורא בו ארבע אינו קורא בו והתני ספר שיש בו שמונים וחמש טעיות כפרשת (במדבר י) ויהי בנסוע הארון מתקנו וקורא בו א"ר שמוי כאן בספר גדול וכאן בספר קטון ר' זעירה בשם רב חננאל מצא בו דף אחד שלם מציל את כולו מהו שלם שאין בו ג' טעיות או שלם שאין בו ארבע חגרא אחוי דר' בא בר בינה יהב אורייתא לרב חננאל וקרא בה א"ל הדא אורייתך צריכה צלו ובסוף מצא בה דף א' שלם והציל את כולה

[דף י"ב ע"א]

מה שלם שאין בו טעיות או שלם שאין בו ארבע ר' זעירה רב חננאל בשם רב תיפורה הלכה למשה מסיני ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק קשרי תפילין הלכה למשה מסיני ר' ירמיה אפסקת רצועתה דתפילתה שאל לר' בא בר ממל א"ל וקשרתם אפילו קשירה תמה ר' זעירה אפסיק גודא דרצועתא שאל לרב הונא ולרב קמינה ושרון לית אפסיק זמן תניינות ושרון ליה דלא מן אולפן ר' בא בריה דר' חייה בר בא ר' חייה בשם ר' יוחנן הלכה זה שהיא תופר צריך שיהא משייר מלמעלן ומלמטן כדי שלא יקרע ומחי ליה על מוחא אם הלכה למה לא יקרע ואם לא יקרע למה הלכה. הלכה למשה מסיני שיהו כותבין בעורות וכותבין בדיו ומסרגלין בקנה וכורכין כשיער וטולין במטלית ודובקין בדבק ותופרין בגידין וכשהוא תופר יהא תופר כתפר הוזה וצריך שיהא משייר בין שיטה לשיטה כמלוא שיטה בין תיבה לתיבה כמלא אות בין אות לאות כל שהוא בין דף לדף מלוא גדול עשה סוף הדף שוה לתחילתו פסול צריך ליתן ריוח בספר מלמעלן שתי אצבעות ומלמטן שלש ר' אומר בתורה מלמעלן שלש ומלמטן טפה וצריך שיהא משייר בין ספר לספר כמלא ארבע שיטין ובנביא של י"ב שלש וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ובנביא גומר בסוף ומתחיל בראשו ובנביא של י"ב אסור אין עושין יריעה פחותה מג' דפין ולא יותר על שמונה הדא דאת אמר בתחלה אבל בסוף אפי' כל שהוא ובקלפים לא נתנו חכמים שיעור וצריך שיהא כותב על הגויל במקום השיער ועל הקלף במקום נחושתו אם שינה פסל לא יהא כותב חציו על העור וחציו על הקלף אבל כותב הוא חציו על עור בהמה טהורה וחציו על עור היה טהורה אין כותבין אלא על עור בהמה טהורה מ"ט (שמות יג) למען תהיה תורת ה' בפיך ממה שאתה נותן בפיך והא תני

כותבין ע"ג עור נבילות ומריפות מינא דאת נותן בפיד ועושיין עמוד לספר בסופו לתורה מיכן ומיכן לפיכך גולל הספר לתחילתו והתורה לאמצעייתה ר' שמואל ר' זעירה בשם רב חייה בר יוסף אפי' שתי יריעות ר' זעירה שמואל בר שילת בשם כהנה ובלבד מקום התפר ר' אחא בשם ר' שמואל בר נחמן ספר שאין עליו מפה

[דף י"ב ע"ב]

הופכו על הכתב כדי שלא יתבזה הכתב כל האותות הכפולים באל"ף ב"ת כותב הראשונים בתחילת התיבה ובאמצע התיבה ואת האחרונים בסופה ואם שינה פסל משם ר' מתיה בן חרש אמרו מנצפ"ך הלכה למשה מסיני מהו מנצפ"ך ר' ירמיה בשם ר' שמואל רב יצחק מה שהתקינו לך הצופים מאן אינון אילין צופין מעשה ביום סגריר שלא נכנסו חכמים לבית הועד ונכנסו התינוקות אמרין איתון נעביד בית וועדא דלא יבטל אמרין מהו דין דכתיב מ"ם מ"ם נון"ן נון"ן צד"י צד"י פ"ה פ"ה כ"ף כ"ף מואמר למאמר מנאמן מנאמן מצדיק לצדיק מפה לפה מכף ידו של הקב"ה לכף ידו של משה וסיימון אותן חכמים ועמדו כולן בני אדם גדולים אמרו ר' ליעזר ור' יהושע הוון מינהון רבי ירמיה בשם ר' חייה בר בא ור' סימון תריהון אמרין תורת הראשונים לא היה לא ה"א שלהם ולא מ"ם שלהם סתום הוא סמ"ך סתום ר' סימון ור' שמואל בר נחמן תריהון אמרין אנשי ירושלים היו כותבין ירושלים ירושלימה ולא היו מקפדין ודכותה צפון צפונה תימן תימנה י"ג דבר שינו חכמים לתלמי המלך כתבו לו (בראשית א) אלהים ברא בראשית (שם) אעשה אדם בצלם ובדמות (שם) זכר ונקבה בראם (בראשית ב) ויכל בששי וישבות בשביעי (בראשית יא) הבה ארדה (בראשית יח) ותצחק שרה בקרוביה לאמר (בראשית מט) כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבום (שמות ד) ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושאי בני אדם (שמות יב) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובכל הארצות שלשים שנה וארבע מאות שנה (ויקרא יא) ואת הארנבת את צעירת הרגלים אמו של תלמי המלך ארנתא הוות שמה (במדבר טז) לא חמד אחד מהם נשאתי (דברים ד) אשר חלק ה' אלהיך אותם להאיר לכל העמים תחת כל השמים (דברים יז) אשר לא צויתי לאומות לעבדם כל האותות הכתובים עם השם מלפניו הרי אלו חול ונמחקין כגון לה' בה' מה' כה' שה' שכן מצאנו בציץ שהוא מובדל ממנו קודם למ"ד מלמטן והשם מלמעלן כל האותות הכתובים עם השם מאחוריו הרי אלו קודש ואינן נמחקין כגון אלהינו אלהיכם: אלו שמות שאינן נמחקין הכותב את השם בארבע אותיות ביו"ד ובה"א באל"ף ובדל"ת אל אלהים אלהיך אלהי אלהינו אלהיכם שדי צבאות אהיה אשר אהיה כתב אל"ף דל"ת מה' אל"ף ה"א מאהיה שיי"ן דל"ת משדי צד"י ב"ת מצבאות הרי אלו נמחקין ומוחק את טפילותיהם לאלהים מוחק את למ"ד לה' מוחק את

למ"ד כתב יו"ד ה"א מארבע אותיות אל"ף למ"ד מאלהים אינו נמוק כללו של דבר שכיוצא בו שם מתקיים במקום אחר אינו נמוק תני ר' יוסי אומר של

[דף י"ג ע"א]

בית הגירה כותבנים אומנים היו בירושלם היו מוחקין צבאות שכן הוא שם חול במקום אחר (דברים י) ופקדו שרי צבאות בראש העם כל השמות הכתובים באבינו באברהם קודש חוץ מאחד שהוא חול (בראשית כ) ויהי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי וי"א אף הוא קודש ואילולי אלהים כבר התעו אותי כל השמות הכתובים במיכה אע"פ שהן כתובין כיו"ד וכה"א הרי אלו חול חוץ מאחד שהוא קודש (שופטים יח) כל ימי היות בית האלהים בשילה. כל השמות הכתובים בנבות אע"פ שהן כתובים באל"ף למ"ד הרי אלו קודש (מלכים א כא) ברך נבות אלהים ומלך אבל הנזן ורחום ארך אפים ורב חסד מלך מלכים מרומם וגדול ונורא ועליון אדיר צדיק ישר חסיד תמים גבור הרי אלו חול. אלו שמות שאינן נחלקין עמיאל עמישדי צוריא צורישדי גמליאל פדהצור פדהאל אינן נחלקין. אלו שמות שהן נחלקין בית אל בית און וחרה אף וחרה אפי פוטי פרע צפנת פענח הללויה רב ושמואל חד אמר הללו יה וחרנה אמר הללויה מ"ד הללו יה נחלק ואינו נמוק מ"ד הללויה נמוק ואינו נחלק ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר רב שמעית מן הביבי אם יתן לי אדם ספר תילים של ר"מ מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתכוון לקדשו הוי דו אמר הללויה מיליהון דרבנן פליגין דא"ר סימון בשם רבי יהושע בן לוי בעשרה לשונות של שבה נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בכרכה המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבת כלולין בו רבי זעירה בעא קומי רבי אבהו מה נעני א"ל הכא כפה קומך רבי יונה עני הכן והכן רבי לעזר עני הכין והכין דתני שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא רב בשם ר' אבא בר חנה ואית דאמרינן ר' אבא בר חנה בשם רב והוא שענה ראשי פרקים ר' זעירה בעי חיילין אינן ראשי פרקים (תהילים קיד) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה' בעון קומי ר' חייה בר בא מנין אם שמע ולא ענה אמר לון ממה דאנן חמי רבנן רברבייא קיימיין בציבורא ואילין אמרינן ברוך הבא ואילין אמרינן בשם ה' ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן. תני רבי הושעיה עונה הוא אדם אמן אע"פ שלא אכל אינו אומר ברוך שאכלנו אלא אם כן אכל תני אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה. בן עזאי אומר העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים קטופה תיקמף נשמתו ארוכה יאריך ימים בטובה אי זה הוא אמן יתומה אמר רב חונה ההן דחב למברכה והוא עני ולא ידע מה הוא עני תני עכו"ם שבירך את השם עונין אחריו בשם אין עונין אחריו אמן א"ר תנחומה אם בירכך עכו"ם ענה אחריו אמן דכתיב (דברים ז) ברוך תהיה מכל העמים עכו"ם אחד פגע בי רבי ישמעאל וברכו א"ל כבר

מילתך אמורה אחד פגע בו וקיללו א"ל כבר מילתך אמורה אמרין ליה תלמידיו ר' הין מה דאמרת להן אמרת להן וא' לון כתיב (בראשית כז) אורריך ארור ומברכיך ברוך:

הלכה י' משנה אין בין כהן משיח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות אין בין

[דף י"ג ע"ב]

כהן ששימש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה:

גמרא תני כהן משיח מביא פר אין המרובה בגדים מביא פר ודלא כר"מ דר"מ אמר המרובה בגדים מביא פר מ"ט דר"מ (ויקרא ד) משיח מה ת"ל כהן לרבות את המרובה בגדים מה טעמון דרבנן משיח יכול זה המלך ת"ל כהן אי כהן יכול אף מרובה בגדים ת"ל משיח או יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה תלמוד לומר משיח שאין על גביו משיח. מחלפה שימתון דרבנן הכא כתיב משיח והכא כתיב (שם) משיח הכא אינון אמרין לרבות מרובה בגדים והכא אינון אמרין להוציא את המרובה בגדים א"ר אילא כל מדרש ומדרש בעניינו תמן כל הפרשה אמורה באהרן לאיזה דבר נאמר כהן לרבות את המרובה בגדים כרם הכא אין הפרשה אמורה באהרן אילו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר לעולם על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר כהן או אילו נאמר כהן ולא נאמר משיח הייתי אומר זה המלך אין תאמר כבר קדמה פרשת המלך הייתי אומר על העלם דבר מביא פר ועל שגגת מעשה מביא שעיר הוי צורך הוא שיאמר משיח וצורך הוא שיאמר כהן א"ר יוחנן עבר והביא עשירית האיפה שלו כשר: מתקינן לו כהן אחר תחתיו שמא יארע לו פסול מה מייחדין ליה עימיה א"ר הגי משהדינון מייחדין ליה עימיה דו קטיל ליה. אותו אחד מושחין ואין מושחין שנים א"ר יוחנן

[דף י"ד ע"א]

מפני איבה עבר זה ושימש זה הראשון כל מצות כהונה עליו השני אינו כשר לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט א"ר יוחנן עבר ועבד עבודתו כשירה עבודתו משל מי נישמענה מן הדא מעשה בבן אילם מציפורין שאירע קרי לכ"ג ב"ה ונכנס בן אילם ושימש תחתיו בכהונה גדולה ואמר למלך פר ושעיר של יום משלי הן קריבים או משל כ"ג וידע המלך מה שאלו אמר לו בן אילם לא דייך אלא ששימשתה שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם דייך וידע בן אילם שהוסע מכהונה גדולה מעשה בשמעון בן קמהית שיצא עם מלך ערבי ערב יום כפורים עם השיכה ונתזה צינורה של רוק מפיו על בגדיו וטימאתו נכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו בכהונה וראת אימן שני בניה כהנים גדולים ביום אחד. שבעה בנים היו לקמהית וכולהם שימשו בכהונה גדולה שלהו חכמים ואמרו לה מה מע"ט יש בידך

אמרה להן יבוא עלי אם ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת הלוקי מימי. אמרון כל קמהיא קמה וקימחא דקימחית סולת וקרון עלה (תהילים מוה) כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה שלו ת"ל (ויקרא ו) תחתיו מבניו את שבנו עובד תחתיו מביא עשירית האיפה שלו יצא משוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו ומניין למשוח מלחמה שאין בנו עובד תחתיו ת"ל (שמות כט) ילבשם הכהן תחתיו מבניו וגו' את שהוא בא אל אהל מועד לשרת בקודש בנו עובד תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא אל אהל מועד לשרת בקדש אין בנו עובד תחתיו מנין שהוא מתמנה כ"ג שנאמר (דברי הימים א ט) פינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפני ה' עמו ר' יוסה כד דהוה בעי למקנתרה לר' אלעזר בי ר' יוסי הוה א"ל לפניו עמו לפניו עמו בימי זמרי מיחה ובימי פילגש בגבעה לא מיחה מנין שהוא נשאל בשמונה ר' בא ר' חייה בשם רבי חייה בשם ר' יוחנן (שמות כט) ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו מה ת"ל אחריו אלא לגדולה של אחריו מנין שהוא עובד בשמונה ר' אימי בשם ר' יוחנן ובגדי הקודש אשר לאהרן הכהן יהיו לבניו מה תלמוד לומר אחריו אלא לגדולה של אחריו א"ל ר' יונה עמך הייתי לא אמר עובד אלא נשאל במה הוא נשאל אייתי רב הושעיה מתניתא דבר קפרא מן דרומה ותנא והכמים אומרים אינו כשר לא בשמונה של כ"ג ולא בארבעה של כהן הדיוט אמר רבי בא בדין היה שיהא עובד בארבעה ולמה אינו עובד שלא יהו אומרים ראינו כהן גדול פעמים עובד בארבעה פעמים שהוא עובד בשמונה א"ר יונה ולא מבפנים הוא עובד ולא מבחוץ הוא נשאל

[דף י"ד ע"ב]

וטועין בין דבר מבפנים לבחוץ וכי ר' טרפון אביהן של כל ישראל לא טעה בין תקיעת הקהל לתקיעת קרבן דתני (במדבר י) ובני אהרן הכהנים יתקעו כחצוצרות תמימים ולא בעלי מומין דברי ר' עקיבה אמר לו רבי טרפון אקפה את בניי אם לא ראיתי את שמעון אחי אימא חיגר באחת מרגליו עומד בעזרה הצוצרתו בידו ותוקע אמר לו ר' עקיבה שמא לא ראית אלא בשעת הקהל ואני אומר בשעת הקרבן אמר לו רבי טרפון אקפה את בניי שלא הטיתה ימין ושמאל אני שראיתי את המעשה ושכחתי ואתה דורש ומסכים על השמועה הא כל הפורש ממך כפורש מהיו (ויקרא טז) וכפר הכהן אשר ימשה אותו מה ת"ל לפי שכל הפרשה אמורה באהרן אין לי אלא אהרן עצמו מניין לרבות כהן אחר תלמוד לומר אשר ימשה אותו אין לי אלא משוח בשמן המשחה המרובה בגדים מניין תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו מניין לרבות כהן המתמנה ת"ל וכפר הכהן במה הוא מתמנה רבנן דקיסרין בשם ר' חייה בר יוסף בפה אמר ר' זעירה הדא אמרה שממנין זקנים בפה אמר רבי חייה בר אדא מתניתא אמרה כן חזור בך בד' דברים שהיית אומר ונעשך אב ב"ד:

הלכה י"א משנה אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה:

גמרא ר"י עבד תלת שנין ופלג דלא נחת לבית וועדא מן צערא בסופא המא ר' אלעזר בחילמיה למחר סיני נחת ומחדת לכוון מילה עאל ואמר קומיהון מאיכן קשט הקושט הזה שתהא עבודה בבכורות מן הדין קרייה (במדבר ח) כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים וגו' וכתוב (שמות יב) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וגו' קודם לכן מה היו עושין (בראשית כז) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית מהו החמודות שהיה משמש בכהונה גדולה א"ר לוי (ישעיהו יד) שבר ה' מטה רשעים אלו הבכורות שהקריבו לעגל תחילה הכל קרב בבמה בהמה וחיה ועופות גדולים וקטנים זכרים ונקבות תמימין אבל לא בעלי מומין טהורים אבל לא טמאים הכל קרב עולה ואינן טעונין הפשט וניתוח ועכו"ם בזמן הזה רשאי לעשות כן זכרים ונקבות מניין רבי אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה (שמואל א ו) ואת הפרות העלו עולה לה' תמימים אבל לא בעלי מומין מניין אמר ר' יסא פשט ר' לעזר להכרייא

[דף ט"ז ע"א]

(בראשית ו) מכל החי מכל בשר שיהו שלימים באיבריהן מירטים פשט רבי לעזר (בראשית ז) כל צפור כל כנף פרט למירטים טהורים אבל לא טמאים מניין ר' אבא בריה דרבי פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי הגה נח תורה מתוך תורה אמר כבר נאמר לי (בראשית ט) כירק עשב נתתי לכם את כל לאיזה דבר ריבה הכתוב בטהורין לקרבנות ועכו"ם בזמן הזה רשאי לעשות כן ר' בא בשם רב יהודה אסור לישראל לסייעו ואסור להיעשות לו שליה אנטונינוס שאל לרבי מהו לבנות מזבח א"ל בניהו וגנוז אבניו מהו לעשות לו קטורת א"ל חסר בה אחת מסממניה לא כן תני (שמות ל) לא תעשו לכם לכם אין אתם עושין אבל עושין הם אחרים לכם א"ר חנניה בגין ר' רומנוס דשלחיה רבי יעבדיניה ליה אית מילין דאמריין דאתגיר אנטונינוס אית מילין אמריין דלא איתגיר אנטונינוס ראו אותו יוצא במנעל פחות ביום הכיפורים מה את שמע מינה שכן אפילו יריאי שמים יוצאין בכך אנטונינוס אמר לרבי מייכלתי את מן לויתן לעלמא דאתי א"ל אין א"ל מן אימר פיסחא לא אייכלתני ומן לויתן את מייכל לי א"ל מה נעביד לך ובאימר פיסחא כתיב (שמות יב) כל ערל לא יאכל בו כיון דשמע כן אזל וגזר אתא לגביה א"ל רבי חמי גזורת א"ל כדידי לא איסתכלית מן יומי אלא בדידך ולמה נקרא שמו רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו ולמה נקרא נחום איש קודש הקדשים שלא הביט בצורת מטבע מימיו הדא אמרה דאתגיר אנטונינוס מיליהון דרבנן אמריין נתגיר אנטונינוס דא"ר חזקיה ר' אבהו בשם ר' לעזר אם באין הן גירי צדק לעתיד לבא אנטונינוס בא בראשם ר' לעזר

ור' יוסי בן חנינה ר' לעזר אמר שלמים הקריבו בני נח ר' יוסי בן חנינה אמר עולות הקריבו בני נח התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה והכתיב (בראשית ד) והכל הביא גם הוא מכבורות צאנו ומחלבהן מה עבד לה ר' יוסי בן חנינה מן שמיניהון התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה והא כתיב (שמות יח) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו' מה עבד לה ר' יוסי בן חנינה שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה והכתיב (שם) ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים

לאלהים מה עבד לה ר' יוסי בר חנינה כמ"ד לאחר מ"ת בא יתרו ר' חונה אמר איתפלגון יהודה בי רבי ור' ינאי חד אמר קודם למתן תורה בא יתרו והורגה אמר לאחר מ"ת בא יתרו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא נישמענה מן הדא (שם) וישמע יתרו כהן מדין חותן משה מה שמע חוקה אמר קריעת ים סוף שמע ר' יהושע אמר קריעת ים סוף שמע ר' לוי אמר מלחמת עמלק שמע יהודה בי רבי אמר מ"ת שמע הוי דו אמר לאחר מתן תורה בא יתרו רבי בא ורבי חייא בשם רבי יוחנן ודא מסייעה לר"י בן חנינה (שיר השירים ד) עורי צפון ובואי תימן עורי צפון זה העולה שנשחטת בצפון מהו עורי דבר שהיה ישן ונתעורר ובואי תימן אלו שלמים שהן נשחטין בדרום

[דף ט"ו ע"ב]

מהו בואי דבר שהיה של חידוש מה עבד לה ר' יוסי בר חנינה לכשיתעוררו הגליות שהן נתונות בצפון ויבואו ויבנו ב"ה שהוא נתון בדרום ר' אבא בריה דר' פפי ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אוף דין קרייה מסייע לר' יוסי בן חנינה (ויקרא י) זאת תורה העולה היא העולה שהיו בני נח מקריבין כד הוא אתי גבי שלמים אמר (ויקרא ז) זאת תורת זבח השלמים אשר הקריב אין כתיב כאן אלא אשר יקריב מיכן ולהבא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין איכן הן נשרפין על גבי הקבר מן מה דתנינן אין בין כמה גדולה לכמה קטנה אלא פסחים כיני מתניתא אין בין כמה גדולה לכמה קטנה אלא פסחים בלבד ודלא כר' יודה דר' יודה אמר הטאת ופסח ליחיד בכמה גדולה אין הטאת ופסח ליחיד בכמה קטנה תני אמר ר' יהודה כל מה שהציבור מקריב באהל מועד שבמדבר הוא מקריב באהל מועד שבגלגל מה בין אוהל מועד שבמדבר לאוהל מועד שבגלגל אהל מועד שבמדבר לא היה לו היתר במה אהל מועד שבגלגל היה לו היתר במה ובראש גגו ואין מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד וחכמים אומרים כל מה שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל מאי טעמא דר' יודה (דברים יב) לא תעשו בגלגל ככל אשר אנחנו עושים פה היום מה תעשו שם דבר שהוא בא לידי ישרות ואיזו זו עולה ושלמים מה טעמון דרבנן במקום איש הישר בעיניו יעשה לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום ומה

[דף ט"ז ע"א]

מִסְכַּת שַׁבַּת פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. האומר: 'גַּד גְּדִי וְסִינוּק לֹא, אֲשַׁכֵּי וּבִשְׁכִּי' - הרי זה מדרכי האמורי. רבי יהודה אומר: אין 'גַּד' אלא לשון עבודת פוכבים, שְׁנָאמֹר (ישעיה סה, יא): "הַעֲרִכִים לְגַד שִׁלְחָן". האומר: 'דָּגוּן דָּגִין' - הרי זה מדרכי האמורי. רבי יהודה אומר: אין 'דָּגוּן' אלא על שם דגון עבודת פוכבים, שְׁנָאמֹר (שופטים מז, כג): "לְדָגוּן אֱלֹהֵיהֶם".

האומר 'דְּנִי דְנִי' - הרי זה מדרכי האמורי. רבי יהודה אומר: אין 'דִּן' אלא על שם דן עבודת פוכבים, שְׁנָאמֹר (עמוס ה, יד): "חֵי אֱלֹהֵיךָ דִן וְחֵי דְרָדךָ בְּאֵר שִׁבְעַ". השואל במקלו ואומר: 'אם אֵלֶיךָ וְאם לֹא אֵלֶיךָ' - הרי זה מדרכי האמורי, אף על פי שאין ראיה לדבר, וְזָכַר לְדַבֵּר שְׁנָאמֹר (הושע ד, יב): "עֲפִי בַעֲצוֹ יִשְׁאַל וּמִקְלוֹ יַגִּיד לִי".

ב. האומר 'מִרְפֵּא'! - הרי זה מדרכי האמורי. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: של בית רבן גְּמִלְיָאֵל היו אומרים 'מִרְפֵּא, וְלֹא היו אומרים בבית הפורש מִפְּנֵי בְּטוּל תוֹרָה, האומר 'יִתִּיר, האומר: 'אֲשַׁתָּה וְאוֹתִיר, אֲשַׁתָּה וְאוֹתִיר' - הרי זה מדרכי האמורי. 'שְׁתוֹ וְהוֹתִירוֹ' - לא מדרכי האמורי. 'חֹמֶר וְחֵי לְפִיּוֹם רַבָּנָן' - לא מִפְּנֵי דְרַבֵּי הָאֲמוּרַי.

ג. האומר 'יִתִּיר וְנֹתֵר' - הרי זה מדרכי האמורי. רבי יהודה אומר: לא יהא לו בביתו יִתִּיר וְנֹתֵר. האומר 'אֲשַׁתָּה וְאוֹתִיר' - הרי זה מדרכי האמורי. 'שְׁתוֹ וְהוֹתִירוֹ' - לא מדרכי האמורי. 'חֹמֶרָא לְפִיּוֹם רַבָּנָן' - לא מדרכי האמורי. מעשה ברבי עקיבא, שעשה משתה לבנו על כל חֲבִית וְחֲבִית שִׁפְתָּה אָמַר: 'חֹמֶרָא וְחֵי לְפִיּוֹם וּלְפִיּוֹם תִּלְמִידֵיהוֹן.

ד. האומר 'לֹא לֹא' - אינו מדרכי האמורי. אף על פי שאין ראיה לדבר וְזָכַר לְדַבֵּר, שְׁנָאמֹר: "לֹא אוֹסִיף וְלֹא אֶקְלַל".

הקושר חוט על גבי אדם, רבן גְּמִלְיָאֵל אומר: אינו מדרכי האמורי. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צְדוֹק אומר: הרי זה מדרכי האמורי. אל תעבר שלא תפסק אהבתנו - הרי זה מדרכי האמורי. ואם מפני הכבוד - הרי זה מתר.

ה. איזהו מנחש? האומר: 'נִפְלָה מִקְלֵי מִיָּדִי, נִפְלָה פְתִי מִפִּי, קָרָא לִי אִישׁ פְּלוּנִי מֵאַחֲרַי, קָרָא לִי עוֹרֵב, נָבַח בִּי כְּלָב, עָבַר נַחֵשׁ מִימִינִי, וְשׁוּעַל מִשְׁמְאֵלִי, וּפִסַּק צְבִי אֶת הַדָּרָד לִפְנֵי, אַל תַּתְּחִיל בִּי - שְׁתֵּרִי שְׁחֵרִית הוּא וְרֹאשׁ הַדָּשׁ הוּא וּמוֹצְאֵי שַׁבַּת הוּא'.

ו. איזהו מעונן? רבי ישמעאל אומר: זה המעביר מיני זכור. וְהַכְּמִים אומרים: זה האוחז את העינים. רבי עקיבא אומר: אלו המחשבים עתים לשעות, כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁהֵן אומרים: 'הַיּוֹם יִפְּה לְצֹאתָ, הַיּוֹם יִפְּה לְקַח, הַיּוֹם תְּפֹה נַחֲפִיתָ, לְמַחֵר גְּשָׁמִים יוֹרְדִין', כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁהֵן אומרים: 'לְמוֹדֵי עֲרֻבִית שְׁבִיעֵית הַטִּים יִפּוֹת, וְעִקּוּרֵי קַטְנִיּוֹת לְהִיּוֹת רְעוּת'. וְהַכְּמִים אומרים: אלו אוחזי העינים.

ז. סוקרין את האילן בסקרא, וְטוֹעֲעִין אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים, ואין חוששין לא משום שְׁבִיעֵית וְלֹא משום דְרַבֵּי הָאֲמוּרַי.

ח. ממשכיבין יין ושמן בצנורות לפני חתנים וכלות, וְלֹא מדרכי האמורי. מעשה ביהודה והלל, כְּנִיּוֹ שֶׁל רַבָּן גְּמִלְיָאֵל שֶׁנִּכְנְסוּ לְכַבּוּל, וְהַמְשִׁיכוֹ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְפָנֵיהֶם בְּצִנּוֹרוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן.

ט. שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי, שְׁנָאמֹר (ירמיה לה, ה): "בְּשִׁלּוֹם תָּמוּת וּכְמִשְׂרָפוֹת" וְגוֹ'; פֶּשֶׁם שְׁשׁוּרְפִין עַל הַמְּלָכִים כִּף שׁוּרְפִין עַל הַנְּשִׂאִים, אֲבָל לֹא עַל הַדְּיוֹטוֹת. ומה הן שורפין עליו? מִטָּתוֹ וְכִלֵּי תִשְׁמִישׁוֹ. מעשה שִׁמְת רַבָּן גְּמִלְיָאֵל הַזֶּקֶן, וְשָׂרַף עָלָיו אוֹנְקָלוֹס הַגֵּר יוֹתֵר מִשְׁבָּעִים מְנָה.

י. עוקרין על המלכים ולא מדרכי האמורי. כל עקור שיש בו טרפה - אסור באכילה ומתר בהנאה. שאין בו טרפה - מתר באכילה, ואין צריך לומר - בהנאה. איזהו

1 התמזל מזלי, ולא יתענף יומם וילקה.

עקור שיש בו מרפה? מן הארבעה ולמעלה. שאין בו מרפה? מן הארבעה ולמטה. מכעיתין לעוות ולפוקה, ולא מדרכי האמורי. עמד עצם בגרוננו - נותן על קדקדו מאותו הפיו, ואומר: 'חד חד נחית בלע נחית חד חד. לא ירדה' - לימא הכי: 'נגעלתה מחט נגעלתה בתרים שייא שייא'.

יא. אלו דברים המפריז: היה מתחיל במלאכה - נותן שבה והודאה לפני המקום. בהבית ובקפה - מתפלל לפני המקום שתכנס בהן ברכה ואל תכנס בהן מארה. מעבירין פלי על גבי עין בשבת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בדבר הנמל בשבת. לוחשין על הנחשים ועל העקרבים, ואין לוחשין בדבר שדים. רבי יוסי אומר: אף בחול אין לוחשין בדבר שדים. וכן היה רבי יוסי אומר: אין לה בכל הפרקים רעים יותר מסדומיים, שכל זמן שאדם רע קוראין אותו "סדומי". אין לה בכל הנכרים קשה יותר מאמוריים, שכל זמן שהאדם קשה קוראין אותו "אמורי".

יב. רבי נהוראי אומר: אין לה אדם בכל הפרקים מתוך יותר מסדום. וכן מצינו שהור לוט על כל המקומות, ולא מצא מתונה בסדום, שנאמר (בראשית יג יב): "אברם ישב בארץ כנען" וגו'. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין לה בכל עממין מתוך יותר מאמוריים. וכן מצינו שהאמינו במקום ודקנו לאפריקי, ונתן להם המקום ארץ שיפה בארצם והיתה ארץ ישראל נקראת על שמו.

מסכת שבת פרק תשיעי

א. הגוזז מן הבהמה, מן החיה, ומן העוף, אפילו מן השלח מלא הפוט כפול - הרי זה חיב. יש חולקים בחויר בין הטטרנו לשאר גופו.

ב. המסך שתי הוטין בתחלה - הרי זה חיב. רבי יהודה אומר: אף השוכט, והמדקק על גבי אריג כל שהוא - הרי זה חיב. הוצד חלוון והפוצעו אינו חיב אלא

אחת. רבי יהודה אומר: חיב שתום, שהיה רבי יהודה אומר: פציעה בכלל דישה. אמרו לו: אין פציעה בכלל דישה.

ג. כל אבות מלאכות שבתורה, עשאן פלם בהעלם אחד - חיב על כל אחת ואחת. כל המקלקליו פטורין, חוץ מן החובל ומבכיר בשבת.

ד. גר שנתגיר, וגר שנתגיר בין הנכרים, ותינוק שנשבה לבין נכרים, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חיב אלא אחת, וחיב על הדם אחת ועל החלב אחת, ועל העבודת כוכבים אחת, ומזבחו פטור. והדין נותן שהיה פטור: הואיל ושוגג חיב חטאת ומזיד חיב פרת, מה מזיד אינו חיב עד שיבא לכלל ידיעה, אף שוגג אינו חיב עד שיבא לכלל ידיעה. אמר לו רבי עקיבא: מוסיף אני על דבריך, מה מזיד אינו חיב עד שיבא לכלל ידיעה בשעת מעשה, אף שוגג לא יהא חיב עד שיבא לכלל ידיעה בשעת מעשה. אמר לו: כל שפן שהוספתה, אם בא לכלל ידיעה בשעת מעשה אף הוא אינו שוגג אלא מזיד.

ה. השוכח את התורה ועבר עברות הרבה - אינו חיב אלא אחת. וחיב על החלב אחת ועל הדם אחת. היה יודע שיש חלב, ואמר: אין זה חלב שחיבין עליו, היה יודע שיש דם, ואמר: אין זה דם שחיבין עליו - חיב על כל אחת ואחת. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל שהוא פוצא בו פשר להצניעו, והכשר פוצא בו להצניעו, והצניעו, ובא אחר והוציאו בשבת - הרי זה חיב חטאת, וכל שאינו פשר להצניעו, ואין מצניעין כמותו, ובא אחר והוציאו בשבת - הרי זה חיב.

ו. המוציא מרסן: לאכילה - בגרונרת; לבהמה - כמלא פי הגדי; לצבע - פדי לצבע בו בגד קטן; לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו - כמלא פי הגדי, משימתיקו - בגרונרת. אבל חלום, והחרדל, והתורמוסין, ושאר כל הנכבשין - בין משימתיקו ובין עד שלא ימתיקו - בגרונרות. שמן - פדי סיכת אבר קטן. רבי

שמעון בן אלעזר אומר: קטן בן יומו. רבי נתן אומר: כדי לסוד אבר קטן. הויצין - כדי לעשות און לכפיפה מצרית. סיב - אחרים אומרים: כדי לתן על פי משפח קטן לסגן בו את היין; רבב - כדי לתת תחת אספגין קמנה, וכמה הוא שעורה? בפלע; מוכין - כדי לעשות כדור קמנה, וכמה שעורה? פאגוז.

ז. המוציא יין - כדי גמיעה. רבי יהודה אומר: כדי מונית הכוס יפה. יבש - ביות, דברי רבי נתן. חלב - כדי גמיעה. רבי אליעזר אומר: אם של בהמה - כדי גמיעה, אם של אשה - כדי לתן בשיפה של קילור, קילור כדי לשוף בפנים. מים - כדי גמיעה. רבי יהודה אומר: - כדי לשוף בהן את הקילור. דם ושאר כל המשקין - ברביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דם - כדי לכהול עין אחת, שפך בוחלין לברקית. רבי שמעון בן אלעזר אומר משם רבי מאיר: דם - כדי לכהול עין אחת, שפך בוחלין ליארוד².

ח. המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס - חיב. משתראה למוכס - פטור. רבי יהודה אומר: אף משתראה למוכס חיב. מפני שמשפחו להראותו לבעל המוכס.

ט. המוציא ניר מחוק, ויש בו במקום הלכין כדי לכתב שתי אותיות, או בכלו כדי לכתב על פי צלחית קמנה של פליטון - הרי זה חיב, ואם לאו - פטור. רבי יהודה אומר: אף המוציא שטר פרוע כל שהוא - הרי זה חיב, מפני שמשפחו להראות לבעלי חובו. שטרי מקח וממכר, שטרי דיתקאות ואפותיקאות, ומתנות כל שהן - הרי זה חיב.

י. דוכסומס וקלף - כדי לכתב עליו את המזוזה. קלף כדי לכתב עליו פרשה קמנה

שבתפלין שהיא 'שמע ישראל'. גויל - כדי לכתב עליו פרשה קמנה שבתורה. שער לגבל בו את הפיט. מיט - כדי לעשות פי בור של צורפי זהב. פחמין - כדי לעשות מהן צינורא קמנה. רבי יהודה אומר: כדי לתן על פי מוליאר³ קמנה.

יא. המוציא פליו מקפלין ומנחין על כתפו, וסנדליו, ומבעותיו בקמצו - הרי זה חיב, ואלו היה מלכש בהן - פטור. המוציא אדם וכליו עליו, וסנדליו ברגליו, ומבעותיו בידי - הרי זה פטור. ואלו הוציאן כמות שהן - חיב. חל, עפר ואפר - שעורן כזבל. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקא אומר: עפר - כדי לכפות בו דם צפור קמנה. איזו היא דם צפור קמנה? זה דורר. חול הגס - כדי לתן על מלא פי פלי של סידין. אמר רבי: נראין דברי רבי עקיבא - בחול הדק, ודברי חכמים - בחול הגס. סיד - כדי לסוד אצבע קמנה שפפנות. רבי יהודה אומר: כדי לעשות פלכל⁴. רבי נחמיה אומר: כדי לעשות אנדיפי⁵. אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה בזמן שהוא חביט⁶, ודברי רבי נחמיה בזמן שהוא כביצת הפיד⁷.

יב. קנה - כדי לעשות קולמוס, מגיע לקשרי אצבעותיו. הליות לעשות הימנו צלוחית קמנה של פליטין, וכוכית - אחרים אומרים: כדי לפצע שתי נימין באחת. צרור ואבן - רבי אליעזר בן יעקב אומר:

³ פלי להחם בו חמים בפחמים שנותנים לו בבית קבול קטן אצל דופנו מבחוץ.

⁴ להשיר השער שברקתה.

⁵ להאדים המצח.

⁶ לשון ערוב, סיד שנמוח בכמים הרבה העשוי לסוד פלכול.

⁷ שנגבל בפנים ועשוי ביצים ביצים.

² נסתת הספרים: להרוד - הן נקודות דקות לבנות שנקודות בעין.

משקל עשרה דינרים. רבי אלעזר אומר: כדי לעשותו מסיפס⁸.

יג. מנין למאדים בשבת שהוא חיב? שנאמר (שמות כה, ה): "ערת אילם מאדמים", איזו היא חבורה? כל שיצא ממנה דם. נצרך הדם, אף על פי שאין יכול לצאת - הרי זה חיב.

יד. מנין לדם שהוא משקה? שנאמר (במדבר כג, כד): "ודם חללים ישתה", מנין לזין שהוא משקה? שנאמר (דברים לב, יח): "ודם ענב תשתה חמר". מנין לדבש שהוא משקה? שנאמר (דברים לב, יא): "ויניקחו דבש מסלע" וגו'. מנין לשמן שהוא משקה? שנאמר (ישעיה כה, ו): "משתה שמנים משתה שמרים". מנין לחלב שהוא משקה? שנאמר (שופטים ה, יט): "ותפתח את נאוד החלב ותשקהו". מנין לפל שהוא משקה? שנאמר (שופטים ו, לח): "וימץ טל מן הגדה" וגו'. מנין לדם גדה שהוא משקה? שנאמר (ויקרא יב, ז): "ממקור דמיה", ואומר (זכריה יג, א): "ביום ההוא יהיה יהיה מקור נפתח לבית דוד" וגו'. מנין לדמעת העין שהוא משקה? שנאמר (תהלים פ, ו): "ותשקמו בדמעות שלישי". מנין למי האף שהוא משקה? שנאמר (ירמיה מ, יח): "ועפעפינו וזלו מים".

טו. מנין לזרוע שהוא יד? שנאמר (שופטים טו, יח): "ותהינה העבתים אשר על זרועותיו בפשתים וימסו אסוריו מעל ידיו". מנין למי שאחזו בלמום שמאכילין אותו דבלה קעילית? שנאמר (שמואל-א, ה, יב): "ויתנו לו פלח דבלה" וגו'.

טז. המוציא שני נימין מונב הסוס ומזנב הפרה - חיב; שמצניעין אותן לנשבין, נקשה של חזיר - אהת. המוציא שני נצרים כאחד - הרי זה חיב. תורי דקל - אחד. זמורה אחת לנטיעה, שתים לבהמה - כמלא פי הגדי לעצים - בשעור העצים.

כבילי אזוב, הפאה והקורנית שהכניסו לאכילה - בגרוגרת. לבהמה - כמלא פי הגדי לעצים - בשעור העצים. להזאה - בשעור הזאה. גרעיניו לנטיעה - שתים. לבהמה - כמלא פי חזיר. כפה מלא פי חזיר? אהת; אם להסק - כדי לנשל ביצה קלה, אם להשבון - שתים. אחרים אומרים: להשבון - המש. המוציא מאכני בית מנגע, מעציו ומעפרו כל שהוא - הרי זה חיב. כהול - רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם לרפואה - כדי לכהל עין אהת. אם לתכשיט - כדי לכהל שתי עינים.

יז. המוציא מין בהמה, מין חיה ועוף, בין חיים ובין מתים - הרי זה חיב. רבי נתן אומר: מתים - חיב. חיים - פטור.

מסכת שבת פרק עשירי

א. המוציא שני נימין מונב הסוס ומזנב הפרה, הרי זה חיב - מפני שמתקין לנשבים⁹. המוציא שני נימין מן הקשה שבחזיר¹⁰ - הרי זה חיב. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אפלו אחד. יש חולקין חטרתו¹¹ לשאר גופו.

ב. המוציא מצמר גפן ומצמר פלה, מצמר גמלים ומצמר ארנבים, ומצמר חיה שבים, ושאר כל הנטוין בלם, כמלא הסיט כפול - הרי זה חיב. תבגד, השק והעור - בשעור לשמאתן כד שעור להוציאן.

ג. המוציא בין פלים גדולים בין פלים קטנים - הרי זה חיב. המוציא גחלת כל שהיא - הרי זה חיב. שלחבת כל שהיא - הרי זה פטור. ברזל - רבי שמעון בן אלעזר אומר: כדי לעשות ממנו דרבן. נהשת - כדי לעשות ממנו צינורא קטנה. נעורת של פשתן - כדי לעשות ממנה פתילה קטנה לזר. משיחה - רבי נתן

⁹ לצדת עופות.

¹⁰ מן השערות הקשות שבשדרתו.

¹¹ גבו של החזיר.

⁸ שעור הצרור או האבן שיהיה ראוי למסיפס.

הוא מחיצה קטנה המבדילה בין הצר לחצר.

אומר: כְּדִי לְקַשֵּׁר בֵּהּ בֵּין בְּתַפְּוּי. מוֹכִיחַ - כְּדִי לִתֵּן בְּתוֹךְ כְּדוֹר קַטְנָה. כַּמָּה כְּדוֹר קַטְנָה? כַּאֲגוּז. אַרְבָּעוֹן - כְּדִי לְפֹל מִמֶּנּוּ דְגָמָא לְאִירָא. אֲסִימִים וְקוּץ וּפּוֹאֵחָ¹² - כְּדִי לְצַבֵּעַ בְּהוּ בְּגַד קָטָן, כַּמָּה בְּגַד קָטָן? פִּי סַבְכָּה.

ד. הַמְתַּפְּוֵן לְהוֹצִיא בְּפִנְדָּתוֹ וּפִיָּה לְמַעְלָה, וְהוֹצִיא בְּפִנְדָּתוֹ וּפִיָּה לְמַטָּה. בְּתוֹךְ פִּנְדָּתוֹ, וְהוֹצִיא בֵּין פִּנְדָּתוֹ לְחֻלּוֹק, וּבִשְׁפַת חֻלּוֹק - פְּטוּר. הַמְתַּפְּוֵן לְהוֹצִיא בְּפִנְדָּתוֹ וּפִיָּה לְמַטָּה - רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב וְחַכְמִים פּוֹטְרִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי אָמַרְתִּי דְכָר אֶחָד וְהָן אֹמְרִים דְכָר אֶחָד, אֲנִי אָמַר לָהֶם: אֵי אַתֶּם מוֹדִים כְּמַתְּפֵן לְהוֹצִיא לְפָנָיו, וְכֹא לֹא לְאַחֲרָיו - שֶׁהוּא פְטוּר, וְאִם נִתְּפֵן וְהוֹצִיא לְאַחֲרָיו שֶׁהוּא חֵיב? וְהֵם אָמְרוּ לִי: אֵי אַתָּה מוֹדֵה בְּמוֹצִיא לְאַחֵר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ - שֶׁהוּא פְטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּדַרְדָּר הַמוֹצִיאִים! אֲנִי לֹא מְצֵאתִי תְשׁוּבָה לְדַבְרֵיהֶם, וְהֵם לֹא מְצָאוּ תְשׁוּבָה לְדַבְרִי.

ה. שְׁנַיִם אוֹחְזִין בְּמַלְגָּז וּלְגוּזִין, בְּכַרְכָּר וְשׁוֹבְטִין, בְּקַלְמוֹס וְכוֹתְבִין, בְּקֶנֶה וְהוֹצִיאֵהוּ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. בְּעַגּוֹל שֶׁל דְּבִלָּה וְהוֹצִיאֵהוּ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, בְּקוֹרֶה וְהוֹצִיאֵהוּ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיאֵהוּ וְהוֹצִיאֵהוּ שְׁנַיִם - חֵיבִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אַף עַל פִּי שְׁאִין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיאֵהוּ וְהוֹצִיאֵהוּ שְׁנַיִם - פְּטוּרִין, שְׁאִין שְׁנַיִם חֵיבִין עַל הַמְּלָאכָה אַחַת.

ו. שְׁנַיִם שֶׁעָשָׂה אֶחָד מֵהֶם מְלָאכָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזָה הוּא - יָבִיאוּ שְׁנֵיהֶם הַטָּאת בְּשִׁתְּפוּת וַיִּתְּנוּ עָלֶיהָ וְתֹאכְלָה; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. וְרַבִּי יוֹסִי פְטוּר. מוֹדֵה רַבִּי יוֹסִי, שֶׁזֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי וְזֶה מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי. וּמוֹדֵה רַבִּי יוֹסִי, בְּשְׁנַיִם שֶׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם מְחַסֵּר כְּפֻרָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶן - שֶׁיָּבִיאוּ הַטָּאת בְּשִׁתְּפוּת וַיִּתְּנוּ עָלֶיהָ וְתֹאכְלָה.

ז. הוֹצִיא פְּחָצִי גְרוּגְרָת, וְחֹזֵר וְהוֹצִיא פְּחָצִי גְרוּגְרָת בְּהֶעֱלַם אֶחָד - חֵיב. בְּשְׁנֵי הַעֲלָמוֹת - פְּטוּר. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: בְּהֶעֱלַם אֶחָד בְּרִשׁוֹת אַחַת - חֵיב. בְּהֶעֱלַם אֶחָד בְּשְׁתֵּי רִשׁוּיוֹת אוֹ בְּשְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת בְּרִשׁוֹת אַחַת - פְּטוּר. נֶאֱכַל הָרֵאשׁוֹן עַד שֶׁלֹּא הוֹצִיא הַשְּׁנִי - בֵּין בְּהֶעֱלַם אֶחָד בֵּין בְּשְׁנֵי הַעֲלָמוֹת - פְּטוּר. הוֹצִיא פְּחָצִי גְרוּגְרָת, וַיִּתְּנוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְחֹזֵר וְהוֹצִיא פְּחָצִי גְרוּגְרָת, אִם הִנִּיחָהּ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לְרֵאשׁוֹנָה - אִם הַעֲבִירוֹן דָּרַךְ עָלֶיהָ - חֵיב, וְאִם לֹא - פְּטוּר.

ח. הַנּוֹטֵל מְלֵא הַזּוּג מִשְׁעָרוֹ - הֵרִי זֶה חֵיב. וְכַמָּה מְלֵא הַזּוּג? - שְׁתֵּים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֶפְלוֹ אַחַת. וּמוֹדִים חַכְמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּכוֹרֵר שְׁחֹרוֹת מִבֵּין לְכַנּוֹת וּלְכַנּוֹת מִבֵּין שְׁחֹרוֹת - חֵיב; וְדָבָר זֶה אַף בְּחֹל אֲסוּר מִשּׁוּם (דְּכָרִים כֵּב, ה:): "לֹא יִלְבַּשׁ" וְגו'.

ט. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר: צִפְרָן שֶׁפָּרְשָׂה רַבָּה, וְצִיצִין שֶׁפָּרְשׁוּ רַבָּן, בֵּיד - מְתָר. נִטְלָן בְּכָלִי - הֵרִי זֶה חֵיב הַטָּאת.

י. הַחֹלֵב, וְהַמְחַבֵּץ, וְהַמְגַבֵּץ בְּגְרוּגְרָת, הַמְכַבֵּד, וְהַמְרַבֵּץ, וְהַמְרַחֵץ, וְהַסֵּף, וְהַרְוֹדָה חֵלוֹת דְּבִשׁ - שְׁנֵי בְּשִׁבְתַּת חֵיב הַטָּאת, הַיּוֹד בְּיוֹם-טוֹב לֹקֵחַ אַרְבָּעִים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחַכְמִים אֹמְרִים: בֵּין בְּשִׁבְתַּת בֵּין בְּיוֹם-טוֹב אֵינוֹ חֵיב אֲלָא מִשּׁוּם שְׁבוּת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר: הַגּוֹדֵלֶת וְהַפּוֹחֵלֶת וְהַפּוֹקֶסֶת - לְעִצְמָהּ פְּטוּרָה, לְאַחֲרוֹת - חֵיבָת. וְכֵן הִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: לֹא תַעֲבִיר סָרֵק עַל פְּנֵיהָ מִפְּנֵי שְׁצוּבָעֶת.

יא. הַתּוֹלֵשׁ, בֵּין בִּימִינוֹ וּבֵין בְּשְׂמָאלוֹ - הֵרִי זֶה חֵיב, לְאַחֵר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ, אוֹ שֶׁהִיָּה מְחַלֵּף עַל גְּבֵי הָאָרֶץ, וַיִּתְּנוּ צְרוּרוֹת מִתַּחַת רַגְלָיו, וְנָפַל עַל גְּבֵי עֲשָׂבִים וְתֵלֶשׁ - פְּטוּר. מְחַלֵּף אָדָם עַל גְּבֵי עֲשָׂבִים וְעַל גְּבֵי צְרוּרוֹת בְּשִׁבְתָּהּ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

¹² סְמוּנִין שְׁעוֹשִׂים מֵהֶם צָבַע לְצַבֵּעַ.

בפני פקוח נפש, חוץ מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים.

מסכת שבת פרק אחד עשר

א. הוזרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע, בארבע אמות - פטור. פחות מארבע אמות - חיב.

ב. שתי סרטאות¹⁹ זו על גבי זו, וזרק מן העליונה לתחתונה, חוץ לארבע אמות - חיב. בתוך ארבע אמות - פטור. זרק מן רשות הרבים לדיר, ולסתר, ולמקצה, ולחצר, אפילו הן בבקעה - הרי זה חיב. הוזרק מן התנות דרך סטיו לפלטיא - חיב. מן התנות לסטיו, ומסטיו לפלטיא - פטור.

ג. שתי בקעות זו על גבי זו, זרק מן התחתונה לעליונה, ומן העליונה לתחתונה, בתוך ארבע אמות - פטור. איסטרטיא על גבי בקעה, וזרק מן האיסטרטיא לבקעה - פטור. רבי שמעון אומר: אם יש במקום שזרק עמק עשרה טפחים ורחב ארבעה - הרי זה חיב.

ד. מבוי ששנה לרשות היחיד, ועשויה מדרון לרשות הרבים, אם יש גבוה עשרה טפחים בתוך ארבע אמות - אין צריך לחי וקורה. רשות הרבים השופע לרשות היחיד - הרי הוא פרשות היחיד. שנה פרשות הרבים ונעשה מדרון לרשות הרבים, אם יש גבה עשרה טפחים בתוך ארבע אמות - אין צריך לחי וקורה. רשות היחיד השופע לרשות הרבים - הרי הוא פרשות הרבים, שנה לכאן ולכאן ונבואה מן האמצע, אם יש גבה עשרה טפחים בתוך ארבע אמות - אין צריך לחי וקורה. רשות היחיד השופע לרשות הרבים - הרי הוא פרשות היחיד, לרשות הרבים - הרי הוא פרשות הרבים.

ה. תל פרשות הרבים - רבי חנניא בן גמליאל אומר: אם יש גבוה עשרה טפחים בתוך ארבע אמות, הנוטל הימנו והנותן

יב. התולש עלשין לאכל - בגרונרת. לבהמה - במלא פי גדי, אם להסיק - פדי לבשל ביצה קלה. לתקן הארץ - כל שהן. אם נתפזן בכלן - חיב שתיים. ואם היה מתעסק ותלש - פטור. המורד ורדון לאכילה - בגרונרת. לבהמה - במלא פי הגדי. לתקן האילן - כל שהן. אם מתכונן בכלן - חיב שתיים. אם היה מתעסק וורד - פטור.

יג. החופר, החורש, והחורץ - מלאכה אחת הן. חדש והמנפץ¹⁸, והמנפץ - מלאכה אחת הן. התולש, והמוצץ¹⁴, והמוצץ¹⁵, והמוסק¹⁶, והגודר¹⁷, והאורה¹⁸ - מלאכה אחת. המכבש והסוחט - מלאכה אחת. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: הצבעים שפירושלים אין עושין סחיטה מלאכה בפני עצמה. הבורר, הפוחח, הוזרת, והמורקד, והלש והאופה לאכילה - בגרונרות. לבהמה - במלא פי גדי. לצבע - פדי לצבע בו בנד קטן. ושאר כל הדברים: פשעור לטמאתן כד שעור להוציאן. התולש כנף מן העוף, והקוטמו והמורטו - חיב שלש המאות.

יד. אין יונקין מבהמה טהורה ביום-טוב ואין צריך לומר בשבת. אבא שאול אומר: יונקין היינו מבהמה טהורה ביום-טוב. לא תקל אשה מדידה ותחליב לתוך הפוס או לתוך הקערה ותניק את בנה. אין יונקין לא מן הנכרית ולא מבהמה טמאה, ואם היה דבר של סנהה - מתר, שאין כל דבר עומד

¹³ מכה בקשת על צמר גפן - להפריד ולהסיר על ידי זה הפסלת מהגרעינים.

¹⁴ תבואה.

¹⁵ ענבים.

¹⁶ זיתים.

¹⁷ קוצץ תמרים.

¹⁸ קוצץ תאנים.

¹⁹ רשות הרבים.

על גבו - חיב. פחות מכן, בתוך ארבע אמות - פטור. חוץ לארבע אמות - חיב. גג ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה, ונטל הימנו ונתן על גביו - חיב. פחות מכן, בתוך ארבע אמות - פטור. חוץ לארבע אמות - חיב. עמוד ברשות הרבים, גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה, ונטל הימנו ונתן על גביו - חיב. פחות מכן, בתוך ארבע אמות - פטור. חוץ לארבע אמות - חיב.

ו. מנורה ברשות הרבים, גבוהה עשרה ופרח שבראשה רחב ארבעה, ונטל הימנה ונתן על גבה - חיב. היה פחות מכן, בתוך ארבע אמות - פטור. חוץ לארבע אמות - חיב. עננה ברשות הרבים, גבוהה עשרה טפחים, ורחבה ארבעה, אחד הפורק ואחד הפועץ - הרי זה חיב.

ז. הזרק בפתל למעלה מעשרה טפחים, והלכה וישבה בחור שהוא ארבעה על ארבעה טפחים - הרי זה חיב; שאין מטלטלין מרשות לרשות, כגון אלו שמשחקין בכדור ברשות הרבים, ויצאה הכדור מתחת ידו של אחד מהן לפתל וחזרה לאחוריה, חוץ לארבע אמות - חיב. קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה. וכן גומא אין מטלטלין מתוכן לרשות הרבים, ולא מרשות הרבים לתוכן, אבל יורד לתוכן ואוכל. פחות מכן, תוך ארבע אמות - פטור. חוץ לארבע אמות - חיב. לשון ים הנכנס לחצר - אין ממלאין ממנו בשבת, אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים. במה דברים אמורים? בזמן שנכנס בפרצה שהיא יתרה על עשרה אמות, אבל הנכנס בפתח - אין צריך כלום. סלע שהוא גבוה עשרה טפחים - אין מטלטלין, לא מתוכו לים, ולא מים לתוכו. פחות מכן - הרי זה מתר, ובלבד שיהא בית סאתים.

ח. הזרק מן הים ליבשה, ומן היבשה לים, מן הספינה לים, מן הים לספינה ומן הספינה לחברתה - פטור. זרק מן האיסטראטיא לים - פטור. רבי שמעון

אומר: אם יש במקום שזרק עמוק עשרה טפחים - הרי זה חיב. ובבור אפילו עמוק מאה אמה - הרי זה חיב. ספינה שבים, גבוהה עשרה טפחים - אין מטלטלין לא מתוכה לים, ולא מים לתוכה. רבי יהודה אומר: עמוקה עשרה ואינה גבוהה עשרה - מטלטלין מתוכה לים, אבל לא מים לתוכה.

ט. ספינות קשורות זו בזו - מערבין ומטלטלין מזו לזו. התרו - נאסרו. חזרו וקשרום - בין אנוסין, בין שוגגין, בין מזידין, בין מטעין - חזרו להתרו. מחצלות פרוסות ברשות הרבים - מערבין ומטלטלין מזו לזו, נקפלו - נאסרו. חזרו ופרסוהו, בין אנוסין, בין שוגגין, בין מזידין, בין מטעין - חזרו להתרו. שכל מחיצה הנעשית בשבת, בין שוגגין, בין מזידין, בין אנוסין, בין מטעין - הרי זו מחצה.

י. בתים שבספינה - חיבין בערוכ. והשאר שבספינה שאין להם בתים - הרי הן כשרוין בחצר. לווהין שבספינה - אין מטלטלין אותם. אם היו מכסין בהן פרות או כלים - הרי הן ככסוי כלים ומטלטלין אותן.

יא. לא יתלה אדם בשרשי אילן למעלה משלשה טפחים, ויורד וטובל, אלא אם כן היו רגליו נוגעות בארץ. אבל נתלה בחבל תקשור בפלע או בספינה - יורד וטובל.

יב. הזרק מרשות היחיד לרשות הרבים, ונזכר לאחר שיצתה מידו - קלטתה אחר או קלטתה פלב, או שנשרפה - רבי מחיב, וחכמים פוטרין. מודה רבי לחכמים, שאם זרק מרשות הרבים לרשות היחיד שהוא פטור, עד שעה שתנוח.

יג. זה הפלל, כל חיבי הפאות - אין חיבין עד שתהא תחלתן וסופן שנגה. תחלתן זדון וסופן שנגה, תחלתן וסופן זדון - פטורים, עד שתהא תחלתן וסופן שנגה. אם יש בשנגה של אחד מהם כדי לעשות מלאכה - חיב. כיצד? היה יודע שהוא שבת, והזיד במלאכה - זה הוא מזיד

האמור בתורה. אם היה מתעסק - פטור. שנג בשבת והיזיד במלאכה, או שהיה יודע שהוא שבת, ונתפון לעשות בה מלאכה. אבל לא היה יודע שעל אותה מלאכה חיב הפאת - זה הוא שנג האמור בתורה.

מסכת שבת פ"ק שנים עשר

א. הבונה כל שהוא - הרי זה חיב. רבי יוסי אומר: אחד נתן את האבן ואחד נתן את הפיט - הנותן את הפיט, הרי זה חיב; רבי יהודה אומר: שניהם חיבים. נטל את האבן ונתנה על גבי דימום, והתקינה לבגדו, אף על פי שלא נתן עליה את הפיט - הרי זה חיב, והרי היא פקרקע לכל דבר.

ב. המכה בפטיש, אחד טפחה גדולה ואחד טפחה קטנה - הרי זה חיב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה - חיב, שכן מרדדיון טסין לעבודת המשכן.

ג. הקודח, והגורר, והקוצץ כל שהוא, והצר צורה, והצובע את העור, והמעבד את העור - הרי זה חיב. רבי שמעון אומר: עד שיקדיח את בלו, עד שיגורר את בלו, עד שיקץ את בלו. הצר צורה - עד שיצור את בלו. הצובע את העור - עד שיצבע את בלו. המעבד את העור - עד שיעבד את בלו. המכבה והמכעיר - הרי זה חיב. הנותן שמן בנר, אף על פי שיש בו שמן - הרי זה חיב. מלטלו ממקום למקום - פטור. הפהו על צדו - הרי זה חיב. היו לפניו שני גרות הדלוקין - נתפון לכבות את זה וכבה את זה - הרי זה פטור. שני גרות כבוין - נתפון להכעיר את זה והכעיר את זה - הרי זה פטור. אחד כבוי ואחד דלוק - נתפון לכבות את הדלוק ולהכעיר את הכבוי, והכעיר את הכבוי וכבה את הדלוק בנשימה אחת - חיב, בשתי נשימות - פטור.

ד. אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדורה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, וכא אחד והגים - פלן חיבין.

אחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדורה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, ואחד הביא את האור, וכא אחד והגים - שנים האחרונים חיבין.

ה. הפורט סריטה אחת על גבי שני נסרים פאחת - הרי זה חיב. אומר רבי יוסי: לא חיבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכן רושמיין על קרשי המשכן לידע איזהו פן זוגו. כתב אות אחת בראש היריעה מפאן, ואות אחת בראש היריעה מפאן, אם כשמודביקן זו לזו והן נראות פאחת - חיב, ואם לאו - פטור. כתב אות אחת, וכא אחר וכתב אות אחת, וכא אחר וכתב אות אחת - אפלו כל השם בלו, אפלו כל הפסוק בלו - פטור. הרושם אות אחת והשלים את השם, אות אחת והשלים את הספר - חיב.

ו. המקרע על העור פתבנית פתב - פטור. הרושם על העור פתבנית פתב - חיב. פתב בקליפי אגוזין, בקליפי רמונים - חיב. בדם קרוש, בחלב קרוש, על עלה זית, ועל עלה חרוב, ועל עלה דלעת, ועל פל דבר שהוא של קימא - חיב. על עלה חורין, ועל עלה פרשין, ועל עלה בצלים, ועל עלה ירקות, ועל פל דבר שאינו של קימא - פטור. זה הכלל: כתב דבר שהוא של קימא על דבר שאינו של קימא, או דבר שאינו של קימא על דבר שהוא של קימא - פטור. אינו חיב, עד שייכתב דבר שהוא של קימא על דבר שהוא של קימא.

ז. הפותב אות אחת גדולה, אף על פי שיש במקומה פדי לכתב שתי אותיות - פטור. המוחק אות אחת גדולה, אם יש במקומה פדי לכתב שתי אותיות - חיב. אומר רבי מנחם ברבי יוסי: זה המר במוחק מבכותב, המר בכותב מה שאין פן במוחק. הפותב לקלקל - חיב. והמוחק לקלקל - פטור. נפלה דיו על גבי ספר ומחקה, שעוה על גבי פנקס ומחקה, אם יש במקומה פדי לכתב שתי אותיות - חיב. והמוחק לקלקל - פטור. אין לד שחיב, אלא המוחק על

מנת לכתב, והמוחק בדי לתמן כל שהוא -
הרי זה חיב.

ח. הפותב אות אחת ועשה שתיים. שתי
אותיות ועשאן אות אחת - הרי זה חיב.
נתפון לכתב אות אחת ונעשה בידו שתי
אותיות, שתי אותיות ועשאן אות אחת -
הרי זה פטור. עשה שני נקודין, ובא אחר
ונמרו ועשאן שתי אותיות - האחרון חיב.
כתב על הזוית מבפנים - הרי זה חיב.
מבחוץ - פטור. המציר בקליפי פולין,
בקליפי תורמסין - פטור.

ט. המסרט על בשרו - רבי אליעזר מחיב
וחכמים פטריין. אמר להם רבי אליעזר:
וחלא בן סטרא לא למד אלא בכד? אמרו
לו: מפני שומיה אחד נחיב את כל הפקחין?

י. אחד אוהו בקלמוס ואחד אוהו בידו
וכותב - האוהו בקלמוס - פטור. והאוהו
בידו וכותב - חיב. נתפון לסיעו - האוהו
בקלמוס - חיב והאוהו בידו וכותב -
פטור. שונג אוהו בקלמוס, ומזיד אוהו בידו
וכותב - פטור. מזיד אוהו בקלמוס, ושונג
אוהו בידו וכותב - חיב. קטן אוהו בקלמוס
וגדול אוהו בידו וכותב - חיב. גדול אוהו
בקלמוס וקטן אוהו בידו וכותב - פטור.

יא. מודה רבי אליעזר לחכמים, שאם כתב
אות אחת בשבת זו, ואות אחת בשבת
אחרת, אות אחת בשבת ואות אחת ביום -
טוב, אות אחת בשבת ואות אחת ביום
הכפורים - שהוא פטור, שאין שני ימים
מצטרפין למלאכה אחת.

יב. אחד נתן את הדיו, ואחד נתן את
המים, ואחד נתן את הנקנתום - שנים
האחרונים חיבין. אחד נתן את הדיו ואחד
נתן את הנקנתום, ואחד נתן את המים,
ואחד נתן את הדיו - שנים האחרונים
חיבין. אחד נתן את הדיו, ואחד נתן את
הנקנתום, ואחד נתן את המים - האחרון
חיב. אחד נתן את הנקנתום, ואחד נתן
את הדיו, ואחד נתן את המים - האחרון
חיב. אחד נתן את הדיו, ואחד נתן את
המים. אחד נתן את הקומס, ואחד נתן את

המים. אחד נתן את המים ואחד נתן את
האפר. אחד נתן את האפר ואחד נתן את
המים - האחרון חיב, דברי רבי. ורבי יוסי
בן רבי יהודה אומר: אינו חיב אלא עד
שיגבל.

מסכת שבת פ"ק שלשה עשר

א. האורג שני חוטין על גבי הגס, ועל גבי
האמרא - הרי זה חיב. רבי אלעזר אומר:
אפילו אחד. האורג שני חוטין על גבי שפה
על הרחב שלשה בתים - הרי זה חיב.
האורג שלשה חוטין בתחלה - הרי זה
חיב, הא למח זה דומיה? לצלצל קטן שארג
בו שני חוטין על רחב שלשה בתים.
והאורג שלשה בתים מתחלה - הרי זה
חיב.

ב. שנים שצדו את הצבי - שניהן פטורין,
שאין שנים חיבין על מלאכה אחת. צדו
הראשון והניהו - שניהם חיבין. צדו
הראשון ונתנו לשני - הראשון חיב והשני
פטור.

ג. הצד צבי בחצר שיש לה שני פתחים -
פטור. נעל הראשון את הפתח ובא השני
ונעל את הפתח השני - השני חיב
והראשון פטור. חזר הראשון ופתח ונעל -
הראשון חיב על צדה השני.

ד. הצד צבי חגר, חולה, וזן - פטור. הצד
את הישן ואת הסומא - חיב. הצד יוני
שזכה, יוני עליה, וצפרין שקננו בפטיפחין
ובכפירה, וכל דבר שמחפר צידה - חיב.
אזוין ותרנגולין, ויוני הרדסיות, וכל דבר
שארין מחפר צידה - פטור. הצד זבובין
ויתושיין - חיב. ורבי יהודה פוטר. הצד
הגבים - בשעת הטל - פטור. בשעת
השרב - חיב. אלעזר בן מהבאי אומר: אף
בשעת השרב, אם היו מקלחין - פטור.

ה. הצד בהמה חיה ועוף מאפר שברשות
אדם, אם היו מחפרין צידה - חיב. לאפר
שברשות אדם, אף על פי שמחפרין צידה
- פטור. הפורש מצודה על גבי בהמה חיה
ועוף, אף על פי שגכנסו לתוכה - פטור.
הפורש מצודה על גבי בהמה, חיה ועוף,

אם נכנסו לתוכה - חיב. המפרק בהמה ועוף מן המצודה - פטור.

ו. שנים יושבו על הפתח - שניהם פטורין, שאין ידוע איזה מהן קדם. ישוב זה ראשון וזה שני - הראשון חיב והשני פטור. ישב אחד על הפתח, ובא אחר וצדו מבפנים - היושב על הפתח חיב. והצדו מבפנים - פטור. ישב אחד על הפתח, ובא אחר וישב לו מבפנים - פטור, ישב אחד על הפתח, ובא אחר וישב לו מבהוץ - היושב על הפתח חיב, ושנים האחרונים פטורין. ישב אחד על הפתח, ונמצא צבי בתוכו, אף על פי שמתפנו לישב על הפתח עד שתחשף - פטור, מפני שקדמה צידה לפחשבה, אין לה שיהא חיב אלא המתפנו לצידו, אבל קדמה צידה לפחשבה - פטור. למה זה דומה? לנועל את ביתו לשמרו ונמצא צבי בתוכו, ולמתכסה בטלית, ונמצא צפורית בתוכה, אף על פי שמתפנו לישב עד שתחשף - פטור, מפני שקדמה צידה לפחשבה, אין לה שחיב אלא המתפנו לצדו. אם קדמה צידה לפחשבה - פטור.

ז. אין לוועסין מסתיכין²⁰ בשבת. אימתי? בזמן שמתפנו לרפואה, אם מפני ריח הפה - הרי זה מתר. לא ישחק אדם סם יבש בשניו, אימתי? בזמן שמתפנו לרפואה. אם מפני ריח הפה - הרי זה מתר.

ח. החושש בשניו - לא יגמע בהן יין וחמץ ופולט, אבל מגמע ובלוע. ומטביל בדרבנן ואינו חושש. החושש בגרונו - לא יערענו בשמן, אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובלוע, ומטביל בדרבנן ואינו חושש. החושש בראשו, וכן מי שעלו בו הטטים - סך הוא את השמן ואינו סך יין וחמץ, שהשמן דרבנן לסיכה, יין וחמץ אין דרבנן לסוף. סך אדם שמן על גבי מכתו, ובלבד שלא יפול במוף ובמטלית, ויתן על גבי מכתו.

ט. עושין אלונתית לחולה בשבת, אימתי? בזמן שטרפה מערב שבת, לא טרפה מערב שבת - אסורה, שאין טורפין מתחלה בשבת. אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: טורפין יין ושמן לחולה בשבת. אומר רבי שמעון בן אלעזר: פעם אחת חלה רבי מאיר²¹, ובקשנו לעשות לו ולא הניחנו, אמרנו לו: תבטל דבריה בתייד? אומר לנו: אף על פי שאני אומר בן וחברי אומר בן - לא מלאני לבי מימי, לעבר על דברי חברי.

י. ושותין מי זבליו, מי דקליו, וכוס עקרו, ומדיח בהן פניו וידיו ורגליו. לא ידח בהן את הסנדל. רבי יוחנן הסנדלר מתיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: האשה רוחצת בנה ביין, אף על פי שמתכונת לרפואה.

יא. רוחץ אדם במי טבריא ומי ים הגדול, אבל לא במי הגרר, ולא במי המשרה, ולא בימה של סדום. אימתי? בזמן שמתפנו לרפואה, אבל אם להעלות מטמאה לטהרה - הרי זה מתר. לא יתן אדם מים על גבי ספוג, ויתן על גבי מכתו. אבל נותן הוא על גבי רגליו והן יורדין לספוג. נותן אדם מוץ יבש, וספוג יבש על גבי מכתו. אבל לא גמי יבש, ולא כתייתין יבשין על גבי מכתו.

יב. נותנין מים לתוך קמח וקלי, ובלבד שלא יגבל. נותנין שמשמיין ואגוזין לתוך הדבש, ובלבד שלא יערב. מפרפרין גלסקין לחולה בשבת, ובלבד שלא יגבל. אבל מתכין הוא מעשה קדרה - ואוכל.

יג. מודים חכמים לרבי אליעזר שאין עושין אהלים בתחלה ביום-טוב, ואין צריך לומר בשבת, על מה נחלקו? על המוסיפין, שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום-טוב, ואין

²¹ הגר"א ז"ל הגיה רבי אלעזר. אבל בגמרא איתא רבי מאיר.

²⁰ שרף העץ שעושים מפניו זפת ומשמש לרפואה וגם להסיר ריח הפה.

צריך לומר בשבת. וחקמים אומרים: מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב.

יד. רבי אליעזר אומר: קרן עגולה - חיב, קרן פשוטה - פטור. רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר: המרכיב קנה של מנורה - חיב לשלם, ושל צידון - פטור.²² נשמטו לו רצועות מנעל ומנדל, או שנשמט רב הרגל - הרי זה יחזיר, ובלבד שלא יקשר.

טו. סנדל שנפסקה אחת מאזניו, או אחד מתרסיותיו - יוצאין בו. שתים - אסור, מפני משוי שבת. נפסק עקבתו, או שנטל חוטמו, או שנחלק לשנים - אסור, מפני משוי שבת. נשמט חוטמו - הרי זה יחזיר, ובלבד שלא יקשר.

טז. הדגים, והגבינין, והמסדרין על גבי קנים. ועל גבי עליון - מפרק ואוכל, ובלבד שלא יחזיר. חותל של תמרים, ופטליא²³ של גרונרות - מקרע ואוכל, ובלבד שלא יקשר. זה הכלל: כל קשר שהוא של קימא, ויכול להתירו באחת מידי, או שאינו של קימא, ואין יכול להתירו באחת מידי - אין חיבין עליו, עד שיהא קשר של קימא, ואין יכול להתירו באחת מידי.

יז. חבל הקשור בפרה - קושרו באבוס, והקשור באבוס קושרו בפרה; אבל לא יקשר באבוס ובפרה. חבל שבתוף הפית מטלטלין אותו, ושבהפתק²⁴ אין מטלטלין אותו. אם התקינו בעל הפית להיות משתמש בהן - מטלטלין אותו.

יח. חבל דלי שנפסק - אין קושרין אותו, אלא עונבים אותו. מפצעין באגוזים ומפרדין ברמונים. ומחתכין בנבלה משבת

²² בנוסחת הספרים מובא כאן: 'רבי סימאי אומר: קרן עגולה חיב ופשוטה פטור'.

²³ סל העשוי ממיני ערבה שאוצרים בו גרונרות.
²⁴ אוצר.

לאותה שבת, אבל לא משבת למוצאי שבת, מפני שהוא במתקן מקדש לחול. רבי יוסי אומר: מפצעין באגוזים ומפרדין ברמונים, ומדיחין בפבושין ביום הפפורים עם השכה ואינו הושש, שהוא במתקן מקדש לחול.

יט. מדיחין פלים משבת לאותה שבת, אבל לא משבת זו לשבת אחרת. ביצד? אבל בהן בלילי שבת - מדיחין שיאכל בהן לשחרית, בשחרית - מדיחין שיאכל בהן בסעדת צהרים. בסעדת צהרים - מדיחין שיאכל בהן למנחה. במנחה לא ידח מעתה. הכוסות - מדיחין כל היום בליל, מפני שאין קבע לשתייה. מדיחין עשרה כוסות, שאם ירצה ישפה באחד מהן. מצייעין עשר כוסות, שאם ירצה - יסב על אחת מהן. של בית רבן גמליאל לא היו מקפלין פלי לכן שלהן, מפני שהן מחליפין.

מסכת שבת פרק ארבעה עשר

א. אף על פי שאמרו: אין קורין בכתבי הקדש, אבל שונין בהן ודורשין בהן. ואם צריך לו דבר לבדוק - בודק. רבי נחמיה אומר: מפני מה אמרו - אין קורין בכתבי הקדש מפני שמרי הדיוטות? שיאמרו: בכתבי הקדש אין קורין, קל והכר בשמרי הדיוטות.

ב. היו פתובין תרגום בכל לשון - מצילין אותו וגוזזין אותו. רבי יהודה אומר: אין מצילין אותו. אמר רבי יוסי: מעשה והלך אבא הלפתא אצל רבן גמליאל לטבריא, ומצאו שהיה יושב על שלהנו של רבי יהונן הנזוף, ובידו ספר איוב תרגום, והיה קורא בו. אמר לו רבי הלפתא: זכור הייתי ברבן גמליאל הנזקן, אבי אביה, שהיה יושב על גב מעלה בהר הפית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לבנאי: 'תגזוז תחת הנדבך'. באותה שעה, שלח רבן גמליאל וגזוז. רבי יוסי בר יהודה אומר: ערבה של טיט כפה עליו. אמר רבי מאיר: שתי תשובות בדבר, טיט לא היה בהר הפית, ועוד, וכי מאכדין אותה ביד? אלא מניחין

אותה במקום התרפה והן מתאבדין מאליהן.

ג. היו פתובין בסם, בסקרא, בקומוס, בקנקנתום - מצילין אותן וגונזין אותן. הברכות והקמעות. אף על פי שיש בהן מאותיות השם ומענינות הרבה שבתורה - אין מצילין אותן, אלא נשרפין במקומן. מפאן אמרו: פותבי ברכות בשורפי תורה. ומעשה באחד בצידן שהיה פותב ברכות, ואמרו עליו לפני רבי ישמעאל, והלך רבי ישמעאל לבודקו, בשניה עולה בפלם הרגיש בו, נטל טומום של ברכות ונתנו לתוך ספל של מים. בלשון תזה אמר לו רבי ישמעאל: עגש האחרון קשה מן הראשון.

ד. הגליונים וספרי מינים - אין מצילין אותן מפני הדלקת, אלא נשרפין במקומן, הן ואזכרותיהן. רבי יוסי הגלילי אמר: בחול - קודר את אזכרותיהן וגונזן, ושורף את השאר. אמר רבי טרפון: אקפח את בני, שאם יבואו לידי - שאשורף, הם ואזכרותיהן. שאפלו הרודף רודף אחריו להורגו ונחש רץ אחריו להפישו, נכנס לבית עובד פוכבים, ואינו נכנס לבתיהן של אלו, שהללו אין מכירין אותו וכופרין בו והללו מכירין וכופרין בו, ועליהן אמר הכתוב (ישעיה נה, ח): "ואחר הדלת והמזוזה שמת וזכרונך" וגו'. אמר רבי ישמעאל: מה אם להפיל שלום בין איש לאשתו אמרה תורה: שמי שנכתב בקדשה ימחה על המים, ספרים הללו שפטיילין איבה בין ישראל לאביהם שבשמים, על אחת כמה וכמה שימחו, הן ואזכרותיהן. ועליהן אמר הכתוב (תהלים קל"ט, כ"א): "הלא משנאיך ה' אשנא" וגו'. פשם שאין מצילין אותן מפני הדלקה - כך אין מצילין אותן, לא מן המפלת ולא מן המים, ולא מכל דבר המאבד אותן.

ה. ספר שאחזו האור בראשו האחד - נטלו ומתפסה בו, אם כבתה - כבתה, כלי שאחזו האור בראש אחד - פופלו ומשתמש בו, אם כבתה - כבתה, ספר שנפל לתנור

- מטמא את התרומה. מכבין את הדלקה ואין מכבין להציל את התרומה. יפה כח הקדש מבוטח התרומה, שהקדש מציל את פלו, תרומה אין מציל אלא פדרה שפציל בחליו.

ו. מצילין מיום-טוב לשבת, אבל לא משבת ליום-טוב, ולא משבת ליום הכפורים, ולא מיום הכפורים לשבת, ולא משבת זו לשבת אחרת, ואין צריך לומר מיום-טוב לחול. הבית שנשברה בראש הגג, מביא כלי אחר ומניח תחתיה, ולא יחא מביא כלי אחר וקולט, כלי אחר ומצרף, ולא יקלט ואחר כך יזמין, אלא מזמין ואחר כך יקלט. הציל פת נקיה - אין רשאי להציל פת תדראה. פת תדראה - רשאי להציל נקיה. ואין מערימין בכך. רבי יוסי בר יהודה אומר: מערימין בכך.

ז. אין מצילין את הפת מפני הדלקה. אמר רבי יהודה בן לקיש: שמעתי, שמצילין את הפת מפני הדלקה. שכח פת בתנור, וקדש עליו היום - מצילין מפניו מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם, בלבד שלא יעשה עמהם חשבון אחר השבת. וכשהוא רודה - רודה בסכין, אבל לא במרדה.

ח. רבן שמעון בן גמליאל אומר: פורסין עור של גדי על גבי שדה תבה ומגדל שאחו בהן את האור, מפני שהוא מחרף. ולא הודו לו חכמים.

ט. נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו: 'כבה' ואל תכבה. מעשה שנפלה דלקה בחצרו של יוסף בן סימאי בשיחין, ובאו אנשי גסטרא של צפורי לכבותה, ולא הניחו. ירדו גשמים וכבו, אמרו חכמים: לא היה צריך, אף על פי כן, למוצאי שבת שלח להם סלע לכל אחד ואחד, ולאפרפוס שבהן שלח חמשים דינרים.

י. אין משפירין פלים לנכרי בערב שבת, ונכריעי ובחמישי - מתר, אין משלחין אגרות ביד נכרי בערב שבת, ונכריעי ובחמישי - מתר. אמרו עליו על יוסף

הבהן, שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם.

יא. מלא מים להשקות בהמתו – משקה אחריו ישראל. ואם בשביל ישראל – אסור. לקט עשבים להאכיל בהמתו – מאכיל אחריו ישראל. אם בשביל ישראל – אסור. בפה דברים אמורים? בנכרי שאין מכירו, אבל נכרי שמכירו – הרי זה אסור, מפני שמרגילו ועושה עמו לשבת אחרת, וכלם שעשאן ישראל, בין אנוסין, בין שוגגין, בין מזידין, בין מטעין – הרי זה אסור.

יב. אין מפליגין בספינה בים הגדול פחות משלשה ימים קדם לשבת. בפה דברים אמורים? ביוזר לדבר הרשות, אבל ביוזר לדבר מצוה, אפילו בערב שבת – מתר. ופוסק עמו על מנת לשבת, ואינו שוכת. דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך, ומצור לצידו, אפילו בערב שבת – מתר.

יג. ספינה הבאה בים – אין עולין מתוכה ליבשה, אלא אם כן היו בתוך התחום עד שלא חשכה. מעשה ברבן גמליאל וזקנים, שהיו באין בספינה, וקדש עליו היום. אמרו לרבן גמליאל: מה אנו לירד? אמר להם: מתר, שצופה הייתי, והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה, אלא שנטרפה הספינה פעמים הרבה. באותה שעה עשה נכרי אסקליא²⁵ לירד בו. אמרו לו: מה אנו לירד? אמר להם: הואיל ולא בפנינו עשה – מתרין אנו לירד בו, וירדו בו רבן גמליאל והזקנים.

יד. מלבן של מטה, ושל עריסה ונקליטי המטה, לזוחים של סבבים וכרעי שלחן, ויד של ספין – הרי זה לא יחזיר. ואם החזיר – פטור. ובלבד שלא יתקע. ואם תקע – חיב הטאת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם היו רפין – נוטל ומחזיר.

טו. מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק. מטלטלין את הקרקש ואת הפנקס לתינוק בשבת. אין מקרקשין, לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת. מטלטלין את הפנקס ואת הפראה לכפות בהן את הפלים, ואין רואין בפראה. ואם היתה קבועה בפתל – מתר. אין מטלטלין, לא את הפסקת, ולא את הפקודה, ולא את הקשתניות, לא יפה בפסקת על גבי מפסקת, ולא יקדיח בקשתניות, בדרך שעושה בחול. פלי גללים פלי אבנים פלי אדמה – הרי הן ככל הפלים, ומטלטלין אותן.

טז. כפה²⁶, בין חקוק ובין שאינו חקוק – מטלטלין אותו בשבת, ולא אמרו "חקוק" אלא לענין טמאה. מדוכה – אם יש בה שום, מטלטלין אותה. ואם לאו – אין מטלטלין אותה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מדוכה קטנה הנתנת על גבי שלחן – הרי היא כקערה ומטלטלין אותה. רבי יוסי אומר: צרור, ואבן הפקרוולת – כזית. כגגוז וכביצה – נוטלו ומקנה בו את רגליו. רבי ישמעאל בן רבי יוסי אומר משום אביו: מלא היד.

²⁶ שם כלי שיש לו בית קבול.

²⁵ סלם או כבש.

וַיֹּאמֶר יְיָ-הוֹה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעְהָ כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לְבָבוֹ וְאֶת-לֵב עַבְדִּיו לְמַעַן שְׂתִי אֶתְתִּי אֵלֶּה בְּקֶרְבוֹ: וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעְהָ – וְהִתְרַהּ בּוֹ. שְׂתִי – שׂוּמִי, שְׂאֲשִׁית אֲנִי. וְלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנִי בְנֵי וּבְנֵי-בְנֵיךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלַתְתָּ לְבְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְתִּי אֲשֶׁר-שָׂמְתִי בָּם. וַיִּדְעַתֶּם כִּי-אֲנִי יְיָ-הוֹה: הַתְעַלְלַתִּי – שְׂחֻקָתִי, כְּמוֹ: "כִּי הִתְעַלְלַתְתָּ בִּי", "הֲלֹא כְּאֲשֶׁר הִתְעַלְלַתְתָּ בְּהֵם" הָאֲמֹר בְּמִצְרַיִם. וְאֵינוֹ לְשׁוֹן פּוֹעֵל וּמַעֲלֵלִים, שְׂאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתּוּב "עוֹלַלְתִּי", כְּמוֹ: "וְעוֹלַל לְמוֹ כְּאֲשֶׁר עוֹלַלְתָּ לִּי", "אֲשֶׁר עוֹלַל לִּי".

וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרַעְהָ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְיָ-הוֹה אֶל-לֵהִי הָעִבְרָיִים עַד-מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פְּרַעְהָ וַיֹּאמְרוּ לֵיהּ כַּדָּנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִיהוּדָאֵי עַד אֲמַתִּי מִסְרִיב אֶת לְאֶתְכַנְעָא מִן קַדְמֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קַדְמֵי:

לַעֲנֹת – כְּתַרְגוּמוֹ: "לְאֶתְכַנְעָא". וְהוּא מְגֻזַּרַת "עָנִי", מֵאַנְתָּ לְהִיּוֹת עָנִי וְשָׁפֵל מִפְּנֵי. כִּי אִם-מֵאַן אֶתְהָ לְשְׁלַח אֶת-עַמִּי הַנְּנִי מִבְּרִיא מְחַר אֲרֶבֶה בְּגַבְלֵךְ: אַרִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשְׁלַחָא יְת עַמִּי הָאֲנֵא מִיְתִי מְחַר גּוּבָא בְּתַחֲוּמֵךְ:

וְיִחַפִּי יְת עֵינִי שְׂמִשָּׂא דְאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחְזִי יְת אַרְעָא וַיִּיכּוֹל יְת שְׂאָר שְׂיִזְבְּתָא דְאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן בְּרַדָּא וַיִּיכּוֹל יְת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן תְּקֵלָא: אֶת עֵינֵי הָאֲרִי – אֶת מְרַאֵה הָאֲרִי. וְלֹא יִכּוֹל הַרְוָאָה לְרֹאוֹת אֶת הָאֲרִי, וְלִשׁוֹן קִצְרָה דְבַר.

וּמְלֹאוּ בְּתִיךָ וּבְתִי כָל-עַבְדֵיךָ וּבְתִי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֶם עַל-הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעְהָ: וַיִּתְמַלּוּן בְּתֵיךָ וּבְתֵי כָּל עַבְדֵיךָ וּבְתֵי כָּל מִצְרָאֵי דְלֹא חִזּוּ אֲבֹתֵיךָ וְאֲבֹתֵיךָ אֲבֹתֵיךָ מִיּוֹם מִהְוִיָּהוּן עַל אַרְעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מְלֹת פְּרַעְהָ:

וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְּרַעְהָ אֵלָיו עַד-מָתִי הָיָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְיָ-הוֹה אֶל-לֵהִי הָעִבְרָיִים הַטָּרִם תִּדְעַ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְּרַעְהָ לֵיהּ עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנוּ לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוּבְרִיָא וַיַּפְלְחוּן קַדָּם יְיָ אֱלֹהֵהוּן הַעַד כַּעַן לֹא יִדְעָתָא אַרִי אֲבַדְתָּ מִצְרַיִם:

הַטָּרִם תִּדְעַ – הַעוֹד לֹא יִדְעָתָ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם. וַיּוֹשֵׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרַעְהָ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם לְכוּ עַבְדוּ אֶת-יְיָ-הוֹה אֶל-לֵהִיכֶם מִי וּמִי הַהִלְכִים: וַיּוֹשֵׁב – הוֹשִׁיבוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, שְׂשֻׁחוּ אֶתְרֵיהֶם וְהִשִּׁיבוּם אֶל פְּרַעְהָ.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ גִלְדָּ בְּבִנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּ כִּי חֲגִי-הוֹה לָנוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ גִלְדָּ בְּבִנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּ כִּי חֲגִי-הוֹה לָנוּ:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְיָ-הוֹה עִמָּכֶם כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן מִיְמָרָא דִּינִי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתַכוּן וְיְת טַפְלָכוֹן חִזּוּ אַרִי בִישָׂא אֶתְוֹן סְבִירִין לְמַעֲבַד לִית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתְּתָרָא:

כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם... – אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר כְּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם. רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם – כְּתַרְגוּמוֹ. וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה שְׂמַעְתִּי: כּוֹכַב אֶתְדִּי שְׂשׂוּמוֹ רַעָה. אָמַר לָהֶם פְּרַעְהָ: רֹוֹאָה אֲנִי בְּאִיִּטְגִּינוֹת שְׁלִי אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בְּמִדְבָּר, וְהוּא סִימָן דָּם וְהִרְיָגָה. וּכְשִׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלֵ וּבְקִשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְלָתוֹ: "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר בְּרַעְהָ הוֹצִיאָם" – זֶה הוּא שְׂאֲמַר לָהֶם "רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם!" מִיָּד: "וַיִּנְחַם ה' עַל הָרַעָה", וְהִפְךָ אֶת הַדָּם לְדָם מִלֵּה, שְׂמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׂנַעֲמַר: "הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפְתָּ מִצְרַיִם מִצְרַיִם", שְׂהִיו אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אֲנִי רֹוֹאִין עֲלֵיכֶם בְּמִדְבָּר.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְיָ-הוֹה עִמָּכֶם כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן מִיְמָרָא דִּינִי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתַכוּן וְיְת טַפְלָכוֹן חִזּוּ אַרִי בִישָׂא אֶתְוֹן סְבִירִין לְמַעֲבַד לִית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתְּתָרָא:

כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם... – אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר כְּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם. רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם – כְּתַרְגוּמוֹ. וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה שְׂמַעְתִּי: כּוֹכַב אֶתְדִּי שְׂשׂוּמוֹ רַעָה. אָמַר לָהֶם פְּרַעְהָ: רֹוֹאָה אֲנִי בְּאִיִּטְגִּינוֹת שְׁלִי אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בְּמִדְבָּר, וְהוּא סִימָן דָּם וְהִרְיָגָה. וּכְשִׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלֵ וּבְקִשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְלָתוֹ: "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר בְּרַעְהָ הוֹצִיאָם" – זֶה הוּא שְׂאֲמַר לָהֶם "רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם!" מִיָּד: "וַיִּנְחַם ה' עַל הָרַעָה", וְהִפְךָ אֶת הַדָּם לְדָם מִלֵּה, שְׂמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׂנַעֲמַר: "הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפְתָּ מִצְרַיִם מִצְרַיִם", שְׂהִיו אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אֲנִי רֹוֹאִין עֲלֵיכֶם בְּמִדְבָּר.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְיָ-הוֹה עִמָּכֶם כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן מִיְמָרָא דִּינִי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתַכוּן וְיְת טַפְלָכוֹן חִזּוּ אַרִי בִישָׂא אֶתְוֹן סְבִירִין לְמַעֲבַד לִית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתְּתָרָא:

כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם... – אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר כְּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם. רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם – כְּתַרְגוּמוֹ. וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה שְׂמַעְתִּי: כּוֹכַב אֶתְדִּי שְׂשׂוּמוֹ רַעָה. אָמַר לָהֶם פְּרַעְהָ: רֹוֹאָה אֲנִי בְּאִיִּטְגִּינוֹת שְׁלִי אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בְּמִדְבָּר, וְהוּא סִימָן דָּם וְהִרְיָגָה. וּכְשִׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלֵ וּבְקִשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְלָתוֹ: "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר בְּרַעְהָ הוֹצִיאָם" – זֶה הוּא שְׂאֲמַר לָהֶם "רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם!" מִיָּד: "וַיִּנְחַם ה' עַל הָרַעָה", וְהִפְךָ אֶת הַדָּם לְדָם מִלֵּה, שְׂמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׂנַעֲמַר: "הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפְתָּ מִצְרַיִם מִצְרַיִם", שְׂהִיו אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אֲנִי רֹוֹאִין עֲלֵיכֶם בְּמִדְבָּר.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְיָ-הוֹה עִמָּכֶם כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן מִיְמָרָא דִּינִי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתַכוּן וְיְת טַפְלָכוֹן חִזּוּ אַרִי בִישָׂא אֶתְוֹן סְבִירִין לְמַעֲבַד לִית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתְּתָרָא:

כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם... – אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם אֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר כְּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם. רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם – כְּתַרְגוּמוֹ. וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה שְׂמַעְתִּי: כּוֹכַב אֶתְדִּי שְׂשׂוּמוֹ רַעָה. אָמַר לָהֶם פְּרַעְהָ: רֹוֹאָה אֲנִי בְּאִיִּטְגִּינוֹת שְׁלִי אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בְּמִדְבָּר, וְהוּא סִימָן דָּם וְהִרְיָגָה. וּכְשִׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלֵ וּבְקִשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְלָתוֹ: "לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר בְּרַעְהָ הוֹצִיאָם" – זֶה הוּא שְׂאֲמַר לָהֶם "רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם!" מִיָּד: "וַיִּנְחַם ה' עַל הָרַעָה", וְהִפְךָ אֶת הַדָּם לְדָם מִלֵּה, שְׂמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׂנַעֲמַר: "הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפְתָּ מִצְרַיִם מִצְרַיִם", שְׂהִיו אוֹמְרִים לָכֶם: דָּם אֲנִי רֹוֹאִין עֲלֵיכֶם בְּמִדְבָּר.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְיָ-הוֹה עִמָּכֶם כְּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רַעָה גָגַד פְּנִיכֶם: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן מִיְמָרָא דִּינִי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתַכוּן וְיְת טַפְלָכוֹן חִזּוּ אַרִי בִישָׂא אֶתְוֹן סְבִירִין לְמַעֲבַד לִית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתְּתָרָא:

לֹא כֹן לְכוּנָה הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת־הוֹהֵה כִּי אֵתְהָ אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פִרְעֹה:

לֹא כֹן אֵיזִילוּ כַעַן גּוֹבְרֵיָא וּפְלַחוּ קְדָם יְיָ אֲרִי יְתֵה אַתּוּן בְּעֵן וְתִרְיָד יְתֵהוּן מִן קְדָם פִּרְעֹה:

לא כן – כְּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ הַטַּף עִמָּכֶם, אֲלֵא לְכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת ה' . כִּי אֵתְהָ אַתֶּם מִבְּקָשִׁים – כִּי אוֹתְהָ בְּקִשְׁתֶּם עַד הַנְּהָ: "נִזְבְּחָה לֹא-לֵהִינוּ", וְאִין דְּרָדַה הַטַּף לְזַבּוּס. וַיִּגְרַשׁ אוֹתָם – תִּרְיָד זֶה לְשׁוֹן קֶצֶר, וְלֹא פִרַשׁ מִי הַמְּגִרָשׁ.

לֹא כֹן אֵיזִילוּ כַעַן גּוֹבְרֵיָא וּפְלַחוּ קְדָם יְיָ אֲרִי יְתֵה אַתּוּן בְּעֵן וְתִרְיָד יְתֵהוּן מִן קְדָם פִּרְעֹה:

שני

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבְּרָד:

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָדְךָ עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּיתִי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּיכּוֹל יֵת כָּל עֵסְבָא דְּאַרְעָא יֵת כָּל דְּאֲשָׁאר בְּרָדָא:

בְּאַרְבָּה – בְּשִׁבִיל מַכַּת הָאֶרְבָּה.

וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַי־הוֹה נִהַג רוּחַ־קְדִימִים בְּאֶרֶץ כְּלִי־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלֵּילָה הִבְקַר הַיְהוָה וְרוּחַ הַקְדָּיִם נִשָּׂא אֶת־הָאֶרְבָּה:

וַאֲרִים מֹשֶׁה יֵת חוּטְרִיָה עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּי דַּבֵּר רוּחַ קְדוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלִיָא צִפְרָא הוֹה וְרוּחַ קְדוּמָא נִטַּל יֵת גּוֹבָא:

וְרוּחַ הַקְדָּיִם – רוּחַ מְזַרְחֵת נִשָּׂא אֶת הָאֶרְבָּה, לְפִי שְׂבָא כְּנִגְדוֹ, שְׂמִצְרַיִם בְּדְרוּמֵית מְעַרְבֵית הַיְתָה כְּמוֹ שְׂמִפּוֹרֶשׁ בְּמִקּוּם אַחֵר.

וַיַּעַל הָאֶרְבָּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּנָּח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבַד מְאֹד לְפָנָיו לֹא־הָיָה כֹן אֶרְבָּה כְּמָהוּ וַאֲחִירָיו לֹא יָהָה־כֹּן:

וּסְלִיק גּוֹבָא עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׂרָא בְּכָל תַּחּוּם מִצְרַיִם תַּקִּיף לַחֲדָא קְדָמוּהִי לֹא הוֹה כֹן גּוֹבָא דְּכֹתִיָה וּבְתֵרוּהִי לֹא יָהִי כֹן:

וַאֲחִירָיו לֹא יָהָה כֹן – וְאוֹתוֹ שֶׁהָיָה בִימֵי יוֹאֵל, שְׂנֵאָמַר: "כְּמוֹהוּ לֹא נִהְיָה מִן הָעוֹלָם", לְמַדְנֵוּ שֶׁהָיָה כְּבַד מִשָּׁל מֹשֶׁה. עַל יְדֵי מִינִיין הַרְבֵּה שֶׁהָיוּ יַסֵּד: אֶרְבָּה, יֵלֶק, חֲסִיל, גֹּזֵם. אָבָל שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הָיָה אֲלֵא מִיִּן אַחַד, וְכְמוֹהוּ לֹא הָיָה וְלֹא יָהָה.

וַיִּכָּס אֶת־עֵינָיו כָּל־הָאֶרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבְּרָד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

וַחֲפָא יֵת עֵינָו שְׂמִשְׂא דְּכָל אֶרְעָא וַחֲשׁוּכַת אֶרְעָא וַאֲכַל יֵת כָּל עֵסְבָא דְּאַרְעָא וַיֵּת כָּל פִּירֵי אֵילָנָא דְּאֲשָׁאר בְּרָדָא וְלֹא אֲשַׁתָּאר כָּל יְרוֹק בְּאֵילָנָא וּבְעֵסְבָא דְּתַקְלָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

כָּל יֵרֶק – עֵלָה יְרוֹק, וִירְדוּר "א בְּלַע"ז.

וַיִּמְהַר פִּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לִי־הַיְהוָה אֱ-לֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

וְאוֹחִי פִרְעֹה לְמַקְרִי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר חֲבִית קְדָם יְיָ אֲלֵהֲכוּן וּלְכוּן:

וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטֵאתִי אֲךָ הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ לִי־הַיְהוָה אֱ-לֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מִעֲלֵי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה:

וְכַעַן שְׂבוּק כַעַן לְחֻבֵי בְרַם זְמַנָּא הָדָא וְצִלוּ קְדָם יְיָ אֲלֵהֲכוּן וַיַּעֲדֵי מַנִּי לְחוּד יֵת מוֹתָא הַזִּין:

וַיֵּצֵא מֵעַם פִּרְעֹה וַיַּעֲתַר אֶל־יְ-הוָה:

וַנִּפְק מְלֻת פִּרְעֹה וְצִלֵי קְדָם יְיָ:

וַיַּהַפֵּךְ יְ-הוָה רוּחֵי־יָם תִּזְנַק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֶרְבָּה וַיִּתְקַעְהוּ בַיָּם סוּף לֹא נִשְׂאֵר אֶרְבָּה אַחַד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

וַהֲפִךְ יְיָ רוּחַ מְעַרְבָא תַקִּיף לַחֲדָא וַנִּטַּל יֵת גּוֹבָא וַרְמַהִי לְיַמָּא דְּסוּף לֹא אֲשַׁתָּאר גּוֹבָא חַד בְּכָל תַּחּוּם מִצְרַיִם:

רוּחַ יָם – רוּחַ מְעַרְבִי. יָמָה סוּף – אוֹמַר אֲנִי שָׂיִם סוּף הָיָה מְקַצְתּוֹ בְּמַעַרְב, כְּנִגְדַּ כָּל רוּחַ דְּרוּמֵית, וְגַם בְּמִזְרְחָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְפִיכַד רוּחַ יָם תַּקְעוּ לְאַרְבָּה בַּיָּמָה סוּף כְּנִגְדוֹ. וְכֹן מְצִינוּ לְעַנְוֵן תַּחּוּמִין שֶׁהוּא פּוֹנֶה לְצַד מְזֻרְח, שְׂנֵאָמַר: "מֵיִם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים" – מִמְזֻרְח לְמַעַרְב. שָׂיִם פְּלִשְׁתִּים בְּמַעַרְב הָיָה, שְׂנֵאָמַר בְּפִלְשְׁתִּים: "וַיִּשְׁבִּי חֲבַל הַיָּם גּוֹי כְּרַתִּים". לֹא נִשְׂאֵר אֶרְבָּה אַחַד – אִף הַמְּלוּחִים שֶׁמְלַחוּ מֵהֶם.

וַיִּתְנַק יְ-הוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַתַּקִּיף יְיָ יֵת לְבָא דְּפִרְעֹה וְלֹא שָׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשֹׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֲשֹׁךְ:

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אָרִים יָדְךָ עַל צִית שָׁמַיָא וַיְהִי חֲשׁוּכָא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּתַר דִּיעַדֵי קַבַּל לַיְלִיָא:

וַיִּמַּשׁ חֲשֹׁךְ – וַיִּתְחַשְׂדֵּף עַלֵיהֶם חֲשֹׁךְ יוֹתַר מִחֲשֹׁכּוֹ שֶׁל לַיְלָה, וְחֲשֹׁךְ שֶׁל לַיְלָה נִאֲמִישׁ וַיִּתְחַשְׂדֵּף עוֹד. וַיִּמַּשׁ – כְּמוֹ "וַיִּנְאֲמַשׁ". יֵשׁ לָנוּ תִיבוּת הַרְבֵּה חֲסִרוֹת אֶל"ף, לְפִי שְׂאִין הַכְּרַת הָאֵלֶף נִכְרַת כָּל כַּף – אִין הַכְּתוּב מְקַפִּיד עַל חֲסִרוֹנָה. כְּגוֹן: "וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם עֲרָבִי", כְּמוֹ "לֹא יִאֲהַל" – לֹא יִשָּׂה אֶהְלוּ. וְכֹן: "וַיִּמְוַרְגֵי חִיל", כְּמוֹ

"ותאזנני". ואונקלוס תרגם לשון הַסְרָה, כמו "לא ימיש": "בַּתֵּר דִּיעְדֵי קַבֵּל לִלְיָא", כְּשֶׁנִּינֵי סְמוּךְ לְאוּר הַיּוֹם. אָבֵל אִין הַדְּבוּר מִיֵּשֵׁב עַל הַיַּיִ"ו שֶׁל "יָמֵשׁ", לְפִי שֶׁהוּא כְּתוּב אַחֵר "וַיְהִי חֹשֶׁךְ". וּמִדְרַשׁ אֲנֵדָה פּוֹתְרוֹ לְשׁוֹן "מִמֵּשֵׁשׁ בְּצִדְהוֹרִים", שֶׁהָיָה כְּפוּל וּמְכֻפָּל וְעַב עַד שֶׁהָיָה בּוֹ מִמֵּשׁ.

**וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־
אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:**
**וְאָרִים מֹשֶׁה יָת יָדָיָה עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַהֲוָה חֹשֶׁךְ קַבֵּל בְּכָל־
אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם תְּלַתָּא יוֹמִין:**

שְׁלֹשֶׁת יָמִים – שְׁלוֹשׁ שָׁל יָמִים, טִרְצִיִּינָא בְּלַע"ז. וְכֵן "שְׁבַעֶת יָמִים" בְּכָל מְקוֹם שִׁיטִּינָא "א" שֶׁל יָמִים. וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה.. שְׁלֹשֶׁת יָמִים – חֹשֶׁךְ שֶׁל אֲפֹלָה, שֶׁלֹּא רָאוּ אִישׁ אֶת אֲחֵיו אוֹתָן שְׁלֹשֶׁת יָמִים. וְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵים חֹשֶׁךְ מְכֻפָּל עַל זֶה, שֶׁ"לֹא קָמוּ אִישׁ מִמִּתְחַתּוֹ" – יוֹשֵׁב אִין כּוֹל לְעַמּוּד, וְעוֹמֵד אִין כּוֹל לִישֵׁב. וְלָמָּה הֵבִיא עֲלֵיהֶם חֹשֶׁךְ? שֶׁהָיוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר רְשָׁעִים, וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לְצַאֵת. וּמִתּוֹ בְּשְׁלֹשֶׁת יָמֵי אֲפֹלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאוּ מִצְרַיִם בְּמִפְלְתָם וַיֹּאמְרוּ: אַף הֵם לּוֹקִים כְּמוֹנֵי. וְעוֹד: שֶׁחֲפָשׂוּ יִשְׂרָאֵל וְרָאוּ אֶת כְּלֵיהֶם, וּכְשִׁיצְאוּ וְהָיוּ שׁוֹאֲלִין מִהֵן, וְהָיוּ אוֹמְרִים אִין בְּיַדְנֵנו כְּלוּם, אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי רָאִיתִיו בְּבֵיתְךָ, וּבְמִקְוֹם כְּלוּנִי הוּא.

לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמִּתְחַתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלֵ־בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:
**לֹא תָזוּ גְבַר יָת אַחֵוּהִי וְלֹא קָמוּ אֲנָשׁ מִמִּתְחַתּוֹהִי תְלַתָּא יוֹמִין
וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָוָה גְּהוּרָא בְּמוֹתְבְּנֵיהוֹן:**

שְׁלִישִׁי

וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְּכֶם יִלְךָ עִמָּכֶם:
**וַיִּקְרָא פֶּרְעָה לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵיזִילוּ פְּלַחוּ קְדָם יְיָ לַחֹד עֲנֹכוֹן
וְתוֹרִיכוֹן שְׁבוּקוּ אַף טַפְּלִכוֹן יֵיזִיל עִמָּכוֹן:**

יֵצֵג – יָהָא מִצָּג בְּמִקְוֹמוֹ.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֵּן בְּיַדְנֵנו זְבָחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לִי־הַנֶּהֱא־לְהֵינּוּ:
**וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אַף אֶת תִּתֵּין בִּידְנָא נְכַסַּת קוּדְשִׁין וְעֵלּוֹן וְנַעֲבִיד
קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:**

גַּם אַתָּה תִּתֵּן – לֹא דִּיעְדֵי שֶׁמִּקְנֵנוּ יִלְךָ עִמָּנוּ, אֲלֵא גַם מִשְׁלָךְ תִּתֵּן.

וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלְךָ עִמָּנוּ לֹא תִשְׂאֵר פֶּרְסָה כִּי מִמֵּנוּ נִקַּח לַעֲבָד אֶת־יְהוָה אֶל־הֵינּוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נִדְעַ מַה־נַּעֲבַד אֶת־יְהוָה עַד־בָּאֵנוּ שָׁמָּה:
**וְאַף בְּעִירְנָא יֵיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשְׂאֵר מִנִּיהּ מִדְּעַם אַרִי מִנִּיהּ
אֲנַחְנָא נְסָבִין לְמַפְלַח קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא
יְדַעִין מָא נְפַלַח קְדָם יְיָ עַד מִיתְנָא לְתַמָּן:**

פֶּרְסָה – פֶּרְסַת רַגְלֵי, כְּלוּמַר "א בְּלַע"ז. לֹא נִדַע מַה נַּעֲבַד – כְּמָה תְּכַבֵּד הַעֲבוּדָה, שָׁמָּא יִשְׂאֵל יוֹתֵר מִמָּה שְׁיֵשׁ בְּיַדְנֵנוּ.

וַיִּתְחַקֵּן יְיָ יָת לְבָא דְּפֶרְעָה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְחוֹתָהוֹן:
וַיִּתְחַקֵּן יְיָ הָוָה אֶת־לֵב פֶּרְעָה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְחָם:

וַיֹּאמְרוּ־לוֹ פֶּרְעָה לָךְ מַעֲלֵי הַשָּׁמַר לָךְ אֶל־תִּסְפֹּר רֵאוֹת פְּנֵי כִּי בְּיָוִם רֵאוֹתֶךָ פְּנֵי תַמּוֹת:
**וַיֹּאמֶר לִיהּ פֶּרְעָה אֵיזִיל מַעֲלֵוִי אֲסַתְּמַר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי
אֲפִי אַרִי בְּיוֹמָא דְּתַחְזִי אֲפִי תַמּוֹת:**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֲסַף עוֹד רֵאוֹת פְּנֵיךָ:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילְתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אֲפִיךָ:
כִּן דְּבַרְתָּ – יָפָה דְּבַרְתָּ, וּבִזְמַנּוֹ דְּבַרְתָּ: אָמַת שְׁלֹא אוֹסִיף עוֹד רֵאוֹת פְּנֵיךָ.

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־
פֶּרְעָה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלְּחוֹ פְּלָה גְּרִישׁ יִגְרֵשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:**
**וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְּתָשׁ חַד אֵינִי עַל פֶּרְעָה וְעַל מִצְרַאִי
בַּתֵּר כִּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא פְּשַׁלְחוֹתִיהּ גְּמִירָא תְּרַכָּא יִתְרִיף
יִתְכוֹן מִכָּא:**

פְּלָה – גְּמִירָא; כְּלִיל, כְּלִכְם יִשְׁלַח.

דְּבַרְנָא בְּאֲזִינֵי הָעָם וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ וּמֵאֵת רַעְהוּ וְאִשְׁהּ מֵאֵת רַעְוֹתָהּ פְּלִי־כְסָף וְכִלֵּי זָהָב:
**מְלִיל כְּעוֹן קְדָם עִמָּא וַיִּשְׂאֲלוּן גְּבַר מִן תְּבַרְיָה וְאִתְתָּא מִן
תְּבַרְתָּה מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּזָהָב:**

דְּבַר נָא – אִין נָא אֲלֵא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה: בְּבִקְשָׁה מִמָּה, הַזְהִירָם עַל כֶּה, שְׁלֹא יֹאמֶר אוֹתוֹ צְדִיק אֲבִיָּהֶם: "וְעַבְדוּם וְעַנּוּ אוֹתָם" קַיִם בְּהֶם, "וְאִתְרִי כֵן יִצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל" לֹא קַיִם בְּהֶם.

וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־תְּחוֹן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם וְהָאִישׁ מֹשֶׁה גְּדוֹל מֵאֵד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פֶרְעָה וּבְעֵינֵי הָעָם:
**וַיְהִי יְיָ יָת עִמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַאִי אַף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב
לְחַדָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פֶּרְעָה וּבְעֵינֵי עִמָּא:**

ויאמר משה פה אמר י-הוה פחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים:

ואמר משה פדון אמר יי פפלגות ליליא אנא מתגלי בגו מצרים:

ויאמר משה פה אמר ה' – בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו. פחצות הלילה – פהחלק הלילה. "פחצות" – כמו "בעלות", "פחצות אפם בנו". זהו פשוטו לישבו על אפניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשוהו כמו "פחצי הלילה", ואמרו שאמר משה "פחצות", שמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחוריו, ולא אמר "פחצות", שפא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו: משה בדאי הוא.

וימת פל-בכור בארץ מצרים מבור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחיים וכל בכור בהמה:

וימות כל בוכרא בארעא דמצרים מבורא דפרעה דעתיד למתב על פורסי מלכותיה עד בוכרא דאמתא דבבתר רחיא וכל בוכרא דבעירא:

"עד בכור השבי" – למה לקו השבויים? פדי שלא יאמרו: יראתם תבעה עלבונם והביאה פרענות על מצרים. מבור פרעה עד בכור השפחה – כל הפחותים מבור פרעה ונחשבים מבור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות? שאף הם היו משעבדים בהם ושמהים בצרתם. וכל בכור בהמה – לפי שהיו עובדין לה; כששקדוש ברוך הוא נפרע מן האמה, נפרע מא-להיה.

והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר פמהו לא נהיתה וכמהו לא תסה:

והיה צותתא רבתא בכל ארעא דמצרים דכותה לא הות ודכותה לא תוסיף:

ולכל בני ישראל לא יחרץ-ללב לשנו למאיש ועד-בהמה למען תדעו אשר יפלה י-הוה בין מצרים ובין ישראל:

ולכל בני ישראל לא ינזיק פלבא בלישגיה למבח למאנשא ועד בעירא בדיל דתדעו דפריש יי בין מצראי ובין ישראל:

לא יחרץ לב לשנו – אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן "לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו", לא שנו; "אז תחרץ", תשמשנו; "למורג חרוץ", שנון; "מקשבות חרוץ", אדם חרוץ ושנון; "ויד חרוצים מעשיר", חריפים, סותרים שנונים. אשר יפלה – יבדיל.

וירדו כל-עבדיך אלה אלי והשתחווי לי לאמר צא אתה וכל העם אשר-ברגליך ואחרי-כן אצא ויצא מעם פרעה בחרי-אף:

וייחתו כל עבדי אליו ויבעו מני למימר פוק את וכל עמא דעמך ובתר כן אפוק ונפק מלות פרעה בתקוף רגז:

וירדו כל עבדיך – חלק כבוד למלכות. שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה, ויאמר קומו צאו מתוך עמי; ולא אמר לו משה מתחלה: "וירדתי אלי והשתחוית לי". אשר ברגליך – ההולכים אחר עצתך והלוכה. ואחרי כן אצא – עם כל העם מארצה. ויצא מעם פרעה – פשגמר דכרו יצא מלפניו. בחרי אף – על שאמר לו "אל תסף ראות פני".

ויאמר י-הוה אל-משה לא-ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים:

ואמר יי למשה לא יקביל מנכון פרעה בדיל לאסגאה מופתי בארעא דמצרים:

למען רבות מופתי – מכת בכורות, וקריעת ים סוף, ולנער את מצרים.

ומשה ואהרן עשו את-כלי-המופתים האלה לפני פרעה ויתקף י-הוה את-לב פרעה ולא שלח את-בני-ישראל מארצו:

ומשה ואהרן עבדו ית כל מופתי האליו קדם פרעה ותקיף יי ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארעיה:

ומשה ואהרן עשו וגומר – פבר פתב לנו זאת בכל המופתים; ולא שגאה כאן, אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה.

ויאמר י-הוה אל-משה ואל-אהרן בארץ מצרים לאמר: ואמר יי למשה ולאהרן בארעא דמצרים למימר:

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן – בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים פמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה, שפלו עם משה בדבור. בארץ מצרים – חוץ לפרך. או אינו אלא בתוך הפרך? תלמוד לומר: "כצאתי את העיר" וגומר; ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הפרך, דבור חמור לא כל שכן! ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הפרך? לפי שהיתה מלאה גלולים.

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

ירחא הדין לכוון ריש ירחיא קדמאי הוא לכוון לירחי שתא:

החדש הזה – הראהו לבנה בחדושה ואמר לו: פשהנך מתחדש יהיה לך ראש חדש. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו: זה יהיה ראש לסדר מגן החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי. הנה – נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו: פנה ראה וקדש. וכיצד הראהו? והלא לא היה נדבר עמו אלא ביום, שגאמר: "ויהי ביום דבר ה'", "ביום צותו", "מן היום אשר צנה ה' והלאה"! אלא סמוך לשקיעת הסמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם השכה.

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש ששה לבית-אבת ששה לבית:
ויסבון להון גבר אמר לבית אבא אמרא לביתא:

דברו אל כל עדת – וכי אהרן מדבר? והלא כבר נאמר "אתה תדבר" ! אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה: "למדני", והדבור יוצא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים. דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש – דברו היום בראש חדש שיקחוהו בעשור לחדש. הנה – פסח מצרים מקחו בעשור, ולא פסח דורות. ששה לבית אבות – למשפחה אחת. הרי שהיו מרבין, יכול ששה אחד ללכון? תלמוד לומר: "ששה לבית".

ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על-הששה:
ואם זעיר ביתא מלאתמנאה על אמרא ויסב הוא ושיבביה דקריב לביתיה במננו נפשאתא גבר לפום מיכליה תתמנון על אמרא:

ואם ימעט הבית מהיות משה – ואם יהיו מעטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר, ו"לקח הוא ושכנו" וגומר. זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשך ידיהם הימנו ולהמנות על ששה אחר; אף אם באו למשך ידיהם ולהתמעט – "מהיות משה", ותמעטו בעוד הששה קנים, בהיותו בחיים ולא משנשחט. במכסת – חשבון. וכן "מכסת הערפך". לפי אכלו – הראוי לאכילה, פרט לחולה ולזקן שאינו יכול לאכל כבית. תכסו – תתמנון.

ששה תמים זכר בורשנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן העזים תקחו:
אמר שלים דכר בר שתיה יהי לכון מן אמריא ומן בני עזיאי תסבין:

תמים – בלא מום. בן שנה – כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר, שנולד בשנה זו. מן הכבשים ומן העזים – או מזה או מזה; שאף עז קרויה ששה, שנאמר: "וששה עזים".

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו פל קהל עדת-ישראל בין הערבים:
ויהי לכון למטרא עד ארבעת עשר יומא לירחא הדין ויפסון יתיה פל קהלא פנשאתא דישראל בין שמשיאי:

והיה לכם למשמרת – זהו לשון בקור, ששעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה. ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה בן כפסח דורות? היה רבי מתניא בן תרש אומר, הרי הוא אומר: "ואעבר עליך ונראה והנה עמך עת דודים", הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר: "ואת ערום וצריה"; ונתן להם שתי מצות: דם פסח ודם מילה, שגלו באותו הלילה, שנאמר: "מתבוססת בדם מילה", בשני ימים, ואומר: "גם את בדם ברייתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו". ושהיו שטופים באיליים, אמר להם: "משכו וקחו לכם"; משכו ודיכם מאיליים, "וקחו לכם צאן" של מצוה. ושחטו אותו וגומר – וכי בלן שוחטין? אלא מכאן ששלוהו של אדם כמותו. קהל עדת ישראל – קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בשלש כמות זו אחר זו; ונכנסה פת ראשונה, ונעלו דלתות העזרה וכוליה, כדאימא בפסחים. בין הערבים – משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מבואו לערב. ולשון "בין הערבים" נראה בעיני, אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה. עריבת היום בתחלת שבע שעות, מפי ינטו צללי ערב, ועריבת הלילה בתחלת הלילה. "ערב" – לשון נשף וחשך, כמו: "ערבה פל שמקה".

ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו אתו בהם:
ויסבון מן דמא ויתנון על תרין ספניא ועל שקפא על בתיא דייכלון יתיה בהון:

ולקחו מן הדם – זו קבלת הדם. יכול ביד? תלמוד לומר: "אשר בסף". המזוזות – הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן. המשקוף – הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינטי"ר בלעז. ולשון שקיפה – חבטה, כמו "קול עלה נדף", "טרפא דשקיף"; "סבורה", "משקופי". על הבתים אשר יאכלו אתו בהם – ולא על משקוף ומזוזות שבבית הסבן ובבית הבקר, שאין דרין בתוכו.

ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו:
וייכלון ית בסרא בליליא הדין טוי נור ופטיר על מררין ייכלוניה:

את הבשר – ולא גידים ועצמות. על מרורים – כל עשב מר נקרא מרור. וצנן לאכל מר, זכר ל"וימררו את טייהם".

אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים פי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו:
לא תיכלון מניה כד חי ואף לא כד בשלא מבושל במיא א-להין טוי נור רישייה על פרעוהי ועל גויה:

אל תאכלו ממנו נא – שאינו צלוי כל צרכו, קוראו נא בלשון ערבי. ובשל מבשל – כל זה באזהרת לא תאכלו. במים – מנין לשאר משקין? תלמוד לומר "ובשל מבשל" מכל מקום. פי אם צלי אש – ראשו על כרעיו ועם פרעיו – צולוהו פלו כפאחד, ראשו ועם פרעיו ועם קרבו. ובני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו. ולשון "על כרעיו ועל קרבו" – כלשון "על צבאתם", כמו "בצבאתם", כמות שהן; אף זה, כמות שהוא, כל בשרו משלם.

ולא-תותרו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו:
ולא תשארון מניה עד צפרא ודישאתאר מניה עד צפרא בנורא תיקדון:

והנותר ממנו עד בקר – מה תלמוד לומר "עד בקר" פעם שניה? לתן בקר על בקר, שהבקר משמעו משהו הנגזר החמה, וכא הכתוב להקדים, שאסור באכילה

מעלות השחר. זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר: למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת, וכך תדרשנו: והנותר ממנו בבקר ראשון, עד בקר שני תעמד ותשרפו.

וְכֹכֵהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם תִּגְרִים וְעַלְיֵכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזוֹן פֶּסַח הוּא לִי-הָהּ:
וּכְדֵין תִּיכְלוּן יְתִיָה תִרְצִיכּוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מְסִיכּוֹן בְּרִגְלֵיכּוֹן וְחוּטְרִיכּוֹן בְּיַדְכּוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיָה בְּבִהִילוֹ פֶּסַח הוּא קָדֵם יי:

מתניכם חגורים – מזמנים לדרך. בחפזון – לשון בהלה ומהירות, כמו "ויהי יוד נחפו ללכת", "אשר השליכו ארם בחפזם". פסח הוא לה' – הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיקה. ואתם עשו כל עבודותיו דרך דלוג וקפיצה, וזכר לשמו שקרוי פסח, וגם פשק"א לשון פסיקה.

וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכֹל-אֲ-לֵהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי י-הוָה:
וְאַתְגְּלִי בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּלִילְיָא הַדִּין וְאַקְטוּל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טְעוֹת מִצְרַאי אֲעֲבִיד דִּינִין אֲנָא יי:

ועברתי – כמלך העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת וברגע אחד פלן לוקין. כל בכור בארץ מצרים – אף בכורות אחרים והם במצרים. ומגזן אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים? תלמוד לומר: "למכה מצרים בכוריהם". מאדם ועד בהמה – מי שהתחיל בעברה, ממנו מתחלת הפורענות. ובכל א-להי מצרים – של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ. אעשה שפטים אני ה' – אני בעצמי, ולא על ידי שליח.

וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרֹאיתִל אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִיָה בְּכֶם נִגָּף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וְהָיָה דָּמָא לְכוֹן לְאֹת עַל בְּתִיָא דְּאִתּוֹן תַּמָּן וְאַחֲזִי יָת דְּמָא וְאַחֲסוּ עַלְיֵכּוֹן וְלֹא יְהִי בְּכוֹן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלֵי בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

והיה הדם לכם לאות – לכם לאות ולא לאחרים לאות; מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים. וראיתי את הדם – הכל גלוי לפניו; אלא אמר הקדוש ברוך הוא: נותן אני את עיני לאות שאתם עוסקים במצותי, ופוסח אני עליכם. ופסחתי – וחסמתי, ודומה לו: "פסוח והמליט". ואני אומר: כל פסיקה – לשון דלוג וקפיצה; ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויים זה בתוך זה. וכן "פסחים על שתי הסעפים"; וכן כל הפסחים, הולכים בקופצים. וכן "פסוח והמליט", מדלגו וממלטו מבין המומתים. ולא יהיה בכם נגף – אבל הנה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: ולא יהיה בכם נגף, אבל הנה במצרי שבבתיכם. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה כמותו? תלמוד לומר: ולא יהיה בכם נגף.

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לִי-הָהּ:
וְהָיָה יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגוּנָא יְתִיָה תַּגָּא קָדֵם יי לְדַרְתֵּיכֶם תַּקַּת עוֹלָם תַּחְגְּהוּ:

לזכרון – לדורות. וחגתם אתו – יום שהוא לה לזכרון אמה חוגגו. ועדין לא שמענו אי זהו יום הזכרון; תלמוד לומר: "זכור את היום הזה אשר יצאתם", למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון. ואיזה יום יצאו? תלמוד לומר: "ממחרת הפסח יצאו", הני אומר: יום חמשה עשר בניסן הוא של יום טוב, שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח, ולבקר יצאו. לדרתיכם וגומר – שומע אני מעוט דורות שנים? תלמוד לומר: "תקת עולם תחגוהו".

שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹאכְלוּ אֹךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם פִּי | פֶּל־אֲכַל חֶמֶץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי:
שִׁבְעָא יוֹמִין פְּטִירָא תִיכְלוּן בְּרַם בַּיּוֹמָא קְדָמָא תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכּוֹן אַרִי כָּל דִּיכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קְדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָא:

שבעת ימים – שייטיינ"א | של ימים. שבעת ימים מצות תאכלו – ובמקום אחר הוא אומר: "ששת ימים תאכל מצות", למדנו על שביעי של פסח שאינו חובה לאכל מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ. ומגזן אף ששה שהיא רשות? זו מדה בתורה: דבר שהנה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל פלו יצא: מה שביעי רשות אף ששה רשות. יכול אף לילה הראשון רשות? תלמוד לומר: "בערב תאכלו מצות", הכתוב קבעו חובה. אך ביום הראשון תשביתו שאר – מערב יום טוב, וקרוי "ראשון", לפי שהוא לפני השבעה. ומצינו מקדם קרוי ראשון, כמו "הראשון אדם תנלד", הלפני אדם נולדת? או אינו אלא ראשון של שבעה? תלמוד לומר: "לא תשחט על חמץ" וגומר, לא תשחט הפסח ועדין חמץ קנים. הנפש הוא – כשהיא בנפשה ובדעתה, פרט לאנוס. מישראל – שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר? תלמוד לומר במקום אחר: "מלפני", בכל מקום שהוא ברשותי.

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּל־מְלֹאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֹךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
וּבַיּוֹמָא קְדָמָא מְעָרַע קְדִישׁ וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָא מְעָרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוֹן פֶּל עֲבִידָא לֹא יַתְעֲבִיד בְּהוֹן בְּרַם מָא דְּמִתְאַכִּיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלַחוּדְהִי יַתְעֲבִיד לְכוֹן:

מקרא קדש – מקרא, שם דבר: קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות. לא יעשה בהם – אפלו על ידי אחרים. הוא לבדו – הוא, ולא מכשיריו שאפשר לעשותו מערב יום טוב. לכל נפש – אפלו לבהמה. יכול אף לגוים? תלמוד לומר לכם.

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַמִּצּוֹת פִּי בְּעַצְמְ הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-צְ-בְּאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדַרְתֵּיכֶם תַּקַּת עוֹלָם:
וְתִטְרוּן יָת פְּטִירָא אַרִי בְּכָרָן יוֹמָא הַדִּין אֲפִיקִית יָת חִילֵיכּוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן יָת יוֹמָא הַדִּין לְדַרְתֵּיכּוֹן קִיָּם עֲלֵם:

ושמרתם את המצות – שלא יבואו לידי חמוץ; מכאן אמרו: תפוח, תלשש בצונן. רבי יאשיה אומר: אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות; כדרך שאין מחמיצין את המצה כד אין מחמיצין את המצנה, אלא אם באה ליךד עשה אותה מיד. ושמרתם את היום הזה – ממלאכה. לדתים חקת עולם – לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על המציגה, לכה תזר ושנאו כאן, שלא תאמר: אזהרת "כל מלאכה לא יעשה" לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עֵד
יּוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב:
בְּנִסָּן בְּאַרְבַּעַת עֶסְרֵי יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִיכְלוּן פְּטִירָא
עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:

עד יום האחד ועשרים – למה נאמר? והלא כבר נאמר "שבעת ימים"? לפי שצאמר ימים, לילות מנין? תלמוד לומר: עד יום האחד וגומר.

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי אֶכֶל מִחֻמְצָת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַזְתַּי יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרָח הָאָרֶץ:
שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבֵיתְכוֹן אַרְי כָּל דְּיִיכּוּל
מִחֻמְצָא וְיִשְׁתִּיצֵי אֲנִישָׁא הַהוּא מִפְּנֵי שְׂמָא דְיִשְׂרָאֵל בְּגִיּוּרָא
וּבִנְצִיבָא דְאַרְעָא:

לא ימצא בבתיכם – מנין לגבולין? תלמוד לומר "בכל גבלה". מה תלמוד לומר בבתיכם? מה ביתה ברשותה, אף גבולה שבפרשותה; יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות. כי כל אכל מחמצת – לענש פרת על השאור. והלא כבר ענש על החמץ? אלא שלא תאמר: חמץ שראוי לאכילה, ענש עליו; שאור שאינו ראוי לאכילה, לא יענש עליו. ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר: שאור שהוא מחמץ אחרים, ענש עליו; חמץ שאינו מחמץ אחרים, לא יענש עליו. לכה נאמרו שניהם. בגר ובאזרח הארץ – לפי שהנס נעשה לישראל, הדרך לרבות את הגרים.

כָּל־מִחֻמְצָת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת:
כָּל מִחֻמְצָא לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹתְבְּנִיכוֹן תִּיכְלוּן פְּטִירָא:
מחמצת לא תאכלו – אזהרה על אכילת שאור. כל מחמצת – להביא את מערכתו. בכל מושבתיכם תאכלו מצות – זה בא ללמד שתהא ראוייה לאכל בכל מושבותיכם; פרט למעשר שני וחסלות תודה.

חמישי פְּרִשְׁת מְשִׁיכַת הַפֶּסַח

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֲתַנְגִּידוּ וְסִבּוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עַמָּא לְזַרְעֵינְכוֹן וְכוּסוּ פֶסְחָא:

משכו – מי שיש לו צאן ימשך משלו. ויקחו – מי שאין לו יקח מן השוק. למשפחתיכם – "שה לבית אבות".

וַיִּלְקַחְתֶּם אֲגַדַּת אֲזוּב וַיִּטְבַּלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוּף וְאֶל־שַׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:
וְתִסְבוּן אֲסֶרֶת אֵיזוּבָא וְתִטְבְּלוּן בְּדָמָא דְבְּמָנָא וְתִדְוֹן לְשַׁקְפָא וְלַתְרִין סְפִיָּא מִן דְּמָא דְבְּמָנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְקוּן אֲנִישׁ מִתְרַע בֵּיתִיהָ עַד צַפְרָא:

אזוב – מין ירק שיש לו גבעולין. אגדת אזוב – שלשה קלחין קרויין אגדה. אשר בסף – בכלי, כמו "ספות כסף". מן הדם אשר בסף – למה תזר ושנאו? שלא תאמר: טבילה אחת לשלש המתנות; לכה נאמר עוד: "אשר בסף". ושתהא כל גתנה ונתנה – מן הדם אשר בסף; על כל הגעה טבילה. ואתם לא תצאו וגומר – מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע. ולילה רשות למחבלים הוא, שנאמר: "בו תרמש כל חיתו יער".

וְעֵבֶר וְיִהוָה לְנֹגֵף אֶת־מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּשְׁקוּף וְעַל שַׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפֶסַח וְיִהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל־בְּתֵיכֶם לְנֹגֵף:
וְיַתְגַּלִּי יְיָ לְמַחְתֵּי יַת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יַת דְּמָא עַל שַׁקְפָא וְעַל תְּרִין סְפִיָּא וַיַּחֲזִי יְיָ עַל תְּרַעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק מִחֻמְצָא לְמִיעַל לְבֵיתְכוֹן לְמַחְתֵּי:

ופסח – וחסל. ויש לומר: ודלג ולא יתן המשחית – ולא יתן לו יכלת לבא, כמו "ולא נתנו א-להים להרע עמדי".

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַדֶּבֶר הַזֶּה לְחֻקְלָהּ וּלְבִנְיָהּ עַד־עוֹלָם:
וְתִטְרוּן יַת פְּתַגְמָא הַדִּין לְקִיָּם לָהּ וּלְבִנְיָהּ עַד עֲלָמָא:

וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְיָ־הוָה לָכֶם פְּאֲשֶׁר דַּבֵּר וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַעֲבָדָה הַזֹּאת:
וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ – תְּלָה הַכְּתוּב עֲבוּדָה זֹו בְּבִיאַתְכֶם לְאַרְץ, וְלֹא נִתְחַבּוּ בַּמִּדְבָּר אֲלָא בְּפֶסַח אַחַד שֶׁעָשׂוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת, וְעַל פִּי הַדְּבָר. כֹּאֲשֶׁר דַּבֵּר – וְהִיכֵן דַּבֵּר? "וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ" וְגוֹמֵר.

וְהָיָה כִּי־יֵאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם:
וְהָיָה אַרְי יִימְרוּן לְכוֹן בְּנִיכוֹן מָא פּוּלְחָנָא הַדִּין לְכוֹן:

וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לִי־הוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנֹגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינוּ הַצִּיל וַיַּקְדֵּ הַעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
וְתִימְרוּן דִּיבַח חֲסִיס הוּא קָדָם יְיָ דְחַס עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כַּד מָחָא יַת מִצְרָאִי וַיַּת בְּתַנָּא שִׁיזִיב וּכְרַע עֲמָא וּסְגִידוּ:

ויקד העם – על בשורת הגאולה וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם.

ויאלו ויעשו בני ישראל כמא דפקיד יי ית משה ואהרן כן ואהרן כן עשו:
ויאלו ויעשו בני ישראל כאשר צוה י-הוה את-משה

ויאלו ויעשו וגומר – וכי כבר עשו? והלא מראש חדש נאמר להם! אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם כאלו עשו. וילכו ויעשו – אף הקליכה מנה הפתוב, למן שֶׁכָּר להליכה ושֶׁכָּר לעשייה. **כאשר צוה ה' את משה ואהרן** – להגיד שבחן של ישראל, שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן. ומהו "כן עשו"? אף משה ואהרן כן עשו.

שישי פרשת מפת בכורות

ויקח בן-הצדיק לילה וי-הוה הבה כל-בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-כסאו עד בכור השבי אשר בבית הגור וכל בכור בהמה:
והוה בפלגות ליליא ויי קטל כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פורסי מלכותיה עד בוכרא דשביא דבבית אסירי וכל בוכרא דבעירא:

וה' – כל מקום שנאמר "וה'", הוא ובית דינו, שהני"ו לשון תוספת הוא, כמו "פלוגי ופלוגי". הבה כל בכור – אף של אמה אחרת והוא במצרים. מבכור פרעה – אף פרעה בכור הנה, ונשמר מן הבכורים; ועליו הוא אומר: "בעבור זאת העמדתיך". **עד בכור השבי** – שהיו שמחין לאידם של ישראל; ועוד, שלא יאמרו: יראתנו הביאה הפרענות. ובכור השפחה בכלל הנה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי.

ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותקי צעקה גדלה במצרים כיאין בית אשר אין-שם מת:
ויקם פרעה בליליא הוא וכל עבדוהי וכל מצראי והות צוחתא רבא דמצרים ארי לית ביתא תמן דלא הוה ביה מיתא:

ויקם פרעה – ממטתו. לילה – ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום. הוא – תחלה, ואחר כך עבדיו; מלמד שהיה הוא מסור על בתי עבדיו ומעמידן. **כי אין בית אשר אין שם מת** – יש שם בכור, מת; אין שם בכור, גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר: "אף אני בכור אתנהו". דבר אחר: מצריות מזונות מסת בעליהן ויולדות מרנקים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו.

ויקרא למשה ולאהרן ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-י-הוה כדברכם:
ויקרא למשה ולאהרן בליליא ואמר קומו פוקו מגו עמי אף אתון אף בני ישראל ואיזילו פלחו קדם יי כמא דהגיתון אמריו:

ויקרא למשה ולאהרן לילה – מגיד שהיה מסור על פתחי העיר וצועק: היכן משה שריו? היכן אהרן שריו? **גם אתם – הגברים – גם בני ישראל** – הטף וילכו עבדו וגומר **כדברכם** – הפל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני. בטל "לא אשלח", בטל "מי ומי ההולכים", בטל "רק צאנכם ובקרכם יצג".

גם-צאנכם גם-בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי:
אף ענכון אף תוריוכון דברו כמא דמלילתון ואיזילו וצלו אף עלי:

גם צאנכם גם בקרכם קחו – ומהו כאשר דברתם? "גם אתה תמן בנדנו זכחים ועולות", קחו כאשר דברתם. וברכתם גם אתי – התפללו עלי שלא אמות, שאני בכור.

ותתקן מצרים עליהעם למהר לשלחם מן-הארץ כי אמרו כלנו מתים:
ותקיפו מצראי על עמא לאותחאה לשלחותהון מן ארעא ארי אמרו כולנא מיתין:

כלנו מתים – אמרו: לא בגזרת משה הוא; שהרי אמר: "ומת כל בכור", וכאן אף הפשוטים מתים, חמשה או עשרה בבית אחד.

וישא העם את-בצקו טרם יחמין משארתם צררת בשמלתם עלי-שכמם:
ונטל עמא ית לישוהון עד לא תמע מותר אצותהון צריר בלבושיהון על פתפיהון:

טרם יחמין – המצריים לא הניחום לשהות כדי חמוץ. משארתם – שיורי מצה ומרור. **על שכמם** – אף על פי שבהמות הרבה הוליכו עמם, מחבבים היו את המצנה.

ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כל-י דכסף וקלי זקב ושמלת:
ובני ישראל עבדו כפתגמא דמשה וישאלו ממצרים מנין דכסף ומאנין דזקב ולבושין:

כדבר משה – שאמר להם במצרים: "וישאלו איש מאת רעהו". **ושמלות** – אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזקב; והמאחר בפסוק חשוב.

וי-הוה נתן את-תן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים:
ויי יתב ית עמא לרחמין בעיני מצראי ואישאלונו ורוקינו ית מצרים:

וישאלום – אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם; אתה אומר אהד? טל שנים וליד! **וינצלו** – ורוקינו.

ויסעו בני ישראל מרעמסס ספתה פשש-מאות אלה רגלי הגברים לבד מטף:
ונטלו בני ישראל מרעמסס לספות פשית מאה אלפין גוברא רגלאה בר מטפלא:

מרעמסס ספתה – מאה ועשרים מיל היו, וכאו שם לפי שעה, שנאמר: "ואשא אתכם על כנפי נשרים". הגברים – מן עשרים שנה ומעלה.

וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד:
ואף נוכראין סגיאין סליקו עמהון וענא ותורי בעירא סגי לחדא:

ערב רב – מערכת אמות של גרים.

ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות פי לא חמץ פי-גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-עשו להם:
ואפו ית לישא דאפיקו ממצרים גריצן פטירן ארי לא חמע ארי אתרכו ממצרים ולא יכילו לאתעכבא ואף ונדין לא עבדו להון:

ענות מצות – חררה של מצה. בצק שלא חמץ קרוי מצה. וגם צדה לא עשו להם – לדור. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו: היאך נצא למדבר בלא צדה? אלא האמינו והלכנו. הוא שמפרש בקבלה: "וכרתי לך חסד ועוריד אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"; ומה שכתב מפרש אחריו: "קדש ישראל לה" וגומר.

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה:
ומותב בני ישראל דיתיבו במצרים ארבע מאה ותלתין שנין:

אשר ישבו במצרים – אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם. שלשים שנה וארבע מאות שנה – בין הכל, משנולד יצחק עד עכשו היו ארבע מאות. משהיה לו זרע לאברהם, נתקם "פי גר יהיה זרעך", ושלשים שנה היו משנולדה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה, שהרי קהת מן הכהנים עם יעקב היה; צא וחשב כל שנותיו, וכל שנות עמרם בנו, ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך. ועל כרחוק הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם ונבלעים בשנות קהת, והרבה משנים של משה ונבלעים בשנות עמרם; הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים, והזקוקת לומר על כרחוק שאף שאר הישיבות נקראו גרות. ואפלו חברון, שנאמר: "אשר גר שם אברהם ויצחק", ואומר: "את ארץ מגריהם אשר גרו בה". לפיכך אמה צריך לומר: "פי גר יהיה זרעך", משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן מאתים ועשר. וזה אחד מן הדברים שישנו לתלמי המלך.

ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו פלצ-באות י-הוה מארץ מצרים:
והוה מסוף ארבע מאה ותלתין שנין והוה בכרן יומא הדין נפקו כל חיליא דיי מארעא דמצרים:

ויהי מקץ שלשים שנה וגומר ויהי בעצם היום הזה – מגיד שכיון שהגיע הקץ, לא עכבו המקום פהרה עין. ובחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, ובחמשה עשר בניסן נולד יצחק, ובחמשה עשר בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים.

ליל שמרים הוא לי-הוה להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה לי-הוה שמרים לכל-בני ישראל לזרתם:
לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי נטיר לכל בני ישראל לזריהון:

ליל שמרים – שהיה הקדוש ברוך הוא שומר ומצפה לו, לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. הוא הלילה הזה לה' – הוא הלילה שאמר לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך. שמרים לכל בני ישראל לזרתם – משמר ובא מן המזיקין, כענין שנאמר: "ולא יתן המשחית" וגומר.

ויאמר י-הוה אל-משה ואהרן זאת תקת הפסח פל-בן-נכר לא-יאכל בו:
ואמר יי למשה ואהרן דא גזירת פסחא פל בר ישראל דישתמד לא ייכול ביה:

זאת תקת הפסח – בארבעה עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו. פל בן נכר – שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. ואחד נכרי ואחד ישראל משמד במשמע.

וכל-עבד איש מקנת-פסח ומלתה אתו אז יאכל בו:
וכל עבד גבר זבין פספא ותגזר יתיה בכין ייכול ביה:
ומלתה אתו אז יאכל בו – רבו; מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח; אם כן, מה תלמוד לומר: אז יאכל בו? העבד

תושב ושכיר לא-יאכל בו:
תושב ואגירא לא ייכול ביה:
תושב – זה גר תושב. ושכיר – זה גוי. ומה תלמוד לומר? והלא ערלים הם, ונאמר: "וכל ערל לא יאכל בו"! אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול, והוא תושב או שכיר.

בבית אחד יאכל לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר תוצה ונעצם לא תשפרו-בו:
בחבורא חדא יתאכיל לא תפקון מן ביתא מן בשרא לברא וגרמא לא תתברון ביה:

בבית אחד יאכל – בבחורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי בחורות ויחלקוהו. אתה אומר בבחורה אחת, או אינו אלא בבית אחד כמשמעו, וילמד שאם התחילו והיו אוכלים בחדר וירדו גשמים, שלא יבנסו לבית? תלמוד לומר: "על הבתים אשר יאכלו אתו בהם"; מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות. **לא תוציא מן הבית** – מן הבחורה. **ועצם לא תשברו בו** – הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית בשר, יש בו משום שבירת עצם; אין עליו כזית בשר או מוח, אין בו משום שבירת עצם.

כל-עדת ישראל יעשו אתו: **כל פגושתא דישראל יעבדון יתיה:**

כל עדת ישראל יעשו אתו – למה נאמר? לפי שהוא אומר בפסח מצרים: "שה לבית אבות", שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן? תלמוד לומר: **כל עדת ישראל יעשו אתו**.

וקייגור אתה גר ועשה פסח לי-הוה המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו והנה כאזרח הארץ וכל-ערל לא-יאכל בו: **וארי יתגזיר עמכון גיורא ויעביד פסחא קדם יי מגזר ליה כל זכורא ובכון יקרב למעבדיה ויהי פניבי ארעא וכל ערלא לא ייכול ביה:**

ועשה פסח – יכול כל המתגזיר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר: "והנה כאזרח הארץ"; מה אזרח בארבעה עשר, אף גר בארבעה עשר. וכל ערל לא יאכל בו – להביא את שמתו אחריו מחמת מילה, שאינו משמד לערלות, ואינו למד מ"בן נכר לא יאכל בו".

תורה אחת יהנה לאזרח ולגר הגר בתוכם: **אורייתא חדא תהי ליגיורינא ולגיורינא דיתגזירון ביניכון:**

תורה אחת וגומר – להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה.

ויעשו כל-בני ישראל כאשר צוה ה-הנה את-משה ואת-אהרן בן עשו: **ועבדו כל בני ישראל כמא דפקיד יי ית משה וית אהרן בן עבדו:**

ויהי בעצם היום הזה הוציא ה-הנה את-בני ישראל מארץ מצרים על-צבאתם: **והנה בכרן יומא הדין אפיק יי ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:**

שביעי **פרשת קדש**

וידבר ה-הנה אל-משה לאמר: **ומליל יי עם משה למימר:**

קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: **אקדיש קדמי כל בוכרא פתח כל ולדא בבני ישראל באנשא ובבעירא דילי הוא:**

פטר כל רחם – שפתח את הרחם תחלה, כמו: "פטר מים ראשית מדון". וכן: "פטריו בשפה", ופתחו שפתים. לי הוא – לעצמי קניתי, על ידי שהפיתי בכורי מצרים.

ויאמר משה אל-העם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים פי בתזק יד הוציא ה-הנה אתכם מזה ולא יאכל חמץ: **ואמר משה לעמא הוו דכירין ית יומא הדין דנפקתון ממצרים מבית עבדותא ארי בתקופה יד אפיק יי יתכון מפא ולא יתאכיל חמיע:**

זכור את היום הזה – למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום.

היום אתם יצאים בחדש האביב: **יומא דין אתון נפקין ברחא דאביבא:**

בחדש האביב – וכי לא היינו יודעין באיזה חדש? אלא כד אמר להם: ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צנה ולא גשמים. וכן הוא אומר: "מוציא אסירים בכושרות", חדש שהוא כשר לצאת.

והנה כייביאך ה-הנה אל-ארץ הפנועני והחתי והאמרי והחני והיבוי אשר נשבע לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את-העבדה הזאת בחדש הזה: **ויהי ארי יעילנך יי לארע פנוענאי וחתאי ואמוראי וחוואי ויבוסאי דקניים לאבתך למתן לך ארע עבדא חלב ודבש ותפלה ית פולחנא הדא ברחא הדין:**

אל ארץ הפנועני... – ואל על פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע, שכלן בכלל "פנועני" הם. ואחת ממשפחת פנוען היתה שלא נקרא לה שם אלא "פנועני". **נשבע לאבתך**... – באברהם הוא אומר: "ביום ההוא פרת ה' את אברם". ובצחק הוא אומר: "גור בארץ הזאת...". ובצחק הוא אומר: "הארץ אשר אתה שוכב עליה...". **זבת חלב ודבש** – חלב זב מן העצים, ודבש זב מן התמרים ומן התאנים. **את העבדה הזאת** – של פסח. והלא כבר נאמר למעלה "והנה פי תבאו אל הארץ..", ולמה חזר ושנאה? בשביל דבר שנחמדש בה. בפרשה ראשונה נאמר: "והנה פי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", בכך רשע הפתוי מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל. וכאן: "והנה לך", בכך שאינו יודע לשאול. והכתוב מלמדך שתפסת לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב.

שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לי-הנה: **שבעא יומין תיכול פטירא וביומא שביעאה חגא קדם יי:**

מצות יאכל את שבועת הימים ולא יראה לה חמץ ולא יראה לה שאר בכלי גבלה:
פטירא יתאכיל ית שבועא יומין ולא יתחזי לה חמיע ולא יתחזי לה חמיר בכל תחומיה:

והגדת לבנה ביום שהוא לאמר בעבור זה עשה י-הוה לי בצאתי ממצרים:
ותחזי לברך ביומא שהוא למימר בדיל דא עבד יי לי במפקי ממצרים:

בעבור זה – בעבור שאנשים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו. עשה ה' לי – רמז תשובה לבן רשע, לומר: "עשה ה' לי" – ולא לה, שאילו היית שם לא היית כדאי לגאל.

והיה לה לאות עלי-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהנה תורת י-הוה בפיה פי בנד חזקה הוצאת י-הוה ממצרים:
ויהי לה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך בדיל דתהי אורייתא דיין בפומיה ארי ביד תקיפא אפקה יי ממצרים:

והנה לה לאות – יציאת מצרים תהנה לה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, שתכתוב הפרשיות הללו, ותקשרם בראש ובזרוע. על ידך – על יד שמאל. לפיכך "ידכה" מלא בפרשה שניה, לדרוש בה: "יד שהיא כהה".

ושמרת את-התקה הזאת למועדה מימים ימימה:
ותטר ית קימא הדין בזמניה מזמן לזמן:

והיה פייבאך י-הוה אל-ארץ הכנעני כאשר נשבע לה ולאבתיך ונתנה לה:
ויהי ארי יעילנה יי לארע פנענאי כמא דקיים לה ולאבתיך ויתנה לה:

נשבע לה – והיכן נשבע לה? "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי...". ונתנה לה – תהא בעיניך כאלו נתנה לה בו ביום ואל תהי בעיניך פירשת אבות.

והעברת כל-פטר-רחם לי-הוה וכל-פטר | שגור בהמה אשר יהנה לה הזכרים לי-הוה:
ותעבר כל פתח ולדא קדם יי וכל פתח ולד בעירא דיהון לה דכרין תקדיש קדם יי:

והעברת – אין "והעברת" אלא לשון הפרשה. וכן הוא אומר: "והעברתם את נחלתו לבתו". שגור בהמה – נגל ששגרתו אמו, ושלחתו בלא עתו. ולמדך הכתוב שהוא קדוש בכבודה לפטור את הבא אחריו. ואף שאין נגל קרוי "שגור", כמו: "שגור אלפיה". אבל זה לא בא אלא ללמד על הנגל, שהרי כבר פתח "כל פטר רחם". ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופרש במקום אחר: "בבקר ובצאנה". לשון אחר יש לפרש, "והעברת כל פטר רחם" – בכור אדם הכתוב מדבר.

וכל-פטר חמר תפדה בשוה ואם-לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניה תפדה:
וכל בוכרא דחמרא תפרוק באמרא ואם לא תפרוק ותקפיה וכל בוכרא דאנשא בבנה תפרוק:

פטר חמור – ולא פטר שאר בהמה טמאה. וגזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד: שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לה אהד מישאל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מכספם ומזהבם של מצרים. תפדה בשוה – נותן שוה לפהו, ופטר חמור מטר בהנאה, והשוה חליו ביד פהו. וערפתו – עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו של פהו, לפיכך הפסיד ממונו. וכל בכור אדם בבניה תפדה – חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר.

והיה פיישאלך בנה מחר לאמר מה-זאת ואמרת אליו בתזק יד הוציאנו י-הוה ממצרים מבית עבדים:
ויהי ארי ישאלנה ברך מחר למימר מא דא ותימר ליה בתקוף יד אפקנא יי ממצרים מבית עבדותא:

פי ישאלך בנה מחר – יש "מחר" שהוא עכשיו, ויש "מחר" שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון: "מחר יאמרו בניכם לבנינו" דבני גד ובני ראובן. מה זאת – זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל: "מה זאת". ובמקום אחר הוא אומר: "מה העדות והחקים והמשפטים...". הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בנים: רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך סתומה, והשואל דרך חכמה.

ויהי פיי-הקשה פרעה לשלחנו ויהרג י-הוה כל-בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד-בכור בהמה על-פן אני זבח לי-הוה כל-פטר רחם הזכרים וכל-בכור בני אפדה:
והנה פד אקשי פרעה לשלחונא וקטל יי כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא על פן אנא דבח קדם יי כל פתח ולד דכריא וכל בוכרא דבני אפרוק:

והיה לאות עלי-נדכה ולטוטפת בין עיניך פי בתזק יד הוציאנו י-הוה ממצרים:
ויהי לאות על ידך ולתפלין בין עיניך ארי בתקוף יד אפקנא יי ממצרים:

ולטוטפת בין עיניך – "תפלין". ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין טוטפות – "טט" בכתפי שמים, "פת" באפריקי שמים. ומנחם חברו עם "והטף אל דרום", "אל מטיפו", לשון דבור, כמו "ולזכרון בין עיניך", שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו.

ג ואלה הגוים אשר הגיח י-הוה לנסות בם את ישראל את כל-אשר לא-יזעו את כל-מלחמות כנען: רק למען דעת דרות בני-ישראל ללמדם מלחמה רק אשר-לפנים לא ידעום: חמשת א סרני פלשתים וכל-הכנעני והצידני והחוי ישב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת: ויהיו לנסות בם את-ישראל לדעת הישמעו את-מצות י-הוה אשר-צוה את-אבותם ביד-משה: ובני ישראל ישבו בקרב הכנעני החתי והאמרי והפריזי והחוי והיבוסי: ויקחו את-בנותיהם להם לנשים ואת-בנותיהם נתנו לבניהם ויעבדו את-א-להיהם: ויעשו בני-ישראל את-הרע בעיני י-הוה וישפחו את-י-הוה א-להיהם ויעבדו את-הבעלים ואת-האשרות: ויחר-אף י-הוה בישראל וימכרם ביד פושן רשעתים מלך ארם נהרים ויעבדו בני-ישראל את-פושן רשעתים שמנה שנים: ויזעקו בני-ישראל אל-י-הוה ויקם י-הוה מושיע לבני ישראל וישיעם את עתניאל בן-קנז אחי כלב הקטן ממנו: ותהי עליו רוח-י-הוה וישפט את-ישראל ויצא למלחמה וימו י-הוה בידו את-פושן רשעתים מלך ארם ותעז ידו על פושן רשעתים: ותשקט הארץ ארבעים שנה וימת עתניאל בן-קנז: ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני י-הוה ויחזק י-הוה את-עגלון מלך-מואב על-ישראל על פי-עשו את-הרע בעיני י-הוה: ויאסף אליו את-בני עמון ועמלק וילך ויך את-ישראל ויירשו את-עיר התמרים: ויעבדו בני-ישראל את-עגלון מלך-מואב שמונה עשרה שנה: ויזעקו בני-ישראל אל-י-הוה ויקם י-הוה להם מושיע את-אהוד בן-גרא בן-הימיני איש אטר נדי-מינו וישלחו בני-ישראל בידו מנחה לעגלון מלך מואב: ויעשו לו אהוד חרב וקלע שני פיות גמד ארפה ויחגר אותה מתחת למדיו על גרד מינו: ויקרב את-המנחה לעגלון מלך מואב ועגלון איש פריא מאד: ויהי כאשר פלה להקריב את-המנחה וישלח את-העם נשאי המנחה: והוא שב מן-הפסילים אשר את-הגלגל ויאמר דבר-סתר לי אליך המלך ויאמר הוסי ויצאו מעליו כל-העמדים עליו: ואהוד א בא אליו והוא ישב בעלית המקרה אשר-לו לבדו ויאמר

אהוד דבר-א-לקים לי אליך ויקם מעל הכסא: וישלח אהוד את-יד שמאלו ויקח את-החרב מעל גרד מינו ויתקעה בבטנו: ויבא גם-הנצב אתר הלהב ויסגר החלב בעד הלהב פי לא שלף החרב מבטנו ויצא הפרשדנה: ויצא אהוד המסדרונה ויסגר דלתות העליה בעדו ונעל: והוא יצא ועבדיו פאו ויראו והנה דלתות העליה נעלות ויאמרו אף מסיך הוא את-רגליו בתר המקרה: ויחילו עד-בוש והנה איגנו פתח דלתות העליה ויקחו את-המפתח ויפתחו והנה אדניהם נפל ארצה מת: ואהוד נמלט עד התמהמהם והוא עבר את-הפסילים וימלט השעירתה: ויהי בבואו ויתקע בשופר בקר אפרים וירדו עמו בני-ישראל מן-ההר והוא לפניהם: ויאמר אלהם רדפו אחרי פי-נתן י-הוה את-איביכם את-מואב בידכם וירדו אחרי וילכדו את-מעברות הירדן למואב ולא-נתנו איש לעבר: ויפכו את-מואב בעת ההיא פעשורת אלפים איש כל-שמון וכל-איש חיל ולא נמלט איש: ותפגע מואב ביום ההוא תחת יד ישראל ותשקט הארץ שמונים שנה: ואתריו היה שמגר בן-ענת ויך את-פלשתים שש-מאות איש במלמד הבקר ויושע גם-הוא את-ישראל:

ד ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני י-הוה ואהוד מת: וימכרם י-הוה ביד יבין מלך-כנען אשר מלך בחצור ושר-צבאו סיסרא והוא יושב בחרשת הגוים: ויצעקו בני-ישראל אל-י-הוה פי תשע מאות רכב-ברזל לו והוא לחץ את-בני ישראל בחזקה עשרים שנה: ודבורה אישה נביאה אשת לפידות היא שפטה את-ישראל בעת ההיא: והיא יושבת תחת-תמר דבורה בין הרמה ובין בית-אל בקר אפרים ויעלו אליה בני ישראל למשפט: ותשלח ותקרא לברק בן-אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צוה י-הוה א-להי ישראל לך ומשכת בקר תבור ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבלון: ומשכתי אליך אל-גחל קישון את-סיסרא שר-צבא יבין ואת-רכבו ואת-המונו ונתתיהו בידך: ויאמר אליה ברק אם-תלכי עמי ותלכתי ואם-לא תלכי עמי לא

אלה: ונתאמר ה' אלהי עמך אפס פי לא תהיה
תפארתך על-הדרך אשר אתה הולך פי ביד-אשה
ימכר י-הוה את-סיסרא ותקם דבורה ותלך עם-
ברק קדשה: ויזעק ברק את-זבולן ואת-נפתלי
קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש ותעל עמו
דבורה: ויחבר הקיני גפרד מקיזן מבני חבב חתן
מושה ויט אהלו עד-אילון בצעננים אשר את-
קדש: ויגדו לסיסרא פי עלה ברק בן-אבינעם הר-
תבור: ויזעק סיסרא את-כל-רכבו תשע מאות רכב
ברזל ואת-פליהעם אשר אתו מתרשת הגוים אל-
גחל קישון: ונתאמר דבורה אל-ברק קום פי זה היום
אשר נתן י-הוה את-סיסרא בידך הלא י-הוה יצא
לפניך וירד ברק מהר תבור ועשרת אלפים איש
אתריו: ויגהם י-הוה את-סיסרא ואת-פליהרכב
ואת-פליהמתנה לפי-חרב לפני ברק וירד סיסרא
מעל המרפבה וינס ברגליו: ויברק רץ אחרי הרכב
ואחרי המתנה עד תרשת הגוים ויפל כל-מתנה
סיסרא לפי-חרב לא נשאר עד-אחד: וסיסרא נס
ברגליו אל-אהל יעל אשת חבר הקיני פי שלום בין
יבין מלך-חצור ויבין בית חבר הקיני: ונתצא יעל
לקראת סיסרא ונתאמר אליו סורה אדני סורה אלי
אל-תיגרא ויגר אליה האהלה ותכסהו בשמיכה:
ויאמר אליה השקיני-גא מעט-מים פי צמאתי
ותפתח את-נאוד החלב ומשקהו ותכסהו: ויאמר
אליה עמד פתח האהל והיה אם-איש יבא ושאלך
ואמר היש-פה איש ואמרת אין: ותקח יעל אשת-
חבר את-יתד האהל ותשם את-המקבת בידה
ותבוא אליו בלאט ותתקע את-היתד ברקתו ותצנח
בארץ והוא-נרדם ויעף וימת: והגה ברק רצה את-
סיסרא ונתצא יעל לקראתו ונתאמר לו לך ואראך
את-האיש אשר-אתה מבקש ויבא אליה והגה
סיסרא נפל מת והיתד ברקתו: ויכנע א-להים ביום
ההוא את יבין מלך-פנעו לפני בני ישראל: ונתלך
גד בני-ישראל הלוך וקשה על יבין מלך-פנעו עד
אשר הכריתו את יבין מלך-פנעו:

ה ונתשר דבורה וברק בן-אבינעם ביום ההוא
לאמר: בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו
י-הוה: שמעו מלכים האזינו רזנים אנכי לי-הוה

אנכי אשרה אזמר לי-הוה א-להי ישראל: י-הוה
בצאתך משעיר בצעדה משנה אדום ארץ רעשה
גם-שמים נטפו גם-עבים נטפו מים: הקרים נזלו
מפני י-הוה זה סיני מפני י-הוה א-להי ישראל:
בימי שמגר בן-ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכי
נתיבות ילכו ארחות עקלקלות: חדלו פרזון
בישראל חדלו עד שקמתל דבורה שקמתי אם
בישראל: ובחר א-להים חדשים אז לחם שערים
מגן אם-יראה ורמח בארבעים אלה בישראל: לבי
לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו י-הוה: רכבי
אתנות צחרות ישבי על-מדין והלכי על-דרך
שיחו: מקול מחצצים בין משאפים שם יתנו
צדקות י-הוה צדקת פרזונו בישראל אז ירדו
לשערים עם-י-הוה: עורי עורי דבורה עורי עורי
דברי-שיר קום ברק ושבבה שביה בן-אבינעם: אז
ירד שריד לאדירים עם י-הוה ירדלי בגבורים:
מני אפרים שרשם בעמלק אתריה בנימין בעממיה
מני מכיר ירדו מחקקים ומזבולן משכים בשבט
ספר: ושירי ביששכר עם-דבורה ויששכר פן ברק
בעמק שלח ברגליו בפלגות ראובן גדלים חקקי-
לב: למה ישבת בין המשפתים לשמע שרקות
עדרים לפלגות ראובן גדולים חקקי-לב: גלעד
בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אניות אשר ישב
לחוף נמים ועל מפרציו ישכון: זבלון עם חרף
נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה: באו מלכים
גלחמו אז גלחמו מלכי כנען בתענה על-מי מגדו
בצע פסח לא לקחו: מן-שמים גלחמו הפוכבים
ממסלותם גלחמו עם-סיסרא: גחל קישון גרפם
גחל קדומים גחל קישון תדרכי נפשי עז: אז הלמו
עקבי-סוס מדהרות דהרות אביריו: אורו מרוז
אמר מלאך י-הוה ארו ארו ישיביה פי לא-באו
לעזרת י-הוה לעזרת י-הוה בגבורים: תברך
מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תברך:
מים שאל חלב נתנה בספל אדירים הקריבה
חמאה: ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות
עמלים והלמה סיסרא מתקה ראשו ומחצה וחלפה
רקתו: בין רגליה פרע נפל שכתב בין רגליה פרע
נפל באשר פרע שם נפל שדוד: בעד החלון
נשקפה ותנבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בשש

רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: חכמות שרותיה תענינה אף-היא תשיב אמריה לה: הלא ימצאו יחלקו שלל רחם רחמתיים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתיים לצוארי שלל: כן יאבדו כל-אויביך - הנה ואהביו כצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה:

ו וייעשו בני-ישראל הרע בעיני - הנה ויתגם - הנה בנד-מדגן שבע שנים: ותעזו יד-מדגן על- ישראל מפני מדגן עשו להם | בני ישראל את- המנהרות אשר בהרים ואת-המערות ואת- המצודות: והנה אמ-זרע ישראל ועלה מדגן ועמלק ובני-קדם ועלו עליו: ויחננו עליהם וישחיתו את- יבול הארץ עד-בואך עזה ולא-ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור: כי הם ומקניהם יעלו ואהליהם ובאו כדי-ארבה לרב ולהם ולגמליהם אין מספר ויבאו בארץ לשחתה: ויגדל ישראל מאד מפני מדגן ויזעקו בני-ישראל אלי-הנה: ויהי כי- זעקו בני-ישראל אלי-הנה על אדות מדגן: וישלח - הנה איש נביא אל-בני ישראל ויאמר להם פה-אמר - הנה | א-להי ישראל אנכי העליתי אתכם ממצרים ואציא אתכם מבית עבדים: ואצל אתכם מיד מצרים ומיד כל-לחציכם ואגרש אותם מפניכם ואתנה לכם את-ארצם: ואמרה לכם אני - הנה א-להיכם לא תיראו את-א-להי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ולא שמעתם בקולי: ויבא מלאך - הנה וישב תחת האלה אשר בעפורה אשר ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להגיס מפני מדגן: ויבא אליו מלאך - הנה ויאמר אליו - הנה עמך גבור החיל: ויאמר אליו גדעון כי אדני וגיש - הנה עמנו ולמה מצאתנו כל-זאת ואינה כל-גפלאתנו אשר ספרו-לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו - הנה ועתה נטשנו - הנה ויתגנו בכף-מדגן: ויפן אליו - הנה ויאמר לה בכחך זה והושעת את-ישראל מפנה מדגן הלא שלחתיה: ויאמר אליו כי א-דני במה אושיע את- ישראל הנה אלפי הדל במנשה ואנכי הצעיר בבית אבי: ויאמר אליו - הנה כי אהיה עמך והפית את-

מדגן פאיש אחד: ויאמר אליו אמ-נא מצאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה מדבר עמי: אל-נא תמש מזה עד-באי אליך והצאתי את-מנחתי והנחתי לפניך ויאמר אנכי אשוב עד שובך: וגדעון בא ויעש גדי-עזים ואיפת-קמח מצות הבשר שם בפל והמרק שם בפרור ויוצא אליו אל-תחת האלה ויגש: ויאמר אליו מלאך הא-להים קח את-הבשר ואת-המצות והנח אל-הסלע הלז ואת-המרק שפוך ויעש כן: וישלח מלאך - הנה את-קצה המשענת אשר בידו ויגע בבשר ובמצות ותעל האש מן- הצור ותאכל את-הבשר ואת-המצות ומלאך - הנה הלך מעיניו: ויבא גדעון כפי-מלאך - הנה הוא ויאמר גדעון אהה א-דני - הנה כפי-עלפון ראיתי מלאך - הנה פנים אל-פנים: ויאמר לו - הנה שלום לה אל-תירא לא תמות: ויפן שם גדעון מזבחת לי-הנה ויקרא-לו - הנה שלום עד היום הנה עזבנו בעפרת אבי העזרי: ויהי בלילה ההוא ויאמר לו - הנה קח את-פרה-שור אשר לאביך ופר השני שבע שנים והרסת את-מזבחת הבעל אשר לאביך ואת-האשרה אשר-עליו תכרת: ובגית מזבחת לי-הנה א-להיך על ראש המעוז הנה במערכה ולקחת את-הפר השני והעלית עולה בעצי האשרה אשר תכרת: ויבא גדעון עשרה אנשים מעבדיו ויעש כאשר דבר אליו - הנה ויהי כאשר ירא את-בית אביו ואת-אנשי העיר מעשות יומם ויעש לילה: וישפמו אנשי העיר בפקר והגה נתן מזבחת הבעל והאשרה אשר-עליו פרתה ואת הפר השני העלה על-המזבחת הבנוי: ויאמרו איש אל-רעהו מי עשה הדבר הנה ויזרשו ויבקשו ויאמרו גדעון בן-יואש עשה הדבר הנה: ויאמרו אנשי העיר אלי-יואש הוצא את-בנו וימת פי נתן את-מזבחת הבעל וכי כרת האשרה אשר-עליו: ויאמר יואש לכל אשר-עמדו עליו האתם | תריבון לבעל אם-אתם תושיעון אותו אשר יריב לו יומת עד-הבקר אם-א-להים הוא ירב לו פי נתן את-מזבחו: ויקרא-לו ביום-ההוא ירבעל לאמר ירב בו הבעל פי נתן את-מזבחו: וכל-מדגן ועמלק ובני-קדם נאספו יחדו ויעברו ויחננו בעמק יזרעאל: ורוח - הנה לבשה את-גדעון ויתקע

בשופר ויזעק אביעזר אתריו: ומלאכים שלח בכל-מנשה ויזעק גם-הוא אתריו ומלאכים שלח באשר ובזבלון ובנפתלי ויעלו לקראתם: ויאמר גדעון אלהא-להים אם-יששׁ מושיע בידי את-ישראל פאשר דברת: הנה אנכי מצייג את-גזת הצמר בגרן אם טל יהיה על-הגזה לבדה ועל-כל-הארץ חרב וידעתי כיי-תושיע בידי את-ישראל פאשר דברת: ויהי-כן וישכם ממחרת ויזר את-הגזה וימץ טל מן-הגזה מלוא הספל מים: ויאמר גדעון אלהא-להים אלי-יחר אפף בי ואדברה אף הפעם אנסה נא-רק-הפעם בגזה יהי-נא חרב אל-הגזה לבדה ועל-כל-הארץ יהיה-טל: ויעש אלהים כן בלילה ההוא ויהי-חרב אל-הגזה לבדה ועל-כל-הארץ היה טל:

ז וישכם ורבעל הוא גדעון וכל-העם אשר אתו ויחזו על-עין חרד ומחנה מדון הנה-לו מצפון מגבעת המורה בעמק: ויאמר י-הוה אל-גדעון רב העם אשר אתך מתתי את-מדון בינכם פו-יתפאר עלי ישראל לאמר נדי הושיעה לי: ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי-יגרא וחרד ישב ויצפר מהר הגלעד וישב מן-העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו: ויאמר י-הוה אל-גדעון עוד העם רב הורד אותם אלהי-המים ואצרפנו לה שם והיה אשר אמר אליך זה | ילך אתך הוא ילך אתך וכל אשר-אמר אליך זה לא-ילך עמך הוא לא ילך: ויורד את-העם אלהי-המים ויאמר י-הוה אל-גדעון פל אשר-ילק בלשונו מן-המים פאשר ילק הפלב תציג אותו לבד וכל אשר-יכרע על-ברכיו לשמות: ויהי מספר המלקקים בינדם אליפיהם שלש מאות איש וכל יתר העם פרעו על-ברכיהם לשמות מים: ויאמר י-הוה אל-גדעון בשלש מאות האישי המלקקים אושיע אתכם ונתתי את-מדון בינך וכל-העם ילכו איש למקומו: ויקחו את-צדה העם בינדם ואת שופרתיהם ואת כל-איש ישראל שלח איש לאהליו ובשלש-מאות האישי החזיק ומחנה מדון היה לו מתחת בעמק: ויהי בלילה ההוא ויאמר אליו י-הוה קום רד במחנה פי נתתו בינך: ואם-יגרא אתה לרדת רד אתה ופרה נערך אל-

המחנה: ושמעת מה-יזכרו ואחר תחזקנה ידך וירדת במחנה וירד הוא ופרה נערו אל-קצה החמשים אשר במחנה: ומדון ועמלק וכל-בני-קדם נפלים בעמק פארה לרב ולגמליהם אין מספר כחול שעל-שפת הים לרב: ויבא גדעון והנה-איש מספר לרעהו חלום ויאמר הנה חלום חלמתי והנה צליל לחם שערים מתהפך במחנה מדון ויבא עד-האהל ויפהו ויפל ויהפכהו למעלה ונפל האהל: ויען רעהו ויאמר אין זאת בלתי אם-חרב גדעון בוי-איש איש ישראל נתן האלהים בידו את-מדון ואת-כל-המחנה: ויהי כשמע גדעון את-מספר החלום ואת-שברו וישתחו וישב אל-מחנה ישראל ויאמר קומו כיי-נתן י-הוה בינכם את-מחנה מדון: ויחץ את-שלש-מאות האישי שלשה ראשים ויתן שופרות בינדם ויבדו ריקים ולפדים בתוך הפדים: ויאמר אליהם ממני תראו וכן תעשו והנה אנכי בא בקצה המחנה והיה כאשר-אעשה כן תעשו: ויתקעתי בשופר אנכי וכל-אשר אתי ויתקעתם בשופרות גם-אתם סביבות כל-המחנה ואמרתם לי-הנה ולגדעון: ויבא גדעון ומאה-איש אשר-אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אף הקם הקימו את-השמרים ויתקעו בשופרות ונפוץ הפדים אשר בינדם: ויתקעו שלשת הראשים בשופרות וישברו הפדים ויחזיקו בינדם שמאולם בלפדים וביד-ימינם השופרות לתקוע ויקראו חרב לי-הנה ולגדעון: ויעמדו איש תחתיו סביב למחנה וירץ כל-המחנה ויריעו ויגוסו: ויתקעו שלש-מאות השופרות וישם י-הוה את חרב איש ברעהו ובכל-המחנה ויגס המחנה עד-בית השטה צרחה עד שפת-אבל מחולה על-טבת: ויצעק איש-ישראל מנפתלי ומן-אשר ומן-כל-מנשה וירדפו אתרי מדון: ומלאכים שלח גדעון בכל-הר אפרים לאמר רדו לקראת מדון ולכדו להם את-המים עד בית ברה ואת-הירדן ויצעק כל-איש אפרים וילפדו את-המים עד בית ברה ואת-הירדן: וילפדו שני-שרי מדון את-ערב ואת-זאב ויחרגו את-ערב בצור-ערב ואת-זאב הרגו בניקב-זאב וירדפו אל-מדון וראש-ערב וזאב הביאו אל-גדעון מעבר לירדן:

ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ אַפְרַיִם מִה־הַדָּבָר הַזֶּה עָשִׂיתָ
לָנוּ לְבַלְתִּי קָרְאוֹת לָנוּ כִּי הִלַּכְתָּ לְהַלְתֵּם בְּמִדְוָנוּ
וַיְרִיבוּן אִתּוֹ בְּחִזְקָה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִה־עָשִׂיתִי
עִתָּה כִּכֶּם הֲלֹא טוֹב עָלְלוֹת אַפְרַיִם מִבְּעִיר אַבְיָעוֹר:
בְּיַדְכֶם נָתַן אֱ-לֹהִים אֶת־שָׂרֵי מִדְּיָן אֶת־עֹרֵב וְאֶת־
זָאֵב וּמִה־יִּכְלְתִי עֲשׂוֹת כִּכֶּם אִזּוֹ רַפְתָּה רוּחַם מֵעָלָיו
בַּדְּבָר הַדָּבָר הַזֶּה: וַיָּבֹא גַדְעוֹן הַיִּרְדְנָה עִבְרָה הוּא
וּשְׁלֹש־מֵאוֹת הָאִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ עֵינִים וְרַדְפִּים:
וַיֹּאמֶר לְאֲנָשֵׁי סְכוּת תְּנוּ־נָא כַּפְרוֹת לָחֶם לָעָם אֲשֶׁר
בְּרַגְלֵי כִּי־עֵינִים הֵם וְאֲנֹכִי רֹדֵף אַחֲרֵי זִבְחָ וְצִלְמַנְעַ
מַלְכֵי מִדְּיָן: וַיֹּאמֶר שָׂרֵי סְכוּת הִכָּף זִבְחָ וְצִלְמַנְעַ
עִתָּה בִּיַדְךָ כִּי־נָתַן לְצַבְאָךָ לָחֶם: וַיֹּאמֶר גַּדְעוֹן לָכֵן
בָּתַת י־הִנֵּה אֶת־זִבְחָ וְאֶת־צִלְמַנְעַ בְּיַדִּי וּדְשַׁתִּי אֶת־
בְּשָׂרְכֶם אֶת־קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת־הַבְּרֻקָּיִם: וַיַּעַל
מִשָּׁם פְּנוּאֵל וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כְּזֹאת וַיַּעֲנוּ אוֹתוֹ אֲנָשֵׁי
פְּנוּאֵל כֹּאֲשֶׁר עָנוּ אֲנָשֵׁי סְכוּת: וַיֹּאמֶר גַּם־לְאֲנָשֵׁי
פְּנוּאֵל לֵאמֹר בְּשׂוּבֵי בְשָׁלוֹם אֵתְּן אֶת־הַמַּגְדָּל הַזֶּה:
וְזִבְחָ וְצִלְמַנְעַ בְּקַרְקָר וּמִחֲנִיָּהֶם עִמָּם כַּחַמְשַׁת עֶשְׂרֵה
אֵלֶּף כֹּל הַנּוֹתָרִים מִכָּל מַחֲנֶה בְּנֵי־קָדָם וְהַנְּפָלִים
מֵאֵה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף אִישׁ שֵׁלֶף־חֶרֶב: וַיַּעַל גַּדְעוֹן
דְּרוֹד הַשְּׂכוּנֵי בְּאֵהָלִים מִקְדָּם לְזִבְחָ וַיִּגְבְּהָה וַיַּיְד אֶת־
הַמַּחֲנֶה וְהַמַּחֲנֶה הָיָה בְּטַח: וַיִּנְסוּ זִבְחָ וְצִלְמַנְעַ
וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וַיִּלְכֹּד אֶת־שְׁנֵי ׀ מַלְכֵי מִדְּיָן אֶת־
זִבְחָ וְאֶת־צִלְמַנְעַ וְכָל־הַמַּחֲנֶה הַחֲרִיד: וַיָּשֻׁב גַּדְעוֹן
בְּנֵי־יוֹאֵשׁ מִן־הַמַּלְחָמָה מִלְּמַעְלָה הַחֲרָס: וַיִּלְכֹּד־
גַּעַר מֵאֲנָשֵׁי סְכוּת וַיִּשְׁאַלְהוּ וַיִּכְתֹּב אֵלָיו אֶת־שָׂרֵי
סְכוּת וְאֶת־זִקְנֵיהֶ שְׁבַע־שָׁבָע וּשְׁבַע־אִישׁ: וַיָּבֹא אֶל־
אֲנָשֵׁי סְכוּת וַיֹּאמֶר הִנֵּה זִבְחָ וְצִלְמַנְעַ אֲשֶׁר חֲרַפְתֶּם
אוֹתִי לֵאמֹר הִכָּף זִבְחָ וְצִלְמַנְעַ עִתָּה בְּיַדְךָ כִּי נָתַן
לְאֲנָשֵׁיךָ הַיַּעֲפִים לָחֶם: וַיִּקַּח אֶת־זִקְנֵי הָעִיר וְאֶת־
קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת־הַבְּרֻקָּיִם וַיִּדַע בְּהֵם אֵת אֲנָשֵׁי
סְכוּת: וְאֶת־מַגְדָּל פְּנוּאֵל נָתַן וַיַּהַרְג אֶת־אֲנָשֵׁי
הָעִיר: וַיֹּאמֶר אֶל־זִבְחָ וְאֶל־צִלְמַנְעַ אֵיפֹה הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר הֲרַגְתֶּם בַּתְּבוֹר וַיֹּאמְרוּ כְּמוֹךָ כְּמוֹךָ אֵתְּד
כַּתָּאֵר בְּנֵי הַמִּלְחָמָה: וַיֹּאמֶר אֹתִי בְּנֵי־אִמִּי הֵם חַי־
י־הִנֵּה לֹו הַחַיִּיתֶם אוֹתָם לֹא הֲרַגְתִּי אֹתְכֶם: וַיֹּאמֶר
לִיָּתֵר בְּכוֹרוֹ קוֹם הֲרַג אוֹתָם וְלֹא־שֵׁלֶף הַגַּעַר חֲרַבּוּ
כִּי יָרָא כִּי עוֹדְנוּ גַּעַר: וַיֹּאמֶר זִבְחָ וְצִלְמַנְעַ קוֹם
אִתָּה וּפְגַע־בָּנוּ כִּי כָאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיִּקָּם גַּדְעוֹן וַיַּהַרְג

אֶת־זִבְחָ וְאֶת־צִלְמַנְעַ וַיִּקַּח אֶת־הַשְּׂהַרְנִים אֲשֶׁר
בְּצוּאֲרֵי גְמַלֵּיהֶם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־גַּדְעוֹן
מִשָּׁל־בָּנוּ גַּם־אִתָּה גַּם־בְּנֶה גַּם בְּנֶה־ךָ כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ
מִיַּד מִדְּיָן: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם גַּדְעוֹן לֹא־אֲמַשֵּׁל אֲנִי
בְּכֶם וְלֹא־יִמְשַׁל בְּנֵי בְכֶם י־הִנֵּה יִמְשַׁל בְּכֶם:
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם גַּדְעוֹן אֲשַׁאלָה מִכֶּם שְׁאֵלָה וּתְנוּ־לִי
אִישׁ גִּזְם שִׁלְלוּ כִּי־נִזְמִי זָהָב לָהֶם כִּי יִשְׁמַעְאֲלִים
הֵם: וַיֹּאמְרוּ נָתַן נָתַן וַיִּפְרְשׂוּ אֶת־הַשְּׁמָלָה
וַיִּשְׁלִיכוּ שְׁמָה אִישׁ גִּזְם שִׁלְלוּ: וַיְהִי מִשְׁקָל גִּזְמֵי
הַזָּהָב אֲשֶׁר שָׁאֵל אֵלֶּה וּשְׁבַע־מֵאוֹת זָהָב לְבַד מִן־
הַשְּׂהַרְנִים וְהַנְּטִיפּוֹת וּבַגְּדֵי הָאֲרָגְמָן שֶׁעַל מַלְכֵי
מִדְּיָן וּלְבַד מִן־הָעֵנְקוֹת אֲשֶׁר בְּצוּאֲרֵי גְמַלֵּיהֶם:
וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גַּדְעוֹן לְאֶפֶוד וַיַּצַּג אוֹתוֹ בְּעִירוֹ בְּעַפְרָה
וַיִּזְנוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו שָׁם וַיְהִי לְגַדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ
לְמוֹקֵשׁ: וַיִּפְגַּע מִדְּיָן לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְפוּ
לְשֹׂאת רֹאשָׁם וּתְשַׁקֹּט הָאָרֶץ אַרְבַּע־שָׁנָה בִּימֵי
גַּדְעוֹן: וַיִּלְךָ יִרְבֶּעַל בְּנֵי־יוֹאֵשׁ וַיָּשָׁב בְּבֵיתוֹ:
וּלְגַדְעוֹן הָיוּ שְׁבַע־שָׁנִים בָּנִים יָצְאֵי יָרְכוּ כִּי־נָשִׁים
רַבּוֹת הָיוּ לוֹ: וַיִּפְלִגְשׂוּ אֲשֶׁר בְּשִׁכְּם יִלְדֶה־לוֹ גַּם־
הִיא בָּן וַיִּשָּׁם אֶת־שְׁמוֹ אַבְיָמֶלֶךְ: וַיָּנַח גַּדְעוֹן בְּר־
יוֹאֵשׁ בְּשִׁיבָה טוֹבָה וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרָ יוֹאֵשׁ אָבִיו
בְּעַפְרָה אֲבִי הָעֶזְרָיִ: וַיְהִי כֹאֲשֶׁר מָת גַּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיַּעֲשִׂימוּ לָהֶם בְּעַל
בְּרִית לֹא־לָהֶם: וְלֹא זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־י־הִנֵּה
אֱ-לֹהֵיהֶם הַמַּצִּיל אוֹתָם מִיַּד כָּל־אִיְבֵיהֶם מִסְּבִיב:
וְלֹא־עָשׂוּ חֶסֶד עִם־בֵּית יִרְבֶּעַל גַּדְעוֹן כְּכָל־הַטּוֹבָה
אֲשֶׁר עָשָׂה עִם־יִשְׂרָאֵל:

ט וַיִּלְךָ אַבְיָמֶלֶךְ בְּנֵי־יִרְבֶּעַל שְׁכֵמָה אֶל־אָחִי אִמּוֹ
וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם וְאֶל־כָּל־מִשְׁפַּחַת בֵּית־אָבִי אִמּוֹ
לֵאמֹר: דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי כָל־בְּעָלֵי שְׁכֵם מִה־טוֹב
לְכֶם הַמִּשְׁלַל בְּכֶם שְׁבַע־שָׁנִים אִישׁ כָּל בְּנֵי יִרְבֶּעַל אִם־
מִשָּׁל בְּכֶם אִישׁ אֶחָד וּזְכַרְתֶּם כִּי־עַצְמִיכֶם וּבְשָׂרְכֶם
אָנִי: וַיַּדְּבְרוּ אַחֲרָיו אִמּוֹ עָלָיו בְּאָזְנֵי כָל־בְּעָלֵי שְׁכֵם
אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּט לִבָּם אַחֲרֵי אַבְיָמֶלֶךְ כִּי
אָמְרוּ אַחֲרָיו הוּא: וַיִּתְּנוּ־לוֹ שְׁבַע־שָׁנִים כְּסֶף מִבֵּית בְּעַל
בְּרִית וַיִּשְׁכַּר בָּהֶם אַבְיָמֶלֶךְ אֲנָשִׁים רִיקִים וּפְחֹזִים
וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו: וַיָּבֹא בֵּית־אָבִיו עַפְרָתָה וַיַּהַרְג אֶת־
אָחִיו בְּנֵי־יִרְבֶּעַל שְׁבַע־שָׁנִים אִישׁ עַל־אָבִן אַחַת וַיּוֹתֵר

יֹתֵם בְּיָרֵבֶעַל הַקֶּטָן כִּי נִחְבָּא: וַיֹּאסְפוּ כָל־בְּעָלֵי
שְׂכָם וְכָל־בֵּית מְלוּא וַיִּלְכוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ
לְמֶלֶךְ עַם־אֱלֹון מִצֵּב אֲשֶׁר בְּשְׂכָם: וַיִּגְדּוּ לְיוֹתֵם
וַיִּלְךְ וַיַּעֲמֵד בְּרֹאשׁ הַר־גְּרִזִים וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיִּקְרָא
וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ אֵלַי בְּעָלֵי שְׂכָם וַיִּשְׁמַע אֲלֵיכֶם
אֶ־לֵהִים: הַלֹּדֶף הִלְכוּ הַעֲצִים לְמַשַּׁח עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ
וַיֹּאמְרוּ לַזֵּית מַלְכָּה עָלֵינוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם הַזֵּית
הַחֲדַלְתִּי אֶת־דִּשְׁוֵי אֲשֶׁר־בִּי יִכְבְּדוּ אֶ־לֵהִים וְאֲנָשִׁים
וְהִלְכֹתִי לְנוֹעַ עַל־הַעֲצִים: וַיֹּאמְרוּ הַעֲצִים לְתַאנּוּהָ
לְכִי־אֵת מַלְכִּי עָלֵינוּ: וַתֹּאמֶר לָהֶם הַתַּאנּוּהָ הַחֲדַלְתִּי
אֶת־מַתְקֵי וְאֶת־תְּנוּבֹתַי הַטּוֹבָה וְהִלְכֹתִי לְנוֹעַ עַל־
הַעֲצִים: וַיֹּאמְרוּ הַעֲצִים לְגֹפֶן לְכִי־אֵת מַלְכִּי
עָלֵינוּ: וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֹּפֶן הַחֲדַלְתִּי אֶת־תִּירוּשֵׁי
הַמְּשַׁמַּח אֶ־לֵהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלְכֹתִי לְנוֹעַ עַל־
הַעֲצִים: וַיֹּאמְרוּ כָל־הַעֲצִים אֶל־הָאֹטֵד לֵךְ אִתָּה
מֶלֶךְ־עָלֵינוּ: וַיֹּאמֶר הָאֹטֵד אֶל־הַעֲצִים אִם בְּאֵמֶת
אַתֶּם מִשְׁחִים אֵתִי לְמֶלֶךְ עֲלֵיכֶם בְּאוֹ חֶסֶד בְּצַלִּי
וְאִם־אֵין תִּצַּא אֵשׁ מִן־הָאֹטֵד וְתֹאכַל אֶת־אַרְצִי
הַלְבַּנוּן: וַעֲתָה אִם־בְּאֵמֶת וּבִתְמִים עֲשִׂיתֶם
וּתְמַלִּיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאִם־טוֹבָה עֲשִׂיתֶם עִם־
יָרֵבֶעַל וְעַם־בֵּיתוֹ וְאִם־כְּגִמּוּל יִגְדּוּ עֲשִׂיתֶם לוֹ:
וַאֲשֶׁר־נִלְחַם אָבִי עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁלַךְ אֶת־נַפְשׁוֹ מִנְּגֵד
וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדִּין: וְאַתֶּם קִמַּתֶּם עַל־בֵּית אָבִי
הַיּוֹם וַתַּהַרְגוּ אֶת־בְּנָיו שִׁבְעִים אִישׁ עַל־אֶבֶן אַחַת
וּתְמַלִּיכוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בְּיָ־אִמָּתוֹ עַל־בְּעָלֵי שְׂכָם כִּי
אֲחִיכֶם הוּא: וְאִם־בְּאֵמֶת וּבִתְמִים עֲשִׂיתֶם עִם־
יָרֵבֶעַל וְעַם־בֵּיתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה שִׁמְחוּ בְּאֲבִימֶלֶךְ
וַיִּשְׁמַח גַּם־הוּא בְּכֶם: וְאִם־אֵין תִּצַּא אֵשׁ מֵאֲבִימֶלֶךְ
וְתֹאכַל אֶת־בְּעָלֵי שְׂכָם וְאֶת־בֵּית מְלוּא וְתִצַּא אֵשׁ
מִבְּעָלֵי שְׂכָם וּמִבֵּית מְלוּא וְתֹאכַל אֶת־אֲבִימֶלֶךְ:
וַיִּנָּס יוֹתֵם וַיִּבְרַח וַיִּלְךְ בְּאֶרֶז וַיִּשָּׁב שָׁם מִפְּנֵי
אֲבִימֶלֶךְ אֲחִיו: וַיִּישֶׁר אֲבִימֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ
שָׁנִים: וַיִּשְׁלַח אֶ־לֵהִים רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין
בְּעָלֵי שְׂכָם וַיִּכְבְּדוּ בְּעָלֵי־שְׂכָם בְּאֲבִימֶלֶךְ: וַלְבוּא
חָמֵס שִׁבְעִים בְּנֵי־יָרֵבֶעַל וְדָמָם לִשְׁוֹם עַל־אֲבִימֶלֶךְ
אֲחִיהֶם אֲשֶׁר הִרְג אֹתָם וְעַל בְּעָלֵי שְׂכָם אֲשֶׁר־חִזְקוּ
אֶת־יָגְדוֹ לְהִרְג אֶת־אֲחִיו: וַיִּשְׁיִמוּ לוֹ בְּעָלֵי שְׂכָם
מֵאֲרָבִים עַל רֹאשֵׁי הַהָרִים וַיִּגְזְלוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר־
יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּגְדּוּ לְאֲבִימֶלֶךְ: וַיָּבֵא גַעַל בְּיָ־

עֶבֶד וְאֲחִיו וַיַּעֲבְרוּ בְּשַׂכְּם וַיִּבְטְחוּ־בוּ בְּעָלֵי שְׂכָם:
וַיִּצְאוּ הַשָּׂדֶה וַיִּבְצְרוּ אֶת־פְּרִמִּיהֶם וַיִּדְרְכוּ וַיַּעֲשׂוּ
הַלְוִלִים וַיָּבֵאוּ בֵּית אֶ־לֵהִיָּהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ וַיִּקְלְלוּ
אֶת־אֲבִימֶלֶךְ: וַיֹּאמֶר | גַּעַל בְּיָ־עֶבֶד מִי־אֲבִימֶלֶךְ
וּמִי־שְׂכָם כִּי נַעֲבַדְנוּ הֲלֹא בְּיָ־יָרֵבֶעַל וְזָבַל פְּקִידוֹ
עֲבָדוּ אֶת־אֲנָשֵׁי חֲמוּר אָבִי שְׂכָם וּמִדּוֹעַ נַעֲבַדְנוּ
אֲנַחְנוּ: וַיִּמְי יִתָּן אֶת־הַעָם הַזֶּה בְּיָדֵי וְאִסְיָרָה אֶת־
אֲבִימֶלֶךְ וַיֹּאמֶר לְאֲבִימֶלֶךְ רַבָּה צָבָאָךְ וְצָאָה:
וַיִּשְׁמַע זָבַל שֶׁר־הָעִיר אֶת־דְּבָרֵי גַעַל בְּיָ־עֶבֶד וַיַּחַר
אָפוֹ: וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בְּתַרְמֵהָ לֵאמֹר
הִנֵּה גַעַל בְּיָ־עֶבֶד וְאֲחִיו בָּאִים שְׂכָמָה וְהַגַּם צָרִים
אֶת־הָעִיר עָלֶיךָ: וַעֲתָה קוּם לַיְלָה אִתָּה וְהָעָם
אֲשֶׁר־אִתָּךְ וְאַרְבַּ בַּשָּׂדֶה: וְהָיָה בְּבִקְרַת כְּזֹרֶת הַשָּׁמַיִשׁ
תִּשְׁפִּים וּפְשֻׁטָּת עַל־הָעִיר וְהִנֵּה־הוּא וְהָעָם אֲשֶׁר־
אִתּוֹ יִצְאִים אֵלֶיךָ וְעֲשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ:
וַיִּקָּם אֲבִימֶלֶךְ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ לַיְלָה וַיִּתְּרֻם
עַל־שְׂכָם אַרְבַּעַה רְאִשִׁים: וַיִּצְא גַעַל בְּיָ־עֶבֶד
וַיַּעֲמֵד פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וַיִּקָּם אֲבִימֶלֶךְ וְהָעָם אֲשֶׁר־
אִתּוֹ מִן־הַמֵּאֲרָב: וַיִּרְא־גַעַל אֶת־הָעָם וַיֹּאמֶר אֶל־
זָבַל הִנֵּה־עָם יוֹרֵד מִרֹאשֵׁי הַהָרִים וַיֹּאמֶר אֵלָיו זָבַל
אֵת צֵל הַהָרִים אִתָּה רְאֵה כַּאֲנָשִׁים: וַיִּסֹּף עוֹד גַּעַל
לְדַבֵּר וַיֹּאמֶר הִנֵּה־עָם יוֹרְדִים מֵעַם טָבוּר הָאָרֶץ
וְרֹאש־אֲחָז בָּא מִדֶּרֶךְ אֱלֹון מְעוֹנָנִים: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
זָבַל אֵיךְ אֶפּוֹא פִּיךָ אֲשֶׁר תֹּאמֶר מִי אֲבִימֶלֶךְ כִּי
נַעֲבַדְנוּ הֲלֹא זֶה הָעָם אֲשֶׁר מְאָסְתָה בּוֹ צֹא־נָא עִתָּה
וְהִלְחַם בּוֹ: וַיִּצְא גַעַל לִפְנֵי בְּעָלֵי שְׂכָם וַיִּלְחַם
בְּאֲבִימֶלֶךְ: וַיִּרְדֹּפְהוּ אֲבִימֶלֶךְ וַיִּנָּס מִפְּנָיו וַיִּפְּלוּ
חֲלָלִים רַבִּים עַד־פֶּתַח הַשָּׁעַר: וַיִּשָּׁב אֲבִימֶלֶךְ
בְּאֲרוֹמָה וַיִּגְרַשׁ זָבַל אֶת־גַּעַל וְאֶת־אֲחִיו מִשִּׁבְתָּ
בְּשַׂכְּם: וַיְהִי מִמְּחִרַת וַיִּצְא הָעָם הַשָּׂדֶה וַיִּגְדּוּ
לְאֲבִימֶלֶךְ: וַיִּקָּח אֶת־הָעָם וַיַּחֲצֵם לְשִׁלְשָׁה רִאשִׁים
וַיִּתְּרֵם בַּשָּׂדֶה וַיִּרְא וְהִנֵּה הָעָם יֹצֵא מִן־הָעִיר וַיִּקָּם
עֲלֵיהֶם וַיִּכֶם: וַאֲבִימֶלֶךְ וְהָרֹאשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ
פָּשְׁטוּ וַיַּעֲמְדוּ פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וּשְׁנֵי הָרֹאשִׁים
כָּשְׁטוּ עַל־כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וַיִּכּוּם: וַאֲבִימֶלֶךְ גִּלְחַם
בְּעִיר כָּל הַיּוֹם הַהוּא וַיִּלְכַּד אֶת־הָעִיר וְאֶת־הָעָם
אֲשֶׁר־בָּהָ הִרְג וַיִּתֵּן אֶת־הָעִיר וַיִּזְרַעָה מִלַּח:
וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־בְּעָלֵי מְגִד־לְשַׂכְּם וַיָּבֵאוּ אֶל־צָרִיחַ
בֵּית אֵל בְּרִית: וַיִּגְדּוּ לְאֲבִימֶלֶךְ כִּי הִתְקַבְּצוּ כָּל־

בעלי מגדל-שכם: ויניעל אבימלך הר-צלמון הוא וכלהעם אשר-אתו ויקח אבימלך את-הקרדמות בידו ויכרת שוקת עצים וישאף וישם על-שכמו ויאמר אליהעם אשר-עמו מה ראיתם עשיתי מהרו עשו כמוני: ויכרתו גם-כלהעם איש שוכה וילכו אחרי אבימלך וישומו על-הצריח ויציתו עליהם את-הצריח באש וימתו גם כל-אנשי מגדל-שכם כאלף איש ואשה: ויילך אבימלך אל-תבץ ויחן בתבץ וילפדה: ומגדל-עז היתה בתוך-העיר וינסו לשמה כל-האנשים והנשים וכל בעלי העיר ויסגרו בעדם ויעלו על-גג המגדל: ויבא אבימלך עד-המגדל וילחם בו ויגש עד-פתח המגדל לשרפו באש: ותשלף אשה אתת פלח רכב על-ראש אבימלך ותרץ את-גלגלתו: ויקרא מהרה אל-הנער ונשא כליו ויאמר לו שלח תרבה ומותתני פן-יאמרו לי אשה הרגתהו וידקרהו נערו וימת: ויראו איש-ישראל פי מת אבימלך וילכו איש למקומו: וישב א-להים את רעת אבימלך אשר עשה לאביו להרג את-שבעים אחיו: ואת כל-רעת אנשי שכם השיב א-להים בראשם ותבא אליהם קללת יותם בן-ירבעל:

י וינקם אחרי אבימלך להושיע את-ישראל תולע בן-פואה בן-דודו איש יששכר והוא-ישב בשמיר בהר אפרים: וישפט את-ישראל עשרים ושלש שנה וימת ויקבר בשמיר: וינקם אחריו יאיר הגלעדי וישפט את-ישראל עשרים ושתים שנה: ויהיו-לו שלשים בנים רכבים על-שלשים עיירים ושלשים עיירים להם להם יקראו ו חנת יאיר עד היום הנה אשר בארץ הגלעד: וימת יאיר ויקבר בקמון: ויסיפו ו בני ישראל לעשות הרע בעיני-ההוה ויעבדו את-הבעלים ואת-העשתרות ואת-א-להי ארם ואת-א-להי צידון ואת א-להי מואב ואת א-להי בני-עמון ואת א-להי פלשתים ויעזבו את-ההוה ולא עבדוהו: ויחר-אף ו-הוה בישראל וימכרם ביד-פלשתים ובגד בני עמון: וירעצו וירצצו את-בני ישראל בשנה ההיא שמנה עשרה שנה את-פל-בני ישראל אשר בעבר הירדן בארץ האמרי אשר בגלעד: ויעברו בני-עמון את-הירדן

להלחם גם-ביהוזה ובבנימין ובבית אפרים ותצור לישראל מאד: ויזעקו בני ישראל אל-י-הוה לאמר חטאנו לך וכי עזבנו את-א-להינו ונעבד את-הבעלים: ויאמר ו-הוה אל-בני ישראל הלא ממצרים ומן-האמרי ומן-בני עמון ומן-פלשתים: ויצידונים ועמלק ומעון לחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה אתכם מיידם: ואתם עזבתם אותי ותעבדו א-להים אחרים לכן לא-אוסיה להושיע אתכם: לכו וזעקו אל-הא-להים אשר בחרתם בם המה יושיעו לכם בעת צרתכם: ויאמרו בני-ישראל אל-י-הוה חטאנו עשה-אתה לנו פכל-הטוב בעיניך אך הצילנו נא היום הנה: ויסיירו את-א-להי הנכר מקרבם ויעבדו את-י-הוה ותקצר נפשו בעמל ישראל: ויצעקו בני עמון ויחננו בגלעד ויאספו בני ישראל ויחננו במצפה: ויאמרו העם שרי גלעד איש אל-רעהו מי האיש אשר יחל להלחם בבני עמון יהיה לראש לכל ישבי גלעד:

יא ויפתח הגלעדי הנה גבור חיל והוא בן-אשה זונה ויולד גלעד את-יפתח: ותלד אשת-גלעד לו בנים ויגדלו בני-האשה ויגרשו את-יפתח ויאמרו לו לא-תנתל בבית-אבינו פי בן-אשה אחרת אתה: ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל-יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: ויהי מימים וילחמו בני-עמון עם-ישראל: ויהי פאשר-גלחמו בני-עמון עם-ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את-יפתח מארץ טוב: ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון: ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה פאשר צר לכם: ויאמרו זקני גלעד אל-יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישבי גלעד: ויאמר יפתח אל-זקני גלעד אם-משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ו-הנה אותם לפני אנכי אהנה לכם לראש: ויאמרו זקני-גלעד אל-יפתח ו-הוה יהנה שמע בינותינו אם-לא כדברך פן נעשה: ויילך יפתח עם-זקני גלעד וישומו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את-כל-דבריו לפני ו-הוה במצפה: וישלח

יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך
כִּי־באת אלי להלחם בארְצִי: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן
אֶל־מְלָאכֵי יִפְתָּח כִּי־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי
בְּעֻלּוֹתַי מִמִּצְרַיִם מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק וְעַד־הַיַּרְדֵּן
וְעַתָּה הָשִׁיבָה אֶתְהֶן בְּשָׁלוֹם: וַיַּיְסֹף עוֹד יִפְתָּח
וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן: וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה
אָמַר יִפְתָּח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְץ מוֹאָב וְאֶת־
אַרְץ בְּנֵי עַמּוֹן: כִּי בְּעֻלּוֹתַם מִמִּצְרַיִם וַיִּלְחַם יִשְׂרָאֵל
בַּמִּדְבָּר עַד־יַם־סוּף וַיָּבֹא קַדְשָׁה: וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מְלָאכִים אֶל־מֶלֶךְ אָדוֹם לֵאמֹר אֶעֱבְרָה־נָא בְּאַרְצְךָ
וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אָדוֹם וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא
אָבָה וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּקַדְשׁ: וַיִּלְחַם בַּמִּדְבָּר וַיִּסָּב אֶת־
אַרְץ אָדוֹם וְאֶת־אַרְץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ
לְאַרְץ מוֹאָב וַיִּחַנּוּן בְּעֵבֶר אַרְנוֹן וְלֹא־בָאוּ בַּגְּבוּל
מוֹאָב כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מְלָאכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשֹׁבוֹן וַיֹּאמֶר
לוֹ יִשְׂרָאֵל נְעַבְרָה־נָא בְּאַרְצְךָ עַד־מְקוֹמִי: וְלֹא־
הָאֱמִין סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בַּגְּבוּל וַיֵּאֱסֹף סִיחֹן
אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיִּחַנּוּ בִּיהַצָּה וַיִּלְחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל:
וַיִּתֵּן יְהוָה אֶ־לְהִי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־
עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּירָשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אַרְץ
הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַהִיא: וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל־גְּבוּל
הָאֱמֹרִי מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן:
וְעַתָּה יְהוָה אֱ־לֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי
מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשׁנוּ: הֲלֹא אַתָּה אֲשֶׁר
יֹרִישֶׁךָ כְּמוֹשׁ אֶ־לְהִיךָ אוֹתוֹ תִּירָשׁ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר
הוֹרִישׁ יְהוָה אֶ־לְהִינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: וְעַתָּה
הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִכָּל־כּוֹן־צַפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הַרּוֹב רַב
עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחֶם נִלְחֶם בָּם: בְּשִׁבְתִּי יִשְׂרָאֵל
בְּחֲשֹׁבוֹן וּבְכַנּוּתִיהָ וּבְעַרְעוֹר וּבְכַנּוּתִיהָ וּבְכָל־
הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יַדֵּי אַרְנוֹן שָׁלַח מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוֹעַ
לֹא־הִצַּלְתֶּם בְּעַת הַהִיא: וְאַנְכִּי לֹא־חֲטַאתִי לָךְ
וְאַתָּה עָשִׂה אִתִּי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה
הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: וְלֹא
שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח
אֵלָיו: וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַגְּלֵעָד וְאֶת־מְנַשָּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפָּה גְלֵעָד
וּמִמִּצְפָּה גְלֵעָד עֹבֵר בְּנֵי עַמּוֹן: וַיִּיָּדַר יִפְתָּח גִּדְרֵי
לִי־הָיָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תַּתֵּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בְּיַדִּי:

וַהֲיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלָתֵי בֵיתִי לְקִרְאָתִי
בְּשׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לִי־הוּא וְהַעֲלִיתִיהוּ
עִלָּה: וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֶם
יְהוָה בְּיָדוֹ: וַיִּכּוּם מֵעַרְוֶעַר וְעַד־בְּאֵף מִנִּית עֲשָׂרִים
עֵיר וְעַד אָבֶל כְּרָמִים מִכָּה גְדוּלָה מְאֹד וַיִּכְנַעוּ בְּנֵי
עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֹא יִפְתָּח הַמִּצְפָּה אֶל־
בֵּיתוֹ וְהָיָה בְּתוֹ יֵצֵאת לְקִרְאָתוֹ בְּתַפִּים וּבְמַחְלוֹת וּרְק
הִיא יַחֲזִיקָה אִי־לוֹ מִמֶּנּוּ בֶן אוֹיֶבֶת: וַיְהִי כִרְאוֹתוֹ
אוֹתָהּ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר אֵהָה בְּתִלִּי הַכְּרַע
הַכְּרַעְתָּנִי וְאַתָּה הֵייתָ בְּעֵכָרִי וְאַנְכִּי פָּצִיתִי כִּי אֶל־
יְהוָה וְלֹא אוֹכַל לָשׁוּב: וַתֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִל פָּצִיתָה
אֶת־פִּיךָ אֵלָי־הוּא עָשָׂה לִּי כַּאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּיךָ אַחֲרַי
אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ יְהוָה נִקְמוֹת מֵאִיבֶיךָ מִבְּנֵי עַמּוֹן:
וַתֹּאמֶר אֶל־אֲבִיהָ יַעֲשֶׂה לִּי הַדְּבָר הַזֶּה הַרְפָּה מִמֶּנִּי
שָׁנִים חֲדָשִׁים וְאַלְכָה וְיִרְדְּתִי עַל־הַהָרִים וְאַבְכֶּה
עַל־בְּתוּלֵי אֲנָכִי וְרַעוּתִי: וַיֹּאמֶר לְכִי וַיִּשְׁלַח אוֹתָהּ
שְׁנֵי חֲדָשִׁים וַתֵּלֶךְ הִיא וְרַעוּתֶיהָ וַתִּבְכְּ עַל־בְּתוּלֶיהָ
עַל־הַהָרִים: וַיְהִי מִקֶּץ י שָׁנִים חֲדָשִׁים וַתֵּשֶׁב אֶל־
אֲבִיהָ וַיַּעַשׂ לָהּ אֶת־נִדְרוֹ אֲשֶׁר נָדָר וְהִיא לֹא־יָדָעָה
אִישׁ וַתְּהִי־חֹק בְּיִשְׂרָאֵל: מִיָּמִים י מִיָּמָה תִּלְכְּנָה
בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לַתְּנוּת לְבַת־יִפְתָּח הַגְּלֵעָדִי אַרְבַּעַת
יָמִים בַּשָּׁנָה:

יב וַיַּצַּעַק אִישׁ אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר צָפוֹנָה וַיֹּאמְרוּ
לְיִפְתָּח מִדּוֹעַ עֲבַרְתָּ | לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי־עַמּוֹן וְלָנוּ לֹא
קִרְאָתָה לְלָכַת עִמָּךְ בֵּיתְךָ נִשְׂרָף עָלֶיךָ בָּאֵשׁ: וַיֹּאמֶר
יִפְתָּח אֲלֵיהֶם אִישׁ רִיב הֵייתִי אֲנִי וְעַמִּי וּבְנֵי־עַמּוֹן
מְאֹד וְאַזְעַק אֶתְכֶם וְלֹא־הוֹשַׁעְתֶּם אוֹתִי מִיָּדָם:
וְאַרְאֶה כִּי־אֵינְךָ מוֹשִׁיעַ וְאַשְׁמִימָה נַפְשִׁי בְּכַפִּי
וְאַעֲבְרָה אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּתְּנֶם יְהוָה בְּיַדִּי וְלָמָּה
עֲלִיתָם אֵלָי הַיּוֹם הַזֶּה לְהִלָּחֵם בִּי: וַיִּקְבֹּץ יִפְתָּח
אֶת־כָּל־אֲנָשֵׁי גְלֵעָד וַיִּלָּחֶם אֶת־אֶפְרַיִם וַיִּכּוּ אֲנָשֵׁי
גְלֵעָד אֶת־אֶפְרַיִם כִּי אָמְרוּ פְּלִיטִי אֶפְרַיִם אַתֶּם גְּלֵעָד
בְּתוֹךְ אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ מְנַשָּׁה: וַיִּלְכְּדוּ גְלֵעָד אֶת־
מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן לְאֶפְרַיִם וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ פְּלִיטִי
אֶפְרַיִם אֶעֱבְרָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲנָשֵׁי־גְלֵעָד הַאֶפְרַתִּי
אַתָּה וַיֹּאמֶר לֹא: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶמְרָ־נָא שְׁבֹלֶת וַיֹּאמֶר
סְבֹלֶת וְלֹא יָכִין לְדַבֵּר כֹּן וַיִּאֲחַזּוּ אוֹתוֹ וַיִּשְׁחַטוּהוּ
אֶל־מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן וַיִּפֹּל בְּעַת הַהִיא מֵאֶפְרַיִם

ארבעים ושנים אלה: וישפט ויפתח את ישראל
שש שנים וימת ויפתח הגלעדי ויקבר בערי גלעד:
וישפט אחריו את ישראל אבצן מבית לחם:
ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה
ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את
ישראל שבע שנים: וימת אבצן ויקבר בבית לחם:
וישפט אחריו את ישראל אילון הזבולגי וישפט
את ישראל עשר שנים: וימת אילון הזבולגי
ויקבר באילון בארץ זבולן: וישפט אחריו את
ישראל עבדון בן-הלל הפרעטוני: ויהי לו
ארבעים בנים ושלשים בני בנים רכבים על-
שבעים עגרים וישפט את ישראל שמנה שנים:
וימת עבדון בן-הלל הפרעטוני ויקבר בפרעטון
בארץ אפרים בהר העמלקי:

יג ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני יהוה
ויתנם יהוה ביד-פלשתים ארבעים שנה: ויהי
איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמם מנחם
ואשתו עקרה ולא ילדה: ויבא מלאך-יהוה אל-
האשה ויאמר אליה הנה-נא את-עקרה ולא ילדה
וקרית וילדה בן: ועתה השמרי נא ואל-תשתי גין
ושכר ואל-תאכלי פל-טמא: כי הנה הרה וילדה בן
ומורה לא-יעלה על-ראשו כפי-גזיר א-להים יהיה
הנער מן-הבטן והוא יתל להושיע את-ישראל מיד
פלשתים: ותבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש
הא-להים בא אלי ומראהו כמראה מלאך הא-להים
נורא מאד ולא שאלתיהו אי-מנה הוא ואת-שמם
לא-הגיד לי: ויאמר לי הגוף הרה וילדה בן ועתה
אל-תשתי גין ושכר ואל-תאכלי פל-טמא כפי-
גזיר א-להים יהיה הנער מן-הבטן עד-יום מותו:
ויעתר מנחם אל-יהוה ויאמר בי אדוני איש
הא-להים אשר שלחת יבוא-נא עוד אלינו ויורנו
מה-נעשה לנער היולד: וישמע הא-להים בקול
מנחם ויבא מלאך הא-להים עוד אל-האשה והיא
יושבת בשדה ומנחם אישה אין עמה: ותמהר
האשה ותרוץ ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה
אלי האיש אשר-בא ביום אלי: ויקם וילך מנחם
אחרי אשתו ויבא אל-האיש ויאמר לו האתה
האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני: ויאמר

מנחם עתה יבא דברך מה-יהיה משפט-הנער
ומעשהו: ויאמר מלאך יהוה אל-מנחם מפל
אשר-אמרתי אל-האשה תשמר: מפל אשר-יצא
מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-
טמא אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: ויאמר
מנחם אל-מלאך יהוה נעצרה-נא אותך ונעשה
לפניך גדי עזים: ויאמר מלאך יהוה אל-מנחם
אם-תעצרני לא-אכל בלחמך ואם-תעשה עלה
לי-הנה תעלנה פי לא-ידע מנחם פי-מלאך יהוה
הוא: ויאמר מנחם אל-מלאך יהוה מי שמך כפי-
יבא דברך וכבודך: ויאמר לו מלאך יהוה למה
זה תשאל לשמי והוא-פלאי: ויקח מנחם את-גדי
העזים ואת-המנחה ויעל על-הצור לי-הנה ומפלא
לעשות ומנחם ואשתו ראים: ויהי בעלות הלהב
מעל המזבח השמימה ויעל מלאך-יהוה בלהב
המזבח ומנחם ואשתו ראים ויפלו על-פניהם
ארצה: ואל-יסף עוד מלאך יהוה להראה אל-
מנחם ואל-אשתו אז ידע מנחם פי-מלאך יהוה
הוא: ויאמר מנחם אל-אשתו מות נמות פי א-להים
ראינו: ותאמר לו אשתו לו חפץ יהיה להמיתנו
לא-לקח מידנו עלה ומנחה ולא הראנו את-פל-אלה
וכעת לא השמיענו פזאת: ותלד האשה בן ותקרא
את-שמם שמשון ויגדל הנער ויברכוהו יהוה:
ותחל רוח יהוה לפעמו במחנה-גן בין צרעה ובין
אשתאל:

יד ויבא שמשון בתמנתה וירא אשה בתמנתה
מבנות פלשתים: ויעל ויגד לאביו ולאמו ויאמר
אשה ראיתי בתמנתה מבנות פלשתים ועתה קח-
אותה לי לאשה: ויאמר לו אביו ואמו האין בבנות
אחיה ובכל-עמל אשה פי-אתה הולך לקחת אשה
מפלשתים הערלים ויאמר שמשון אל-אביו אותה
קח-לי פי-היא ישרה בעיני: ואביו ואמו לא ידעו
פי מי-הנה היא פי-תאנה הוא-מבקש מפלשתים
ובעת הליא פלשתים משלים בישראל: ויבא
שמשון ואביו ואמו תמנתה ויבאו עד-פרמי תמנתה
והנה פכיר אריות שאג לקראתו: ותצלח עליו רוח
יהוה וישסעוהו פסע הגדי ומאומה אין בידו ולא
הגיד לאביו ולאמו את אשר עשה: ויבא ויבא

לְאִשָּׁה וּתְיָשָׁר בְּעֵינַי שְׁמִשׁוֹן: וַיָּשָׁב מִיָּמִים לְקַחְתָּהּ
וַיִּסַּר לְרָאוֹת אֶת מַפְלַת הָאָרְיָה וְהִנֵּה עֵדֶת דְּבוּרִים
בְּגֹבֶיַת הָאָרְיָה וּדְבָשׁ: וַיִּרְדָּהּוּ אֶל־פָּפוֹ וַיִּלְךְ הַלֹּחַד
וְאָכַל וַיִּלְךְ אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכְלוּ
וְלֹא־הִגִּיד לָהֶם כִּי מְגֹבֶיַת הָאָרְיָה רָדָה הַדְּבָשׁ: וַיִּרְדַּ
אָבִיהוּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיַּעַשׂ שָׁם שְׁמִשׁוֹן מִשְׁתֵּה כִּי כֹן
יַעֲשֶׂה הַבְּחוּרִים: וַיְהִי כִּרְאוּתָם אוֹתוֹ וַיִּקְחוּ
שְׁלֵשִׁים מַרְעִים וַיְהִיו אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמִשׁוֹן
אֲחֻדָּה־נָּא לָכֶם חֵידָה אִם־הִגַּד תִּגְיִדוּ אוֹתָהּ לִי
שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתֵּה וּמִצְּאֹתָם וְנִתְּתִי לָכֶם שְׁלֵשִׁים
סְדִינִים וּשְׁלֵשִׁים חֲלֶפֶת בְּגָדִים: וְאִם־לֹא תוֹכְלוּ
לְהִגִּיד לִי וְנִתְּתֶם אִתְּם לִי שְׁלֵשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֵשִׁים
חֲלִיפּוֹת בְּגָדִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֻדָּה חֵידָתְךָ וּנְשַׁמְעֶנָּה:
וַיֹּאמֶר לָהֶם מִהֵאֲכַל יֵצֵא מֵאֲכָל וּמֵעֵז יֵצֵא מִתּוֹק
וְלֹא יִכְלוּ לְהִגִּיד הַחֵידָה שְׁלֵשֶׁת יָמִים: וַיְהִי אִ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיֹּאמְרוּ לְאִשְׁת־שְׁמִשׁוֹן פִּתִּי אֶת־אִישׁוֹ
וַיִּגְדַּלְנוּ אֶת־הַחֵידָה כֹּן־גִּשְׁרָף אוֹתְךָ וְאֶת־בֵּית
אָבִיךָ בָּאֵשׁ הַלִּירִשָׁנוּ קְרֹאתָם לָנוּ הֲלֹא: וַתִּבְרַךְ אִשְׁת־
שְׁמִשׁוֹן עָלָיו וַתֹּאמֶר רַק־שְׂנֵאתָנִי וְלֹא אֶהְבְּתָנִי
הַחֵידָה חֲדָתָ לְבָנִי עַמִּי וְלִי לֹא הִגַּדְתָּה וַיֹּאמֶר לָהּ
הִנֵּה לְאָבִי וּלְאִמִּי לֹא הִגַּדְתִּי וְלֹךְ אֲגִיד: וַתִּבְרַךְ עָלָיו
שְׁבַעַת הַיָּמִים אֲשֶׁר־הִנֵּה לָהֶם הַמִּשְׁתֵּה וַיְהִי אִ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיִּגְדַּלְהָ כִּי הִצִּילָתָהּ וַתִּגַּד הַחֵידָה לְבָנִי
עִמָּה: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַנְשֵׁי הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּטָרְם
יָבֹא הַתְּרוֹסָה מִה־מְתוֹק מְדֻבָּשׁ וּמָה עֵז מֵאָרְזִי וַיֹּאמֶר
לָהֶם לוֹלֵא חֲרַשְׁתֶּם בְּעַגְלָתִי לֹא מִצְּאֹתָם חֵידָתִי:
וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְיָ־הוּא וַיִּרְדַּ אֲשַׁקְלוֹן וַיָּךְ מֵהֶם אִ
שְׁלֵשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת־חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפּוֹת
לְמַגִּידֵי הַחֵידָה וַיַּחַר אָפוֹ וַיַּעַל בֵּית אָבִיהוּ: וַתְּהִי
אִשְׁת־שְׁמִשׁוֹן לְמַרְעֵהוּ אֲשֶׁר רָעָה לוֹ:

טו וַיְהִי מִיָּמִים בִּימֵי קְצִיר־חֹטִים וַיִּפְקֵד שְׁמִשׁוֹן
אֶת־אִשְׁתּוֹ בְּגָדֵי עֲזִים וַיֹּאמֶר אֲבָאָה אֶל־אִשְׁתִּי
הַחֲדָרָה וְלֹא־נִתְּנוּ אָבִיָּה לְבֹוא: וַיֹּאמֶר אָבִיָּה אָמֵר
אֲמַרְתִּי כִּי־שָׂנֵא שְׂנֵאתָהּ וְאַתְּגַנֵּה לְמַרְעֵךָ הֲלֹא
אֲחֻתָּה הַקְּטַנָּה טוֹבָה מִמֶּנָּה תִּהְיֶינָא לָךְ תַּחֲתִיָּה:
וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמִשׁוֹן נִקִּיתִי הַפַּעַם מִפְּלִשְׁתִּים כִּי־
עָשָׂה אֲנִי עִמָּם רָעָה: וַיִּלְךְ שְׁמִשׁוֹן וַיִּלְכַּד שְׁלֹש־
מֵאוֹת שׁוֹעֲלִים וַיִּקַּח לְפָדִים וַיִּפֹּן זָנֹב אֶל־זָנֹב וַיִּשֶׂם

לְפִיד אֶחָד בֵּין־שְׁנֵי הַזָּנָבוֹת בְּתוֹךְ: וַיִּבְעֶר־אֵשׁ
בְּלִפְיָדָיִם וַיִּשְׁלַח בְּקַמּוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיִּבְעֶר מִגְּדִישׁ
וְעַד־קָמָה וְעַד־כְּרָם זֵית: וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים מִי עָשָׂה
זֹאת וַיֹּאמְרוּ שְׁמִשׁוֹן חֲתָן הַתַּמָּזִי כִּי לָקַח אֶת־אִשְׁתּוֹ
וַיִּתְּנָה לְמַרְעֵהוּ וַיַּעַלּוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׂרְפוּ אוֹתָהּ וְאֶת־
אָבִיָּה בָּאֵשׁ: וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמִשׁוֹן אִם־תַּעֲשׂוּן כִּזְזֹאת
כִּי אִם־נִקְמַתִי בָכֶם וְאַחַר אֲחַדְלָל: וַיָּךְ אוֹתָם שׁוֹק
עַל־יָרֵךְ מִכָּה גְדוֹלָה וַיִּרְדַּ וַיָּשָׁב בְּסַעֲיָה סֹלַע עֵיטָם:
וַיַּעַלּוּ פְּלִשְׁתִּים וַיַּחֲנוּ בִּיהוּדָה וַיִּנְטְשׂוּ בְּלַחִי:
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יְהוּדָה לְמָה עָלִיתָ עָלֵינוּ וַיֹּאמְרוּ
לְאַסּוּר אֶת־שְׁמִשׁוֹן עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לָנוּ: וַיִּרְדּוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ מִיהוּדָה אֶל־סַעֲיָה
סֹלַע עֵיטָם וַיֹּאמְרוּ לְשְׁמִשׁוֹן הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי־מִשְׁלִים
בָּנוּ פְּלִשְׁתִּים וּמִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ וַיֹּאמֶר לָהֶם
כַּאֲשֶׁר עָשׂוֹ לִי כֹן עָשִׂיתִי לָהֶם: וַיֹּאמְרוּ לוֹ לְאַסּוּר
יִרְדְּנוּ לְתַתְּךָ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמִשׁוֹן
הַשְּׁבַעַת לִי כֹן־תִּפְגְּעוּן בִּי אִתְּם: וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־מֵר
לֹא כִי־אָסַר נְאֻסְרְךָ וַנִּתְּנוּךָ בְּיָדָם וְהָמַת לֹא נִמִּיתְךָ
וַיֹּאסְרֵהוּ בַּשָּׁנִים עֶבְתִּים חֲדָשִׁים וַיַּעֲלוּהוּ מִן־
הַסֹּלַע: הוּא־בָּא עַד־לַחִי וּפְלִשְׁתִּים הִרְיָעוּ לְקַרְאָתוֹ
וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְיָ־הוּא וַתִּהְיֶינָה הָעֶבְתִּים אֲשֶׁר עַל־
זְרוּעוֹתָיו כַּפְּשָׁתִים אֲשֶׁר בְּעָרוֹ בָּאֵשׁ וַיִּמָּסוּ אֲסוּרָיו
מֵעַל יָדָיו: וַיִּמְצָא לַחִי־חַמּוֹר טְרִיָּה וַיִּשְׁלַח יָדוֹ
וַיִּקְחָהּ וַיִּדְּבָהּ אֶלֶף אִישׁ: וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן בְּלַחִי
הַחַמּוֹר חַמּוֹר חַמּוֹר חַמּוֹרִים בְּלַחִי הַחַמּוֹר הַפִּיתִי אֶלֶף
אִישׁ: וַיְהִי כִכְלֹתוֹ לְדַבָּר וַיִּשְׁלַךְ הַלַּחִי מִיָּדוֹ וַיִּקְרָא
לְמָקוֹם הַהוּא רַמַת לַחִי: וַיִּצְמָא מְאֹד וַיִּקְרָא אֶל־
יְיָ־הוּא וַיֹּאמֶר אַתָּה נָתַתָּ בְּיַד־עַבְדְּךָ אֶת־הַתְּשׁוּעָה
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְעַתָּה אָמוֹת בַּצְּמָא וּנְפַלְתִּי בְּיַד
הָעַרְלִים: וַיִּבְלַע אֱ־לֵהִים אֶת־הַמִּכְתָּשׁ אֲשֶׁר־בְּלַחִי
וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִיָּם וַיִּשְׁתַּ וַתִּשָּׁב רוּחוֹ וַיִּחִי עַל־כֵּן אִ
קָרָא שְׁמָה עֵין הַקּוֹרָא אֲשֶׁר בְּלַחִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּימֵי פְּלִשְׁתִּים עֶשְׂרִים שָׁנָה:

טז וַיִּלְךְ שְׁמִשׁוֹן עֲזֹתָהּ וַיִּרְא־שָׁם אִשָּׁה זוֹנָה וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ: בַּלְעֲזֹתִים אִ לֹא־מֵר בָּא שְׁמִשׁוֹן הִנֵּה וַיִּסְבּוּ
וַיֹּאֲרְבוּ־לוֹ כָל־הַלִּילָה בְּשַׁעַר הָעִיר וַיִּתְחַרְשׂוּ כָל־
הַלִּילָה לֹא־מֵר עַד־אֹר הַבֶּקֶר וַתִּרְגְּמָהּ: וַיִּשְׁכַּב
שְׁמִשׁוֹן עַד־חֲצֵי הַלִּילָה וַיָּקָם אִ בַּחֲצֵי הַלִּילָה וַיִּיאָחֵז

בדלתות שער-העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם-
הברית וישם על-פתפיו ויעלם אל-ראש החר אשר
על-פני חבורן: ויהי אחר-כך ויאהב אשה בגחל
שרק ושמה דלילה: וייעלו אליה סרני פלשתים
ויאמרו לה פתי אותו וראי במה פחו גדול ובמה
נוכל לו ואסרנוהו לענותו ואנחנו נתן-לך איש אלה
ומאה כסף: ותאמר דלילה אל-שמעון הגידה-נא
לי במה פחו גדול ובמה תאסר לענותך: ויאמר
אליה שמעון אם-יאסרני בשבעה יתרים לחים
אשר לא-תרגו ותליתי והייתי פאתד האדם:
ויעלו-לה סרני פלשתים שבעה יתרים אשר
לא-תרגו ותאסרהו בהם: והארב ישב לה בחדר
ותאמר אליו פלשתים עליך שמעון וינתק את-
היתרים כאשר ינתק פתיל-הנערת בהריחו אש ולא
נודע פחו: ותאמר דלילה אל-שמעון הנה התלת
בי ותדבר אלי פזבים עתה הגידה-נא לי במה
תאסר: ויאמר אליה אם-אסור ואסרוני בעבתי
חדשים אשר לא-נעשה בהם מלאכה ותליתי
והייתי פאתד האדם: ותקח דלילה עבתיים חדשים
ותאסרהו בהם ותאמר אליו פלשתים עליך שמעון
והארב ישב בחדר וינתקם מעל זרעתיו פחוט:
ותאמר דלילה אל-שמעון עדה-הנה התלת בי
ותדבר אלי פזבים הגידה לי במה תאסר ויאמר
אליה אם-תארגי את-שבע מחלפות ראשי עם-
המסכת: ותתקע בידך ותאמר אליו פלשתים עליך
שמעון וייקץ משנתו ויסע את-היתד הארג ואת-
המסכת: ותאמר אליו איך תאמר אהבתיך ולבך
אין אתי זה שלש פעמים התלת בי ולא-הגדת לי
במה פחו גדול: ויהי כפי-הציקה לו בדבריה פל-
הימים ותאלצהו ותקצר נפשו למות: ויגד-לה את-
פל-לבו ויאמר לה מורה לא-עלה על-ראשי כפי-
גזיר א-להים אני מבטן אמי אם-גלחתלי וסר ממני
כחי ותליתי והייתי ככלי-האדם: ותרא דלילה כפי-
הגיד לה את-פל-לבו ותשלח ותקרא לסרני
פלשתים לאמר עלו הפעם כפי-הגיד לי את-פל-לבו
ועלו אליה סרני פלשתים ויעלו הפסח בידם:
ותישגהו על-ברפיה ותקרא לאיש ותגלח את-
שבע מחלפות ראשו ותחל לענותו ויסר פחו
מעליו: ותאמר פלשתים עליך שמעון ויקץ

משנתו ויאמר אצא כפעם בפעם ואנער והוא לא
ידע כי י-הנה סר מעליו: ויאחזוהו פלשתים
וינקרו את-עיניו ויורידו אותו עזתה ויאסרוהו
בגחשתיים ויהי טוחן בבית האסורים: ויחל שער-
ראשו לצמח כאשר גלח: וסרני פלשתים גאספו
לזבח זבח-גדול לדגון א-להיהם ולשמחה ויאמרו
נתן א-להינו בידנו את שמעון אויבנו: ויראו אתו
העם ויהללו את-א-להיהם כי אמרו נתן א-להינו
בידנו את-אויבנו ואת מתריב ארצנו ואשר הרבה
את-חלנינו: ויהי פטוב לבם ויאמרו קראו
לשמעון וישחק-לנו ויקראו לשמעון מבית
האסורים ויצחק לפניהם ויעמידו אותו בין
העמודים: ויאמר שמעון אל-הנער המחזיק בידו
הגיחה אותי והמישגלי את-העמדים אשר הבית
נכון עליהם ואשען עליהם: והפית מלא האנשים
והנשים ושמה כל סרני פלשתים ועל-הנג פשלשת
אלפים איש ואשה הראים בשחוק שמעון:
ויקרא שמעון אל-י-הנה ויאמר א-דני י-הנה
זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הנה הא-להים
ואנקמה נקם-אחת משתי עיני מפלשתים: וילפת
שמעון את-שני עמודי התוף אשר הבית נכון
עליהם ויסמך עליהם אחד בימינו ואחד בשמאלו:
ויאמר שמעון תמות נפשי עם-פלשתים ויט בכח
ויפל הבית על-הסרנים ועל-כל-העם אשר-בו
ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית
בתו: וירדו אחיו וכל-בית אביהו וישאו אתו
ויעלו ויקברו אותו בין צרעה ובין אשתאל בקבר
מנוח אביו והוא שפט את-ישראל עשרים שנה:

הַלְבוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמִזֶּשֶׁב

פָּרֶק ט

ט, א דָּבַר שְׁחִיחַ מִחֵבֶר בְּאֶרֶץ, אוּ מִסְמַר בְּמִסְמָרִים אִם הָיָה פֹּחֵחַ יָפֵה וְחֹזֵק, וְהַקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וּבִיעַת שְׁהַקִּישׁ הַנִּיד פְּלִי אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין מִבוֹחַ הַפְּאֵתוֹ, אוּ שְׁהַפִּילֵן הָרִי אֵלָיו טְהוּרִין.

ט, ב וְאִם לֹא הָיָה פֹּחֵחַ יָפֵה וְחֹזֵק, אֵלֹא הָיָה מִתְנַדְּנֵד, וְהַקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְהַפִּיל אוּ הַנִּיד כְּבוֹחַ הַפְּאֵתוֹ פְּלִים אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין; וּבְאֵלָיו הַסִּיטָן, שְׁחִירֵי מִבוֹחֵחַ נִפְלוּ. זֶה הַכָּלָל כָּל שֶׁנִּפְל מִבוֹחַ הַסִּטָן, טְמֵא; מִבוֹחַ הַרְעָדָה, טְהוּר.

ט, ג פִּיֵּצָה: הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוּ סוּכָה שֶׁבוֹחֵן רֵעַ, אוּ עַל סֵלֶם מִצְרֵי שְׂאִינֵי קְבוּעַ בְּמִסְמַר, אוּ עַל קוֹרָה וְדֹלֵת וְכֶבֶשׂ שְׂאִינֵן מִחֵבֶרִין בְּטִיט, אוּ שְׁהַקִּישׁ עַל הַנֶּגֶר וְעַל הַמִּנְעוּל וְעַל הַמְּשׁוֹט, וּבִשְׂעָה שְׁהַקִּישׁ הַפִּיל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוּ פְּלִים אֲפָלוּ הַנִּידוֹן, וְלֹא נִפְלוּ הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין.

ט, ד אֲבָל אִם הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוּ סוּכָה שֶׁבוֹחֵן יָפֵה, אוּ עַל סֵלֶם מִסְמַר, אוּ עַל כֶּבֶשׂ אוּ קוֹרָה אוּ דֹלֵת הַמִּחֵבֶרִין בְּטִיט, אוּ עַל הַמְּרִישׁ, אוּ עַל הַתְּנֹרָה, וּבִשְׂעָה שְׁהַקִּישׁ הַנִּיד פְּלִים אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אֲפָלוּ הַפִּילֵן, הָרִי אֵלָיו טְהוּרִין. וְכֵן כָּל פִּיֵּצָה בְּאֵלָיו.

ט, ה תַּנּוּר שְׁחִיתָה הַפֵּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהַקִּישׁ עַל הַתְּנֹרָה, וְנִפְל כֶּבֶר אֲפָלוּ הָיָה תְּרוּמָה, הָרִי זֶה טְהוּר; וְאִם הָיָה חָרָס מִן הַתְּנֹרָה מִדְּבַק בְּכֶפֶר שֶׁנִּפְל אֲפָלוּ הָיָה חֵלִין, הָרִי זֶה טְמֵא.

ט, ו אֵין הַמִּשְׁכָּב אוּ הַמְּרָכָב מִטְמֵא פְּלִים אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין, אֵלֹא בַּמִּנְעַע בְּלִבָּד; אֲבָל אִם הָיוּ פְּלִים אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס, אוּ שְׁחִיחַ הַמִּדְרָס לְמַעְלָה מִחוּן אֲפָלוּ לֹא הַפְּסִיק פִּינִיחֵם אֵלֹא נִיר הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּחוּן, הָרִי אֵלָיו טְהוּרִין. וְכֵן אִם הַסִּיט הַמִּשְׁכָּב אֶת הַפְּלִים אוּ אֶת הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין, הָרִי אֵלָיו טְהוּרִין.

ט, ז הַזָּב וְהַטְּהוּר שִׁישְׁבוּ בַּסְּפִינָה הַקְּטַנָּה הַיְכוּלָה לְהַמִּיט בְּאָדָם אֶחָד, אוּ בְּאִסְדָּה, אוּ שָׂרְכָבוּ עַל גִּבֵּי בְּחֵמָה אַף עַל פִּי שְׂאִין בַּגְּדִיחֵן נִוְגְעִין זֶה בְּזֹה, חָרִי בַּגְּדֵי הַטְּהוּר טְמֵאִין מִדְרָס; וְטְמֵאָתוֹן בְּסִפְקָה, שְׂמָא דָּרָס הַזָּב עָלֵיהֶן. וְכֵן נָדָה שִׁישְׁבָה עִם הַטְּהוּרָה בַּמִּטָּה בַּגְּדִיחַ טְמֵאִין מִדְרָס, חוּץ מִפִּפְחָה שֶׁבְּרֹאשָׁה; וְכֵן בַּגְּדִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַנֶּסֶם שֶׁבַּסְּפִינָה, טְהוּרִין.

ט, ח הַנְּדָחַק בְּרַחִים שְׁחִנּוּי בְּתוֹכָן, אוּ זָב וּכְלִיֵּצָא בּוֹ חָרִי בַּגְּדֵי טְמֵאִין מִדְרָס. בְּאִיזָה רַחִים אָמְרוּ בְּרַחִים שְׁמִנְדְּנִין אֶת הַקְּרָקַע, עַד שְׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד כָּאֵן וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בְּרוּר הוּא שֶׁטְמֵאָה זֹו בְּסִפְקָה שְׂמָא נֶעְקַר הַטְּמֵא, וְדָרָס עַל בַּגְּדֵי הַטְּהוּר.

הַלְבוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמִזֶּשֶׁב

פָּרֶק י

י, א עִם הָאֶרֶץ אַף עַל פִּי שִׁישְׂרָאֵל הוּא, וַיִּשְׁנֹו בַתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת חָרִי הוּא בַּחֲזֻקַת טְמֵא, וּבַגְּדֵי מִדְרָס לְטְהוּרוֹת. וְאִם נִגְעוּ בַּגְּדֵי בְּאֲכָלִין וּמִשְׁקִין, חָרִי הֵן טְמֵאִין; וְאִם נִגַּע בְּכָלִי חָרָס מִצְוִירָו, חָרִי זֶה טְמֵאָהוּ. וְשׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מִנְעָן, אַף עַל פִּי שֶׁטְמֵאָתוֹן בְּסִפְקָה. וְאֵינֵן נְאֻמָּנִין עַל הַטְּהוּרוֹת, לְפִי שְׂאִינֵן בְּקִיֵּאִין בְּדִקְדוּקֵי טְמֵאוֹת וְטְהוּרוֹת; וְלַעוֹלָם הוּא בַּחֲזֻקָה זֹו, וְאֵינֵנו נְאֻמָּן עַל הַטְּהוּרוֹת עַד שִׁיִּקְבַּל עָלָיו דְּבָרֵי חֵבְרוֹת.

י, ב וְכֵן הֵן דְּבָרֵי חֵבְרוֹת: שִׁיִּקְבַּל עָלָיו שְׂחִיחַ נִזְהָר בְּטְמֵאוֹת שֶׁלֹּא יִטְמֵא בְּהֵן, וּבַטְּהוּרוֹת שֶׁלֹּא יִטְמֵא אוֹתוֹ, וַיִּזְהָר בְּנִטְיִלַת יָדָיו, וּבַטְּהוּרַת חֲדָיִם; וְשֶׁלֹּא יִקַּח מִעַם הָאֶרֶץ לֶחֶם, וְלֹא יִתְאַרַח אֲצֵל עִם הָאֶרֶץ, וְלֹא יִאֲרַח אֲצֵלוֹ בְּכִסּוֹתָו.

י, ג הַבָּא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֵבְרוֹת חוּץ מִדְּבָר אֶחָד מִחוּן, אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רִאִינֵנוּחַו שְׁנוּחַג בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְלַמְּדִין

אותו עסקי טמאה וטהרה; ואם לא ראינוהו שנוהג בצניעה בביתו, מלמדיו אותו ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו לטהרת הידים תחלה, ואחר כך מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר איני מקבל אלא לטהרת ידים, מקבלין אותו; קבל לטהרות ולא קבל לידיים, אף לטהרות אין מקבלין אותו.

יד פשמקבלין אותו, הוששין לו כל שלושים יום, עד שילמד, ויהיה רגיל בטהרות. ואחר שלושים יום משקבל דברי חברות הרי בגדיו טהורין, וכל אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות בשאר החברים, ואף על פי שאינו תלמוד חכמים.

יה תלמידי חכמים הרי הן בחזקת טהרה, ונאמנין, ואינן צריכין לקבל דברי חברות; אבל משחרב בית המקדש, נהגו בזהנים סלסיל בעצמן שלא יהיו מוסרין טהרות אפלו לתלמוד חכמים, עד שיקבל עליו דברי חברות. זמן יושב בישיבה אינו צריך לקבל, שפבר קבל משעה שישב.

יו המקבל דברי חברות, צריך לקבל בפני שלושה חברים; ובניו ובני ביתו, אין צריכין לקבל בפני שלושה חברים מפני שהוא מלמדו, ומרגילן בדרך טהרה. ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו, הרי הן כחבר; וחבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חברים, עד שיחשדו.

יו אשת עם הארץ או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו שנמכר לחבר הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חברות כבתחלה; אבל אשת חבר או בתו שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו שנמכר לעם הארץ אין צריכין לקבל דברי חברות כבתחלה.

יה עם הארץ שקבל עליו דברי חברות, והיו לו טהרות פשהיה עם הארץ, ואמר אני יודע ודאי שלא נטמאו בזמן שנתעסקו בהן אחרים, הרי

הן אסורות פשהיו מקדם; ואם הוא בעצמו נתעסק בהן הרי הן מתרות לו, ואסורות לכל אדם. ונשאל החבר על טהרותיו, ומורה בהן טהרה לעצמו; ואין חושדין אותו בכך.

יט חבר שנעשה גבאי למלך, או מוכם, וכיוצא בהן דוחין אותו מחברותו; פרש ממעשיו הרעים הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל דברי חברות כבתחלה.

יו עם הארץ שקבל עליו דברי חברות, ונחשד לדבר אחד אינו חשוד אלא על אותו דבר. וכל החשוד לחמור, נחשד לקל; והנחשד לקל, לא נחשד לחמור.

יא חבר שנחשד על הטהרות, פגון שפובר אכלין טמאין בחזקת שהן טהורין הרי זה אינו נאמן לעולם, עד שיודע שחזר בתשובה גמורה. ייב החשוד על השביעית או על התרומה, שפוכן לשם חלין הרי זה חשוד על הטהרות; שחשוד על דבר שלתורה, הרי הוא חשוד על דברי סופרים; והאכלין הטמאין, אין מטמאין אחרים אלא מדברי סופרים כמו שיתבאר. וכל החשוד על דבר נאמן להעיד בו לאחרים, ולדון בו לאחרים: חזקה היא שאין אדם חוטא, פדי שיהנו אחרים.

הלכות מטמאי משכב ומושב

פרק יא

יאא פבר פארנו שעמי הארץ נאמנין על טהרת פרת הטאת: מפני חמרתה, אין מוזלזלין בה. וכן נאמנין הן על טהרת יין ושמן שלנכסים אם אמרו טהור הוא, הרי זה בחזקת טהרה: מפני חמרתו, נוהרין בו.

יאב, וכן נאמנין הן על התרומה, בשעת הגתות והפדים מפני שכל העם מטהרין עצמן וכליהן, פדי לעשות יינם ושמנם בטהרה. עברו הגתות והפדים, אינן נאמנין; אלא פוהן שהביא לו עם

הָאָרֶץ חֲבִית יִיז אִז שָׁמֹן שְׁלֵתְרוּמָה לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֻזְקָת טְמֵאָה. הַנִּיחָה עִם הָאָרֶץ אֲצִלּוֹ עַד גַּת הַבָּאָה, וְהַבִּיאָה לּוֹ יִקְבְּלָנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא מְשֻׁלָּא שְׁתֵּקֵד: שְׁלֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה, בְּשַׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבְּדִים.

יֵאָמֵר עִם הָאָרֶץ שֶׁנֶּעַל בֵּית בְּדוֹ אִז גַּתוֹ בְּשַׁעַת שְׁגִמְרוֹ הָעַם לְדָרָה, וְהוֹלִיךְ אֶת הַמִּפְתָּח מִיַּד לְכוּחֵן אַף עַל פִּי שֶׁשָּׂחָה בְּמָה יָמִים אַחֵר שֶׁעָבְרוּ הַגְּתוֹת הָרִי הַפּוֹחֵן בָּא וּפּוֹתַח בְּפָנָיו, וּמִטְבִּילוֹ וְדוֹרָה, וְנִטְלָה תְּרוּמָה בְּטַהֲרָה; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן לֹא יִטַּל תְּרוּמָה מֵעַם הָאָרֶץ אֲלֵא זֵיתִים אִז עֲנָבִים שְׂאִינָן מִכְּשָׁרִין, שְׂאִינָן מִקְבִּלֵין טְמֵאָה.

יֵאָדָר הַבִּיא לּוֹ עִם הָאָרֶץ חֲבִית שְׁלֵתְרוּמָה בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָמַר בְּתוֹכָהּ קִדְשׁ, אֲפִלּוֹ רְבִיעִית מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲמֹן עַל טַהֲרַת הַקִּדְשׁ, נֶאֱמַן עַל הַכֹּל.

יֵאָמֵר אֲפִלּוֹ בְּשַׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבְּדִים, שְׁעָמֵי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה אִינָן נֶאֱמָנִין עַל הַכֹּלִי הָרִיקוֹן, לֹאמַר שֶׁהוּא טַהוֹר לְתְּרוּמָה; וְכֵן אִינָן נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם עַל כֹּלִי רִיקוֹן, לֹאמַר שֶׁהוּא טַהוֹר לְקִדְשׁ.

יֵאָמֵר כֹּלִי שֶׁהִיָּה בְּתוֹכוֹ יִיז אִז שָׁמֹן, וְרֵאִינוּ עִם הָאָרֶץ יוֹשֵׁב וּמְשֻׁמְרוֹ כִּדִּי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נְסֻכִים חֲרִי זֶה נֶאֱמַן עַל טַהֲרַת הַכֹּלִי, וְאֲפִלּוֹ קִדְשׁ לַגְּתוֹת וְלַבְּדִים בְּשַׁבְּעִים יוֹם; אֲבָל קִדְשׁ לְשַׁבְּעִים, אִינָן נֶאֱמָנִין.

יֵאָמֵר בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּשָׂאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בִּירוּשָׁלַיִם, נֶאֱמָנִין עַל כֹּלִי חֶרֶם חֲרִיקוֹן לֹאמַר שֶׁהוּא טַהוֹר לְקִדְשׁ לְעוֹלָם: בֵּין כֹּלִים דִּקְוִין בֵּין כֹּלִים גָּסִין, בֵּין שְׁחִיּוֹ חַפְלִים רִיקָנִין בֵּין שְׁחִיּוֹ מְלֵאִים חֲרִי הוּא נֶאֱמַן עַל הַכֹּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁחֲמֻשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ טְמֵאִין; אֲפִלּוֹ הִיָּה בְּגִדוֹ שֶׁהוּא מְדֻרָם בְּתוֹךְ הַכֹּלִי, חֲרִי הַכֹּלִי בְּחֻזְקַת טַהֲרָה לְקִדְשׁ. וּמִפְּנֵי מַה חֲקִילוֹ בָּהֶם, מִפְּנֵי שְׂאִין עוֹשִׂין כְּבִשׁוֹנוֹת בִּירוּשָׁלַיִם.

יֵאָמֵר מִן הַמּוֹדְעִית וְלִפְנֵים, נֶאֱמָנִין עַל כֹּלִי חֶרֶם; וּמִן הַמּוֹדְעִית וְלַחֲוִין, אִינָן נֶאֱמָנִין; הַמּוֹדְעִית עֲצֻמָּה, פְּעָמִים כְּלִפְנֵים וּפְעָמִים כְּלַחֲוִין. כִּי־עַד: הִיָּה חֶבֶר נִכְנָס, וְעַם הָאָרֶץ יוֹצֵא וּכְלִי חֶרֶם בְּיָדוֹ חֲרִי זֶה נֶאֱמַן בְּמּוֹדְעִית לֹאמַר שֶׁהוּא טַהוֹר לְקִדְשׁ; הִיָּה שְׁנִיחֵן נִכְנָסִין אִז שְׁנִיחֵן יוֹצֵאִין אִינָן נֶאֱמָן, עַד שֶׁיִּחְיוּ לִפְנֵים מִן הַמּוֹדְעִית.

יֵאָמֵר קִדְרָה שֶׁחֲבִיא קִדְרוֹת, וְהַנִּיחֵן לִפְנֵים מִן הַמּוֹדְעִית, וּבְאִז חֲלֹקְחִין, וְהוּא אֹמַר לָחֵן שֶׁחֵן טַהוֹרוֹת, וְלָקַח קִדְרָה, וְנִכְנָס בָּהּ חֲרִי הִיא טַהוֹרָה לְקִדְשׁ, אֲבָל לֹא לְתְּרוּמָה כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ. לָקַח קִדְרָה, וְיֹצֵא בָּהּ חֲוִין לְמּוֹדְעִית חֲרִי זֶה טְמֵאָה, בֵּין לְתְּרוּמָה בֵּין לְקִדְשׁ: אַף עַל פִּי שֶׁחֵן חֵן חֲקִדְרוֹת, וְהוּא חֲקִדְרָה עֲצֻמוֹ אִינָן נֶאֱמָן אֲלֵא לִפְנֵים מִן הַמּוֹדְעִית.

יֵאָמֵר חֲלֹקְחָ כֹּלִי חֶרֶם מִן הַכְּבִשָּׁן בְּכֹל מְקוֹם חֲרִי אֲלֹו טַהוֹרִין, בֵּין לְקִדְשׁ בֵּין לְתְּרוּמָה; וְאִין אֹמְרִין, שְׂמָא נִגַּע בָּחֵן עִם הָאָרֶץ; וְאֲפִלּוֹ לָקַח מִן הַסֶּדֶר חֲרָאִין, וְאִף עַל פִּי שֶׁחֲכַבְשָׁן פְּתוּחָ וּכְבִרָה נִלְקַח חֲצִיּוֹ שְׁלֹא גִזְרוּ טְמֵאָה עַל הַכֹּלִים שְׂבַבְכָשׁוֹן.

יֵאָמֵר טְמֵאָת עַמֵּי הָאָרֶץ בְּרַגְלָהּ, כְּטַהֲרָה הִיא חֲשׂוּבָה שְׂכַל יִשְׂרָאֵל חֲבָרִים, בְּרַגְלָהּ. וּכְלִיחֵן כִּלְוִן וְאֲבִלִיחֵן וּמְשֻׁקִיחֵן, טַהוֹרִין בְּרַגְלָהּ מִפְּנֵי שֶׁחַבְל מִטְחָרִין עֲצֻמוֹ, וְעוֹלִין לְרַגְלָהּ. לְכִיכֵד חֵן נֶאֱמָנִין בְּכֹל יָמוֹת חֲרַגְלָהּ, בֵּין עַל הַקִּדְשׁ בֵּין עַל הַתְּרוּמָה; וּמְשַׁעֲבֵר חֲרַגְלָהּ, חוֹזְרִין לְטְמֵאָתָן.

יֵאָמֵר חֲפּוֹתַח חֲבִיתוֹ וְחֲפּוֹתַחֵיל בְּעִיסָתוֹ בְּרַגְלָהּ, וְעָבַר חֲרַגְלָהּ חֲרִי שְׂאֵר הַחֲבִית וְשְׂאֵר הָעִיסָה בְּחֻזְקַת טְמֵאָה, שֶׁחֲרִי נִגְעוּ בָּהּ עַמֵּי הָאָרֶץ; וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ אֲלֵא בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא בְּחֶבֶר, אִינָה טַהוֹרָה אֲלֵא בִּימֵי חֲרַגְלָהּ בְּלִבָּר.

יֵאָמֵר אַחֵר חֲרַגְלָהּ, כְּמוֹצֵאֵי יוֹם טוֹב, הִיָּה מִטְבִּילִין אֶת כָּל הַכֹּלִים שְׁחִיּוֹ בְּמִקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בָּחֵן עַמֵּי הָאָרֶץ בְּרַגְלָהּ בְּשַׁעַת חֲחָג.

וְלַפִּיכֶם הָיוּ אוֹמְרִין הַזְּהָרָה שְׁלֹא תִגְעוּ בַשְּׂלֶחֶן, בַּשְּׁעָה שֶׁמֵרְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רִגְלִים, כִּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה טָמֵא בְּמִגְעוֹ אַחַר הַרְגֵל וְנִמְצָא צָרִיף טְבִילָה וְהָעֶרֶב שָׁמֶשׁ, וְנֶאמַר בְּלָחֶם הַפָּנִים "לִפְנֵי תַמִּיד". וְכָל הַכִּלִּים הָיוּ טְעוּנִין טְבִילָה וְהָעֶרֶב שָׁמֶשׁ, חוּץ מִמְזֻבַּח הַזֶּהָב וּמְזֻבַּח הַנְּחֹשֶׁת מִפְּנֵי שֶׁצְפוּיֵיהֶן כִּבְטִלִין לְגַבִּיהֶן.

יֵאָדָּר עִם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר טְהוֹר אֲנִי מִטְּמֵאת מֵת, אוֹ שֶׁאָמַר כִּלְיָי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאת מֵת וְנֶאמְרוּ, וּמִטְּבִילִין אוֹתוֹ מִשּׁוֹם טְמֵאת עִם הָאָרֶץ כִּלְבָד; וְצָרִיף הָעֶרֶב שָׁמֶשׁ, וְאֵינּוּ צָרִיף הַיָּדֵה. בַּמָּה דְבָרִים אֲמֹרִים, בְּשִׁשָּׁאֵלוֹ וְאָמַר טְהוֹר הוּא. אֲבָל הַלּוֹקַח כִּלְיָי סֵתֵם מִרְשׁוֹת עִם הָאָרֶץ חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמֵּא טָמֵא מֵת הוּא, וּמִזִּין עָלָיו שְׁלִישֵׁי וּשְׁבִיעֵי כִּכֹּל הַכִּלִּים הַנִּמְצָאִין בְּכָל מְקוֹם חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם: שְׁלֹא גִזְרוּ טְמֵאתָה עַל הַכִּלִּים הַנִּמְצָאִין בְּיְרוּשָׁלַיִם, כִּמוֹ שִׁיתֵּבֵאֵר בְּטְמֵאת הַסְּפָקוֹת.

הַלְכוֹת מִטְּמֵאי מִשְׁכָּב וּמִזְשָׁב

פֶּרֶק יב

יבא הַמַּפְקִיד כִּלִּים אֲצֵל עִם הָאָרֶץ, אוֹ שְׁנֵתָן כִּלְיָי לְאֶמֶן עִם הָאָרֶץ חֲרֵי אֵלּוֹ טְמֵאִין טָמֵא מֵת, וְטְמֵאִין מִדְּרָם. אִם מִבִּירוֹ שְׁחֹא אוֹכֵל בַּתְרוּמָה טְהוֹרִין מִטְּמֵא מֵת, אֲבָל טְמֵאִין מִדְּרָם: מִפְּנֵי שֶׁאֲשַׁתּוֹ נָדָה יוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, שְׁחֲרֵי אִין נִזְהָרִין מִן הַטְּמֵאוֹת בְּכַתֵּי עַמֵי הָאָרֶץ.

יבב הַמְנִיחַ כִּלְיָי בְּפָנֵי עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר לוֹ שְׁמֹר לִי אֵת אֵלּוֹ חֲרֵי אֵלּוֹ טְמֵאִין מִדְּרָם, וְטְהוֹרִין מִטְּמֵא מֵת; הַנִּיחֵן עַל כִּתְפוֹ טְמֵאִין מִדְּרָם, וְטָמֵא מֵת.

יבג שָׂכַח כִּלְיָי בְּבֵית הַכִּנְסֵת חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין, שְׁאֵינָה רְשׁוֹת עִם הָאָרֶץ גְּמוּרָה. הַנִּיחַ כִּלְיָי בְּמִרְחֵן, וּבָא וּמְצָאֵן כְּמוֹת שְׁחֵן טְהוֹרִין; וּמְלַמְדִין אוֹתוֹ, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כֵן. הַנִּיחַ גְּתוֹ וּבִירוֹ

אֵת עַל פֵּי שְׁנֵכְנֵם לְעִיר, וּבָא וּמְצָא עִם הָאָרֶץ בְּצִדוֹ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שְׁאִין לוֹ רְשׁוֹת שְׁנֵכְנֵם.

יבד הַמּוֹסֵר מִפְּתַח בֵּיתוֹ לְעַם הָאָרֶץ כָּל שְׂפָפִית טְהוֹר, שְׁלֹא מָסַר לוֹ אֵלּא שְׁמִירַת הַמִּפְתָּח. הַמְנִיחַ כִּלְיָי בַּחֲלוֹנוֹת שְׂפָמִרְחֵן, וְנֶעַל עֲלֵיהֶן אֵת עַל פֵּי שְׁנֵתָן הַמִּפְתָּח לְעַם הָאָרֶץ, כִּלְיָי טְהוֹרִין; וְכֵן אִם חָתֵם עַל הַחֲלוֹן, אוֹ עָשָׂה לוֹ סִימָן אֲפִלּוֹ מְצָא חֲחוּתֵם מְקַלְקֵל, חֲרֵי כִלְיָי טְהוֹרִין.

יכה הַמְנִיחַ עִם הָאָרֶץ בְּתוֹף בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ, וְיֹשֵׁב הוּא מִרְחוֹק בְּזִמָּן שְׁחֹא רֹאֶה אֵת הַנְּכַנְסִין וְאֵת הַיּוֹצְאִין חֲרֵי כָּל שְׂפָפִית מִן הָאֲכִלִין וְהַמְשַׁקִּין וּכְלֵי חָרָם שְׁאֵינּוּ מִקַּף צְמִיד פְּתִיל, טְמֵאִין; אֲבָל הַמְשַׁכְּבוֹת וְהַמְרַכְּבוֹת וּכְלֵי חָרָם הַמִּקַּף צְמִיד פְּתִיל, טְהוֹרִין. וְאִם אֵינּוּ רֹאֶה, לֹא אֵת הַנְּכַנְסִין וְלֹא אֵת הַיּוֹצְאִין כָּל שְׂפָפִית טָמֵא: אֲפִלּוֹ הִיָּה כְּפוֹת אוֹ כְּרוֹת יָדַיִם וְרִגְלִים כִּכֹּל טָמֵא, מִפְּנֵי שְׁחֵן בְּרְשׁוֹת עִם הָאָרֶץ.

יכו חָבַר שְׁחִיָּה יִשָּׁן בְּבֵיתוֹ שְׁלֵעַם הָאָרֶץ, וְהָיוּ כִּלְיָי מְקַפְלִין וּמִנְחִין תַּחַת רֹאשׁוֹ, וּסְנִידָלָיו וְחֲבִיתוֹ לְפָנָיו חֲרֵי אֵלּוֹ טְהוֹרִין: מִפְּנֵי שְׁחֵן בְּחֻזְקַת שְׁמִירַת בְּעֲלֵיהֶן, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עִם הָאָרֶץ שְׁחֲרֵי הוּא אוֹמֵר, עֲתָה יַעֲזֹר וַיִּבִּיט בֵּי.

יכז עִם הָאָרֶץ שֶׁשָּׂאֵל מִחֵבֵר מִטָּה זוֹ שְׁיִישָׁן עֲלֶיהָ, וַיִּשָּׁן עֲלֶיהָ בְּתוֹף בֵּיתוֹ שְׁלֵחֵבֵר אִין טָמֵא אֵלּא אוֹתָהּ הַמִּטָּה, וְעַד מְקוֹם שְׁחֹא יָכוֹל לְפַשֵּׁט אֵת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה וּלְגַע.

יכח חָבַר שֶׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ, שְׁמֹר לִי פָּרָה זוֹ שְׁלֹא תִכְנֵם לְבֵית, אוֹ שְׁלֹא תִשְׁבֵּר אֵת הַכִּלִּים חֲרֵי הַבַּיִת וְהַכִּלִּים טְהוֹרִין, שְׁלֹא מָסַר לוֹ אֵלּא שְׁמִירַת הַפָּרָה; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ שְׁמֹר לִי בֵּית זֶה שְׁלֹא תִכְנֵם בּוֹ הַפָּרָה, וְכִלִּים אֵלּוֹ שְׁלֹא תִשְׁבֵּר חֲרֵי הֵן טְמֵאִין.

יכט הַמְנִיחַ עִם הָאָרֶץ בְּתוֹף בֵּיתוֹ וַיִּצָּא, וְהַנִּיחֵן עַר וּמְצָאֵן עַר, אוֹ יִשָּׁן וּמְצָאֵן יִשָּׁן, אוֹ שְׁחֵנִיחֵן עַר וּמְצָאֵן יִשָּׁן כָּל שְׂפָפִית טְהוֹר; הַנִּיחֵן יִשָּׁן

וּמִצְאוֹ עַר כָּל מְקוֹם הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלַגֵּעַ בּוֹ, טָמֵא.

יְבִי וְכֵן הַמְּנִיחַ אֲמִנִין בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֵין טָמֵא, אֲלֵא עַד מְקוֹם שְׂיִכּוּלֵין לִפְשֹׁט אֶת יָדֵיהֶן וְלַגֵּעַ; וְאֵין אוֹמְרִין שְׂמֵא עָלוֹ עַל גְּבִי פֶסַע אוֹ סֵלַם, וְנִגְעוּ בַּכֵּלִים אוֹ בְּאֲבָלֵין הַתְּלוּיִין לְמַעְלָה בַּבּוֹתֵל.

יְבִי, יֵא אֵשֶׁת חֵבֵר שֶׁהִנִּיחָה לְאֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ אֶפְלוֹ פֶּסֶקָה הִרְחִיב, וְאֶפְלוֹ הָיוּ שְׂתִימִים אֵין טָמֵא, אֲלֵא מְקוֹם שְׂיִכּוּלֵין לִפְשֹׁט אֶת יָדֵיהֶן וְלַגֵּעַ. וְאֵין אוֹמְרִין שְׂמֵא הֵאֱחָת טוֹחֶנֶת, וְהַשְּׂנִיחַ בַּלְשָׁה כָּל שַׁבָּתִית; וְשְׂמֵא נִתְּלָת, וְעָלָת בְּמִקּוֹמוֹת הַגְּבוּהוֹת.

יְבִי, הָאִשָּׁה שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פֶת לְעֵנִי, יֵצֵאת וּמִצְאָתוֹ עוֹמֵד בְּצַד כְּפֹרֹת אֶפְלוֹ הָיוּ תְרוּמָה, חֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת: שְׂאִין חֻזְקָתוֹ לַגֵּעַ שְׂלֵא בְרִשׁוֹת. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁיֵּצֵאָה וּמִצְאָה אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ הוֹתָה גְּחָלִים מִתַּחַת הַקְּדֻרָה, חֲרֵי הַקְּדֻרָה טְהוֹרָה.

יְבִי, גַּבְּאֵי מַלְכוּת שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמִשְׁכָּן, כָּל שַׁבָּתִית טָמֵא; אִם יֵשׁ עִמָּהֶן גֹּי, נְאֻמִּין לֹא מִנְּעֵנוּ מִפְּנֵי שְׂאִימַת הַגֹּי עֲלֵיהֶן. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲדִים שֶׁנִּכְנְסוּ, אוֹ שֶׁחִיָּה חִמְשָׁפוֹן בִּידָם. אֲבָל אִם אֲמָרוּ הֵן מַעֲצָמוֹן, נִכְנְסוּ אֲבָל לֹא נִגְעֵנוּ נְאֻמִּין: שֶׁחֶפֶץ שְׂאֵסֵר, הוּא חֶפֶץ שֶׁחֶתִיר.

יְבִי, הַגְּנָבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת אֵין טָמֵא אֲלֵא מְקוֹם רְגְלֵי הַגְּנָבִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִפְּחָדִין מִלְּבַלֵּשׁ אֲלֵא דְבַר שְׂנוּטְלִין. וּמַה הֵן מִטְּמֵאִין בְּמְקוֹם הַלִּיכָתָן, הָאֲבָלִין וְהַמְשָׁקִין וְכֵלֵי חֶרֶם הַפְּתוּחִים. אֲבָל הַמְשָׁבּוֹת וְהַמְרַפְּבוֹת וְכֵלֵי חֶרֶם הַמְּקַפֵּין צְמִיד פְּתִיל, טְהוֹרִין; וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן גֹּי אוֹ אִשָּׁה, הַכֵּל טָמֵא.

יְבִי, טוֹ הַגְּבָאִים וְהַגְּנָבִים שֶׁעָשׂוּ תְשׁוּבָה וְהַחֲזִירוּ מַעֲצָמוֹן, לֹא מִחַמַּת יְרָאָה, וְאֲמָרוּ, לֹא נִגְעֵנוּ

כָּל מַה שֶׁחִיָּה בַּבַּיִת כְּשֶׁנִּכְנְסוּ חֲרֵי אֵלוֹ נְאֻמִּין, אֶפְלוֹ עַל מְקוֹם רְגְלֵיהֶן.

יְבִי, טוֹ הַמְּנִיחַ אֶת בֵּיתוֹ פְּתוּחַ וּמִצְאוֹ פְּתוּחַ, אוֹ שְׂמִצְאוֹ נְעוּל, אֶפְלוֹ הִנִּיחוֹ נְעוּל, וּמִצְאוֹ פְּתוּחַ וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ כָּלֹם כָּל שַׁבָּתִית טְהוֹר: שְׂאֵנִי אוֹמֵר הַגְּנָבִים פְּתוּחוֹ וְנִמְלְכוּ, וְהִלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ. קָרָדִם שְׂאֵבֵד בַּבַּיִת, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בְּזוּיֵת זוֹ וּבָא וּמִצְאוֹ בְּזוּיֵת אַחֲרַת הַבַּיִת טָמֵא: שְׂאֵנִי אוֹמֵר אָדָם טָמֵא נִכְנָס לְבֵאן, וְנִטְלוֹ.

יְבִי, חֲדָר עִם עִם הָאָרֶץ בְּחֶצֶר, וְשָׁכַח כֵּלִים בְּחֶצֶר אֶפְלוֹ חֲבִיּוֹת מִקְּפוֹת צְמִיד פְּתִיל, אוֹ תַנּוּר מִקַּף צְמִיד פְּתִיל חֲרֵי אֵלוֹ טְמֵאִין: עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְתַנּוּר מַחֲצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, כִּדִּי שְׂלֵא יִהְיֶה בְרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ.

יְבִי, חֵבֵר שֶׁחִיָּתָה לוֹ מַחֲצָה אוֹ סִפָּה לְפָנֵי פְּתָחוֹ שְׁלֵעַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁחִיָּתָה מַחֲצָה אוֹ סִפָּה שְׁלֵעַם הָאָרֶץ לְפָנֵי פְּתָחוֹ שֶׁלְּחֵבֵר כֵּלִים שֶׁפִּסְפְּסָה אוֹ כֵּלִים שֶׁבְּמַחֲצָה טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעַם הָאָרֶץ כִּסְפָּה זוֹ אוֹ בְּמַחֲצָה זוֹ רִשׁוֹת.

יְבִי, חֵבֵר שֶׁחִיָּה גִּגוֹ לְמַעְלָה מִגִּגוֹ שְׁלֵעַם הָאָרֶץ חֲרֵי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם כֵּלִים וּמְנִיחַ טְהוֹרוֹת, וְהֵן בְּחֻזְקָתָן: וְאֵף עַל פִּי שְׁעַם הָאָרֶץ יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלַגֵּעַ. וְכֵן בְּגוֹי, אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשׁוּם טְמֵאָה וְלֹא מִשׁוּם יִין נְסֵף.

יְבִי, חֵבֵר הַגְּנָבוֹת זֶה בְּצַד זֶה, אוֹ שֶׁחִיָּה גִּגוֹ שְׁלֵעַם הָאָרֶץ לְמַעְלָה, וְשָׁטַח הַחֵבֵר כֵּלִים אוֹ הִנִּיחַ טְהוֹרוֹת בְּגִגוֹ חֲרֵי כָּל מְקוֹם שְׂיִכּוּל עִם הָאָרֶץ לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלַגֵּעַ, בְּחֻזְקַת טְמֵאָה.

יְבִי, כֵּא שְׂתֵי חֲצֵרוֹת זוֹ לְפָנִים מִזוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁלְּחֵבֵר וְהַחִיצוֹנָה שְׁלֵעַם הָאָרֶץ חֵבֵר מְנִיחַ שָׁם כֵּלִים וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂיָד עִם הָאָרֶץ מִגְּעַת לְשָׁם: מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּפַס עָלָיו כְּגִנְבֵי חֶצֶר הַחֲלוּקָה בְּפִסְיָפֵס, וְחֵבֵר בְּצַד זֶה וְעַם הָאָרֶץ בְּצַד זֶה טְהוֹרוֹתֵינוּ טְהוֹרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂיָד עִם הָאָרֶץ מִגְּעַת: מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשׁוֹת הַחֵבֵר.

יב, כב חבר שנפל דליו לתוך בורו שלעם הארץ, והלך להביא במה יעלנו הרי זה טמא: מפני שהנח ברשות עם הארץ, שעה אחת. אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו כל שבבית טהור, מפני שנכנסה שלא ברשות.

יב, כג קדר חבר שהניח קדרותיו שמוכר, וירד לשתות הרי הפנימיות טהורות, והחיצונות טמאות. במה דברים אמורים, בשעה שחנך סמוך לרשות הרבים מפני שהעוברים והשבים נוגעים בחיצונות בשעת הליכה.

יב, כד היו רחוקות מרשות הרבים אם היו פלי אמנותו בידו, הכל טמאות: מפני שפלו מוכיחין שהנחו למכר, ויד הכל ממשמשות בהן. ואם אין פלי אמנותו בידו, הכל טהורות חזקתן שלא נגע בהן אדם.

יב, כה חבר שהניח אכלין ומשקין על פתח חנותו, ונכנס הרי אלו טמאים, מפני שהעוברים ממשמשין בהן.

הלכות מטמאי משכב ומושב

פרק יג

יג, א בוחן שטחר פליו לגת זו, והניחן לגת הפאה הרי אלו בחזקתן: שאין עמי הארץ נוגעין בפלים שלכוהן זה, שהן בתוך גתו מפני שהוא אוכל טהרות. אבל של ישראל הרי אלו טמאות, עד שיאמר בלבי היה לשמר עם הארץ שיכנס לגת שלא יגע בפלים.

יג, ב הרוצה לעשות יינו בטחרה באמנין עמי הארץ, הרי זה מטביל את הבוצרים; וכן אם היה עושה שמן, מטביל הפודין; וצריך לעמד על האמנין, עד שיטבילו בפניו שחרי אינן יודעים הלכות טבילה וחיצוה.

יג, ג יצאו חוץ לפתח בית חבר, ונפנו לאחורי הגדר, וחזרו הרי אלו בטחרתן: עד כמה ירחיקו

והן טהורין, עד פדי שלא יפתרו מעיניו; אבל אם נפתרו מעיניו חזרו לטמאתן, עד שיטבילם פעם שניה, ויעריבו שמשן. הפודין והבוצרים שנמצאת טמאה לפנין, נאמנין לומר לא נגענו; וכן בתינוקות שפיניהן.

יג, ד המטהר את הפודין, והכניסן לבית חבר ונעל עליהן אם היו שם פלים שנטמאו במדרס הרי בית חבר פלו טמא, שמא נגעו באותן הפלים. ואפלו ראה אותן מקדם נזחרין מאותן הפלים, מפני טמאתן הרי בית חבר טמא, שמא חסיטו אותן והן מרמין שאין המסיט טמא: שאין עמי הארץ בקי אין בטמאת הסט.

יג, ה היו חמריו ופועליו טעונין טהרות, ועוברין לפניו אף על פי שהפליגו יותר ממיל, הרי אלו טהורות: מפני שהן בחזקת שהוא שומרן, והן מפקדין לגע; ואומרין עכשו יבוא, שחרי הוא אחרינו. אבל אם אמר להם, צאו ואני אבוא אחרים פיון שנתפסו מעיניו, הרי הן טמאות. יג, ו חבר שהיה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ומחלה, ואמר בלבי היה לשמר את החלוק, והייתי נזהר בו, והסתתי דעתי מן הטלית הרי החלוק בטחרתו; והטלית טמאה, שמא נגע בה עם הארץ.

יג, ז היה סל על פתכו, ומגרפה בתוך הסל, ואמר בלבי היה לשמר את הסל ולשמר את המגרפה מדבר המטמאה, אבל לא מדבר הפוסלה הסל טהור, והמגרפה טמאה; וכל תרומה שבסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת האכלין שבסל.

יג, ח היה משתמש מן החבית בטחרה בחזקת שחיא חלין, ואחר כך נמצאת תרומה אף על פי שחיא טהורה, הרי זו אסורה באכילה: שמא נגע בה טבול יום, שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין כמו שיתבאר; ואינו דומה משמר תרומה, למשמר חלין. ואם אמר בלבי היה

לְשֹׁמְרָה אֶפְלוּ מִדְּבַר הַפּוֹסְלָהּ, חָרִי זֶה מִתְּרַת בְּאֵכִילָהּ.

יג, ט נִתְחַלְפוּ לוֹ פְּלִים שְׁלֹשֶׁת בְּכִלִּים שְׁלַחַל, וְלִבְשׁוֹ נִטְמָאוּ: שְׂאִינוֹ מִשְׁמֵר פְּלִים שְׁלַחַל, בְּכִלִּים שְׁלֹשֶׁת. מַעֲשֵׂה בְּשִׁתֵּי נָשִׁים חִבְרוֹת, שְׁנֵתְחַלְפוּ לָהֶן פְּלִיחֵן בְּבֵית הַמֶּרְחֵץ; וּבֵא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְטְמָאוּ הַכִּלִּים.

יג, י אֶפְלוּ נִפְלָה מִעֲפָרְתּוֹ מִמְּנֵה, וְאָמַר לְחֵבֵר תִּנְהָ לִּי, וְנִתְנָה לוֹ נִטְמָאת: גִּזְרָה שְׂמָא יִתְנַנְה לוֹ עִם הָאָרֶץ; אוֹ שְׂלֵא יִהְיֶה הַחֵבֵר מִשְׁמֵרָה שְׂאִין אָדָם מִשְׁמֵר פְּלִים שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ בְּכִלְיוֹ, אֵלֶּא אִם בֶּן הוֹדִיעֵו וְסִמְךָ עָלָיו.

יג, יא חֵבֵר שְׂמָת, וְהֵנִיחַ טְהוֹרוֹת חָרִי אֵלֶּו טְהוֹרוֹת. הֵנִיחַ פְּלִים, חָרִי הֵן טְמָאִים: שְׂאִי אֹמַר שְׂמָא נִטְמָאוּ וְהִזָּה עֲלִיחֵן בְּשְׁלִישֵׁי, וְעַדִּין

לֹא הִזָּה עֲלִיחֵן בְּשְׁבִיעֵי; אוֹ שְׂמָא הִזָּה עֲלִיחֵן בְּשְׁבִיעֵי, וְעַדִּין לֹא הִטְבִּיל; אוֹ שְׂמָא עַדִּין לֹא הִזָּה עֲלִיחֵן כֹּל עֵינָר.

יג, יב מִי שְׂאֹמַר לוֹ עַד אֶחָד נִטְמָאוּ טְהוֹרוֹתֶיךָ, וְחִלָּה שׁוֹתֵק חָרִי זֶה נֶאֱמָר, וְחָרִי הֵן טְמָאוֹת; וְאִם הִכְחִישׁוּ וְאָמַר, לֹא נִטְמָאוּ חָרִי הֵן בְּחֻזְקָתוֹ, עַד שְׂעִידוֹ שְׁנַיִם.

יג, יג הִזָּה עוֹשֶׂה עֲמוֹ בְּטְהוֹרוֹת אוֹ בְּזִבְחִים, וְלֵאחֵר זְמַן מִצְאוֹ וְאָמַר לוֹ בְּשַׁעֲה שְׁפָנַע בּוֹ, טְהוֹרוֹת שְׁעִישִׁתִּי עִמָּךְ נִטְמָאוּ, וְזִבְחִים שְׁעִישִׁתִּי עִמָּךְ נִתְפָּגְלוּ חָרִי זֶה נֶאֱמָר; אֲבָל אִם פָּנַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאֶחָד כֶּךָ פָּנַע בּוֹ פַּעַם שְׁנַיִם וְאָמַר לוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָר, אֵלֶּא חָרִי זְבָחִיו בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת וְטְהוֹרוֹתָיו בְּחֻזְקַת טְהוֹרָת.

הַלְבוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמָאוֹת

יש בְּכִלְיָן שְׁלוֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; זֶה הוּא פְּרָטֵן: דִּין טְמָאת נִבְלָה; דִּין טְמָאת שְׂרִין; דִּין טְמָאת שְׂכַבַת זָרַע. עֲבוּדָה זֶה מִטְמָאָה בְּשְׂרִין, וְטְמָאתָה מִדְּבַרֵּי סוֹפְרִים. וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלֶּו בְּפָרְקִים אֵלֶּו.

וּמוֹשָׁב.

א, ד אֶחָד בְּהִמָּה וְחִיָּה, בֵּין הַמִּתְרִין בְּאֵכִילָהּ בֵּין הָאִסוּרִין אִם מֵתוֹ, כִּלְיָן בְּשָׂרָן מִטְמָא בְּכֹזִית. וְשִׁחִיטַת בְּהִמָּה טְהוֹרָה וְחִיָּה טְהוֹרָה, מִטְהַרֶת אוֹתָהּ בְּכֹל מְקוֹם; וְאֶפְלוּ שְׁחַט חִלְיָן בְּעִזְרָה, וּקְדוּשִׁים בְּחוּץ חָרִי אֵלֶּו טְהוֹרִין; וְאִם אֶרֶץ פְּסוּל בְּשִׁחִיטָה חָרִי זֶה נִבְלָה וּמִטְמָאָה בְּמִשְׂאָה, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ בְּהַלְבוֹת שְׁחִיטָה.

א, ה בְּהִמָּה טְמָאָה וְחִיָּה טְמָאָה, אֵין הַשְׁחִיטָה מוֹעֵלַת בָּהּ; וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵט אוֹתָהּ, אוֹ הַנּוֹחֵר אוֹ הַחוֹנֵק אוֹ שְׂמָתָה כְּדָרְפָה חָרִי זֶה נִבְלָה. וְכֹל הַנִּבְלוֹת מִצְטָרְפוֹת לְעֵינֵן טְמָאָה לְכֹזִית, אֶחָד טְמָאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת.

א, ו מוֹת, חָרִי הוּא כְּבָשָׂר. וְדָם הַנִּבְלָה אֵינוֹ מִטְמָא כְּנִבְלָה, אֵלֶּא חָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טְמָאִים, שְׂאִינוֹ מִטְמָא אָדָם וְלֹא פְּלִים, מִן הַתּוֹרָה.

הַלְבוֹת שְׂאֵר אַבוֹת הַטְּמָאוֹת

פָּרְק א

א, א הַנִּבְלָה, אִב מִאַבוֹת הַטְּמָאוֹת: בְּזִית מִבְּשָׂרָה מִטְמָא אָדָם וְכִלִּים בְּמִנְעָה, וְכִלְי חָרָם בְּאוֹר; וּמִטְמָא אֶת הָאָדָם בְּמִשְׂאָה לְטְמָא בְּגָדִים, כְּמִרְבַּב הַזֵּב.

א, ב פִּיֶּעַד: אָדָם שְׁנַנַּע בְּנִבְלָה נִטְמָא, וְחָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְאִם נָנַע בְּכִלִּים, אֶפְלוּ בְּשַׁעֲת מִנְעָו בְּנִבְלָה חָרִי הֵן טְהוֹרִין; וְכֵן פְּלִים שְׁעָלָיו טְהוֹרִין לְפִי שְׁהוּא וְלָד, וְאֵין וְלָד מִטְמָא פְּלִים.

א, ג אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַנִּבְלָה מִטְמָא פְּלִים בְּשַׁעֲת נְשִׂיאָתוֹ, שְׂנַאָמַר "וְהַנּוֹשֵׂא, אֶת-נִבְלָתָם יִכַּפֵּם בְּגָדֵיו"; וְאוֹתָן הַבְּגָדִים, רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְאֵינוֹ מִטְמָא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִי חָרָם, וְאֶפְלוּ בְּשַׁעֲת נְשִׂיאָתוֹ, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ בְּמִטְמָאֵי מִשְׁכָּב

אז חלב בהמה טהורה שמתה טהור, שנאמר
”וחלב נבלה וחלב טרפה, יעשה לכל-מלאכה”:
מי שאסורו משום נבלה וטרפה. ואם הכשר
במשקין המכשירין הרי הוא כאכלין טמאים,
ואינו כבשר נבלה. והנוגע בחלב החופה את
הכליה קדם הפרשה הרי זה טמא, בנוגע בכליה
עצמה: שהרי פמה חוטין נמשכין ממנה בחלב.
אח אכל בהמה טמאה, והחיה בין טמאה בין
טהורה אחד בשרה ואחד חלבה לטמאה,
ומטמא אדם וכלים בכזית כבשר הנבלה.
אט הכוי חלבו מטמא בבשרו, וטמאתו בספק.
לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים; ואין
חייבין ברת על טמאתו על פיאת המקדש, או
אכילת קדשיו.
אוי ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבלות:
העצמות; והקרנים והטלפים, אפלו עיקרן הרך
שאם יחתך מן החי יוצא דם; והעור, אף על פי
שאינו מעבד; והאלל, והגידים, והמרק והתכלין
המתבשלין עמה.
אויא פמה דברים אמורים, בזמן שפרשו מן
הנבלה. אבל הנוגע באחד מפל אלו פשחן
מחברין בפשר, הרי זה טמא: והוא, שיהיה
בפשר כזית שאין אחד מפל אלו מצטרף
לכזית. האלל, בין שפלטתו ספין בין שפלטתו
חיה אינו מצטרף לכזית; ואם פנסו, וחיה בו
כזית מטמא.
אויב ואלו בהמות שעורותיהן כבשרן עור
החזיר שלישוב, ועור חטרת הגמל חרפה, ועור
בית הפשת, ועור השליל, ועור שתחת האליה:
הרי אלו מטמאין מן הנבלה. ואם עבדו, או חלף
בהן כדי עבדה הרי אלו טהורין. ואם עשה בהן
מעשה שפלטן טהורין, אף על פי שלא חלף בהן
כדי עבדה. פיחד און חמור שטליה לקפיתו,
טהורה.
אויג פמה הוא כדי עבדה, ארבעת מילין. ואיזו

היא חטרת רפה: כל זמן שלא טענה; הגיע זמנה
לטען ולא טענה, או שטענה קדם שיגיע זמנה
הרי זה ספק.
אויז המפשיט נבלת בהמה או חיה, בין טמאה
בין טהורה, בין דקה בין גסה אם לשטיח
הפשיט בין שהפשיט מן העור כדי אחיזה והוא
שני טפחים, הנוגע בעור זה שהפשיט טהור; ועד
שלא הפשיט שני טפחים, הנוגע בעור בנוגע
בבשר.
אויז הפשיטה כדי לעשות מן העור חמת הרי
העור חפור, עד שיפשיט את כל החזה. ואם
הפשיטה מרגלה בלבד הרי העור פלו חפור
והנוגע בעור בנוגע בבשר, עד שיפריש העור
פלו מעל הבשר.
אויז וכן המפשיט בשרצים חפור, עד שיפשיט
העור פלו. עור שעל הצואר חפור, עד שיפשיט
את פלו. וכל עור שהוא חפור לטמא, כך הוא
חפור להטמא: שאם היתה שחוטתה, ונגעה
טמאה בעור זה שהוא חפור נטמא הפשר.
אויז עור שיש עליו כזית נבלה הנוגע בצייב
היוצא ממנו, ובשערה שפנגדו מאחורי העור
נטמא: מפני שהעור בשערו שומר לבשר. פמה
דברים אמורים, שפלטתו חיה; אבל פלטתו
ספין אם חיה מרודה, בטל על גב העור.
אויח עור שיש עליו כשני חציי זיתים בשר
נבלה, העור מבטלן; ואינן מטמאין לא בפוגע
ולא במושא שכל שאינו מטמא מן הנבלה
בפוגע, אינו מטמא במושא.
אויט אבל שני חציי זיתים שתחבן בקיסם
הנושא אותן טמא, שהרי נשא כזית; והנוגע
טהור, שאין חפורי אדם חפור: והוא שיהיו
שניהן מרודין ודבוקין זה בזה, כדי שינטלו
באחד; אבל אם חיה חצי זית זה בפני עצמו
וזה בפני עצמו, בקיסם אחד אפלו חולף והביא
פל חיום פלו, טהור.

א, כ בִּשְׂר נְבִלָה שְׁנַפְסָד וְהַבְּאִישׁ, וְנִפְסָל מִלְּאֹכֵל
הַכֶּלֶב טָהוֹר; לְפִיכֹךְ נִצַּל הַנְּבִלָה, סִפְקָא אִם מְטַמֵּא
בְּבִיזָה אוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא. בִּשְׂר נְבִלָה שׁוֹבֵשׁ אִם
יָכוֹל לְשׂוֹרֵת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת וְלַחֲזוֹר לָהּ
וְרֵאיוֹ לְכֶלֶב, מְטַמֵּא; וְאִם לֹא טָהוֹר, וְאִפְלוּ
פְּאֻבְלִין טָמְאִין אֵינוֹ מְטַמֵּא.

א, כ א בִּשְׂר נְבִלָה שֶׁהִיָּה סְרוּחַ מְעִיקְרוֹ, וְאֵינוֹ
רֵאיוֹ לְמוֹאֲכֵל אָדָם חָרִי זֶה טָהוֹר: שְׁנַפְסָד "לִגְר
אֲשֶׁר—בְּשַׁעְרֵיךְ תִּתְנַנֵּה וְאֹכְלָה", עַד שֶׁתִּהְיֶה
תְּחִלָּתָה רֵאיוֹיָה לִגְר.

א, כ ב שְׁלִיָּה שְׁלֹנְבִלָה חָרִי הִיא כְּפָרֶשׁ וְכִרְעִי,
וְאֵינָהּ מְטַמֵּאָה בְּנְבִלָה; וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֹכִילָהּ,
מְטַמֵּאָה טָמְאָת אֹכְלִין. הַקֶּבֶה וְהַחֶלֶב שְׁלֹנְבִלָה,
טָהוֹרִין מִכֻּלָּם.

א, כ ג בְּחִמָּה שֶׁשִּׁפְעָה חָרַרְתָּ הִם אֵף עַל פִּי
שְׁנַפְסָדָה מִן הַבְּכוֹרָה אֵינָה מְטַמֵּאָה לֹא בַּמִּזְבֵּחַ
וְלֹא בַּמִּזְבֵּחַ עַד שִׁיְהִיָּה בָּהּ צוֹרֵת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא
בְּטֵלָה בְּרַב הַיּוֹצֵא עִמָּה; לְפִיכֹךְ הִיא טָהוֹרָה, אֵף
עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה רֵאיוֹיָה לִגְר עַל גַּב אִמָּה.

א, כ ד נְבִלָה שְׁנַתְּעַרְבָה בְּשַׁחוּטָה אִם רַב מִן
הַשַּׁחוּטָה בְּטֵלָה הַנְּבִלָה בְּשַׁחוּטָה, וְאִין הַכֶּלֶב
מְטַמֵּא בַּמִּזְבֵּחַ; אֲבָל אִם נִשָּׂא הַכֶּלֶב, נְטָמָא: שְׂאִי
אֲפֹשֶׁר לְשַׁחוּטָה, שֶׁתִּחֲזוֹר נְבִלָה; אֲבָל הַנְּבִלָה
אֲפֹשֶׁר שֶׁתִּטְהַר בְּשַׁתְּסָרְתָה, לְפִיכֹךְ תִּבְטַל.

הַלְבוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמְאָוֹת

פֶּרֶק ב

ב, א בְּחִמָּה אוֹ חִיָּה טָמְאָה שֶׁנִּשְׁחַטָה אֵינָה
מְטַמֵּאָה מִשׁוּם נְבִלָה כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מְפָרְקֶסֶת
עַד שֶׁתִּמּוֹת, אוֹ עַד שִׁיִּתִּיז אֶת רֵאשִׁיהָ; וְחָרִי הִיא
פְּאֻבְלִין טָמְאִין.

ב, ב נַחֲרָה, וְחָרִי הִיא מְפָרְקֶסֶת אִין בָּהּ אִפְלוּ
טָמְאָת אֹכְלִין, כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מְפָרְקֶסֶת. וְאֲבָר
הַפּוֹרֶשׁ מִן הַמְּפָרְקֶסֶת אֲסוּר לְבַנֵּי נוֹחַ, כַּפּוֹרֶשׁ
מִן חֲחִי; וּבְשָׂרָהּ הַפּוֹרֶשׁ מִמֶּנֶה, כַּפּוֹרֶשׁ מִן חֲחִי.

ב, ג וְכֵן טָהוֹרָה שְׁנַפְסָלָה בְּשַׁחוּטָתָהּ, וְעֵדִין הִיא
מְפָרְקֶסֶת. שֶׁחַט בָּהּ אֶחָד, אוֹ רַב אֶחָד אִין בָּהּ
טָמְאָה כֹּלָל, עַד שֶׁתִּמּוֹת.

ב, ד חֶלֶק הַבְּחִמָּה לְשָׁנִים, אוֹ שְׁנַטְלָה יֶרֶךְ וְחִלְלָה
שְׁלָה חָרִי זוֹ נְבִלָה, וּמְטַמֵּאָה בַּמִּזְבֵּחַ וּבַמִּזְבֵּחַ: אֵף
עַל פִּי שֶׁעֵדִין הִיא בְּחַיִּים.

ב, ה וְכֵן אִם קָרְעָה מִגִּבְתָּהּ, אוֹ שֶׁנִּשְׁפָּרַח מְפָרְקֶת
וְרַב בִּשְׂר עִמָּה חָרִי זוֹ בְּנְבִלָה לְכֹל דְּבָר.

ב, ו בְּחִמָּה שֶׁמֵּת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מְעִיָּה, וְחֹשֵׁיט
חָרוּעָה אֶת יָדוֹ וְנִגַּע בּוֹ בִּין בְּחִמָּה טָמְאָה, בִּין
בְּחִמָּה טָהוֹרָה חָרִי זֶה הַנּוֹגַע טָהוֹר: עַד שֶׁיּוֹצֵא
הַנֶּפֶל לְאִוִּיר הָעוֹלָם.

ב, ז בִּשְׂר הַפּוֹרֶשׁ מִן הַבְּחִמָּה וְחִיָּה כְּשֶׁחֵן חַיִּין,
בִּין טָמְאִין בִּין טָהוֹרִין חָרִי הוּא טָהוֹר, וְאֵינוֹ
מְטַמֵּא בְּנְבִלָה. אֲבָל אֲבָר מִן חֲחִי הַפּוֹרֶשׁ מִחוּץ
מְטַמֵּא בְּנְבִלָה: אֶחָד אֲבָר מִן חֲחִי הַפּוֹרֶשׁ מִן
הַבְּחִמָּה עֲצֻמָּה, אוֹ אֲבָר הַפּוֹרֶשׁ מִן חֲשִׁלִּיל
שֶׁבְּטָנָה. וְהַאֲבָרִים, אִין לָחַן שְׁעוֹר; אִפְלוּ חִיָּה
כַּשְׁעוֹרָה אוֹ פְּחוֹת, מְטַמֵּא: וְהוּא שִׁיְהִיָּה הָאֲבָר
כַּכְּרִיתוֹ בִּשְׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, וְיִהְיֶה עָלָיו בִּשְׂר
כַּדִּי לְעֵלוֹת אֲרוֹכָה; חִיָּה הַבִּשְׂר פְּחוֹת מְלַחְעֵלוֹת
אֲרוֹכָה בְּחִי, אוֹ שֶׁחָסַר עֲצָמוֹ חָרִי זֶה טָהוֹר.
הַכֶּלֶיָּה וְהַלְשׁוֹן וְהַשִּׁפְתָּה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֵף עַל פִּי
שֶׁחֵן אֲבָרִים, וְאִין עוֹשִׂין חֲלִיפִין הוֹאִיל וְאִין בָּהֶן
עֲצָם, חָרִי הֵן כַּבִּשְׂר.

ב, ח הַבִּשְׂר אוֹ הָאֲבָר הַמְּדַלְדְּלִין בְּחִמָּה אוֹ
חִיָּה, שְׂאֵינָן יָכוֹלִין לְחֲזוֹר וּלְהַדְּבִק בְּשִׂאֵר חֲגוּפָה
אֵינָן מְטַמֵּאִין בְּנְבִלָה, כֹּל זְמַן שֶׁתִּבְחַמָּה בְּחַיִּים;
וְחָרִי הֵן כַּשְׂאֵר אֹכְלִין אִם הַכְּשָׁרוֹ, מִקְּפָלִין
טָמְאָה בְּמִקּוֹמָן. נִשְׁחַטָה הַבְּחִמָּה הַכְּשָׁרוֹ
בְּשַׁחוּטָה, וְאֵינָן מְטַמֵּאִין בְּנְבִלָה: שְׂאֵין
הַשַּׁחוּטָה עוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ מַחַיִּים.

ב, ט אֲבָל אִם מֵתָה הַבְּחִמָּה הַבִּשְׂר שֶׁהִיָּה מְדַלְדֵל
בָּהּ, צָרִיךְ הַכְּשָׁר; וְהַאֲבָר, מְטַמֵּא מִשׁוּם אֲבָר
מִן חֲחִי, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַכְּשָׁר, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשׁוּם

אָבֵר מִן הַנְּבִלָה.

בִּי וּמִה בֵּין אָבֵר מִן הַחַי לְאָבֵר מִן הַנְּבִלָה:
שֶׁהַפֶּשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מֵאָבֵר מִן הַחַי, טְהוֹרָה; וְהַפֶּשֶׁר
הַפּוֹרֵשׁ מִן הַנְּבִלָה, מְטֵמָא בְּבִיט בַּמַּגֵּעַ
וּבַמִּשְׁא. וְזֶה וְזֶה, אֵין לוֹ שְׁעוֹר.

בִּיא טְרַפָּה שְׁנִשְׁחַטָּה שְׁחִיטָה פְּשׁוּרָה אַף עַל פִּי
שְׁחִיטָה אֲסוּרָה בְּאֵבִילָה, חֲרִי הִיא טְהוֹרָה; וְכֵן
הַשׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמֵצֵא בָּהּ עֶבֶר מֵת
שְׁחִיטָה אֲמוֹ מִטְהַרְתּוֹ מִיָּדֵי נְבִלָה. מֵצֵא בָּהּ כֵּן
שְׁמוֹנֶה חַי וְנִטְרָף אַף עַל פִּי שְׁנִשְׁחַט אַחֵר
שְׁנִטְרָף, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מִטְהַרְתּוֹ מִיָּדֵי נְבִלָה: לְפִי
שְׁאֵין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה.

בִּיב לְפִיכָף וְלֹד בְּהֵמָה שְׁלֵא שָׁחָה שְׁבַעַה יָמִים
וְמוֹרִין אִם שָׁחָטוּ בְּתוֹךְ שְׁבַעַה אֵין שְׁחִיטָתוֹ
מִטְהַרְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנִפְל.

בִּיג הַשׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמֵצֵא בָּהּ כֵּן תִּשְׁעָה
חַי קָדָם שְׁחִיטָה עַל הַקֶּרֶקַע אַף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ
צָרִיךְ שְׁחִיטָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, שְׁחֲרֵי שְׁחִיטָה אֲמוֹ
מִטְהַרְתּוֹ אִם נְטֵמָאת אֲמוֹ, לֹא נְטֵמָא הוּא; וְאִם
נְתַנְּבִלָה אֲמוֹ, חֲרִי הוּא טְהוֹרָה: שְׁאֵין חַי מְטֵמָא
לֹא טֵמָאת אֲבָלִין וְלֹא טֵמָאת נְבִלּוֹת, וְאִף עַל פִּי
שֶׁהוּא כְּאָבֵר מֵאֲבָרֵיהָ. וְאִם מֵת קָדָם שְׁיִפְרִים
עַל גְּבִי קֶרֶקַע חֲרִי הוּא טְהוֹרָה, שֶׁשְׁחִיטָה אֲמוֹ
מִטְהַרְתּוֹ.

בִּיד טְרַפָּה שְׁנִשְׁחַטָּה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה,
מִן הַתּוֹרָה אִם נִגַע בָּהּ הַקֶּדֶשׁ, נְטֵמָא מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים; וְזוֹ מַעֲלָה יִתְרָה שְׁעָשׂוּ בְּקִדְשׁ.

בִּטוּ בְּהֵמָה הַמִּקְשָׁה לִילָד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת
יָדוֹ, וְחִתְּכָהּ, וְאַחֵר כָּף שָׁחַט אֶת אֲמוֹ הָאָבֵר
שְׁנִחְתַּף נְבִלָה, וְשָׂאָר בְּשָׂר הָעֶבֶר טְהוֹרָה; שָׁחַט
אֶת אֲמוֹ, וְאַחֵר כָּף חִתְּכָהּ הָאָבֵר כְּטְרַפָּה
שְׁנִשְׁחַטָּה, וְשָׂאָר בְּשָׂר הָעֶבֶר מִנְעַ טְרַפָּה
שְׁחִיטָה, שֶׁהוּא מְטֵמָא אֶת הַקֶּדֶשׁ, אֲבָל לֹא אֶת
הַתְּרוּמָה.

בִּטז הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטָה סִימֹן

לְשְׁחִיטָה סִימֹן, וְחִתְּכוּ מִצְטָרֵף שְׁחִיטָה סִימֹן
לְסִימֹן לְטְהַר הָאָבֵר מִיָּדֵי נְבִלָה.

בִּיז שְׁחִיטָה הַנְּכָרִי נְבִלָה, וּמְטֵמָא בַּמִּשְׁא:
וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדֵי עַל גְּבִי, וְשָׁחַט בְּסִפִּין יָפָה
שְׁחִיטָה פְּרָאוּי. אַחֵר הַנְּכָרִי, וְאַחֵר הַפּוֹתֵי אוֹ גֵר
תּוֹשֵׁב שְׁחִיטָתוֹ נְבִלָה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שְׂאֵף זֶה
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים שְׁחֲרֵי טֵמָאת עֲבוּדָה זָרָה
וְטֵמָאת תְּקִרְבַת עֲבוּדָה זָרָה מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ
שְׁיִתְבָּאָר; וּבְגִלָּל עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַגּוֹיִם,
וְנִאֲסְרָה שְׁחִיטָתוֹ. וְאִם תֵּאמַר וְחֲרִי הִיא אֲסוּרָה
בְּאֵבִילָה, דִּין תּוֹרָה לֹא כָּל הָאֲסוּר בְּאֵבִילָה
מְטֵמָא, שְׁחֲרֵי הַטְּרַפָּה אֲסוּרָה וְטְהוֹרָה. וְאִי
אֶפְשָׁר לְחַיֵּב פְּרִת עַל טֵמָאָה זוֹ עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ
וְאֵבִילָת קִדְשֵׁי, אֵלֹא בְּרֵאִיהַ בְּרוּרָה.

בִּיח קָלִית הַנְּבִלָה הַנּוֹגַע בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָהּ, טְהוֹרָה:
שְׁכַל דְּבַר מִן הַנְּבִלָה שְׁאֵינוֹ מְטֵמָא בַּמַּגֵּעַ, אֵינוֹ
מְטֵמָא בַּמִּשְׁא. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא הַנּוֹגַע בָּהּ אוֹ
נוֹשְׂאָהּ, טֵמָא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים, בְּשִׁחִיָּה
הַמּוֹחַ שְׂפָה מִתְקַשְׁקֵשׁ, שְׁחֲרֵי אֵינוֹ מַעֲלָה
אֲרוּכָה; אֲבָל אִם חֲרִי עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ
כְּדֵי לְחַעֲלוֹת אֲרוּכָה לְעֵצָם מִבְּחוּץ, חֲרִי זֶה
מְטֵמָאָה בַּמַּגֵּעַ וּבַמִּשְׁא כְּכָל הָאֲבָרִים. וְכִבֵּר
פְּרָשָׁנוּ שְׁחִיטָתוֹ, הִיא הַעֲצָם הַסְּתוּם מִשְׁנֵי
צַדָּיו.

בִּיט קָלִית שְׁחִיטָה עָלֶיהָ לְנִקְבָּהּ, וְעֵדִין לֹא נִקְבָּה
חֲרִי הַנּוֹגַע בָּהּ, סִפְק טֵמָא: שְׁחֲרֵי יֵשׁ בְּדָבָר סִפְק
אִם מְחַסֵּר נִקְיָבָה כְּמַחְסֵר מַעֲשָׂה, אוֹ אֵינוֹ
כְּמַחְסֵר מַעֲשָׂה.

די הייליגע טעג פון שובבי"ם, די זעקס וואכן, ש'מות ו'ארא ב'א ב'שלח י'תרו מ'שפטים, זענען ספעציעל מסוגל צו פארעכטן אלע עבירות, די וואכן איז גאר גרינג אז א איד זאל צוריק קומען צום אייבערשטן. ווען א איד זאגט פארן אייבערשטן: "באשעפער איה האב געטוהן דאס און דאס, איה האב מיר נישט אויפגעפירט ווי מען דארף, און איה וויל תשובה טון און צוריק קומען צו דיר", אויף דעם וועג קען מען זייער גרינג צוריק קומען צום אייבערשטן

עס זענען געווען צדיקים וואס האבן זיך געפירט צו פאסטן תעניתים אין די טעג פון שובבי"ם, כדי צו פארעכטן אלע שלעכטס, אבער מיר אין די היינטיגע שוואכע דורות קענען נישט פאסטן, דארפן מיר כאטש טון וואס מען קען נא, צוריק צו קומען צום אייבערשטן.

באמת ווען מען קוקט אריין אין "שער הגלגולים" פון אר"י הקדוש וואס ער שרייבט דארט וויפיל תעניתים א מענטש דארף פאסטן פאר יעדע עבירה וואס ער האט געטון, זעט מען אז עס איז ממש נישט מעגליך עס אויסצופירן, ווייל עס זענען בכלל נישט דא גענוג טעג אינעם גאנצן לעבן פונעם מענטש, צו קענען פאסטן אזויפיל.

דארף מען געדענקן די ווערטער וואס די הייליגע חז"ל זאגן (ירושלמי ראש השנה פרק ד' הלכה ח') "כיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם", ווען א איד איז מקבל אויף זיך אז ער גייט לערנען תורה, אפילו ער האט געטון וואס ער האט געטוהן, רעכנט אים דער אייבערשטער אזוי ווי ער האט קיינמאל נישט געזינדיגט.

אינמאל האט דער רבי גערעדט מיט רבי נתן איבער די גרוסקייט פון לערנען תורה אז עס וואשט אפ דעם מענטש פון אלע עבירות און פון אלע שלעכטס, האט רבי נתן געפרעגט דעם רבי: "דאס איז אויך ווען דער מענטש האט געזינדיגט אין 'פגם הברית' רחמנא ליצלו, ער איז דורכגעפאלן מיט שמוציגע עקלדיגע עבירות רח"ל, וואס דאס איז גאר הארבע עבירות?" האט זיך דער רבי געבייזערט אויף אים און אים אנגעשריגן: "דו ווייסט דען וואס תורה איז? 'ברית בסיסד ואורייתא בתפארת'" דאס מיינט אז תורה איז נאך גרעסער און עס האט דעם כח אפצואוואשן דעם מענטש פון די ערגסטע עבירות.

<p>26 Jan</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p>כו 26</p>	<p>בבלי: סנהדרין מ ירושלמי: מגילה ט תוספתא: שבת ח נ"ך: שופטים ג-ד רמב"ם: מטמאי משכב ומושב ט</p>	<p>נץ החמה..... 7:11 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:39 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:29 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:19</p>	<p>עלות השחר..... 5:58 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:03 סו"ז תפלה - מג"א. 10:05 שקיעה..... 5:06</p>
<p>27 Jan</p>	<p>שני Monday</p>	<p>כז 27</p>	<p>בבלי: סנהדרין מא ירושלמי: מגילה י תוספתא: שבת ט נ"ך: שופטים ה-ו רמב"ם: מטמאי משכב ומושב י</p>	<p>נץ החמה..... 7:10 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:39 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:29 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:20</p>	<p>עלות השחר..... 5:57 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:03 סו"ז תפלה - מג"א. 10:05 שקיעה..... 5:07</p>
<p>28 Jan</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>כח 28</p>	<p>בבלי: סנהדרין מב ירושלמי: מגילה יא תוספתא: שבת י נ"ך: שופטים ז-ח רמב"ם: מטמאי משכב ומושב יא</p>	<p>נץ החמה..... 7:10 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:39 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:29 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:22</p>	<p>עלות השחר..... 5:57 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:03 סו"ז תפלה - מג"א. 10:05 שקיעה..... 5:09</p>
<p>29 Jan</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>כט 29</p>	<p>בבלי: סנהדרין מג ירושלמי: מגילה יב תוספתא: שבת יב נ"ך: שופטים ט-י רמב"ם: מטמאי משכב ומושב יב</p>	<p>יום כפור קטן</p> <p>נץ החמה..... 7:09 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:38 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:23</p>	<p>עלות השחר..... 5:56 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:02 סו"ז תפלה - מג"א. 10:04 שקיעה..... 5:10</p>
<p>30 Jan</p>	<p>הגוישי Thursday</p>	<p>א 1</p>	<p>בבלי: סנהדרין מד ירושלמי: מגילה יג תוספתא: שבת יג נ"ך: שופטים יא-יב רמב"ם: מטמאי משכב ומושב יג</p>	<p>Rosh Chodesh Shevat</p> <p>נץ החמה..... 7:08 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:38 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:24</p>	<p>ראש חודש שבט</p> <p>עלות השחר..... 5:55 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:02 סו"ז תפלה - מג"א. 10:04 שקיעה..... 5:11</p>
<p>31 Jan</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>ב 2</p>	<p>בבלי: סנהדרין מה ירושלמי: מגילה יד תוספתא: שבת יד נ"ך: שופטים יג-יד רמב"ם: שאר אבות הטומאה א</p>	<p>נץ החמה..... 7:07 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:37 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:25</p>	<p>עלות השחר..... 5:54 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:01 סו"ז תפלה - מג"א. 10:04 שקיעה..... 5:12</p>
<p>1 Feb</p>	<p>הפטרה: הדבר אשר שב"ק Shabbos</p>	<p>ג 3</p>	<p>בבלי: סנהדרין מו ירושלמי: מגילה טו תוספתא: שבת יד נ"ך: שופטים טו-טז רמב"ם: שאר אבות הטומאה ב</p>	<p>נץ החמה..... 7:06 סו"ז קר"ש - גר"א.... 9:37 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 6:27</p>	<p>בא</p> <p>עלות השחר..... 5:53 סו"ז קר"ש - מג"א... 9:01 סו"ז תפלה - מג"א. 10:04 שקיעה..... 5:13</p>

וְעַד עַס אִיז אַ כַּעֲסָן, אַ גְּעֵרֶעֶגְטֵער מַעֲנִיטֵש, אִיז אַ סִימָן אַז עַר הָאט לִיב כָּבוֹד, און אַפִּילוֹ דִּי מַצּוֹת וְאָס עַר טוֹט אִיז אויף נָאר פֶּאַר כָּבוֹד. (ספֶּר המִּדּוֹת אוֹת פֶּעס סִימָן כ"ח)